

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek

NEJVYŠŠÍ SOUD

4/2017

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu je jediným pramenem, který obsahuje výlučně judikaturu vycházející z kolektivní procedury upravené zákonem, jejím vydavatelem je Nejvyšší soud. Výběr rozhodnutí provádějí a o zařazování rozhodují kolegia Nejvyššího soudu.

Před projednáním jednotlivých vybraných rozhodnutí jsou tyto judikáty zasílány na připomínková místa uvedená v tiráži. Rozhodnutí publikovaná v této Sbírce nepředstavují názor jednotlivce ani nevycházejí z volného uvážení nakladatelství, nýbrž jsou výsledkem kolektivního projednání a kolektivního názoru o vhodnosti zveřejnění řešení nového nebo dosud neřešeného problému.

Redakční rada:

Předseda: prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.
Místopředseda: JUDr. Roman Fiala
Členové: JUDr. Antonín Drašík, JUDr. Václav Duda, JUDr. Věra Kůrková,
JUDr. Zdeněk Krčmář
Adresa redakce: Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno
tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493
e-mail: podatelna@nsoud.cz

Ročník LXIX, Index 47 301

Číslo 4/2017 vychází 23. 6. 2017

ISSN 0036-522X, EMK 1 200

Připomínková místa:

Nejvyšší správní soud, Vrchní soud v Praze, Vrchní soud v Olomouci, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo vnitra, Česká advokátní komora, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Právnická fakulta Palackého univerzity, Právnická fakulta Západočeské univerzity, Ústav státu a práva Akademie věd ČR, Krajský soud v Ústí nad Labem, Krajský soud v Hradci Králové, Krajský soud v Plzni, Krajský soud v Brně, Krajský soud v Ostravě, Krajský soud v Českých Budějovicích, Krajský soud v Praze, Městský soud v Praze, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Nejvyšší státní zastupitelství.

Vzor citace rozhodnutí uveřejněných ve Sbírce:

- stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. 1. 2017, sp. zn. Plsn 1/2015 (uveřejněné pod č. 1/2017 Sb. rozh. st.)
- rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2012, sp. zn. 29 Cdo 300/2010 (uveřejněný pod č. 32/2013 Sb. rozh. obč.);

nebo

- rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod č. 99/1995 Sb. rozh. tr.

Vzor citace rozhodnutí neuveřejněných ve Sbírce:

- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 3 Tdo 225/2012

Rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce jsou redakčně zpracovávána.

OBSAH

Stanoviska

Omezení svéprávnosti (o. z.)	č. 3
Volební právo	č. 3

OBSAH

Rozhodnutí ve věcech trestních

Adhezní řízení	č. 16
Akcie	č. 16
Daňové řízení	č. 15
Ne bis in idem	č. 15
Nepřípustnost trestního stíhání	č. 15
Řízení o odvolání	č. 16
Škoda	č. 16
Trestní sankce	č. 15
Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby	č. 15
Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění	č. 16

OBSAH

Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Autorské právo	č. 46
Insolvence	č. 50, 51
Insolvenční rejstřík	č. 50
Náhrada škody	č. 48
Obsazení soudu	č. 45
Oddlužení	č. 51
Odvolání	č. 51
Péče řádného hospodáře	č. 48
Plná moc	č. 44
Pojištění	č. 47
Pravomoc soudu	č. 43
Průmyslový vzor	č. 49
Zastoupení	č. 44

STANOVISKA

Č. 3

Č. 3

Volební právo, Omezení svéprávnosti (o. z.)

§ 55 o. z., § 57 odst. 1 o. z., § 7 odst. 1, 3 o. s. ř., § 2 písm. b) zákona č. 247/1995 Sb., § 5 odst. 2 písm. b) zákona č. 62/2003 Sb., § 4 odst. 2 písm. b) zákona č. 275/2012 Sb., § 4 odst. 2 písm. b) zákona č. 491/2001 Sb., § 4 odst. 2 písm. b) zákona č. 130/2000 Sb., § 40 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb.

I. V řízení o omezení svéprávnosti je soud oprávněn rozhodnout i o tom, zda se posuzovaná osoba omezuje ve svéprávnosti k výkonu volebního práva.

II. Omezit posuzovanou osobu ve svéprávnosti k výkonu volebního práva lze jen výrokem soudního rozhodnutí (výslovně).

(Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2017, sp. zn. CpjN 23/2016, k možnosti soudu omezit svéprávnost k výkonu volebního práva,

ECCLI:CZ:NS:2017:CPJN.23.2016.1)

Nejvyšší soud, který je povolán v zájmu zajištění jednotného rozhodování soudů sledovat a vyhodnocovat pravomocná rozhodnutí soudů [§ 14 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů], zjistil, že v rozhodovací činnosti obecných soudů nepanuje jednotna v posuzování otázky, zda lze při rozhodování o omezení svéprávnosti člověka přistoupit i k omezení výkonu jeho volebního práva.

Po vyhodnocení předložených pravomocných rozhodnutí, a na jejich základě, zaujalo občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu na návrh předsedy občanskoprávního a obchodního kolegia v zájmu zajištění jednotného rozhodování soudů v těchto věcech, následující

Odůvodnění:

I.

Podklady k zaujetí stanoviska

č. 3

a) Podnět k zaujetí stanoviska

1. Podnětem pro zaujetí stanoviska byla žádost Ministerstva vnitra (dále též „ministerstvo“) ze dne 4. 3. 2016, adresovaná předsedovi Nejvyššího soudu, v níž se uvádí, že ministerstvo je vystaveno četným dotazům správních úřadů, jak mají být ve vztahu k volebnímu právu interpretována některá rozhodnutí soudů, z nichž není zřejmá existence překážky spočívající v omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva. Tamtéž se uvádí, že rozhodnutí obecných soudů jsou ve sledovaném směru různorodá; z jedněch lze dovodit, že omezení svéprávnosti se vztahuje i na výkon volebního práva (a z nich jen některá obsahují výrok o nezpůsobilosti k výkonu volebního práva), druhá se o tomto omezení nezmiňují ani v odůvodnění. Popsaný stav způsobuje dle ministerstva vážné (a představitelné) obtíže v činnosti, k níž jsou při organizaci voleb povolány (příslušnými volebními zákony) volební orgány. Ministerstvo samo pak dovozovalo, že v rámci řízení o omezení svéprávnosti by soud též měl „zvážit, zda je člověk schopen se kvalifikovaně rozhodnout a svobodně vykonávat své volební právo s tím, že jsou-li naplněny všechny zákonné podmínky, měl by přistoupit k omezení svéprávnosti pro výkon volebního práva“. Pakliže omezení ve výkonu volebního práva v konkrétním případě nevysloví (z jakéhokoliv důvodu), je tím „implicitně“ stanoveno, že posuzované osobě je volební právo zachováno, avšak tam, kde je svéprávnost omezena v maximálním možném rozsahu, tj. osoba není schopna právních jednání v žádných záležitostech s výjimkou běžných záležitostí každodenního života, se podle ministerstva „omezení svéprávnosti vztahuje i na výkon volebního práva, který za takovou běžnou záležitost nelze považovat“.

b) Vyjádření soudů

2. Z vyjádření soudů rozhodujících ve věci omezení svéprávnosti, jež si Nejvyšší soud vyžádal, se podává, že jejich postupy se v dané otázce vskutku liší. O omezení svéprávnosti člověka ve výkonu jeho volebního práva nerozhoduje (s tím, že na poli práva veřejného tak činit nelze) Okresní soud ve Frýdku-Místku, Okresní soud v Kolíně, Okresní soud v Kladně, Okresní soud Plzeň-město a Okresní soud v Karlových Varech. Omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva naopak připouští Krajský soud v Hradci Králové a Městský soud v Praze (s tím, že se tak musí stát výrokem soudního rozhodnutí) a Krajský soud v Plzni (jehož soudci se ale rozcházejí v závěru, za jakých podmínek tak lze učinit).

Většinou je názor, že posuzovanou osobu lze omezit ve svéprávnosti k výkonu volebního práva, zastáván také v obvodu Krajského soudu v Brně. Rozdělena (v tom, že část soudů takové omezení připouští a část je vylučuje) je praxe v obvodu Krajského soudu v Praze a Krajského soudu v Ústí nad Labem.

3. Na úrovni okresních soudů pak ani ty soudy, jež připouštějí, že posuzovanou osobu lze omezit ve svéprávnosti k výkonu volebního práva, nejsou jednotné v názoru, zda se tak má (musí) stát výrokem soudního rozhodnutí, jde-li o (obecné) omezení v maximální možné míře („s výjimkou běžných záležitostí každodenního života“). Výrok o volebním právu v takovém případě neformulují (majíce za to, že výrok o omezení svéprávnosti „s výjimkou běžných záležitostí každodenního života“ zahrnuje bez dalšího i omezení ve výkonu volebního práva) např. Okresní soud v Českém Krumlově a Okresní soud v Táboře.

č. 3

c) Soudní rozhodnutí

4. Pravomocná rozhodnutí těch soudů, které výrokem svého rozhodnutí omezily posuzovanou osobu ve svéprávnosti k výkonu volebního práva, dokládají různorodé formulace. Kupříkladu tak, že posuzovaný (posuzovaná) „není schopen volit a být volen ve volbách“ (Okresní soud v Kutné Hoře – sp. zn. P 109/2001, Okresní soud v Jihlavě – sp. zn. 6 P 194/89), že „není způsobilý vykonávat volební právo“ (Okresní soud v Prostějově – sp. zn. P 112/2011, Okresní soud Brno-venkov – sp. zn. P 495/2007, Krajský soud v Brně – sp. zn. 13 Co 31/2015), že „není způsobilý vykonávat pasivní volební právo“ (Okresní soud Brno-venkov – sp. zn. Nc 7408/2015), že „není způsobilý být volen do veřejných funkcí“ (Krajský soud v Brně – sp. zn. 14 Co 245/2013), že „není způsobilá porozumět smyslu, účelu a důsledkům voleb, včetně možnosti volit a být zvolen“ (Okresní soud v Prostějově – sp. zn. 0 Nc 6616/2015), že „není způsobilá k výkonu volebního práva“ (Okresní soud v Prostějově – sp. zn. 0 Nc 6610/2015), že se omezuje „svéprávnost ..., pokud jde o výkon volebního práva“ (Okresní soud v Příbrami – sp. zn. 14 P 9/2011), že „není schopen volebního práva“ (Okresní soud v Příbrami – sp. zn. 8 P 19/2012), že „není schopen činit právní jednání ..., jimiž dochází k realizaci volebního práva“ (Okresní soud v Příbrami – sp. zn. 15 P 26/2008), že „není způsobilý realizovat volební právo“ (Okresní soud v Benešově – sp. zn. 8 P 57/2007), že „není schopna výkonu pasivního volebního práva“ (Okresní soud v Mladé Boleslavi – sp. zn. 21 P 162/88), respektive že „není schopna činit právní jednání v oblasti uplatňování volebního práva“ (Okresní soud v Příbrami – sp. zn. 11 P 29/2009). Okresní soud Plzeň-sever v rozsudku ze dne 4. 4. 2016, č. j. 6 P 24/2015-196, formuloval rozsudečný výrok tak, že „[s]oud zčásti omezuje M. P. ... v možnosti samostatně právně jednat nad rámec běžných záležitostí každodenního života, pokud jde o ... právní jednání související s výkonem aktivního a pasivního volebního práva, možnosti

volit a být volen.“ Naproti tomu pozitivní výrok (ve vztahu k výkonu volebního práva), že „[p]osuzovaný je způsobilý k výkonu volebního práva“, obsahuje např. rozsudek Okresního soudu v Benešově ze dne 5. 11. 2014, č. j. 4 P 237/87-117. Městský soud v Praze pak v rozsudku ze dne 15. 4. 2015, sp. zn. 13 Co 16/2015, změnil rozhodnutí soudu prvního stupně tak, že posuzovaný „není způsobilý činit žádná právní jednání s výjimkou ... výkonu práva volit.“

5. Odůvodnění předložených rozhodnutí jsou zpravidla stručná, často redukovaná tolíko na prostá zjištění ze znaleckého posudku ve vztahu k možnému výkonu volebního práva a (až na výjimky) bez odpovídající právní kvalifikace, povětšinou pouze s výčtem (eventuálně citací) § 55 odst. 1 a 2, § 57 odst. 1, § 62 a § 64 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“). Z uváděné argumentace lze příkladmo zaznamenat, že:

[1] „[z]e znaleckého posudku ... vyplynulo, že posuzovaná ... více méně je schopna porozumět smyslu a důsledku voleb, včetně možnosti volit a být zvolen, ale realitu má zkreslenou svou nemocí... S přihlédnutím k rozsahu, v jakém posuzovaná není schopna pro své postižení, které není jen přechodné, právně jednat, omezil soud posuzovanou ve svéprávnosti tak, že není způsobilá ... vykonávat volební právo ... v případě volebního práva by mohlo dojít při jejím zkresleném pohledu na realitu ke zneužití jinými osobami“ (rozsudek Okresního soudu Brno-venkov ze dne 16. 6. 2015, č. j. P 495/2007-160);

[2] „ze znaleckého posudku ... bylo zjištěno, že posuzovaný trpí mentální retardací středně těžkého stupně, toto onemocnění je trvalého rázu, léčbou neovlivnitelné. Tato choroba ho omezuje při právním jednání, je schopen jen některých právních jednání, aniž by mu hrozila újma. Posuzovaný není schopen uzavírat smlouvy a obstarávat si své záležitosti na úřadech ... je v zájmu posuzovaného, aby byl omezen ve svéprávnosti tak, aby byl chráněn před zneužitím jinými osobami, přičemž rozsah omezení svéprávnosti není na jeho osobní újmu, ale naopak poskytuje posuzovanému ochranu“ (rozsudek Okresního soudu Brno-venkov ze dne 17. 8. 2015, č. j. P 47/2004-111);

[3] „odvolací soud řízení doplnil u odvolacího jednání výsledkem navrhopatelky a zhlédnutím posuzovaného... Po tomto doplnění dokazování ... odvolací soud zjistil, že (posuzovaný) pod pojmy jako volby, prezident, hymna nebo vlajka si neumí nic představit a volby ho ani nezajímají ... při těchto zjištěních ... jediným přiměřeným opatřením, které skýtá účinnou ochranu jeho práv a oprávněných zájmů před zneužitím se závažnými důsledky, představuje omezení ve svéprávnosti v oblastech vymezených odvoláním“ (rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 2. 4. 2015, č. j. 13 Co 31/2015-55);

[4] „znalkyně ... uvedla, že ... posuzovaný není schopen porozumět smyslu a důsledku voleb včetně možnosti volit, není schopen být volen ... za

stávajícího stavu soud dospěl k závěru, že je třeba omezit ve svéprávnosti ... vykonávat volební právo“ (rozsudek Okresního soudu Brno-venkov ze dne 29. 3. 2016, č. j. Nc 7409/2015-45);

[5] „odvolací soud posuzovaného omezil i ve výkonu pasivního volebního práva, neboť ze znaleckého posudku vyplynulo, že toto právo posuzovanému ponechat by bylo v rozporu s jeho účelem, na rozdíl od aktivního volebního práva, jehož smysl je posuzovaný schopen chápat, a není proto důvod jej v této oblasti stejně jako v jiných oblastech života omezovat“ (rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 15. 1. 2015, č. j. 14 Co 245/2013-210);

[6] „znaleckým posudkem ... bylo prokázáno, že ... posuzovaný není schopen porozumět výsledkům voleb, není schopen volit ani být volen... Soud ... změnil předchozí rozhodnutí o omezení způsobilosti k právním úkonům (svéprávnosti) a omezil jej ve svéprávnosti a rozsah tohoto omezení určil“ (rozsudek Okresního soudu v Benešově ze dne 2. 10. 2015, č. j. 8 P 57/2007-109);

[7] „znaleckým posudkem ... bylo zjištěno, že posuzovaná ... je schopna výkonu aktivního volebního práva, není však schopna vykonávat volební mandát ... zhodnocením zjištěného skutkového stavu dospěl opatrovnický soud ... k závěru, že je třeba nadále posuzovanou chránit preventivním rozhodnutím o její omezené svéprávnosti, neboť posuzovaná ... není schopna výkonu pasivního volebního práva“ (rozsudek Okresního soudu v Mladé Boleslavi ze dne 15. 1. 2016, č. j. 21 P 162/88-100);

[8] „rozsah omezení stanovený ve výroku ... se týká všech oblastí života zahrnující soukromoprávní oblasti ... a zčásti i výkonu veřejného práva volit“ (rozsudek Okresního soudu Plzeň-sever ze dne 4. 4. 2016, č. j. 6 P 24/2015-196).

6. Obširněji se k omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva vyjádřil Krajský soud v Plzni v rozsudku ze dne 27. 8. 2014, č. j. 15 Co 272/2014-99, ve kterém se mimo jiné poukazuje na to, že „samotné volební zákony počítají s tím, že překážkou výkonu volebního práva je i omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva.“ Tamtéž se poukazuje na nálezy Ústavního soudu ze dne 12. 7. 2010, sp. zn. IV. ÚS 3102/08 (jde o nálezy uveřejněné pod č. 142/2012 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, který je – stejně jako další rozhodnutí Ústavního soudu zmíněná níže – dostupný i na webových stránkách Ústavního soudu www.usoud.cz), s tím, že „legislativní úprava otázky omezení výkonu volebního práva však v následujícím období prodělala další vývoj. Jeho prvním milníkem bylo sjednání Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, která byla zveřejněna ve Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 10/2010 Sb. m. s. ... Tato mezinárodní smlouva sice připouští, aby byla omezena právní způsobilost člověka (srov. čl. 12 odst. 4), ovšem důraz je položen na ochranu zájmů takového člověka při prováděném opatření týkajícím se jeho svéprávnosti. Stejnou koncepci

zastává § 55 odst. 1 o. z., který mimo jakoukoli pochybnost umožňuje přistoupit k omezení svéprávnosti člověka pouze v jeho zájmu. Ze shora uvedeného tedy vyplývá, že podle dnes účinné právní úpravy je možné svéprávnost člověka omezit v oblasti výkonu volebního práva pouze tehdy, pokud by okolnosti daného případu svědčily pro to, že by při výkonu jeho volebního práva mohly být poškozeny jeho zájmy. Nejde přitom pouze o sféru jeho osobnosti, či ostatních soukromoprávních práv, ale i o jeho veřejné právo volit a být volen. Omezení svéprávnosti v tomto rozsahu bude obecně připadat v úvahu pouze tam, kde okolnosti daného případu ukazují, že bylo nebo může být tohoto práva posuzovaného člověka jiným zneužito.“

II.

Rozhodná právní úprava

a) Ústavní právo

7. Podle čl. 21 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) je volební právo všeobecné a rovné a vykonává se tajným hlasováním. Podmínky výkonu volebního práva stanoví zákon.

8. Dle čl. 2 odst. 2 Listiny lze státní moc uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví.

b) Soukromé právo a občanské právo procesní

9. Podle § 1 odst. 1 o. z. ustanovení právního řádu upravující vzájemná práva a povinnosti osob vytvářejí ve svém souhrnu soukromé právo. Uplatňování soukromého práva je nezávislé na uplatňování práva veřejného.

10. Podle § 15 odst. 2 o. z. svéprávnost je způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práv a zavazovat se k povinnostem (právně jednat).

11. Podle § 3032 odst. 2 o. z., kdo byl podle dosavadních právních předpisů omezen ve způsobilosti k právním úkonům, považuje se ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona za osobu omezenou ve svéprávnosti podle tohoto zákona a je i napříště způsobilý právně jednat v rozsahu stanoveném dosavadními právními předpisy, nerozhodne-li soud podle tohoto zákona jinak.

12. Podle § 55 o. z. lze k omezení svéprávnosti přistoupit jen v zájmu člověka, jehož se to týká, po jeho zhlédnutí a s plným uznáváním jeho práv a jeho osobní jedinečnosti. Přitom musí být důkladně vzaty v úvahu rozsah i stupeň neschopnosti člověka postarat se o vlastní záležitosti (odstavec 1). Omezit svéprávnost člověka lze jen tehdy, hrozila-li by mu jinak závažná újma a nepostačí-li vzhledem k jeho zájmům mírnější a méně omezující opatření (odstavec 2).

13. Podle § 56 odst. 1 o. z. omezit svéprávnost člověka může jen soud.

14. Podle § 57 odst. 1 o. z. soud může omezit svéprávnost člověka v rozsahu, v jakém člověk není pro duševní poruchu, která není jen přechodná, schopen právně jednat, a vymezí rozsah, v jakém způsobilost člověka samostatně právně jednat omezil.

15. Podle § 64 o. z. rozhodnutí o omezení svéprávnosti nezbavuje člověka práva samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života.

16. Podle § 7 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále též „o. s. ř.“), v občanském soudním řízení projednávají a rozhodují soudy spory a jiné právní věci, které vyplývají z poměrů soukromého práva, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány (odstavec 1). Jiné věci projednávají a rozhodují soudy v občanském soudním řízení, jen stanoví-li to zákon (odstavec 2).

17. Podle § 1 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „z. ř. s.“), podle tohoto zákona projednávají a rozhodují soudy právní věci stanovené zákonem.

18. Podle § 40 odst. 2 z. ř. s. v rozsudku, jímž se omezuje svéprávnost, vymezí soud rozsah, v jakém způsobilost posuzovaného samostatně právně jednat omezil, a popřípadě dobu, po kterou účinky omezení trvají.

c) Volební zákony

19. Podle § 2 písm. b) zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění zákona č. 58/2014 Sb., účinném od 7. 4. 2014, je překážkou ve výkonu volebního práva omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva (s poznámkou pod čarou odkazem na § 55 až 65 o. z.).

20. Obdobně tak je tomu od 7. 4. 2014 podle § 5 odst. 2 písm. b) zákona č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů, podle § 4 odst. 2 písm. b) zákona č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky), podle § 4 odst. 2 písm. b) zákona č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, podle § 4 odst. 2 písm. b) zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů. [Totéž platí ohledně překážky ve výkonu práva hlasovat v místním a krajském referendu podle § 4 písm. b) zákona č. 22/2004 Sb., o místním referendu a o změně některých zákonů, a podle § 4 písm. b) zákona č. 118/2010 Sb., o krajském referendu a o změně některých zákonů.]

d) Další veřejnoprávní úprava

21. Omezení svéprávnosti (způsobilosti k právním úkonům) vycházející z norem soukromého práva a konstituované rozhodnutími „občanskoprávních“

soudů se svými účinky nikdy neomezovalo (a neomezuje) jen na oblast jimi bezprostředně upravených vztahů, nýbrž platilo (a platí), že takové omezení zakládá též přímé zákonné důsledky ve vztazích veřejnoprávních. Tak kupříkladu podle § 74 odst. 1 písm. d) zákona č. 234/2014 Sb., o státní službě, ve znění pozdějších předpisů, skončí služební poměr „ze zákona“ v případě, kdy byl státní zaměstnanec „na základě pravomocného soudního rozhodnutí omezen na svéprávnosti“, podle § 7b odst. 1 písm. c) zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, kdo byl omezen ve svéprávnosti, je vyškrtnut ze seznamu advokátů ke dni právní moci rozhodnutí soudu, kterým byla jeho svéprávnost omezena, a podle § 94 písm. f) zákona o soudech a soudcích zaniká funkce soudce dnem právní moci rozhodnutí, kterým byl soudce omezen ve svéprávnosti; na tomtéž základě dochází k vyškrtnutí ze seznamu rozhodců podle § 40c odst. 1 písm. c) zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, k propuštění příslušníka podle § 42 odst. 1 písm. k) zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů, k zániku služebního poměru vojáka podle § 18 písm. i) zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů, k zániku funkce státního zástupce podle § 21 odst. 2 písm. a) zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, k zániku funkce prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu podle § 10 odst. 8 písm. d), resp. zániku výkonu funkce člena tohoto úřadu podle § 12 odst. 9 písm. d) zákona č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění pozdějších předpisů, jakož i k zániku funkce ředitele Všeobecné zdravotní pojišťovny podle § 15 odst. 7 písm. e), resp. člena orgánu Všeobecné zdravotní pojišťovny podle § 18 odst. 6 písm. d) zákona č. 551/1991 Sb., o Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

e) Úmluva Organizace spojených národů o právech osob se zdravotním postižením

22. Podle čl. 29 Úmluvy Organizace spojených národů o právech osob se zdravotním postižením, publikované sdělením Ministerstva zahraničních věcí pod č. 10/2010 Sb. m. s., státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, zaručí osobám se zdravotním postižením politická práva a příležitost užívat tato práva na rovnoprávném základě s ostatními, a zavazují se zajistit, aby se osoby se zdravotním postižením mohly účinně a plně, na rovnoprávném základě s ostatními, podílet na politickém a veřejném životě, přímo nebo prostřednictvím svobodně volených zástupců, včetně práva a možnosti volit a být volen, a to mimo jiné tím, že zaručí, aby byly volební postupy, zařízení a materiály vhodné, přístupné a snadno srozumitelné a použitelné, dále i ochranou práva osob se zdravotním postižením hlasovat v tajném hlasování ve volbách a veřejných referendech bez zastrašování,

kandidovat ve volbách, účinně zastávat úřad a vykonávat všechny veřejné funkce na všech úrovních řízení státu, a umožňují používání podpůrných a nových technologií, pokud je to vhodné, přičemž zaručí svobodné vyjadřování vůle osob se zdravotním postižením jako voličů a za tímto účelem v případě potřeby a na jejich vlastní žádost i asistenci při hlasování prostřednictvím osoby dle jejich vlastní volby, a budou aktivně podporovat prostředí, v němž se mohou osoby se zdravotním postižením účinně a plně, bez diskriminace a na rovnoprávném základě s ostatními, podílet na řízení veřejných záležitostí, napomáhat jejich účasti ve veřejném životě, včetně účasti v nevládních organizacích a sdruženích zapojených do veřejného a politického života země, jakož i účasti na činnosti a řízení politických stran.

III.

Předchozí právní úprava a judikatura

23. Do 31. 12. 2013 platilo, že není-li fyzická osoba pro duševní poruchu, která není jen přechodná, vůbec schopna činit právní úkony, soud ji způsobilosti k právním úkonům zbaví (§ 10 odst. 1 obč. zák.), a jestliže fyzická osoba pro duševní poruchu, která není jen přechodná, anebo pro nadměrné požívání alkoholických nápojů nebo omamných prostředků či jedů je schopna činit jen některé právní úkony, soud její způsobilost k právním úkonům omezí a rozsah omezení v rozhodnutí určí (§ 10 odst. 2 obč. zák.).

24. Do 6. 4. 2014 shora (v bodu 19. a 20.) vyjmenované volební zákony zakotvovaly překážku ve výkonu volebního práva tak, že jí bylo „zbavení způsobilosti k právním úkonům“.

25. I podle předchozí judikatury obecných soudů byl předmět rozhodování obecných soudů o omezení či zbavení způsobilosti k právním úkonům vymezen hranicemi občanského (soukromého) práva a do práv veřejných se soudní rozhodnutí o omezení či zbavení způsobilosti k právním úkonům mohla projevit až svými účinky, pakliže jim je příslušný veřejnoprávní předpis výslovně přiznal, přičemž jakákoli rozhodovací ingerence obecných (občanskoprávních) soudů byla pro tuto právní oblast vyloučena. K tomu srov. Zprávu o úrovni řízení a rozhodování soudů České socialistické republiky ve věcech způsobilosti k právním úkonům, projednanou a schválenou občanskoprávním kolegiem bývalého Nejvyššího soudu ČSR, Cpj 160/76, z 18. 11. 1977, k některým otázkám občanského soudního řízení o zbavení, omezení a navrácení způsobilosti k právním úkonům, uveřejněnou pod č. 3/1979 Sb. rozh. civ., jakož i stanovisko občanskoprávního kolegia bývalého Nejvyššího soudu ČSR z 23. 5. 1979, Cpj 301/77, uveřejněné pod č. 34/1985 Sb. rozh. obč. (Jež výslovně dovozuje, že: „Není proto správný takový postup, při němž soudy ve výroku určujícím rozsah omezení občana ve způsobilosti k právním úkonům vyslovují jeho omezení např. ve způsobilosti řídit motorová vozidla nebo ve způsobilosti volit a být volen.“)

26. Do takto ustavených právních (judikatorních) poměrů však vstoupil Ústavní soud (výše již označeným nálezem ze dne 12. 7. 2010, sp. zn. IV. ÚS 3102/08), a to koncepčně zcela jinak. Již v právní větě tohoto nálezu (sub. III.) Ústavní soud ohlásil, že: „[p]ři rozhodování o zbavení či omezení způsobilosti fyzické osoby k právním úkonům jsou obecné soudy povinny zvlášť posuzovat i to, zda je konkrétní osoba schopna porozumět smyslu, účelu a důsledkům voleb; své rozhodnutí v této věci pak musejí řádně odůvodnit. Nerespektování této povinnosti, vyplývající nejen z čl. 21 odst. 1 a 3 Listiny základních práv a svobod a čl. 3 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, nýbrž i z čl. 89 odst. 2 Ústavy, by pak nutně muselo vést k závěru o protiústavnosti takového rozhodnutí.“

27. Ústavní soud měl za nepochybné, že zákonná ustanovení o překážce výkonu volebního práva spočívající ve zbavení způsobilosti k právním úkonům omezují základní právo podle čl. 21 Listiny a čl. 3 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), čímž jde o zásah do základního práva, avšak obě tato ustanovení omezení výkonu volebního práva připouštějí, stane-li se tak na základě zákona a za předpokladu, že jde o omezení „proporcionální“ (např. Hirst proti Spojenému království, § 62) a založené na rozhodnutí soudu (dokument Benátské komise „Code of Good Practice in Electoral Matters“, stanovisko ze dne 30. 10. 2002, č. 190/2002).

28. Určující se pak Ústavnímu soudu stalo posouzení této překážky výkonu volebního práva z hlediska zmíněné druhé podmínky, totiž zda jde o omezení proporcionální; zde dospěl k úsudku, že sice sleduje legitimní cíl, neobstojí však z hlediska potřebnosti, neboť tohoto cíle lze dosáhnout jinými, k základním právům šetrnějšími prostředky.

29. Posuzované omezení volebního práva se totiž dle Ústavního soudu „vztahuje na všechny osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům“, a aby jej bylo možno posoudit jako potřebné ve smyslu druhého kroku testu proporcionality, „muselo by platit, že žádná osoba zbavená způsobilosti k právním úkonům není schopna významu, účelu a účinkům voleb porozumět.“ Kromě toho, poznamenal Ústavní soud, by „pochopitelně tato skutečnost musela být obecným soudem zkoumána a odůvodněna v každém individuálním případě, v němž by mělo ke zbavení způsobilosti dojít.“

30. Tak se ale podle Ústavního soudu v dané judikатурní praxi neděje. „Institut omezení způsobilosti k právním úkonům je institutem práva občanského (§ 10 a 855 občanského zákoníku), které připouští zbavení fyzické osoby způsobilosti k právním úkonům soudem (§ 186 až 191 o. s. ř.), pokud tato osoba pro duševní poruchu, která není jen přechodná, není vůbec schopna činit právní úkony. Obecné soudy, jak je Ústavnímu soudu známo z úřední činnosti, zřejmě i z důvodu primárně civilistické povahy zbavení způsobilosti k právním úkonům, k veřejnoprávním dopadům svého rozhodnutí nepřihlížejí. Za současného stavu

tak může nastat situace, „v níž je fyzická osoba zbavena ústavně garantované možnosti volit, a to v podstatě na základě fikce, podle níž ‚kontraktační‘ nezpůsobilost implikuje i nezpůsobilost porozumět významu, účelu a účinkům voleb. Takovýto paušalizující a jedinečné okolnosti každého případu opomíjející přístup je v právním státě nepřipustný. Je třeba trvat na tom, aby soudy při vydávání rozhodnutí schopného zasáhnout do základních práv braly v potaz veškeré relevantní skutečnosti a měly na paměti všechny právní důsledky svého rozhodnutí (zejména pak ve vztahu ke smyslu a účelu omezení základního práva). Rozhodnutí o zbavení způsobilosti k právním úkonům, které omezuje celou řadu práv jednotlivce (a to i veřejných subjektivních práv), avšak zkoumá a odůvodňuje pouze zásah do některých z těchto práv, z tohoto pohledu nemůže obstát.“ Ústavní soud má proto za to, že „ve spojení se současnou praxí obecných soudů rozhodujících o zbavení způsobilosti k právním úkonům nastoluje posuzovaná překážka výkonu volebního práva protiústavní stav (rozporný s čl. 21 odst. 1 a 3 Listiny a čl. 3 Dodatkového protokolu k Úmluvě), neboť řada osob je zbavena možnosti volit, aniž by jejich způsobilost volit byla individuálně zkoumána“.

31. Proto „[v] zájmu odstranění tohoto stavu jsou ... obecné soudy při rozhodování o zbavení (resp. omezení) způsobilosti k právním úkonům povinny posuzovat i dopady tohoto rozhodnutí do veřejných subjektivních práv jednotlivce a zejména pak skutečnost, zda je konkrétní osoba schopna porozumět smyslu, účelu a důsledkům voleb. Pakliže by toho schopna byla, nemůže být zbavena způsobilosti k právním úkonům, nýbrž jí tato způsobilost může být nanejvýš proporcionálně omezena. Pokud soud dojde k závěru opačnému, je jeho povinností tento závěr samostatně a řádně odůvodnit, a to způsobem, který odpovídá závažnosti takového zásahu a maximám plynoucím z ústavně zaručených práv“.

32. Přitom podle Ústavního soudu platí, že „samotné zakotvení překážky výkonu volebního práva pro osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům není protiústavní; obecné soudy totiž mohou (a musí) v rámci řízení o zbavení způsobilosti k právním úkonům postupovat ústavně konformně a věnovat mimořádnou pozornost i otázkám dopadů jejich rozhodnutí do veřejných subjektivních práv dotčených osob.“

IV.

Znovu k volebním zákonům

33. Zákony o volbách (viz body 19. a 20. výše) obsahovaly původně shodně formulovanou překážku výkonu volebního práva, již bylo „zbavení způsobilosti k právním úkonům“. Terminologickou úpravu – s účinností od 7. 4. 2014 – přinesl tamtéž ohlášený zákon 58/2014 Sb., kterým se mění zákon č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony (dále jen „zákon č. 58/2014 Sb.“),

a to coby „technická“ novela, reagující na změny vyvolané ohledně rozhodného institutu „novým občanským zákoníkem“, který nabyl účinnosti předtím (1. 1. 2014). Napříště, tj. od 7. 4. 2014, je překážkou ve výkonu volebního práva „omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva“.

č. 3

34. V důvodové zprávě se k tomu uvádí, že k 1. 1. 2014 nabývá účinnosti zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve kterém se pojem „způsobilost k právním úkonům“ nahrazuje pojmem „svéprávnost“, a vzhledem k tomu, že v návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím rekodifikace soukromého práva, není obsažena novelizace volebních zákonů, „je nutné změnu pojmosloví zavedenou novým občanským zákoníkem promítnout do všech volebních zákonů a do zákona o místním referendu i zákona o krajském referendu při příležitosti novelizace zákona o volbách do Evropského parlamentu, ke které bylo primárně přikročeno z důvodu implementace směrnice 2013/1/EU. Překážku ve výkonu aktivního i pasivního volebního práva doposud spočívající ve zbavení způsobilosti k právním úkonům nahradí omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva“.

35. K tomu (k pochopení dovětku „k výkonu volebního práva“) je třeba doplnit, že zákon č. 275/2012 Sb. ze dne 18. 7. 2012, o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky), ve shodě s tehdy účinnými ostatními volebními zákony zakotvil coby překážku výkonu volebního práva sice ještě „zbavení způsobilosti k právním úkonům“, avšak v důvodové zprávě již uvedl, že „[p]řekážkou ve výkonu volebního práva, spočívající ve zbavení způsobilosti k právním úkonům, se na základě návrhu směřujícího ke zrušení příslušného ustanovení zákona o volbách do Parlamentu zabýval Ústavní soud (IV. ÚS 3102/08). Ve svém nálezu konstatoval, že samotné zakotvení překážky výkonu volebního práva pro osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům není protiústavní; obecné soudy totiž mohou (a musí) v rámci řízení o zbavení způsobilosti k právním úkonům postupovat ústavně konformně a věnovat mimořádnou pozornost i otázkám dopadů jejich rozhodnutí do veřejných subjektivních práv dotčených osob. V důsledku stávající praxe obecných soudů však reálně vznikl a přetrvává protiústavní stav spočívající v tom, že způsobilosti k právním úkonům jsou zbavovány (bez ohledu na právní důsledky) i osoby, ve vztahu k nimž neexistuje legitimní společenský zájem na omezení výkonu volebního práva; to je v rozporu s principem proporcionality i s maximou, podle níž zásahy do základních práv musejí odrážet specifika každého jednotlivého případu. V zájmu odstranění tohoto protiústavního stavu jsou obecné soudy při rozhodování o zbavení či omezení způsobilosti fyzické osoby k právním úkonům povinny zvlášť posuzovat i to, zda je konkrétní osoba schopna porozumět smyslu, účelu a důsledkům voleb; své rozhodnutí v této věci pak musejí řádně odůvodnit. Nerespektování této povinnosti, vyplývající nejen z čl. 21 odst. 1 a 3 Listiny a čl. 3 Dodatkového protokolu č. 1 k Úmluvě, nýbrž i z čl. 89 odst. 2 Ústavy, by

nutně vedlo k závěru o protiústavnosti takového rozhodnutí. V úvahu přitom vzal vedle citovaných ustanovení ústavního pořádku jako speciální úmluvu o právech osob se zdravotním postižením rozsudky ESLP a dokument Benátské komise z října 2002. “Což je – očividně – doslovným přepisem rozhodných pasáží nálezu Ústavního soudu, z něž je citováno výše.

36. Odtud je namístě bez jakýchkoli pochybností dovodit, že zákon č. 58/2014 Sb. nejenže dosavadní překážku ve výkonu volebního práva v podobě „zbavení způsobilosti k právním úkonům“ přizpůsobil novému institutu „omezení svéprávnosti“ podle občanského zákoníku (jak se v důvodové zprávě deklaruje), nýbrž že připojeným souslovím „k výkonu volebního práva“ reflektoval současně i požadavky, které pro omezení svéprávnosti ve vztahu k výkonu volebního práva formuloval Ústavní soud v nálezu sp. zn. IV. ÚS 3102/08, jehož se zákonodárce – sice na jiném místě – výslovně dovolal. Jinak řečeno, zásady (a požadavky) vyslovené tímto nálezem nalezly v následné normativní úpravě volebního práva svého zjevného vyjádření.

37. Pro úplnost je potřebné současně zdůraznit, že v zákoně č. 58/2014 Sb. zákonodárce odkázal (v jednotlivých volebních zákonech ve vztahu k této překážce ve výkonu volebního práva) „poznámkou pod čarou“ na § 55 až § 65 o. z.

V.

Vlastní posouzení

a) Překážka ve výkonu volebního práva

38. Podle Listiny základních práva a svobod je právo volit a být volen (čl. 21) právo politické, dané přímo jí, tj. zakotvené a garantované v tomto předpisu nejvyšší právní síly, aniž k jeho určení (vymezení) – oproti právům hospodářským, sociálním a kulturním – je zapotřebí další zákonné úpravy; může být nicméně omezeno, avšak jen zákonem (srov. čl. 20 Ústavy, čl. 21 odst. 3 Listiny) a za předpokladu, že takové omezení se nedotkne jeho podstaty (čl. 4 odst. 2 až 4 Listiny).

39. Za takové omezení je všeobecně pokládáno též omezení volebního práva ve smyslu stanovení překážky jeho výkonu; i to – samo o sobě – je způsobilé být omezením ústavně konformním, je-li stanoveno zákonem, sleduje-li legitimní cíl a je-li omezením potřebným a proporcionálním. Což lze uvažovat rovněž ohledně té klíčové překážky, kterou představuje „omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva“, jmenovitě jestliže tak dovedl v obdobné souvislosti ve vztahu ke „zbavení způsobilosti k právním úkonům“ Ústavní soud v citovaném nálezu sp. zn. IV. ÚS 3102/08.

40. Ve zde sledovaném kontextu je však rozhodné již to, že takto formulovaná překážka ve výkonu volebního práva je stanovena volebními zákony

(tj. „zákonem“); okolnost, že „je zde zákon“, je podstatná potud, že obecné soudy, mají-li být povolány takovou překážku svým rozhodnutím založit, jsou těmito zákony podle čl. 95 odst. 1 Ústavy vázány (posuzovat splnění dalších podmínek jejich ústavnosti přísluší nikoli jim, nýbrž soudu Ústavnímu), pročez k jimi zakotvené překážce ve výkonu volebního práva v podobě „omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva“ nemohou nepřihlížet, a – naopak – jsou povinny ji aplikovat (nezvolily-li postup podle čl. 95 odst. 2 Ústavy). Nemohou ji mít ani – ve vztahu k občanskému zákoníku – za „obsoletní“, neboť na něj v čase i obsahem navazuje.

41. Eventuální názory o neústavnosti příslušných zákonných ustanovení, ať již pro jejich údajné formální vady (z kritiky „poznámek pod čarou“), či pro „protiústavnost“ obsahovou (argumentem, že „volebního práva nelze napříště občana zcela zbavit“), jsou proto zde zjevně bezpředmětné; nemohou totiž vést samy o sobě efektivně k názoru, že by obecný soud mohl tato ustanovení pominout, resp. že by je mohl z právního řádu prostě „vyřadit“; k dispozici je toliko ústavněprávně konformní výklad, nikoli jejich faktické popření.

42. Zákon tedy (respektabilně) stanoví, že překážkou výkonu volebního práva je omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva, čímž se dostalo zákonné úpravy určitému právněpolitickému poměru; jinak řečeno, omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva je tak „skutkovou podstatou“ jedné z právem zakotvených překážek výkonu volebního práva, která, je-li dána, volební právo vykonat nelze, a to se všemi konkrétními důsledky, jež z toho podle příslušných volebních zákonů vyplývají.

b) Určení rozhodujícího orgánu

43. Oproti tomu se může jevit nejednoznačnou otázka (jak o tom svědčí výše prezentované názory obecných soudů), kdo, který orgán, je povolán takové kvalifikované omezení práva svým rozhodnutím založit (konstituovat), jestliže se neuplatňuje přímo zákonem, jako tomu bylo v předchozí právní úpravě; konkrétně, zda to má být soud, anebo jím být nemůže, resp. je vyloučeno, aby jím byl, což některé soudy dovozují argumentem, že nejde o věc soukromoprávní, nýbrž o „přesah“ do sféry veřejnoprávní, nadto kolidující s čl. 2 odst. 2 Listiny.

ba) Důsledky čl. 89 odst. 2 Ústavy

44. Z toho, co bylo výše (v bodech 26 a násl.) vyloženo ohledně nálezu sp. zn. IV. ÚS 3102/08, je zjevné, že v takto otevřené otázce Ústavní soud pochybnosti neměl; tím, kdo měl povinnost „zvlášť posuzovat i to, zda je konkrétní osoba schopna porozumět smyslu, účelu a důsledkům voleb“, měl být samozřejmě soud, a to „při rozhodování o zbavení či omezení způsobilosti fyzické osoby k právním

úkonům“, rozuměj v tomto občanskoprávním, tj. soudním řízení. Nelze než znovu připomenout (opětovnou citací), že Ústavní soud se obrací právě na soudy tím, že proklamuje, že jsou „při rozhodování o zbavení (resp. omezení) způsobilosti k právním úkonům povinny posuzovat i dopady tohoto rozhodnutí do veřejných subjektivních práv jednotlivce a zejména pak skutečnost, zda je konkrétní osoba schopna porozumět smyslu, účelu a důsledkům voleb...“ (bod 30). Již vůbec pak „není co řešit“ (z pozic výkladu nálezů), jestliže se v bodu 34 uvádí, že „dlužno v uvedených spojitostech připomenout, že je právem ... (pozn.: osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům) ... obrátit se na obecný soud s návrhem na vrácení způsobilosti k právním úkonům (§ 186 odst. 3 o. s. ř.), a to i např. jen v rozsahu přiznávajícím mu způsobilost vykonávat volební právo“.

45. Ústavní soud, aniž měl k dispozici pozdější „legislativní návody“ ve smyslu výše zmiňovaných „poznámek pod čarou“ odkazujících na § 55 až 65 o. z. (bod 37) či podněty v podobě důsledků zákonného spojení institutu „omezení svéprávnosti“ s institutem „výkonu volebního práva“ (bod 59 dále), tedy nepochyboval, že je to soud v občanskoprávním řízení, který rozhodne, zda překážka ve výkonu volebního práva zde je, anebo není. Jak je zjevné z odůvodnění citovaného nálezů, toho, že při posuzování překážky ve výkonu volebního práva zasáhne občanskoprávní soud do prostoru upraveného veřejným právem, si byl Ústavní soud nejen vědom, nýbrž k takovému zásahu výslovně vyzval.

46. Článek 89 odst. 2 Ústavy proklamuje, že nálezy Ústavního soudu jsou všeobecně závazné (precedenčně, pro všechny takové případy), což platí samozřejmě i pro soud Nejvyšší, a nelze tuto závaznost nevztáhnout přiměřeně rovněž k procesu, v jehož rámci Nejvyšší soud směřuje k vydání stanoviska dle § 14 odst. 3 zákona o soudech a soudcích. Bylo by proti účelu a smyslu takového stanoviska, bylo-li by vydáno při plném vědomí kolize s nálezovým rozhodnutím Ústavního soudu.

47. Proto pakliže Ústavní soud povolává k rozhodování o překážce ve výkonu volebního práva obecný soud, nelze než tento závěr přijmout a z něj vycházet, a již tím je výše položená – nyní stěžejní – otázka zodpovězena.

48. Zbývá však se ještě vypořádat s názorem, že nález Ústavního soudu není aplikovatelný poté, co došlo ke změně rozhodné právní úpravy (občanským zákoníkem), jak je zhusta namítáno, a dále zda zde není zvláštní, silný důvod vést s Ústavním soudem výkladový spor, jak jej co do jeho podmínek Ústavní soud výjimečně ve své judikatuře připouští.

49. Změna právní úpravy však v nyní sledovaném směru nic zásadního nepřinesla.

50. Za prvé, ideovým akcentům nové úpravy – že omezit svéprávnost lze jen „v zájmu člověka“, „s plným uznáním jeho práv“ a „hrozila-li by mu závažná újma“ apod. – předchozí úprava nikterak nebránila; naopak byly interpretativně dovoditelné i dříve a z povahy věci v praktické činnosti soudů nutné i bez dalšího aplikovány.

51. Za druhé, změnu co do dřívějšího (úplného) „zbavení způsobilosti k právním úkonům“ k (jen) „omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva“ nelze věcně přeceňovat potud, že subjekt („člověk“) takového posouzení zůstává týž, resp. s toutéž (jen terminologicky jinak vyjádřenou) zdravotní (zpravidla psychiatrickou) diagnózou. Tento fakt vystihuje i nálezný Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1580/16 ze dne 5. 12. 2016, pakliže v bodu 21 uvádí, že „... soudy jsou povinny posuzovat věci tohoto druhu důsledně ... tak, aby rozsah omezení svéprávnosti – od přiznání bez jakéhokoli omezení až po omezení fakticky se blížící zbavení způsobilosti k právním úkonům podle dřívější právní úpravy – zásadně odpovídal skutečným vlastnostem a schopnostem a zejména nejlepšímu zájmu daného člověka, který nemůže být zjednodušeně vnímán pouze jako zájem člověka být omezen ve svéprávnosti v co možná nejmenší míře.“

52. Čemuž koresponduje – za třetí –, že důvody pro zbavení (omezení) způsobilosti k právním úkonům a k omezení svéprávnosti jsou formulovány zásadně shodně: je jimi duševní porucha nikoli jen přechodná, pro kterou člověk, resp. fyzická osoba, není schopen právně jednat, resp. činit právní úkony.

53. Za čtvrté, obě – zbavení způsobilosti k právním úkonům i omezení svéprávnosti – je, resp. bylo, důvodem založení téhož, totiž překážky ve výkonu volebního práva, a bez ohledu na to, že napříště není možné „úplné zbavení“, nic zjevně nebránilo zákonodárci, aby překážku ve výkonu volebního práva nepřipodobnil jen „omezenému zbavení“ (omezení svéprávnosti), pakliže měl důvod mu přikládat obdobný význam (viz nálezný sp. zn. IV. ÚS 1580/16 výše). „Omezení svéprávnosti“ zdůrazňuje toliko (i jinak a dříve daný) požadavek individualizace a konkrétního zmírnění; ne vždy a zejména ne paušálně je samo osobě pro ustavení překážky ve výkonu volebního práva určující; rozhoduje právě až rozsah konkrétně (individuálně) stanoveného omezení.

54. Je-li – za páté – v tomto kontextu oponováno tím, že volebního práva nelze (napříště) nikoho zbavit, jestliže za stávající úpravy není možné než svéprávnost omezit, nutno připomenout, že ani tehdy, ani nyní nemůže být řeč o „zbavení volebního práva“, nýbrž toliko o ustavení překážky v jeho reálném výkonu, již je pojmově vlastní, že odpadne-li, dispozice k výkonu volebního práva se obnoví (srov. § 10 odst. 3 obč. zák. a § 60 o. z.).

55. Za šesté, nelze spolehlivě dovodit odlišnost srovnávaných úprav ani z hlediska toho, co je v daném kontextu chráněným zájmem; i „starý“ občanský zákoník v § 1 deklaroval, že „přispívá k naplňování občanských práv a svobod, zejména ochrany osobnosti...“ (a § 10 tomu nikterak neoponovalo), zatímco „nový“ občanský zákoník na druhé straně nemohl přehlédnout, že omezení svéprávnosti není jen „v zájmu člověka“, nýbrž rovněž v zájmu širším, v zájmu subjektů jak soukromoprávních, s nimiž přichází do právního kontaktu, smluvních partnerů apod., tak „veřejnoprávních“, jak dokládají právní předpisy vyjmenované v bodu 21 shora (srov. přiměřeně i nálezný Ústavního soudu sp. zn.

I. ÚS 557/09 ze dne 18. 8. 2009, který klade důraz právě na tuto „opačnou“ stranu).

56. A konečně, oponovat Ústavnímu soudu – tj. předestřít relevantní argumenty s intencí, aby své dosavadní závěry korigoval poté, co jeho apel vyslyšel i zákonodárce, není tím spíše opodstatněné, že Ústavní soud v již výše zmíněném nálezu sp. zn. IV. ÚS 1580/16 ze dne 5. 12. 2016 na dokumentovaný nálezu sp. zn. IV. ÚS 3102/08 a jím provokovanou úpravu volebních zákonů fakticky navázal, pakliže v bodu 19. zaznamenal, že „si lze představit celou škálu právních jednání, která by ... mohl člověk učinit a jejichž právní povaha by byla značně problematická, ať již by se jednalo o smluvní závazky (nákup zboží, úvěrová smlouva), dispozici s majetkem, realizaci volebního práva (pod vlivem jiné osoby) či uzavření manželství“.

57. Závěr, předestřený v bodu 47, tak zůstává nedotčen: orgánem, který rozhoduje o omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva, je soud v občanskoprávním řízení.

bb) Další důvody

58. V současném normativním kontextu ku překážce výkonu volebního práva ve vztahu k omezení svéprávnosti dle občanského zákoníku (a potažmo z. ř. s.) působí, a v tomtéž duchu – co do úpravy provedené zákonem č. 58/2014 Sb. – zjevně inspirativní odkaz poznámkou pod čarou na „§ 55 až § 65 občanského zákoníku“ v jednotlivých volebních zákonech, jak bylo v bodu 37 výše zaznamenáno. Je sice všeobecně uznáváno, že poznámky pod čarou nejsou součástí normativního textu, lze je však užitečně použít k jeho výkladu, jestliže dávají najevo intenci zákonodárce, podepřenou též dobovým právním kontextem, jímž je zde zjevně ten, jehož obrysy ve sledovaných souvislostech předznamenal nálezu sp. zn. IV. ÚS 3102/08, zákonodárcem výslovně dovolávaný v důvodové zprávě k zákonu č. 275/2012 Sb. (o volbě prezidenta republiky), na niž zákon č. 58/2014 Sb. ideově navazuje a která obrací pozornost k občanskoprávnímu soudu výslovně (viz body 33 až 36 výše).

59. Zjevně silnější roli než „poznámky pod čarou“ však hrají zákonná (tj. zákonem vyslovená, což jest zdůraznit) sousloví „k výkonu volebního práva“, neboť implikují integrální spjatost s „občanskoprávním“ soudem právě tím, že jsou tímtež zákonem navázána na občanskoprávní institut „omezení svéprávnosti“. Což nelze vnímat jinak, než že „omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva“ se klade jako zvláštní typ omezení svéprávnosti (byť veřejnoprávní provenience) na roveň omezením svéprávnosti jiným, totiž vlastním omezením „občanskoprávním“, jejichž hmotněprávním základem jsou odkazem označená ustanovení občanského zákoníku. Jinak vyjádřeno, tento zvláštní veřejnoprávní typ se k oněm historicky původním omezením tak předmětově „přirazuje“,

v důsledku čehož lze mít za organické, aby co do určení o něm rozhodujícího orgánu sdílel jejich osud.

60. Ostatně § 56 odst. 1 o. z. deklaruje, že „omezit svéprávnost může jen soud“, což je sice – opět – požadavek „soukromoprávní“, jestliže se však týká osoby („člověka“), resp. jeho statusu, nemůže pro jiné právní vztahy, do kterých nutně vstupuje, pro určení o tom rozhodujícího orgánu platit nic jiného; naopak je to právě soudní rozhodnutí, jež zhusta má – na základě konkrétních zákonných zmocnění – přímý průmět do veřejnoprávní sféry, v níž tato otázka již být řešena zásadně nemůže (opět viz body 21 a 25).

61. A konečně, významný argument pro závěr, že rozhodnutí o volební překážce v podobě omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva je svěřeno soudu, je rovněž (a s významnou silou) odvoditelný jak z Listiny základních práv a svobod, jmenovitě z jejího čl. 36 odst. 1 (zvláště jde-li zde ve smyslu čl. 21 o jedno z „Lidských práv a základních svobod“ dle hlavy druhé), tak z čl. 90 Ústavy České republiky, dle kterého jsou soudy povolány k tomu, aby poskytovaly ochranu právům, což platí tím spíše o právech základních (přiměřeně srov. argumentaci Ústavního soudu vyjádřenou v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 20/05 ze dne 28. 2. 2006).

bc) Obecné doplnění

62. Článek 2 odst. 2 Listiny, podle kterého státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, tak – cestou shrnutí dosud řečeného – není (oproti nezřídka vznášeným námitkám) efektivně dotčen, natožpak porušen; i požadavek § 7 odst. 3 o. s. ř., aby jiné věci (než vyplývající ze soukromého práva) rozhodovaly soudy v občanském soudním řízení, jen „stanoví-li to zákon“, je totiž naplněn nejen cestou výslovného zákonného zmocnění, nýbrž též tehdy, lze-li takové oprávnění ze zákona (ústavního pořádku) spolehlivě vyvodit, a to platí, jak bylo doloženo, i pro věc právě posuzovanou. K témuž závěru bez jakékoli pochyby dospěl i Ústavní soud, neboť jinak by nemohl ve věci sp. zn. IV. ÚS 3102/08 rozhodnout tak, jak rozhodl. Již tím je tento problém vyřešen, a to finálně, jestliže se tak stalo z pozic nejvyšší ústavněprávní autority.

63. Ostatně v případě opačného závěru by ustanovení o překážce ve výkonu volebního práva byla reálně neaplikovatelná, což neodpovídá požadavku maximy, aby jednotlivé právní oblasti (soukromého a veřejného práva jmenovitě) nebyly pojímány ve striktní oddělenosti, nýbrž byly vykládány systematicky tak, aby byla zajištěna vnitřní hodnotová a významová jednota celku právního řádu.

64. Kolize se zásadou (§ 1 odst. 1 věta druhá o. z.), že uplatňování soukromého práva není závislé na uplatňování práva veřejného (jak je rovněž namítáno), tím založena není, neboť k omezení soukromého práva nejenže nedochází, nýbrž naopak působí podporně v jiném právním oboru (srov. obecnou argumentaci

o vztahu soukromého a veřejného práva obsaženou v nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 429/01 ze dne 22. 9. 2004).

65. Okolnost, že v postavení toho, kdo o této překážce rozhoduje, je právě soud, vytváří současně adekvátní předpoklad pro úsudek, že i práva zakotvená v Úmluvě Organizace spojených národů o právech osob se zdravotním postižením (viz bod 22) budou náležitě šetřena.

66. Je přiléhavé dodat, že předestřené závěry jsou vztaženy pouze k té veřejnoprávní oblasti, jež je vymezena volebními zákony (viz „omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva“), nikoli k jinému, byť obdobnému, veřejnému právu; zákony uvedené v bodu 21 zakotvují příslušná omezení jen k omezení svéprávnosti jako takovému (coby jeho důsledek), nikoli speciálně k tomu či onomu veřejnoprávnímu oprávnění.

VI.

Celkový závěr – shrnutí

67. Platí tedy, že v řízení o omezení svéprávnosti je soud oprávněn rozhodnout i o tom, zda se posuzovaná osoba omezuje ve svéprávnosti k výkonu volebního práva.

68. Obdobně se uplatní ohledně překážky ve výkonu práva hlasovat v místním a krajském referendu podle § 4 písm. b) zákona č. 22/2004 Sb., o místním referendu a o změně některých zákonů, a podle § 4 písm. b) zákona č. 118/2010 Sb., o krajském referendu a o změně některých zákonů.

VII.

K procesním postupům soudů

69. Zákodárce, jak bylo řečeno v bodu 59, volebními zákony pro obecný soud „rozšířil“ předmět jím vedených řízení o omezení svéprávnosti ze „standardních“ právních poměrů soukromoprávních tak, že jej povolal též (typicky současně) k rozhodnutí dalšímu, byť zasahujícímu do specifických poměrů veřejnoprávních (volebních).

70. Jestliže pro takové rozhodnutí zákon neobsahuje (výslovně) efektivní hlediska, nemohou jej soudy jen proto odmítnout aplikovat; naopak musí tato hlediska, pro potřeby vlastního rozhodnutí, svou rozhodovací činností nalézat, resp. nalézt.

71. Není od věci uvažovat tak, že „právní jednání“ (§ 15 odst. 2 o. z.), které je institutem omezení svéprávnosti v soukromoprávním postavení konkrétní osoby „omezováno“, a jež je postaveno na kvalifikovaném projevu vůle, není – při širším výkladu – nepřipodobitelné k tomu projevu vůle, jímž tato osoba pověřuje (volebním aktem) jiného k tomu, aby jej reprezentoval sice při správě

věcí veřejných, který nicméně na jeho („soukromé“) osobní zájmy a potřeby je způsobilý mít vliv (byť nepřímý, leč nezřídka i podstatný); a to jak v té všeobecné míře, v jaké se stát prezentuje jako stát demokratický (čl. 1 odst. 1 Ústavy), tak zprostředkovaně i v míře (v jednotlivých případech) zcela konkrétní i individuálně osobní. Zájmy soukromoprávní na jedné straně a veřejnoprávní na straně druhé (zde ve prospěch ustavení podmínek rozumného, vážného a odpovědného volebního aktu) tedy nestojí až tak příkře proti sobě, jak se na první pohled formálně zdá; rozhodl-li se zákonodárce tyto zájmy navzájem „neoddělovat“, pak není důvod k principiálnímu či jinak silnému protestu.

72. Z důvodů vícekrát již opakovaných (čl. 89 odst. 2 Ústavy) nelze ostatně přehlédnout v bodu 51 a 56 připomínaný nálezn sp. zn. IV. ÚS 1580/16 ze dne 5. 12. 2016, který mezi „celou škálou právních jednání, která by ... mohl člověk učinit a jejichž právní povaha by byla značně problematická“, zařadil výslovně i „realizaci volebního práva (pod vlivem jiné osoby)“.

73. Se stejnou vážností stojí za připomenutí z nálezu sp. zn. IV. ÚS 3102/08, že „... posuzované omezení sleduje legitimní cíl, jímž je (obdobně jako u ústavně zakotvené podmínky věku) zajistit, aby se elektorát skládal z osob, které jsou schopny racionálně se rozhodovat a porozumět významu, účelu a účinkům voleb. Jde nepochybně o účel legitimní; společnost má neopominutelný zájem na tom, aby o nejpodstatnějších otázkách jejího směřování rozhodovaly osoby, které jsou toho objektivně schopny. Tento cíl byl uznán jako legitimní i Evropským soudem pro lidská práva (rozsudek ze dne 20. 5. 2010, Kiss proti Maďarsku, č. 38832/06, § 38).“

74. Je-li tedy „realizace volebního práva“ právním jednáním (bod 71, 72), pak se nabízí úsudek, že se jeho omezení bude – primárně – odbyvat v režimu § 55 až § 65 o. z., a to z hledisek tam vyslovených („v zájmu člověka“, „hrozí-li závažná újma“ apod.).

75. Oproti tomu, má-li být reflektován „legitimní cíl“ kompetentního elektorátu (bod 73), otevírá se cesta uvažovat o omezeních vyplývajících z požadavku, aby volební právo „realizovaly“ osoby, které „jsou schopny racionálně se rozhodovat a porozumět významu, účelu a účinkům voleb“, a která se odvíjejí od ústavního zakotvení institutu voleb v demokratickém uspořádání státu a jejich smyslu a účelu, a jejich systémové rozumnosti a vážnosti, neboť ani tato omezení – vzhledem k nikoli nahodilému zákonnému určení „omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva“ – zřejmě není silný důvod obecně a pro všechny případy připíjet.

76. Odtud se podává jako představitelný i postup, v jehož rámci se v jednotlivých případech uplatní nejen primární hlediska vyjádřená v § 55 o. z., nýbrž i výše zmíněné účely veřejnoprávní (volební).

77. Jako účelné se pak – v praktické rovině – zjevuje připomenutí, jak je důvod omezení svéprávnosti v § 57 odst. 1 o. z. konkrétně vymezen; je jím stav, kdy

„člověk pro duševní poruchu, která není je přechodná“, není „schopen právně jednat“. Což pro „realizaci volebního práva“ v podobě právního jednání (body 71, 72) zřejmě platí rovněž.

78. Stěží však lze připustit takový výklad, v jehož rámci bude právní instrument překážky ve výkonu volebního práva zcela vyprázdněn; jinak řečeno, nelze dospět k závěru, že omezení svéprávnosti takovou překážku nepředstavuje, resp. nelze ji ustavit, a to vůbec, resp. principiálně, byť jen v jedné složce (kupříkladu volebního práva aktivního).

79. Na konkrétních procesních postupech soudů v řízení podle § 34 a násl. z. ř. s. se mnoho nemění. Zásady vedení tohoto řízení (zahajuje se i bez návrhu, soud není případným návrhem vázán apod.), které jsou mu vlastní (stejně jako byly ty, jimiž se spravovalo řízení dle § 186 až § 191 o. s. ř., ve znění účinném do 1. 1. 2014), zůstávají zachovány.

80. Zatímco ohledně předmětu „původního“ není zapotřebí připomínat jemu vlastní procesní a hmotněprávní reflexe, u předmětu „veřejnoprávního“ je zvláštní pozornost namířena.

81. Schopnost „právně jednat“ v širším smyslu (bod 71, 72) je tedy představitelná jako schopnost vystupovat kompetentně – rozumně i volně – nejen vůči jednáním občanskoprávně smluvním, nýbrž i k těm, která jsou vlastní jednáním „volebním“ – což zde jmenovitě znamená způsobilost chápat smysl a účel voleb, jejich jednotlivých forem, jejich subjekty a procesy vedoucí k jejich výsledku, a zejména pak způsobilost chápat v nich svůj vlastní osobní a odůvodnitelný zájem.

82. Takovým zájmem „člověka“ nemůže být – v obecné rovině – žádné jednání, které není v jeho poměrech otevřené vlastní rozumové či volní kontrole, a které – již proto – představuje i konkrétně hrozbu újmy, případně i závažné.

83. Lze připustit, že v poměrech konkrétních se soukromoprávní podmínky omezení svéprávnosti prosadí – a to zřejmě typicky – silněji a přednostně před současně působícími podmínkami veřejnoprávními, a tak tomu bude nepochybně v situacích, kdy bude posuzováno omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva pasivního, neboť zde eventualita zvolení představuje vskutku i „hrozbu závažné újmy“, pakliže s odpovídající funkcí je spojena odpovědnost hmotná, či dokonce trestněprávní.

84. Ani co do volebního práva aktivního však nelze ve všech případech vyloučit nedostatek podmínky, že jeho výkon nesmí jít proti „zájmu člověka“, jelikož se tak může stát (zejména) působením nekontrolovatelného cizího vlivu (viz opět nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1580/16, body 56, 72), jenž je s tímto individuálním zájmem objektivně v kolizi, eventuálně i v těch zvláštních případech, kdy celkové prostředí voleb představuje pro specificky handicapovaného člověka neúměrnou a zdraví poškozující psychickou zátěž.

85. Nic z toho, co uvedeno v předchozích dvou odstavcích, nevylučuje současně působící vliv hledisek veřejnoprávních, a nejen pro jejich význam autonomní, jak

byl vyložen (body 73, 75), nýbrž i proto, že jejich přesah všeobecný, jak bylo naznačeno v bodu 71, je způsobilý se obrátit i do poměrů individuálně osobních, resp. soukromoprávních.

86. Co do skutkového základu pro uplatnění těchto – právě vyložených – hledisek opět platí, že na identifikaci důkazních prostředků a postupů při dokazování není důvod (oproti skutkovému základu „tradičně“ konstituovanému) nic zásadního měnit. I zde půjde především o zhlédnutí či výslech posuzovaného, výpovědi blízkých osob, místní šetření, odborná vyjádření, znalecké posudky atd.

87. Opakovaně zmiňované zákonné „přirazení“ dalšího (veřejnoprávního) předmětu k předmětu soukromoprávnímu nutně vede k tomu, že v řízení o omezení svéprávnosti (§ 34 a násl. z. ř. z.) bude soud – a to bez dalšího – posuzovat, zda v daném případě jsou rovněž dány podmínky pro to, aby konkrétní osoba byla omezena ve svéprávnosti i k výkonu volebního práva.

88. Je samozřejmé, že omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva tím, že představuje překážku ve výkonu volebního práva, vylučuje z její samé povahy, resp. z nezastupitelnosti takového výkonu, že by mohlo být uvažováno (naopak pro výkon tohoto práva) o ustanovení opatrovníka.

K rozhodnutí soudů

89. Jelikož výsledkem takového posouzení je konstitutivní statusové rozhodnutí, musí být vyjádřeno v jeho výroku, což je nepochybné, pakliže soud přistoupí vedle konkrétně stanovených soukromoprávních omezení též k omezení ve výkonu volebního práva (s případným určením, kterého volebního práva, aktivního, pasivního, či obou, event. kterých voleb). Jestliže důvody omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva soud neshledá, odpovídá povaze vedeného řízení coby „nesporného“, že takový závěr ve výroku vyjádřit netřeba; plyne odtud bez dalšího, že zde takové omezení založeno není (srov. též v bodu 25 odkazovanou Zprávu bývalého Nejvyššího soudu ČSR, Cpj 160/76 z 18. 11. 1977). V zájmu právní jistoty a se zřetelem na důsledky, které takto chápáný výrok rozsudku (jestliže výslovné stanovení, že dotčená osoba ve vztahu k výkonu volebního práva omezena není, postrádá), vyvolává v právním prostředí organizace voleb, je však naléhavě nutné, aby z odůvodnění takového rozhodnutí bylo seznatelné, že se soud otázkou omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva zabýval a že odpovídající výroková absence má konkrétní věcné opodstatnění.

90. Také ve smyslu judikatury Evropského soudu pro lidská práva omezení volebního práva nesmí být zákonným důsledkem omezení svéprávnosti, ale musí být předmětem individuálního soudního přezkumu. V rozhodnutí ve věci Alajos Kiss v. Maďarsko, rozsudek č. 38832/06 ze dne 20. května 2010, soud dospěl k závěru, že odebrání hlasovacích práv, aniž by došlo k individuálnímu soudnímu posouzení, výhradně na základě mentálního postižení vyžadujícího částečné

opatrovnictví, nelze považovat za slučitelné s legitimními důvody pro omezení práva volit.

91. Lze tedy shrnout, že omezit posuzovanou osobu ve svéprávnosti k výkonu volebního práva lze jen výrokem soudního rozhodnutí (výslovně).

VIII.

Závěrečná poznámka

č. 3

92. Tím, že Nejvyšší soud dospěl k závěrům vysloveným v tomto stanovisku, nemá být na druhé straně řečeno, že jak povolání soudu k rozhodování dané materie, tak pro toto rozhodování otevřená hmotněprávní základna nemohla být (neměla být) zákonodárcem upravena srozumitelněji a přesvědčivěji, aby výkladové pochybnosti, překonávané tímto stanoviskem, nemohly vůbec vzniknout.

Odlišné stanovisko JUDr. Roberta Waltra ve smyslu čl. 38 odst. 5 jednacího řádu Nejvyššího soudu

Nesouhlasím s návrhem stanoviska, dle něhož je soud oprávněn rozhodnout i o tom, zda se posuzovaná osoba omezuje ve svéprávnosti k výkonu volebního práva, a pro případ, že bude tento návrh přijat k publikaci, žádám o uveřejnění svého odlišného stanoviska, neboť považuji za přesvědčivější následující klíčovou oponentní argumentaci.

Omezení svéprávnosti člověka ve výkonu jeho volebního práva je omezením výkonu práva garantovaného Listinou základních práv a svobod. Je-li v čl. 21 odst. 3 Listiny zakotveno, že podmínky výkonu volebního práva stanoví zákon, a stanoví-li čl. 2 odst. 2 Listiny, že státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví, pak jediný ústavně souladný výklad je ten, že obecné soudy mohou přistoupit k omezení svéprávnosti člověka ve výkonu jeho volebního práva jen při existenci tomu odpovídající výslovné právní úpravy, která však neexistuje, neboť stávající právní institut omezení svéprávnosti podle občanského zákoníku se vztahuje k regulaci v oblasti soukromého práva. Též podle rozsudku velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Sanoma Vitgevers B. V. proti Nizozemsku* ze dne 14. 9. 2010, číslo stížnosti 38224/03, „[p]rávo musí dostatečně jasně definovat rozsah diskrece svěřené relevantním orgánům a způsob výkonu této diskreční pravomoci“. Ústavní soud pak např. v nálezu ze dne 15. 12. 2003, sp. zn. IV. ÚS 666/02, zdůraznil, že: „za situace, kdy právo umožňuje dvojí výklad, nelze při řešení případu pominout, že na poli veřejného práva mohou státní orgány činit pouze to, co jim zákon výslovně umožňuje.“ Uplatňování státní moci jen

v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon, tudíž znamená, že orgány státu, případně jiné subjekty s veřejnoprávním prvkem, na něž byla státní moc delegována, musejí státní moc vykonávat výlučně v mezích zákona, a nikoliv způsobem jdoucím nad rámec zákona.

č. 3

Článek 29 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením (č. 10/2010 Sb. m. s.) zaručuje aktivní i pasivní volební právo všem osobám s jakýmkoli postižením a výslovně míří i na osoby s postižením v duševní oblasti. Z čl. 10 Ústavy vyplývá, že ratifikované mezinárodní smlouvy jsou součástí našeho právního řádu a mají aplikační přednost před vnitrostátními předpisy, které by s nimi byly v rozporu. Zatímco předchozí právní úprava zbavení a omezení způsobilosti k právním úkonům sledovala ochranu jednotlivce i ochranu společnosti, současná právní úprava omezení svéprávnosti sleduje pouze ochranu jednotlivce (viz § 55 odst. 1 a 2 o. z.).

Oponentní návrh stanoviska nedává přijatelnou odpověď na otázku, jaký zájem člověka (omezované osoby) je chráněn a jaká závažná újma této osobě hrozí při výkonu volebního práva. Argument, že zdravotně postižení naopak výkonem volebního práva neohrožují sebe ani nikoho jiného, je možné si ověřit v zemích, kde toto právo nijak omezované není (Velká Británie, Nizozemí, Rakousko, Švédsko, Finsko, Itálie), nebo kde dokonce již lidé s mentálním postižením vykonávají volené funkce. Okolnost, že v jiných státech omezení ve výkonu volebního práva soudním rozhodnutím možné je, nevypovídá nic o souladu takové možnosti s ústavním pořádkem a právním řádem České republiky a jejími mezinárodními závazky.

Jiná otázka samozřejmě je, zda zdravotně postižení občané mohou být někým zneužití, a způsobit tedy škodu jiným. Takový důvod ovšem občanský zákoník ani jiný právní předpis pro omezení svéprávnosti nezná. Je zcela nepřijatelné, aby možnost cizího nepřipustného vlivu na voliče byla eliminována nikoli důsledným postupem státní moci proti původcům takového zásahu, nýbrž omezením práv osob, jejichž právo svobodně volit by takto mohlo být narušeno.

Předchozí úprava volebních zákonů [např. § 2 písm. b) zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů], považovala (bez dalšího) zbavení způsobilosti člověka k právním úkonům ve smyslu § 10 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále též „obč. zák.“), za překážku ve výkonu volebního práva. Tato zásadní ingerence do volebního práva, jež ve svém důsledku osobu zbavenou způsobilosti k právním úkonům v soukromoprávní oblasti „automaticky“ zbavovala i jejího volebního práva, přirozeně nemohla být ústavněprávně akceptovatelná. Proto Ústavní soud v poměrech předchozí právní úpravy institutu zbavení způsobilosti k právním úkonům a s přihlédnutím k popsané zákonné překážce výkonu volebního práva nálezem sp. zn. IV. ÚS 3102/08 uložil obecným soudům povinnost, aby při rozhodování o zbavení či

omezení způsobilosti fyzické osoby k právním úkonům zvlášť posuzovaly i to, zda je konkrétní osoba schopna porozumět smyslu, účelu a důsledkům voleb.

Nyní je však právní stav zcela jiný, než za kterého Ústavní soud přistupoval k vydání nálezu sp. zn. IV. ÚS 3102/08. Stávající volební zákony vycházejí z toho, že překážkou výkonu volebního práva je omezení svéprávnosti člověka ve výkonu jeho volebního práva soudem, jemuž ovšem žádný právní předpis takové oprávnění nezakládá. Je třeba dát průchod takovému výkladu, kterým se ochraňují ústavně garantovaná práva člověka, a tedy i jeho volební právo. Je přitom věcí zákonodárce, zda vůbec, a pokud ano, pak s jakým normativním obsahem přistoupí k regulaci v této výše veřejného práva, obzvláště v situaci, kdy stávající institut omezení svéprávnosti spadá do soukromoprávní oblasti, takže má-li mít v tom kterém rozsahu tento institut přesah i do veřejného práva (např. i v oblasti omezení výkonu volebního práva člověka), pak je nasnadě, že tento přesah musí být normativně upraven, včetně založení oprávnění příslušného orgánu (v demokratickém právním státě jediné soudu) o této závažné ingerenci rozhodovat. Není ovšem ústavně slučitelné absenci nezbytného normativního (hmotněprávního a procesněprávního) základu „dotvářet“ cestou účelového výkladu práva, který zjevně odporuje ústavněprávním principům.

Nyní platné volební zákony sice stanoví jako překážku ve výkonu volebního práva „omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva“, aniž by ovšem byla přijata příslušná zákonná úprava opravňující soudy – na základě tomu odpovídající právní normy, v jejíž hypotéze by byly předvídaný skutečnosti, při jejichž naplnění by bylo nezbytné přistoupit k omezení svéprávnosti člověka ve výkonu jeho volebního práva – tímto způsobem zasáhnout do ústavně garantovaného volebního práva člověka.

Institut svéprávnosti, respektive omezení svéprávnosti je obsažen v civilním kodexu, je tudíž primárně jeho institutem, přičemž pokud veřejné právo (tím kterým způsobem) „pracuje“ s tímto institutem, ať již coby důsledek ve vztahu k výkonu veřejného práva, anebo z hlediska zákonem předepsaného postupu spojeného s omezením svéprávnosti, pak nejde o nic jiného než o zákonem předvídaný přesah tohoto institutu do oblasti veřejného práva. Tak jako nikdo nepolemizuje se zákazem rozšiřování trestných činů cestou analogie či extenzivním výkladem, tak by ani nemělo docházet k tendencím, že osoby, kterým byla na základě soudního rozhodnutí v soukromoprávní oblasti v určitém rozsahu omezena jejich svéprávnost, budou omezeny, respektive zbaveny svého volebního práva na základě téhož právního institutu reglementujícího ovšem toliko soukromoprávní oblast, a to při neexistenci tomu odpovídající zákonné úpravy. Takový výklad je nepřijatelný, neboť se přiči výkladu soudu fungujícího v poměrech demokratického právního státu.

S přihlédnutím k onomu zákonnému deficitu právní úpravy omezení svéprávnosti člověka ve výkonu jeho volebního práva je pak v daných právních poměrech

– též s reflexí zaznamenaných soudních rozhodnutí se značně skromnou právní argumentací – přiléhavý názor, že „je velmi obtížné si představit, jak by soudy mohly v konkrétních případech takové omezení právně odůvodnit. Řádné odůvodnění by bylo těžké i po faktické stránce. Neexistuje totiž žádná obecně stanovená kvalifikace či míra schopností v tomto směru, která by byla od občanů pro účast ve volbách vyžadována a jakkoliv kontrolována. Lidé s postižením však nyní musejí procházet testem, kterým nikdo jiný, aby mohl k volební urně, projít nemusí. Nikdo bez postižení nemusí nijak dokazovat svoji fundovanost v politice ani bystrý úsudek či schopnost rozhodnout se „dobře“ nebo tak, že hlasování bude jen a jen jejich volba, nikým neovlivněná.“ (KOŘÍNKOVÁ, D. a kol. Černá kniha. Odvrácená strana omezování svéprávnosti. Praha : Quip, společnost pro podporu lidí s mentálním postižením, prosinec 2015, str. 42).

Rovněž ústavní soudkyně Kateřina Šimáčková, stavící se navíc kriticky k nálezu sp. zn. IV. ÚS 3102/08 a naznačující další možný posun v této judikatuře, zaujímá právní názor, že by nikdo neměl být zbaven volebního práva (ŠIMÁČKOVÁ, K. Volební právo osob s duševním nebo mentálním postižením. In ŠIMÍČEK, V. (ed.) Volby – svátek demokracie, nebo pletich? Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2012, s. 163–181).

Nejvyšší soud deficit úpravy podústavního práva na poli omezení svéprávnosti člověka ve výkonu jeho volebního práva nemůže překlenout ústavněnekonformním výkladem, který by k závěru o oprávněnosti obecných soudů *de facto* zbavovat člověka jeho volebního práva na podkladě rozhodnutí o omezení svéprávnosti ve výkonu jeho volebního práva využíval toliko normativně vyjádřeného úmyslu zákonodárce plynoucího z ustanovení příslušných volebních zákonů, v nichž je překážka výkonu volebního práva spojována s omezením svéprávnosti ve výkonu volebního práva, kdy je v inkriminovaných paragrafech činěn pouhý odkaz na právní institut omezení svéprávnosti podle § 55 až 65 o. z., vždy v rámci poznámky pod čarou, jako by se předpokládalo, že v těchto odkazovaných ustanoveních je obsažena ona možnost omezení svéprávnosti člověka ve výkonu jeho volebního práva, což ovšem není.

Opačný názor nelze účinně podpořit ani odkazem na nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1580/16 ze dne 5. 12. 2016. V dané věci Ústavní soud přezkoumával a podrobil kritice postup odvolacího soudu, který po podání odvolání stálým veřejným opatrovníkem proti rozhodnutí, jímž posuzovaná osoba dříve zbavená způsobilosti k právním úkonům nebyla omezena ve svéprávnosti, ustanovil posuzované osobě kolizního opatrovníka, ten vzal odvolání zpět a odvolací soud odvolací řízení zastavil. Ústavní soud sám zdůraznil, že se zabýval pouze ústavností tohoto postupu, a nikoli meritorní otázkou zda, případně v jakém rozsahu měla být posuzovaná omezena ve svéprávnosti, a pokud pouze v rámci obecných úvah v reakci na právní názor, o němž se přezkoumávané rozhodnutí zjevně neopírá, uvedl, že si lze „představit celou škálu právních jednání, která by

takto mohl člověk učinit a jejichž právní povaha by byla značně problematická, ať již by se jednalo o smluvní závazky (nákup zboží, úvěrová smlouva), dispozici s majetkem, realizaci volebního práva (pod vlivem jiné osoby) či uzavření manželství“, pak zmínku o realizaci volebního práva nelze považovat za nosné důvody nálezu zakládající jeho precedenční závaznost, či alespoň přesvědčivě argumentačně podporující závěr o oprávněnosti soudu omezit výkon volebního práva.

Závěrem lze tedy zrekapitulovat, že vzhledem k zásadní změně právní úpravy svéprávnosti, jež nastala v souvislosti s účinností zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, od 1. 1. 2014, nejsou v těchto nově reglementovaných poměrech již nadále uplatnitelné závěry plynoucí z nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3102/08, v němž byly řešeny (negativní) dopady dosavadní právní úpravy právního institutu zbavení (omezení) způsobilosti (občana) k právním úkonům, vycházejícího původně z koncepce totalitního práva a bez reflexe Úmluvy Organizace spojených národů o právech osob se zdravotním postižením (k tomu srov. např. důvodovou zprávu k § 55 až 63 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, publikovanou např. v díle ELIÁŠ, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012, s. 94).

Z uvedených důvodů jsem přesvědčen, že podle platné právní úpravy nejsou soudy oprávněny rozhodovat o omezení člověka ve svéprávnosti k výkonu volebního práva.

ROZHODNUTÍ
VE VĚCECH TRESTNÍCH

Č. 15

č. 15

Nepřípustnost trestního stíhání, *Ne bis in idem*, Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby, Trestní sankce, Daňové řízení

§ 11 odst. 1 písm. j) tr. ř., čl. 4 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (publikované pod č. 209/1992 Sb.), § 240 tr. zákoníku, § 251 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů

Penále podle § 251 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů, uložené v daňovém řízení za nesplnění povinnosti tvrzení pravomocným rozhodnutím správního orgánu, má povahu trestní sankce, byť *sui generis*, proto je třeba na ně aplikovat také čl. 4 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Daňové řízení a trestní stíhání pro skutek spočívající v tom, že nesplnění povinnosti tvrzení vykazovalo vedle platebního deliktu, významného v oblasti správního trestání, znaky trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 tr. zákoníku, jsou řízeními o totožném skutku. To platí za situace, že subjekt tohoto trestného činu a daňový subjekt je totožná fyzická osoba (k tomu srov. č. 51/1997 Sb. rozh. tr.).

Pravomocné rozhodnutí, jímž se skončí jedno ze souběžně či postupně vedeného daňového a trestního řízení, která jsou řízeními trestněprávní povahy ve smyslu tzv. Engel kritérií, nevytváří překážku věci rozhodnuté s účinky *ne bis in idem*, je-li mezi daňovým řízením a trestním řízením nejen dostatečně úzká věcná souvislost, ale současně i souvislost časová (viz rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci A a B proti Norsku, č. 24130/11 a č. 29758/11, ze dne 15. 11. 2016, body 132. a 134.).

K významným faktorům pro určení, zda existuje dostatečná úzká věcná souvislost, patří: zda obě samostatná řízení sledují vzájemně se doplňující cíl, a tedy zda se týkají, nikoli pouze *in abstracto*, ale zároveň *in concreto*, různých aspektů daného protiprávního jednání; zda je kombinace daných řízení předvídatelným důsledkem téhož jednání, a to jak právně, tak fakticky; zda jsou příslušná řízení vedena takovým způsobem, kterým se v maximální možné míře zabrání opakování při shromažďování i hodnocení důkazů, zejména prostřednictvím odpovídající vzájemné součinnosti mezi jednotlivými příslušnými orgány, díky které se prokázané skutkové okolnosti využijí i v druhém řízení; a především, zda je sankce uložena v řízení, které bylo

skončeno jako první, zohledněna v řízení, které je skončeno jako poslední, s cílem zamezit, aby byl dotčený jedinec v konečném důsledku vystaven nadměrné zátěži. Znamená to, že v rámci individualizace stanovení trestní sankce je třeba vzít v úvahu sankci ukládanou v daňovém řízení a její úhradu. Soud proto musí při stanovení druhu trestu a jeho výměry přihlídnout k pravomocnému rozhodnutí finančního úřadu o povinnosti uhradit penále z doměřené daně a v odůvodnění rozhodnutí vysvětlit, jak byla tato okolnost zohledněna.

Časová souvislost musí být dostatečně těsná, aby dotčené osobě poskytla ochranu před nejistotou, průtahy a prodlužováním řízení. Čím je spojitost v čase slabší, tím větší nároky je třeba klást na objasnění a odůvodnění průtahů ve vedení řízení, za které může stát nést odpovědnost.

(Usnesení velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 4. 1. 2017, sp. zn. 15 Tdo 832/2016, ECLI:CZ:NS:2017:15.TDO.832.2016.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání obviněného L. P. proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 2. 12. 2015, sp. zn. 31 To 480/2015, jako odvolacího soudu v trestní věci vedené u Okresního soudu v Liberci pod sp. zn. 4 T 248/2012.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Okresního soudu v Liberci ze dne 7. 10. 2015, sp. zn. 4 T 248/2012, byl obviněný L. P. uznán vinným trestným činem zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 odst. 1, odst. 3 písm. c) zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, účinného do 31. 12. 2009 (dále „tr. zák.“). Podle § 37 tr. zák. bylo upuštěno od uložení souhrnného trestu vzhledem k trestu, který byl obviněnému již uložen rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 8. 4. 2014, sp. zn. 55 To 246/2013, jímž bylo rozhodnuto ve věci Okresního soudu v Liberci sp. zn. 1 T 45/2010.

2. Podle skutkových zjištění soudu prvního stupně se měl obviněný označeného trestného činu dopustit tím, že:

I. jako poplatník daně z příjmů fyzických osob za rok 2006 nezahrnul v daňovém přiznání podaném dne 3. 7. 2007 na Finanční úřad v L. do přijatých zdanitelných plnění příjmy z převodu nemovitostí v roce 2006, popsané v bodech 1. až 26., u každého z nich s uvedením konkrétního prodeje pozemku parcelního čísla a listu vlastnictví, na němž je nemovitost zapsána u konkrétního katastrálního úřadu,

jménem kupujícího a označením kupní smlouvy včetně ceny, za niž byla prodána, ačkoliv tak byl podle § 10 odst. 1 písm. b) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, v tehdy platném znění (dále „zákon č. 586/1992 Sb.“), povinen učinit, čímž po odečtení nákladů získal skutečný čistý příjem z prodeje nemovitostí ve výši 3 808 456 Kč, avšak ve svém daňovém přiznání uvedl jako dílčí základ daně pouze 117 480 Kč, a takto jednal s úmyslem snížit daňovou povinnost na dani z příjmů fyzických osob, čímž ke škodě České republiky, zastoupené Finančním úřadem L., zkrátil daň o celkovou částku nejméně ve výši 1 074 143 Kč;

II. jako poplatník daně z příjmů fyzických osob za rok 2007 nezahrnul v daňovém přiznání podaném dne 30. 6. 2008 na Finanční úřad v L. do přijatých zdanitelných plnění příjmy z převodu nemovitostí v roce 2007, popsané v bodech 1. až 7., u každého z nich s uvedením konkrétního prodeje pozemku parcelního čísla a listu vlastnictví, na němž je nemovitost zapsána u konkrétního katastrálního úřadu, jménem kupujícího a označením kupní smlouvy včetně ceny, za niž byla prodána, ačkoliv tak byl podle § 10 odst. 1 písm. b) zákona č. 586/1992 Sb. povinen učinit, čímž po odečtení nákladů získal skutečný čistý příjem z prodeje nemovitostí ve výši 1 319 253 Kč, avšak ve svém daňovém přiznání žádný příjem z prodeje nemovitostí neuvedl, a takto jednal s úmyslem snížit daňovou povinnost na dani z příjmů fyzických osob, čímž ke škodě České republiky, zastoupené Finančním úřadem L., zkrátil daň o celkovou částku ve výši 361 876 Kč.

3. Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci jako soud odvolací usnesením ze dne 2. 12. 2015, sp. zn. 31 To 480/2015, odvolání státní zástupkyně Okresního státního zastupitelství v Liberci, podané v neprospěch obviněného proti výroku o trestu označeného rozsudku soudu prvního stupně, podle § 256 tr. ř. jako nedůvodné zamítl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 2. 12. 2015, sp. zn. 31 To 480/2015, obviněný podal dovolání z důvodů uvedených v § 265b odst. 1 písm. e), g) tr. ř. Namítl, že napadené usnesení je v rozporu s § 11 odst. 1 písm. f), j) tr. ř. a § 11 odst. 2 písm. a) tr. ř., když proti němu bylo trestní stíhání vedeno, ačkoliv podle zákona bylo nepřipustné a mělo být zastaveno, a dále že spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení.

5. Obviněný poukázal na první ve věci vydané usnesení Okresního soudu v Liberci ze dne 28. 1. 2015, sp. zn. 4 T 248/2012, jímž bylo trestní stíhání podle § 223 odst. 1 tr. ř. zastaveno z důvodu překážky věci rozhodnuté podle § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř., a to s ohledem na rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (dále též „ESLP“) ve věci Nykänen proti Finsku, č. 11828/11, ze

dne 20. 5. 2014, jímž bylo vysloveno, že postih obviněného v daňovém řízení vylučuje jeho postih za tytéž skutky v řízení trestním. Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci se však s tímto názorem neztotožnil a usnesením ze dne 4. 3. 2015, sp. zn. 31 To 68/2015, citované usnesení okresního soudu ke stížnosti státního zástupce zrušil a soudu prvního stupně věc vrátil k novému projednání rozhodnutí, protože měl za to, že penále bylo v posuzované věci uloženo jako peněžitá sankce spojená s doměřením daně a že v této podobě penále nemá sankční, ale reparační povahu, a proto nejde o dvojí postih. Okresní soud následujícím rozsudkem ze dne 29. 4. 2014 (správně má být „29. 4. 2015“), sp. zn. 4 T 248/2012, obviněného podle § 226 písm. e) tr. ř. zprostil obžaloby pro účinnou lítost podle § 66 písm. a) tr. zák., avšak odvolací soud usnesením ze dne 19. 6. 2015, sp. zn. 31 To 276/2015, z podnětu odvolání státního zástupce tento rozsudek zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně s právním názorem, že k zániku trestnosti účinnou lítostí podle § 66 písm. a) tr. zák. nedošlo. Dovolatel však tento závěr, jímž byla vyloučena aplikace účinné lítosti podle § 66 písm. a) tr. zák., nepovažoval za správný, protože soudy nerespektovaly nálezy Ústavního soudu ze dne 28. 7. 2009, sp. zn. IV. ÚS 3093/08, ač tak byly povinny učinit.

6. Ve vztahu k nyní přezkoumávaným rozhodnutím, jimiž byl dovolatel uznán vinným trestným činem zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 odst. 1, odst. 3 písm. c) tr. zák., v dovolání vytkl, že soudy zaujaly nesprávný právní názor, že v daném případě nejde o dvojí postih. To je podle jeho názoru v rozporu s rozhodnutím Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 4 Afs 210/2014, ve kterém bylo konstatováno, že penále uložené podle § 37b zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění účinném od 1. 1. 2007 do 31. 12. 2010, a též podle § 251 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů, má povahu trestu, a proto je na ně třeba aplikovat čl. 40 odst. 6 Listiny základních práv a svobod (dále „Listina“) a čl. 6 a 7 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále převážně jen „Úmluva“). Na podkladě tohoto názoru bylo trestní stíhání obviněného z důvodů uvedených v § 11 odst. 1 písm. f), j) tr. ř. i § 11 odst. 2 písm. a) tr. ř. nepřípustné, protože mu za daňové delikty, jež jsou přezkoumávány v této věci, bylo uloženo penále. Obviněný nepovažuje za rozhodující, zda trest byl formálně uložen trestním soudem, ale to, že byl materiálně uložen za projednávaný skutek a byl obviněným vykonán. V této souvislosti obviněný odkázal na rozhodnutí ESLP ve věci Engel a další proti Nizozemsku, č. 5100/71, ze dne 8. 6. 1976, a rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 5. 2007, sp. zn. 8 As 17/2007, v nichž bylo vysloveno, že trestání za správní delikty musí podléhat stejnému režimu jako trestání za trestné činy, a v tomto smyslu je třeba vykládat veškeré záruky, které se podle vnitrostátního práva poskytují tomu, kdo je obviněn z trestného činu. Kritériem je tedy citelnost dopadu trestní sankce, nikoli to, jaký orgán trest vynese, přičemž o citelnosti dopadu daňového penále uloženého v řádech statisíců korun nemůže

být pochyb. V posuzované věci byl podle dovolatele jakýkoli další trestní postih nepřipustný, protože byl uložen vedle již vykonaného trestu za správní delikt, což je v rozporu se zásadou zákazu dvojího trestání a vedení trestního stíhání po pravomocném uložení trestu.

7. Obviněný proto navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 2. 12. 2015, sp. zn. 31 To 480/2015, i rozsudek Okresního soudu v Liberci ze dne 7. 10. 2015, sp. zn. 4 T 248/2012, a aby podle § 265l odst. 1 tr. ř. Okresnímu soudu v Liberci přikázal, aby ve věci znovu jednal a rozhodl, případně aby sám podle § 265m tr. ř. rozhodl ve věci a podle § 226 tr. ř. jej zprostil obžaloby.

8. Nejvyšší soud rozhodoval o podaném dovolání nejprve v senátu č. 8, který usnesením ze dne 25. 5. 2016, sp. zn. 8 Tdo 532/2016, podle § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, věc obviněného L. P. postoupil k rozhodnutí velkému senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu. Při posuzování otázky povahy daňového penále, resp. zda v případě uložení penále v rámci daňového řízení jde o trestní sankci, učinil závěr, že daňové penále představuje trestní sankci *sui generis*. To je okolnost zásadního významu pro závěr o tom, že v projednávané věci došlo k dvojímu řízení ve smyslu zásady *ne bis in idem* podle čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě. Jestliže totiž bylo daňovému subjektu v rámci daňového řízení rozhodnutími Finančního úřadu v L. ze dne 11. 11. 2011 uloženo penále, je toto rozhodnutí nutné považovat za rozhodnutí konečné, v důsledku čehož nemohlo být o téže věci vedeno další řízení, a to řízení trestní. Závěr, že se obě probíhající řízení (trestní i daňové) týkala téže věci, podepřel argumentem, že šlo o tutéž nesplněnou daňovou povinnost za zdaňovací období let 2006 a 2007 ohledně daně z příjmů fyzických osob, jež obviněný nepřiznal v daňových přiznáních. Senát č. 8 se i s ohledem na nový judikaturní vývoj Evropského soudu pro lidská práva (zejména v rozsudku ESLP ve věci Lucky Dev proti Švédsku, č. 7356/2010, ze dne 27. 11. 2014) a Nejvyššího správního soudu (usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 4 Afs 210/2014), který podrobně rozvedl, neztotožnil s dřívějším názorem Nejvyššího soudu obsaženým v usnesení ze dne 2. 7. 2014, sp. zn. 5 Tdo 749/2014, podle kterého daňové penále nepředstavuje trestní sankci.

9. Důvodem procesního postupu senátu č. 8 byl tedy odlišný právní názor na posouzení daňového penále uloženého podle § 37b odst. 1 písm. a) zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění účinném od 1. 1. 2007 do 31. 12. 2010 (dále též jen „zákon č. 337/1992 Sb.“), než jaký byl zaujat v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 2014, sp. zn. 5 Tdo 749/2014. Senát č. 5 v uvedeném usnesení dospěl k jednoznačnému závěru, že penále uložené podle § 37b zákona č. 337/1992 Sb. má pouze reparační, nikoli sankční charakter a je peněžitou sankcí spojenou s doměřením daně, a tudíž že v podstatě jde o peněžitou sankci za nesprávné tvrzení daně, nikoliv o trestní sankci. Penále tak posoudil

jako důsledek nesplnění povinnosti tvrzení, přičemž je to daňový subjekt, kdo nese primární odpovědnost za tvrzení daňové povinnosti ve správné výši.

č. 15

10. Jelikož jde o podstatnou rozdílnost právních názorů na tutéž problematiku, která doposud nebyla sjednocena, senát č. 8 věc postoupil velkému senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu k rozhodnutí ve smyslu § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů.

11. Nejvyšší soud obdržel vyjádření státní zástupkyně činné u Nejvyššího státního zastupitelství jak k usnesení o postoupení věci velkému senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu k rozhodnutí, tak současně i k dovolání obviněného. Státní zástupkyně v reakci na argumentaci obsaženou v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2016, sp. zn. 8 Tdo 532/2016, uvedla, že i pokud by Nejvyšší soud nerespektoval své dřívější rozhodnutí senátu č. 5 s ohledem na nové pojetí penále jako trestní sankce podle rozsudku ESLP ve věci Lucky Dev proti Švédsku, č. 7356/2010, ze dne 27. 11. 2014, zastává Nejvyšší státní zastupitelství stanovisko, že nelze toto rozhodnutí ani rozhodnutí rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 4 Afs 210/2014, plně použít i na danou situaci. Závěry rozhodnutí ESLP nelze mechanicky aplikovat, když úprava daňových sankcí v zahraničních právních řádech může být konstruována jiným způsobem, bližším trestněprávnímu pojetí. Proto se Nejvyšší státní zastupitelství neztotožňuje ani se závěry Nejvyššího správního soudu, podle kterých je daňové penále trestněprávní sankcí *sui generis*. I v případě, že by však Nejvyšší státní zastupitelství přistoupilo na toto tvrzení, z hlediska rozboru tří základních kritérií dovozovaných mimo jiné judikaturou ESLP pro posouzení, zda se uplatní zásada *ne bis in idem*, je kromě posouzení trestní povahy obou sankcí (sankce daňové a trestní) nutné zohlednit i to, zda byla naplněna podmínka totožnosti skutku (podmínka *idem*) a podmínka dvojího řízení (podmínka *bis*).

12. Státní zástupkyně upozornila, že české právo neobsahuje legální definici pojmu totožnost skutku, nicméně vychází se z toho, že skutkem je určitá událost ve vnějším světě charakterizovaná určitým jednáním a následkem. Podle ustálené rozhodovací praxe českých soudů je totožnost skutku zachována, je-li zachována alespoň totožnost jednání nebo totožnost následku. Přitom nemusí být jednání nebo následek popsány se všemi skutkovými okolnostmi shodně, postačí shoda částečná. Částečná shoda přichází v úvahu pouze za situace, kdy jde o shodu v podstatných okolnostech, jimiž se rozumí zejména skutkové okolnosti charakterizující jednání nebo následek z hlediska právní kvalifikace. Podstatné nejsou ty skutkové okolnosti, které charakterizují jen zavinění či jiný znak subjektivní stránky činu. Z rozsudku velkého senátu ESLP ve věci Sergey Zolotukhin proti Rusku, č. 14939/03, ze dne 10. 2. 2009, vyplývá, že čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě zakazuje stíhání pro druhý trestný čin, pokud je tento založen na totožném (postačí i v podstatných rysech) skutku. Totožnost skutku je pak dána, pokud se konkrétní skutkové okolnosti týkají stejného obviněného, jsou neoddělitelně spojeny

v místě a v čase. Tomuto pojetí totožnosti skutku v judikatuře ESLP odpovídá i pojetí české právní doktríny.

13. Na základě těchto teoretických východisek státní zástupkyně rozporovala, že by v daném případě byla naplněna podmínka totožnosti skutku, a proto nelze uvažovat o porušení zásady *ne bis in idem*. Skutek, pro který byl obviněný stíhán v trestním řízení, spočíval v tom, že jako poplatník daně z příjmů fyzických osob za zdaňovací období let 2006–2007 nezahrnul do daňových přiznání do přijatých zdanitelných plnění příjmy z převodu nemovitých věcí, přičemž byl veden úmyslem snížit svoji daňovou povinnost na dani z příjmů. Současně předmětné penále v rámci daňového řízení bylo vyměřeno za nesprávné tvrzení výše daňové povinnosti, aniž by bylo jakkoli vymezeno konkrétní jednání daňového subjektu. V platebních výměrech totiž není žádným způsobem postižen následek spočívající ve zkrácení daně, když doměření daně je zde formulováno jako výsledek působení kontrolních mechanismů daňového orgánu, nikoli jako následek nastalý v příčinné souvislosti s protiprávním jednáním obviněného. Okolnosti takto vymezených skutků v platebních výměrech, kterými bylo vyměřeno penále, a v odsuzujícím trestním rozsudku nelze považovat za skutky totožné. Pro aplikaci zásady *ne bis in idem* tak nebyla splněna podmínka spočívající přinejmenším v totožnosti skutku.

14. Stejně tak státní zástupkyně polemizovala i s naplněním třetí podmínky pro uplatnění zásady *ne bis in idem*, tj. podmínky dvojího řízení. Ta je sice z formálního pohledu splněna – v dané věci proběhlo daňové řízení, jehož součástí bylo vyměření penále, a rovněž trestní řízení. Z materiálního hlediska však tato podmínka naplněna nebyla, a to především pro výrazná specifika řízení před správcem daně. Toto řízení primárně nesměřuje k sankcionování subjektu daně, ale k doměření daně, přičemž povinnost uhradit penále nastává ze zákona a jeho uložení záleží v pouhé matematické operaci spočívající ve výpočtu penále podle výše doměřené daně. V žádném případě nelze konstatovat, že by pachatel byl nadměrně zatěžován povinností strpět tytéž procedury typické pro trestní řízení dvakrát.

15. Z výše uvedeného je podle státní zástupkyně zřejmé, že podmínky pro vyvození trestní odpovědnosti obviněného za spáchání trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 odst. 1, odst. 3 písm. c) tr. zák. byly v daném případě splněny, aniž by trestnímu stíhání a odsouzení obviněného bránila jím namítaná překážka spočívající v nepřipustnosti jeho trestního stíhání z důvodu uvedeného v § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. Navrhla proto, aby Nejvyšší soud dovolání obviněného odmítl podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. jako zjevně nepodstatné.

16. Nejvyššímu státnímu zastupitelství, jakož i obviněnému byla dána příležitost reagovat na rozsudek velkého senátu ESLP ve věci A a B proti Norsku, č. 24130/11 a č. 29758/11, ze dne 15. 11. 2016. Státní zástupkyně Nejvyššího

státního zastupitelství k označenému rozhodnutí poznamenala, že aplikace v něm uvedených právních závěrů na stávající stav českého právního řádu nemůže být provedena bez dalšího vzhledem k tomu, že obě řízení, daňové i trestní, probíhají zcela samostatně. Současné ale měla za to, že na uvedený judikatorní způsob posouzení podmínky *bis* by bylo možno nahlížet v zájmu zohlednění celkové míry vyváženosti uložené trestní sankce a vyměřené sankční platební povinnosti v daňovém řízení. V této souvislosti totiž lze mít důvodně za to, že označené rozhodnutí ESLP poskytuje prostor k úvahám, zda uvedené sankční výstupy obou typů souvisejících řízení ve svém celku splňují kritérium vzájemného poměru přiměřenosti, a tím i spravedlivé rovnováhy mezi ochranou práv společnosti před nežádoucím jednáním jednotlivce a ochranou jeho základních práv (srov. přiměřeně § 37 odst. 2 tr. zákoníku). Smysl zákazu dvojího řízení o tomtéž činu podle čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě je totiž třeba podle výkladu ESLP v podmínkách poukazované daňové problematiky spatřovat v zamezení právního stavu celkové nepřiměřenosti újmy či křivdy v souvislosti se sankcemi plynoucími z obou typů řízení, nikoliv jen v pouhém formálním zákazu vedení daňového a souvisejícího trestního řízení jako dvou typů řízení o dostatečně podobném skutkovém podkladě. ESLP ve svém rozhodnutí nabídl alternativní možnost, jak vyhodnotit situaci, kdy je zjištěno vedení daňového a trestního řízení o obdobném skutkovém ději, s tím, že v každém z nich je uložena sankce. A to v tom smyslu, že takové dvojí řízení může být v souladu s čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě, je-li daňová sankce respektována a zohledněna v trestním řízení. Proto také uvedla, že původně poskytnuté vyjádření k dovolání obviněného (jakož i k usnesení o postoupení věci velkému senátu k rozhodnutí) doplňuje o možnost naznačeného výkladu, eliminujícího uplatnění zásady *ne bis in idem*.

17. K usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2016, sp. zn. 8 Tdo 532/2016, o postoupení věci velkému senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu se obviněný ve stanovené lhůtě nevyjádřil. Stejně tak nevyužil ani práva repliky na vyjádření státní zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství a nereagoval ani na rozsudek velkého senátu ESLP ve věci A a B proti Norsku, č. 24130/11 a č. 29758/11, ze dne 15. 11. 2016, který mu k případnému vyjádření zaslal Nejvyšší soud. Tato skutečnost nebránila Nejvyššímu soudu v tom, aby rozhodl o podaném dovolání.

III. Přípustnost dovolání

18. Velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu (dále i jen „velký senát Nejvyššího soudu“) jako soud dovolací (§ 265c tr. ř.) nejprve zkoumal, zda je dovolání přípustné, zda bylo podáno včas a oprávněnou osobou a zda má všechny obsahové a formální náležitosti. Shledal, a to ze stejných důvodů jako senát č. 8,

že dovolání je přípustné podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. h) tr. ř., bylo podáno osobou oprávněnou podle § 265d odst. 1 písm. b) tr. ř. (za splnění podmínky podle § 265d odst. 2 tr. ř.) ve lhůtě uvedené v § 265e odst. 1 tr. ř. a na místě určeném tímž zákonným ustanovením, přičemž splňuje obsahové a formální náležitosti podle § 265f odst. 1 tr. ř.

19. Protože dovolání lze podat jen z důvodů taxativně vyjádřených v § 265b tr. ř., velký senát Nejvyššího soudu dále posuzoval, zda obviněným vznesené námitky naplňují jím uplatněný dovolací důvod.

20. Dovolatel uplatnil dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř. spočívající v tom, že proti obviněnému bylo vedeno trestní stíhání, ačkoliv podle zákona bylo nepřipustné. Proti obviněnému bylo vedeno trestní stíhání, ačkoli podle zákona nebylo přípustné, jen tehdy, jestliže ve věci existoval některý z obligatorních důvodů uvedených v § 11 odst. 1, 2, 5 tr. ř. nebo v § 11a tr. ř. (tehdy účinného), pro který nelze trestní stíhání zahájit, a bylo-li již zahájeno, musí být zastaveno. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř. tedy spočívá v tom, že příslušný orgán činný v trestním řízení – v závislosti na tom, kdy důvod nepřipustnosti trestního stíhání vyšel najevo – nerozhodl o zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 1, § 188 odst. 1 písm. c), § 223 odst. 1, § 231 odst. 1, § 257 odst. 1 písm. c), odst. 2 ani podle § 314c odst. 1 písm. a) tr. ř. či § 314p odst. 3 písm. c) nebo § 314r odst. 5 tr. ř. Místo rozhodnutí o zastavení trestního stíhání tak došlo k jinému rozhodnutí, které je pro obviněného méně příznivé (zejména k odsuzujícímu rozsudku) a které je rozhodnutím ve věci samé ve smyslu § 265a odst. 1, 2 tr. ř. Dovolací důvod se zde tedy týká jen takové nepřipustnosti trestního stíhání, která je založena na důvodech podle § 11 odst. 1, 2, 5 tr. ř. nebo podle § 11a tr. ř., neboť výlučně v těchto ustanoveních trestní řád taxativně vypočítává důvody nepřipustnosti trestního stíhání. S odkazem na důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. lze dovolání podat, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Uvedenou formulací zákon vyjadřuje, že dovolání je určeno k nápravě právních vad rozhodnutí ve věci samé, pokud tyto vady spočívají v právním posouzení skutku nebo jiných skutečností podle norem hmotného práva.

21. Je zjevné, že námitky obsažené v dovolání obviněného byly z hlediska uvedených důvodů dovolání uplatněny relevantně.

IV.

Důvodnost dovolání

22. Protože dovolání obviněného je zaměřeno na zpochybnění právních závěrů učiněných soudy nižších stupňů ve vztahu ke skutku, jímž byl uznán vinným, přičemž charakter uplatněné argumentace nezakládá podmínky pro rozhodnutí Nejvyššího soudu způsobem upraveným v § 265i odst. 1 tr. ř., tj. cestou jeho od-

mítnutí, přezkoumal velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu podle § 265i odst. 3 tr. ř. napadená rozhodnutí a dospěl k následujícím zjištěním.

č. 15

23. V posuzované trestní věci byl obviněný uznán vinným rozsudkem Okresního soudu v Liberci ze dne 7. 10. 2015, sp. zn. 4 T 248/2012, trestným činem zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 odst. 1, odst. 3 písm. c) tr. zák., jehož se dopustil již dříve popsánymi skutky. Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci, jenž usnesením ze dne 2. 12. 2015, sp. zn. 31 To 480/2015, podle § 256 tr. ř. zamítl odvolání státní zástupkyně Okresního státního zastupitelství v Liberci podané proti shora citovanému rozsudku soudu prvního stupně, se zabýval nad rozsah tohoto odvolání podaného proti výroku o trestu rovněž otázkou povahy penále v daňovém řízení, jež bylo obviněnému uloženo předtím, než bylo zahájeno trestní stíhání v této projednávané věci, se závěrem, že „s ohledem na konstantní judikaturu Nejvyššího soudu řešící tuto problematiku krajský soud i nadále setrvává na svém závěru, že vyměření daně včetně penále v daňovém řízení nelze považovat za trestní sankci ve smyslu citované Úmluvy, ale má jen reparační charakter, a nezahrnutí přijatelných zdanitelných plnění do příslušných daňových příznání není totožné s chybným daňovým tvrzením, a nejde tudíž o dvojí postih“ (viz s. 7 usnesení).

24. Trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 odst. 1, odst. 3 písm. c) tr. zák. se dopustil, kdo ve větším rozsahu zkrátil daň, clo, pojistné na sociální zabezpečení nebo zdravotní pojištění, poplatek nebo jinou jim podobnou povinnou platbu, způsobil-li takovým činem značnou škodu. Značnou škodou se ve smyslu § 89 odst. 11 tr. zák. rozuměla škoda dosahující částky nejméně 500 000 Kč. Zkrácením daně se rozumí jakékoli jednání pachatele, v důsledku něhož je mu jako poplatníkovi (povinné osobě) v rozporu se zákonem vyměřena nižší daň, než jaká měla být vyměřena a zaplácena, nebo k vyměření této povinné platby vůbec nedojde (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. 3. 1972, sp. zn. 4 To 54/71, publikované pod č. 5/1973 Sb. rozh. tr.). Daň z příjmů lze zkrátit i tím, že pachatel sice splní svoji oznamovací, resp. registrační povinnost, podá i daňové příznání, ale uvede v něm záměrně zkreslené údaje tak, aby v rozporu se zákonem snížil daňový základ, a tím zaplatil nižší daň. Není od věci doplnit, že trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1, odst. 2 písm. c) zákona č. 40/2009 Sb., tr. zákoník, ve znění pozdějších předpisů, účinného od 1. 1. 2010, se dopustí, kdo ve větším rozsahu zkrátí daň, clo, pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, pojistné na úrazové pojištění, pojistné na zdravotní pojištění, poplatek nebo jinou podobnou povinnou platbu anebo vyláká výhodu na některé z těchto povinných plateb, spáchá-li takový čin ve značném rozsahu.

25. Podle § 37b odst. 1 zákona č. 337/1992 Sb. daňovému subjektu vznikala povinnost uhradit penále z částky dodatečně vyměřené daně nebo z částky dodatečně snížené daňové ztráty tak, jak byla stanovena oproti poslední známé daňové

povinnosti, ve výši a) 20 %, je-li daň zvyšována, b) 20 %, je-li snižován odpočet daně nebo nárok na vrácení daně, nebo c) 5 %, je-li snižována daňová ztráta. Podle § 251 odst. 1 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů (dále převážně jen „zákon č. 280/2009 Sb.“), daňovému subjektu vzniká povinnost uhradit penále z částky doměřené daně tak, jak byla stanovena oproti poslední známé dani, ve výši a) 20 %, je-li daň zvyšována, b) 20 %, je-li snižován daňový odpočet, nebo c) 1 %, je-li snižována daňová ztráta.

26. Z obsahu spisu Okresního soudu v Liberci sp. zn. 4 T 248/2012 se podává, že dne 26. 1. 2012 bylo Okresnímu státnímu zastupitelství v Liberci doručeno „Oznámení skutečností dle § 8 odst. 1 tr. ř. nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin zkrácení daně dle § 240 tr. zák.“ Finančního úřadu v L. ze dne 24. 1. 2012, č. j. 12340/12/192930500320 (č. l. 11, 12 spisu). Tímto podáním příslušný finanční úřad v souladu s § 8 odst. 1 tr. ř. plnil svoji povinnost a informoval státního zástupce o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin. V podrobnostech pak byla rozepsána konkrétní zjištění a poznatky, k nimž finanční úřad dospěl při daňové kontrole daně z příjmů fyzických osob za roky 2006 a 2007, která probíhala ve dnech 9. 10. 2009 až 7. 11. 2011 u poplatníka L. P. Jako přílohu k oznámení připojil zprávu o daňové kontrole, dodatečné platební výměry za roky 2006 a 2007, kupní smlouvy z roku 2006, kupní smlouvy z roku 2007 a daňová přiznání za rok 2006 a 2007 (č. l. 13 až 179 spisu). Na základě oznámení od Finančního úřadu v L. byly dne 15. 2. 2012 podle § 158 odst. 3 tr. ř. zahájeny úkony trestního řízení ve věci L. P., neboť na podkladě zjištěných skutečností byl dostatečně odůvodněn závěr, že v době od 1. 1. 2006 mohl být spáchán trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné platby podle § 148 odst. 1, 3 tr. zák. tím, že ve svých daňových přiznáních za roky 2006 a 2007 neuvedl své příjmy a výdaje z prodeje a nákupu nemovitostí, a celkem tak zkrátil svou daňovou povinnost o částku nejméně 1 074 143 Kč (č. l. 10 spisu). Trestní stíhání obviněného bylo zahájeno podle § 160 odst. 1 tr. ř. usnesením Policie České republiky, Krajského ředitelství policie libereckého kraje, Územního odboru L., oddělením hospodářské kriminality, ze dne 6. 4. 2012, č. j. KRPL-16288-3/TČ-2012-180581 (č. l. 1 až 4 spisu), pro pokračující trestný čin zkrácení daně, poplatku a jiné povinné platby podle § 148 odst. 1, odst. 3 písm. c) tr. zák., který měl obviněný spáchat tím, že ve svých daňových přiznáních za roky 2006 a 2007 vědomě neuvedl všechny své příjmy a výdaje plynoucí mu z prodeje nemovitostí pořízených v době kratší než pět let před jejich prodejem, přičemž konkrétně v daňovém přiznání za rok 2006 podaném na Finanční úřad v L. dne 3. 7. 2007 neuvedl celkem 26 příjmů z prodeje nemovitostí, jež jsou popsány ve shodě se soudem prvního stupně, a v daňovém přiznání za rok 2007 podaném na Finanční úřad v L. dne 30. 6. 2008 neuvedl dalších 7 příjmů z prodeje nemovitostí, rovněž popsanych shodně jako v rozsudku soudu prvního stupně. Usnesení bylo doručeno obviněnému dne 27. 4. 2012, jeho obhájci dne 17. 5. 2012. Obžaloba byla na

č. 15

obviněného podána dne 11. 12. 2012 pro stejný skutek, jenž byl rozdělen do dvou dílčích útoků pod body I. a II. podle zdanitelných období 2006 a 2007. Pokud do bodu I. obžaloba vložila bod 22., který nebyl uveden v usnesení o zahájení trestního stíhání, Okresní soud v Liberci v neveřejném zasedání konaném o předběžném projednání obžaloby dne 6. 8. 2014 usnesením sp. zn. 4 T 248/2012 uvedený nezdaněný prodej výrokem I. podle § 23 odst. 1 tr. ř. vyloučil k samostatnému projednání a rozhodnutí a výrokem II. jej podle § 188 odst. 1 písm. e) tr. ř. vrátil státnímu zástupci k došetření (č. l. 207 až 215 spisu). Lze jen pro úplnost uvést, že proti nesprávnosti tohoto postupu podal ministr spravedlnosti stížnost pro porušení zákona, kterou Nejvyšší soud projednal pod sp. zn. 8 Tz 16/2016 ve veřejném zasedání konaném dne 25. 5. 2016 a rozsudkem rozhodl mimo jiné tak, že zrušil usnesení Okresního soudu v Liberci ze dne 6. 8. 2014, sp. zn. 4 T 248/2012, v bodě I. a zrušil též všechna další rozhodnutí na zrušené rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, zejména výslovně bod II. usnesení Okresního soudu v Liberci ze dne 6. 8. 2014, sp. zn. 4 T 248/2012, a navazující usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 3. 10. 2014, sp. zn. 31 To 389/2014.

27. Soud prvního stupně ve zbývajícím rozsahu ve věci nařídil hlavní líčení a rozhodl usnesením ze dne 28. 1. 2015, sp. zn. 4 T 248/2012, jímž podle § 223 odst. 1 tr. ř. z důvodu uvedeného v § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. trestní stíhání obviněného pro popsany skutek zastavil, neboť tak stanoví vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána. Vycházel z názoru, že jím posuzovaný skutek je totožný s tím, pro nějž byl obviněný postižen již v daňovém řízení, v němž mu bylo vyměřeno daňové penále, což brání trestnímu postihu za totéž jednání z důvodu překážky věci rozsouzené (č. l. 222, 232, 234 až 240, 242 až 245 spisu). Krajský soud se s tímto názorem neztotožnil a usnesením ze dne 4. 3. 2015, sp. zn. 31 To 68/2015, napadené usnesení zrušil a soudu prvního stupně uložil, aby o věci znovu jednal a rozhodl (č. l. 252 až 256 spisu), protože měl za to, že jednak nejde o totožný skutek, a navíc penále uložené v daňovém řízení nelze považovat za trestní sankci, nýbrž má jen reparační charakter, neboť správce daně – mimo jiné – nezkoumá zavinění na straně daňového subjektu, a tudíž jím uložené penále nemůže mít povahu trestní sankce. Okresní soud v Liberci poté rozsudkem ze dne 29. 4. 2015, sp. zn. 4 T 248/2012, obviněného podle § 226 písm. e) tr. ř. zprostil obžaloby z důvodu zániku trestnosti činu pro účinnou lítost podle § 66 písm. a) tr. zák. (č. l. 266 až 269 spisu). Krajský soud se ani s tímto názorem neztotožnil a usnesením ze dne 19. 6. 2015, sp. zn. 31 To 276/2015, rozsudek zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně, aby ji v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl (č. l. 275 až 278 spisu). Dále navazovala již nyní přezkoumávaná rozhodnutí, jak jsou shora popsána.

28. Pro posouzení právní otázky, již se už v předešlém stadiu řízení zabývaly i soudy obou nižších stupňů, a to vztahu penále uloženého finančním úřadem

a trestního řízení ohledně téže skutkové otázky, je třeba z obsahu spisu zmínit, že Finanční úřad v L. provedl u obviněného daňovou kontrolu, jež se konala ve dnech 9. 10. 2009 až 7. 11. 2011. Obviněný v jejím průběhu podal žalobu na ochranu před nezákonným zásahem spočívajícím v provádění daňové kontroly zahájené dne 9. 10. 2009 a vztahující se k dani z příjmů fyzických osob za zdaňovací období roků 2006 a 2007, která byla rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 8. 10. 2009, č. j. 59 A 32/2010-36, zamítnuta. Proti tomuto rozsudku podal L. P. kasační stížnost, která byla rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 2. 2011, č. j. 5 Aps 1/2011-67, zamítnuta. Předmětem daňové kontroly, jak již bylo předznačeno, byla daň z příjmů fyzických osob za roky 2006 a 2007 – konkrétně příjmy z prodeje nemovitostí (viz zpráva o daňové kontrole na č. l. 13 až 22 spisu). Pro zjištění nedostatků byly finančním úřadem dne 11. 11. 2011 vydány dva dodatečné platební výměry na daň z příjmů fyzických osob a za zdaňovací období (kalendářní roky) 2006 a 2007 mu bylo vedle doměřené daně, o níž svou daňovou povinnost v uvedených zdaňovacích obdobích zkrátil, uloženo penále podle § 37b odst. 1 písm. a) zákona č. 337/1992 Sb. ve spojení s § 264 odst. 13 zákona č. 280/2009 Sb., a to z doměřené daně za rok 2006 (1 074 143 Kč) ve výši 214 828 Kč a z doměřené daně za rok 2007 (370 780 Kč) ve výši 72 375 Kč. Ze zprávy Finančního úřadu v L. ze dne 17. 8. 2012 (č. l. 185 spisu) dále vyplývá, že obviněný doměřenou daň za rok 2006 ve výši 1 074 143 Kč uhradil ve dvou splátkách dne 2. 12. 2011 (400 000 Kč) a dne 3. 5. 2012 (674 143 Kč) a dne 3. 5. 2012 uhradil i doměřenou daň za rok 2007 ve výši 370 780 Kč, jakož i uložené penále ve výši 214 828 Kč a 72 375 Kč.

29. V projednávané trestní věci lze tedy podle výsledků provedeného dokazování shrnout, že po skutkové stránce není sporu o tom, že jde o případ, kdy ohledně obviněného L. P. byla v daňovém řízení vydána rozhodnutí Finančního úřadu v L. ze dne 11. 11. 2011, č. j. 377442/11/192912303354 a č. j. 377408/11/192912303354 (č. l. 23 až 24 spisu), o uložení penále a následně v trestním řízení byla vydána rozhodnutí v této trestní věci vedené u Okresního soudu v Liberci pod sp. zn. 4 T 248/2012. Významné je, že se uvedená rozhodnutí týkají stejné nesplněné daňové povinnosti za zdaňovací období let 2006 a 2007 ohledně daně z příjmů fyzických osob, již obviněný nepřiznal v daňových přiznáních učiněných jednak dne 3. 7. 2007 a jednak dne 30. 6. 2008. V daňovém řízení za ně bylo obviněnému rozhodnutím Finančního úřadu v L. za zdaňovací období roku 2006 kromě doměřené daně uloženo i penále ve výši 214 828 Kč a za zdaňovací období roku 2007 penále ve výši 72 375 Kč. Uvedená dvě rozhodnutí nabyly právní moci dne 3. 1. 2012. V závěru každého z těchto rozhodnutí byl obviněný poučen, že proti němu je přípustné odvolání ve lhůtě 30 dnů ode dne jeho doručení, přičemž toto odvolání se podává u správce daně, proti jehož rozhodnutí směřuje. Odvolání nemá odkladný účinek a je nepřípustné jen proti odůvodnění rozhodnutí. Obvině-

ný odvolání nepodal a obě uvedená penále, jakož i doměřenou daň, která však ve smyslu otázky *ne bis in idem* nemá význam, uhradil ve dnech 2. 12. 2011 a 3. 5. 2012.

č. 15

30. Z uvedeného senát č. 8 Nejvyššího soudu vyvodil, že obviněný byl za stejné nesplnění daňové povinnosti stíhán a postihnut jak finančním úřadem, tak i trestním soudem, a proto je v této trestní věci rozhodné, zda jde o dvojí nepřípustný postih. Zaujal názor, že v daném případě jde o překážku ve smyslu § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř., neboť i u penále jde o trestní sankci, a tedy jde o dvojí odsouzení za totéž. Tento právní názor je však odlišný od právního názoru již vyjádřeného v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 2014, sp. zn. 5 Tdo 749/2014, podle něhož o takovou překážku nejde.

31. V usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 2014, sp. zn. 5 Tdo 749/2014, senát č. 5 vyslovil ve shodě s tehdy platnou a v podstatě shodnou judikaturou Nejvyššího správního soudu i Ústavního soudu právní názor, že penále uložené podle § 37b odst. 1 písm. a) zákona č. 337/1992 Sb. nepředstavuje trestní sankci ve smyslu tzv. Engel kritérií vyjádřených v rozsudku ESLP ve věci Engel a další proti Nizozemsku, č. 5100/71, ze dne 8. 6. 1976, ale jde o obligatorní finanční sankci vznikající přímo ze zákona, postihující nesplnění povinnosti daňového tvrzení, které má povahu deliktu platebního. Vyjádřil se tak ve věci obviněného Mgr. L. K., spolčenika a jednatele právnické osoby (UpSolution, s. r. o.), který byl uznán vinným přečinem zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1 tr. zákoníku. Tohoto trestného činu se měl v zásadě dopustit tím, že se záměrem neoprávněného snížení daňové povinnosti u daně z příjmů právnických osob za zdaňovací období roku 2009 a neoprávněného snížení daňové povinnosti u daně z přidané hodnoty za 2. čtvrtletí roku 2009 úmyslně do přiznání k dani z přidané hodnoty, jež za 2. čtvrtletí roku 2009 podal dne 27. 7. 2009, a do přiznání k dani z příjmů, jež za zdaňovací období roku 2009 podal dne 30. 6. 2010, uvedl nepravdivé skutečnosti, v jejichž důsledku zkrátil své daňové povinnosti, čímž ke škodě České republiky celkem zkrátil daň ve výši 288 598 Kč, která byla ke dni 4. 2. 2013 uhrazena. Senát č. 5 zaujal názor, že pokud finanční úřad na základě zákonů č. 586/1992 Sb. a č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů, a podle daňového řádu doměřil daňovému subjektu společnosti UpSolution, s. r. o., a nikoli obviněnému, daň z příjmů právnických osob a daň z přidané hodnoty, přičemž současně uložil tomuto subjektu i povinnost uhradit penále na základě § 37b odst. 1 písm. a) zákona č. 337/1992 Sb., nešlo o „trestní“ sankci za přestupek nebo daňový delikt obviněného, ale ani společnosti UpSolution, s. r. o., jejímž byl jednatelem. Podle senátu č. 5 nešlo o sankci ve smyslu tzv. Engel kritérií, ale o obligatorní sankci vznikající přímo ze zákona. Jde o následek za nesplnění povinnosti tvrzení, který stíhá daňový subjekt a který má povahu platebního deliktu. Senát č. 5 považoval za nezbytné oddělit zákonnou sankci ukládanou finančním úřadem od sankce

trestní, neboť daňový orgán by jinak nemohl doměřit daň, pokud by šlo o trestní sankci, a bylo by tak nutné volit mezi doměřením daně a trestním stíháním pachatele, což považoval za nežádoucí. Tento názor vztáhl i k situaci, pokud by penále bylo vyměřeno přímo obviněnému jako daňovému subjektu, a dovodil, že ani u obviněného by nešlo o dvojí postih za totožný skutek, a tedy porušení zásady *ne bis in idem*, neboť penále bylo ukládáno jako sankce spojená s doměřením daně související s kontrolními mechanismy správce daně.

32. Senát č. 5 tudíž dospěl k závěru, že v daňovém řízení vyměření vlastní daně nelze považovat za trestní sankci v trestní věci ve shora uvedeném smyslu, protože má jen reparační charakter. Učinil tak na základě rozboru podmínek, jež § 37b odst. 1 zákona č. 337/1992 Sb. stanoví, a zdůraznil, že při aplikaci tohoto ustanovení není správci daně dán prostor pro uvážení (diskreci), neboť důvody vzniku této sankce a její výše vyplývají přímo ze zákona. Podle senátu č. 5 je proto penále, jak je i nyní v zákoně koncipováno, „peněžitou sankcí spojenou s doměřením daně souvisejícím s kontrolními mechanismy správce daně. V podstatě jde o peněžitou sankci za nesprávné (v neprospěch veřejných rozpočtů) tvrzení daně. Není podstatné, jakým způsobem byla daňová povinnost v rámci kontrolních mechanismů správce daně doměřena, podstatné je pouze to, zda k jejímu doměření došlo“.

33. Velký senát Nejvyššího soudu úvodem k řešení problematických otázek připomíná, že v daných souvislostech je významné právo nebýt souzen nebo trestán dvakrát (princip *ne bis in idem*), jak je zaručuje čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Je třeba též připomenout § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř., které výslovně upravuje jako důvod nepřipustnosti trestního stíhání okolnost, že tak stanoví vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, publikovaná ve Sbírce zákonů pod č. 209/1992, je mezinárodní smlouvou, kterou je Česká republika vázána a která je ve smyslu čl. 10 Ústavy České republiky součástí právního řádu; ve vztahu k ní platí, že stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva. Podle čl. 95 odst. 1 Ústavy České republiky je soudce při rozhodování vázán zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu.

34. Čl. 4 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě v českém překladu publikovaném ve Sbírce zákonů zní: „Nikdo nemůže být stíhán nebo potrestán v trestním řízení podléhajícím pravomoci téhož státu za trestný čin, za který již byl osvobozen nebo odsouzen konečným rozsudkem podle zákona a trestního řádu tohoto státu“. Obdobně v českém právním řádu Listina základních práv a svobod v čl. 40 odst. 5 stanoví, že nikdo nemůže být trestně stíhán za čin, pro který již byl pravomocně odsouzen nebo zproštěn obžaloby. Tato zásada nevylučuje uplatnění mimořádných opravných prostředků v souladu se zákonem.

35. Podle judikatury ESLP může být trestní stíhání pachatele při splnění dalších předpokladů vyloučeno i tím, že pro daný čin již byl postižen rozhodnutím

v jiném typu řízení, než je trestní řízení podle trestního řádu. Právní kvalifikace předmětného řízení ve vnitrostátním právu nemůže být totiž jediným relevantním kritériem aplikovatelnosti principu *ne bis in idem*, přičemž pojem „trestní řízení“ musí být vykládán ve světle obecných principů týkajících se korespondujících spojení „trestní obvinění“ a „trest“ v čl. 6 a 7 Úmluvy (srov. KMEC, J., KOŠAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1408). Musí však jít o řízení, které materiálně má trestněprávní povahu a je vedeno pro delikt trestněprávní povahy. Tento soud ve své judikatuře vymezil tři kritéria pro posouzení, zda se jedná o trestný čin v pojetí Úmluvy (známá též jako tzv. „Engel kritéria“ obsažená v rozsudku ESLP ve věci Engel a další proti Nizozemí, č. 5100/71, rozsudek pléna ze dne 8. 6. 1976). Prvním kritériem je kvalifikace činu podle dotčeného vnitrostátního právního řádu, tj. zda ustanovení, které delikt definuje, spadá do trestního práva. Jde však pouze o relativní kritérium, neboť pokud čin není ve vnitrostátním právu kvalifikován jako trestný, používá ESLP další dvě kritéria. Druhé kritérium představuje povaha deliktu z hlediska chráněného zájmu (obecný či partikulární), adresáta normy (potenciálně všichni občané či pouze určitá skupina osob se zvláštním statutem) a účelu sankce, která se za takový delikt ukládá (zda je – alespoň částečně – preventivně represivní, či pouze reparační povahy). Třetím kritériem je druh a závažnost sankce, a to nikoliv sankce skutečně uložené, nýbrž sankce, kterou bylo v daném případě za konkrétní delikt možné uložit. Druhé a třetí kritérium jsou v zásadě alternativní, nikoli kumulativní. V současné době aplikuje ESLP tato kritéria v podstatě tak, že ukazuje-li druhé kritérium na trestní povahu deliktu, potom třetí kritérium nemá žádnou relevanci. Naopak, pokud se delikty co do své povahy nejeví jako trestní, může závažnost uložitelné sankce ve výsledku převážít hodnocení ve prospěch trestní povahy deliktu (srov. KMEC, J., KOŠAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 578, v podrobnostech též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2014, sp. zn. 5 Tdo 587/2014, uveřejněné pod č. 40/2015 Sb. rozh. tr., aj.).

36. V neposlední řadě je pro dosah uplatnění zásady *ne bis in idem* rozhodující též otázka totožnosti činu, který je předmětem dvou řízení a rozhodnutí. Proto i jí věnuje ESLP dlouhodobě náležitou pozornost. V nauce jde o jednu z nejdiskutovanějších otázek, kterou jednotlivé právní řády neřeší stejně. Ve vztahu k aplikaci čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě zakotvujícího zásadu *ne bis in idem* jde o vyřešení toho, které prvky skutku musí být shodné, aby byla zachována jeho totožnost.

37. K tomu Nejvyšší soud nemůže nepřipomenout, že dne 10. 2. 2009 rozhodl velký senát ESLP rozsudkem ve věci Zolotukhin proti Rusku, č. 14939/03, a toto rozhodnutí je třeba považovat za sjednocující ve vztahu k dosud, v některých směrech, vnitřně rozporné judikatuře ESLP, která se týká čl. 4 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě. V projednávané věci se velký senát ESLP vyslovil v daném kon-

textu relevantně k otázce, zda delikty, za které byl stěžovatel stíhán, byly stejné (*idem*). Dospěl k závěru, že čl. 4 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě zakazuje stíhání pro druhý trestný čin, pokud je tento druhý trestný čin založen na „totožném skutku či v podstatných rysech totožném skutku“. Popisy skutkového stavu v obou řízeních představují zásadní východisko pro posouzení otázky, zda jsou skutky v obou řízeních totožné (resp. jsou totožné alespoň v podstatných rysech), a to bez ohledu na případné odlišnosti v právní kvalifikaci tohoto skutku v obou řízeních. Totožnost skutku je dána tehdy, když se konkrétní skutkové okolnosti týkají téhož obviněného a jsou neoddelitelně spjaty v čase a místě (shodně též věc Ruotsalainen proti Finsku, č. 13079/03, rozsudek ze dne 16. 6. 2009).

38. Při aplikaci těchto obecných východisek na řešený případ je podstatné, že české orgány činné v trestním řízení při posuzování překážky *ne bis in idem* musí vycházet primárně z totožnosti skutku chápané jako totožnosti rozhodných skutkových okolností určitého činu. Zvláště je ale třeba zdůraznit, že je na místě posuzovat každý jednotlivý případ důsledně individuálně.

39. Při vlastním rozhodování o porušení čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě, jehož cílem je zákaz opakování trestního řízení, které již bylo skončeno pravomocným rozhodnutím, bylo nezbytné zabývat se v konkrétní věci primárně dvěma otázkami. Za prvé, zda obě řízení jsou trestního charakteru, a za druhé, zda se obě týkala stejného činu. Kladná odpověď na první otázku je nezbytná pro aplikaci čl. 4 Protokolu č. 7 vůbec, druhá poté pro shledání jeho porušení.

40. Interpretace pojmu „trestní obvinění“ ve výše uvedeném smyslu a podle uvedených kritérií je uplatnitelná i v souvislosti s daňovými delikty. Vzhledem k tomu, že kvalifikace daňového deliktu v českém vnitrostátním právu není kvalifikací primárně trestní, zabýval se Nejvyšší soud dalšími dvěma tzv. Engel kritérii, kterými jsou, jak již bylo zmíněno, povaha deliktu a druh a stupeň závažnosti sankce. Zásadní otázkou je v daných souvislostech povaha penále uloženého podle § 37b odst. 1 zákona č. 337/1992 Sb., zejména zda jde o sankci mající povahu trestu.

41. V rozhodovací praxi ESLP lze vysledovat podrobná kritéria pro hodnocení, zda konkrétní finanční sankce je svou povahou trestní sankcí. Významný je rozsudek velkého senátu ze dne 23. 11. 2006 ve věci Jussila proti Finsku, č. 73053/01. ESLP zde dovodil, že je možné finanční sankce za určitých okolností považovat za trestní obvinění ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Relativně malá závažnost sankce na tomto hodnocení nemohla nic změnit. Ve věci Janosevic proti Švédsku, č. 34619/97, rozsudek ze dne 23. 7. 2002, ESLP posuzoval uložení daňové přírážky za nepravdivá tvrzení uvedená v daňovém přiznání a shledal, že na věc je třeba aplikovat čl. 6 odst. 1 Úmluvy, neboť jde o trestní obvinění. Náзор, že sankce za platební delikty v oblasti daní je třeba při splnění stanovených podmínek považovat za trestní obvinění ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy, ESLP posléze opakoval i v rozsudcích ve věci André a další proti Francii, č. 18603/03, ze dne

24. 7. 2008, a ve věci Ruotsalainen proti Finsku, č. 13079/03, ze dne 16. 6. 2009. Přístup uvedený ve věci Jussila proti Finsku byl potvrzen i další rozhodovací praxí ESLP (např. ve věcech Segame SA proti Francii, č. 4837/06, rozsudek ze dne 7. 6. 2012, Julius Kloiber Schlachthof GmbH a další proti Rakousku, č. 21565/07, č. 21572/07, č. 21575/07 a č. 21580/07, rozsudky ze dne 4. 4. 2013). V nedávné době tak učinil rovněž ve věci Nykänen proti Finsku, č. 11828/11, rozsudek ze dne 20. 5. 2014, v níž ve shodě se závěry učiněnými ve věci Jussila proti Finsku došel k názoru, že daňová přírážka (penále) má v kontextu čl. 6 Úmluvy trestní povahu. V tomto případě byla stěžovateli na základě daňové kontroly v roce 2005 dodatečně vyměřena daň z vyplacených, avšak nepřiznaných dividend a předepsáno penále. Později, v roce 2008, byl za stejné jednání kvalifikované jako trestný čin zkrácení daně (daňový podvod) odsouzen k peněžitému trestu a nepodmíněnému trestu odnětí svobody. K povaze penále ESLP konstatoval, že byt' nebylo klasifikováno jako součást trestního práva, nýbrž jako součást daňového režimu, nejde o rozhodující skutečnost, důležitější bylo druhé tzv. Engel kritérium, tedy povaha deliktu. Podotkl, že penále bylo uloženo na základě obecných ustanovení zákona, která se uplatní na daňové poplatníky obecně. Jeho účelem podle finského práva nebyla náhrada škody, nýbrž trest, který by zabránil opětovnému spáchání deliktu. Penále tedy bylo ukládáno podle pravidla, jehož účelem byl odrazující a represivní účinek. Konstatoval, že to stanovilo trestní charakter deliktu. Potvrdil, že menší přísnost trestu posuzovanou věc nevyjímá zpod rozsahu působnosti čl. 6 Úmluvy.

42. Evropský soud pro lidská práva své závěry o trestní povaze daňového penále zopakoval ve věci Lucky Dev proti Švédsku, č. 7356/10, rozsudek ze dne 27. 11. 2014. Zde se opětovně zabýval otázkou *ne bis in idem* v návaznosti na penále v daňovém řízení. Toto rozhodnutí se týkalo případu, v němž bylo uloženo daňové penále a následně bylo vedeno trestní řízení týkající se jednak trestného činu zkrácení daně, jednak účetního trestného činu (platí to i opačně). Stěžovatelka ve svém daňovém přiznání nepřiznala všechny své příjmy, a navíc tak neučinila správným způsobem. Finanční úřad proto prověřil její příjmy za rok 2002 a uložil jí zdanit nepřiznané příjmy a dále zvýšil její povinnost plátce DPH za rok 2002. Jelikož informace, které stěžovatelka ve svém daňovém přiznání uvedla, nebyly správné a finanční úřad v rámci své diskreční pravomoci musel provést revizi s ohledem na chybné účetnictví stěžovatelky, uložil jí také daňové penále. Rozhodnutí finančního úřadu bylo potvrzeno správními soudy a stěžovatelčino dovolání švédský Nejvyšší správní soud dne 20. 10. 2009 odmítl. Proti stěžovatelce bylo v souvislosti s výše popsáním jednáním zahájeno také trestní řízení týkající se jednak trestného činu zkrácení daně, jednak účetního trestného činu. Trestní soud rozhodnutím, které nabylo právní moci dne 8. 1. 2009, stěžovatelku pro vážné nedostatky ve vedení účetnictví uznal vinnou z účetního trestného činu, současně ji však zprostil obvinění z trestného činu zkrácení daně. ESLP konsta-

toval, že uložení daňového penále obnáší „trestní obvinění“ a že řízení týkající se daňového penále mělo trestní povahu, a proto by následné odsouzení pro trestný čin zkrácení daně bylo v rozporu se zásadou *ne bis in idem*. V posuzované věci je významný zejména tento závěr. Úsudek, jež ESLP učinil ke stíhání stěžovatelky a odsouzení pro trestný čin spočívající v nedostacích ve vedení účetnictví, jež nevykazovaly zásadní rozpor s požadavky čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě, pro posouzení projednávané věci není významný, protože se týká jiné otázky. Podstatné jsou ty závěry ESLP, které se vztahují k trestnému činu zkrácení daně, a to ve vztahu k čl. 4 Protokolu č. 7, jenž neposkytuje ochranu proti překážce litispendence. Proto simultánní vedení daňového řízení určujícího udělení daňového penále a trestního řízení ve věci příslušného daňového trestného činu není v rozporu s čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě. Porušení tohoto ustanovení nicméně nastane, když jeden soubor řízení pokračuje poté, co bylo první řízení ukončeno vydáním konečného rozhodnutí (srov. Franz Fischer proti Rakousku, č. 37950/97, rozsudek ze dne 29. 5. 2001, § 29). Toto konečné rozhodnutí vyžaduje, aby bylo druhé řízení zastaveno. Daňové řízení však nebylo zastaveno a daňové penále nebylo zrušeno poté, co došlo k ukončení trestního řízení, ale pokračovalo před správními soudy po dalších více než devět měsíců až do 20. 10. 2009. Stěžovatelka byla proto podle ESLP stíhána pro čin, pro nějž již byla s konečnou platností zproštěna obžaloby. Z těchto důvodů došlo podle ESLP k porušení čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě.

43. Z dalších úvah uvedených ESLP v označeném rozhodnutí, jemuž zvláště věnoval senát č. 8 pozornost, je vhodné zmínit zejména ty, jež se týkaly odpovědi na otázku, zda mělo uložení daňového penále trestní povahu (bod 51. rozsudku). ESLP s odkazem na svou předchozí judikaturu (např. Janosevic proti Švédsku, č. 34619/97, rozhodnutí ze dne 23. 7. 2002, § 64–71; Göktan proti Francii, č. 33402/96, rozhodnutí ze dne 2. 7. 2002, § 48; Manasson proti Švédsku, č. 41265/98, rozhodnutí ze dne 20. 7. 2004) zdůraznil, že obě řízení v projednávané věci byla „trestní“ povahy ve smyslu čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě. V odpovědi na otázku, zda trestné činy, pro které byla stěžovatelka stíhána, měly stejnou povahu jako činy, pro které jí bylo uloženo daňové penále (*idem*), v souladu s dřívějšími rozhodnutími ESLP např. ve věci Sergey Zolotukhin proti Rusku shledal (body 52.–54. rozsudku), že odsouzení stěžovatelky a uložení daňového penále bylo založeno na tomtéž jednání jako v daňovém řízení. Daňové řízení a trestní řízení se navíc vztahovalo ke stejnému časovému období a stejnému obnosu daní. V tomto ohledu byl proto přítomen *idem* prvek zásady *ne bis in idem*.

44. Poté, co ESLP ve smyslu přístupů pevně ukotvených v jeho judikatuře (např. věc Nikitin proti Rusku, č. 50178/99, rozsudek ze dne 20. 7. 2004, § 37) též uzavřel, že ve věci Lucky Dev proti Švédsku šlo o konečné rozhodnutí (body 56. a 57. rozsudku), zabýval se otázkou, zda zde bylo dvojí řízení (*bis*). ESLP v souladu se svou ustálenou judikaturou akcentoval (body 58.–63. rozsudku),

že „článek 4 Protokolu č. 7 se neomezuje pouze na právo nebýt potrestán dvakrát, ale vztahuje se i na právo nebýt stíhán dvakrát (srov. Franz Fischer proti Rakousku, č. 37950/97, rozsudek z 29. 5. 2001, § 29) ... Článek 4 Protokolu č. 7 se použije i tam, kde byl jednotlivec pouze stíhán v řízení, které neskončilo jeho odsouzením. Ustanovení obsahuje tři záruky a určuje, že nikdo nemůže být (i) stíhán, (ii) souzen, nebo (iii) potrestán dvakrát pro stejný čin (srov. Sergey Zolotukhin proti Rusku, cit. výše, § 110)“. ESLP však rovněž připomněl, že bez ohledu na existenci konečného rozhodnutí v některých věcech (srov. např. věc R. T. proti Švýcarsku, č. 31982/96, rozsudek z 30. 5. 2000; Nilsson proti Švédsku, č. 73661/01, rozsudek z 13. 12. 2005) shledal, že i když odlišné sankce (podmíněný trest odnětí svobody a odebrání řidičského oprávnění) týkající se téhož jednání (řízení v opilosti) byly uloženy odlišnými orgány v odlišných řízeních, je mezi nimi dostatečná věcná a časová souvislost. V takových případech byl učiněn závěr, že jednotlivci nebyli stíháni nebo odsouzeni opětovně za čin, za nějž již byli pravomocně odsouzeni, a že zde nedošlo k opakování řízení.

45. Při hodnocení konkrétních skutkových okolností ESLP shrnul, že obvinění stěžovatelky z daňového trestného činu a uložení daňového penále jsou součástí jednání a sankce uložené podle švédského práva za provinění spočívající v nedoložení řádných informací v daňovém řízení a že oba tyto postupy byly předvídatelné. Přesto ale byly zkoumány odlišnými orgány a soudy bez toho, aby byla řízení spojená; obě řízení sledovala samostatný vývoj a stala se konečnými v odlišné okamžiky. Švédský Nejvyšší správní soud navíc nezohlednil skutečnost, že stěžovatelka byla zproštěna obvinění z daňového trestného činu, když odmítal její odvolání. V souladu s tehdejším švédským systémem bylo tedy rozhodováno o jednání stěžovatelky a o jejím trestním obvinění a odpovědnosti za zaplacení daňového penále v řízeních, která byla na sobě zcela nezávislá. Nelze tedy říci, že zde byla úzká spojitost, věcná nebo časová, mezi trestním a daňovým řízením.

46. Evropský soud pro lidská práva v rozhodnutí ve věci Lucky Dev proti Švédsku zopakoval, že při splnění všech výše uvedených podmínek je pro zamezení existence překážky *ne bis in idem* nutné, aby v případě, že je vydáno konečné rozhodnutí při dvou souběžně probíhajících řízeních o téže věci, bylo druhé řízení zastaveno. V projednávané věci shledal, že „se dotýká dvou paralelních a oddělených řízení, z nichž se daňové řízení započalo 1. 6. 2004 a ukončilo 20. 10. 2009, trestní řízení bylo zahájeno 5. 8. 2005 a ukončeno 8. 1. 2009. Dvě řízení proto probíhala souběžně po dobu téměř tři a půl roku. Zdvojení řízení nezpůsobilo porušení čl. 4 Protokolu č. 7 Úmluvy. Daňové řízení však nebylo zastaveno a daňové penále nebylo zrušeno poté, co došlo k ukončení trestního řízení, ale pokračovalo po dalších devět a půl měsíců až do 20. 10. 2009“. Proto z již vyložených důvodů došlo podle názoru ESLP k porušení čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě.

47. V návaznosti na toto rozhodnutí ESLP obsahově shodnou otázku zkoumal Nejvyšší správní soud, jehož rozšířený senát v usnesení ze dne 24. 11. 2015,

sp. zn. 4 Afs 210/2014 [uveřejněném pod č. 3348/2016 Sbírky rozhodnutí Nejvyššího správního soudu (dále „Sb. NSS“)], vyslovil názor, že „penále podle § 37b zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění účinném od 1. 1. 2007 do 31. 12. 2010, a podle § 251 zákona č. 280/2009 Sb., daňového řádu, má povahu trestu; je na ně třeba aplikovat čl. 40 odst. 6 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 a 7 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.)“. Tím se i sám Nejvyšší správní soud pod přímým vlivem nejnovější judikatury ESLP odklonil od své předchozí judikатурní praxe. Je však nutné zmínit, že Nejvyšší správní soud v dané věci neřešil otázku, zda vyměření penále podle § 37b zákona č. 337/1992 Sb. představuje překážku *rei iudicatae* z hlediska možnosti vést proti daňovému subjektu trestní stíhání, resp. je pravomocně skončit, a uplatnit trestní odpovědnost za trestný čin zkrácení daně, poplatek a podobné povinné platby podle § 148 tr. zák. (resp. § 240 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, účinného od 1. 1. 2010). Danou problematikou se zabýval především z hlediska možnosti použití pozdější příznivější právní úpravy ve prospěch daňového subjektu (tzv. práva retroaktivita). V tomto kontextu toliko poznamenal, že si je vědom souvislosti závěru, který nyní činí v této věci, s otázkou dvojího postihu téže osoby pro týž skutek, resp. ústavního zákazu takového postupu (srov. čl. 40 odst. 5 Listiny a čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě). Dodal též, že tato otázka přesahuje skutkový i právní rámec jím řešeného případu a odpověď na ni by mohla znamenat překročení pravomoci rozšířeného senátu ve smyslu § 17 odst. 1 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, a v konečném důsledku i porušení ústavního principu formulovaného v čl. 38 odst. 2 Listiny, tedy že nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci (viz bod 68. usnesení). Ponechal tak výslovně tuto otázku pro řešení soudům rozhodujícím v trestním řízení a v konečném důsledku Nejvyššímu soudu.

48. Nejvyšší správní soud především připomněl, že povaha penále se v předpisech daňového práva vyvíjela v souvislosti se změnami aplikované právní úpravy. Do 31. 12. 2006 byl upraven institut penále v § 63 zákona č. 337/1992 Sb. Ze znění citovaného ustanovení je patrné, že vzhledem k současnému právnímu rozdělení sankčních institutů šlo o kombinaci penále a úroku z prodlení. V mezidobí novelou označeného zákona s účinností od 1. 1. 2007 (zákon č. 230/2006 Sb.) došlo k rozdělení výše popsaného institutu na penále (§ 37b) a úrok z prodlení (§ 63). Institut penále uvedenou změnou získal nový obsah – šlo o jednorázovou sankci danou procentuální sazbou z částky daně, odpočtu či ztráty nesprávně uvedené v daňovém přiznání; naproti tomu úrok z prodlení byl paušalizovanou náhradou za újmu způsobenou státnímu rozpočtu v důsledku prodlení při úhradě daně. Oba v právu se tradičně vyskytující instituty pouze s nepatrnými změnami převzal nový daňový řád (zákon č. 280/2009 Sb.), který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2011. V důvodové zprávě návrhové zákona uvedl, že penále (§ 251 daňového řádu) je „... obligatorní sankcí vznikající přímo ze zákona, pokud správce daně

doměří daň vyšší, nebo pokud je snižován daňový odpočet či daňová ztráta, než jak byly stanoveny na základě tvrzení daňového subjektu. Jde tedy o následek za nesplnění povinnosti tvrzení, který stíhá daňový subjekt a který má povahu platebního deliktu“. Naproti tomu úrok z prodlení (§ 252 daňového řádu) byl charakterizován jako „... ekonomická náhrada za nedoplatky peněžních prostředků na daních, které musí veřejné rozpočty získávat z jiných zdrojů. Jedná se v podstatě o cenu finančních prostředků v čase, která je daná úrokovou mírou“.

49. Po důkladném rozboru judikatury ESLP Nejvyšší správní soud aplikoval evropskou judikaturu na jím projednávaný případ a pozornost soustředil především k otázce povahy porušení práva, za které je sankce ukládána (druhé z tzv. Engel kritérií). Vyšel z toho, že se nelze ztotožnit s tím, že funkcí penále ve smyslu § 37b odst. 1 písm. c) zákona č. 337/1992 Sb. je paušalizovaná náhrada eventuální újmy za nezaplacení daně řádně a včas, neboť nebyla-li daň zaplacená řádně a včas, je ekonomická újma vznikající takto veřejným rozpočtům plně kompenzována úrokem z prodlení. Penále slouží jako odstrašení případných pokusů daňových subjektů snížit si daň uvedením nesprávných údajů v daňovém tvrzení. Výše uvedené tedy svědčí ve prospěch pojetí penále jako „trestní“ sankce (bod 59. citovaného rozhodnutí). Při přezkumu penále z hlediska závažnosti sankce rozšířený senát uvážil, že jde fakticky o peněžitou pokutu zasahující do majetku daňového subjektu, a tedy vlastnického práva chráněného čl. 11 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu č. 1 k Úmluvě. Sazba penále podle § 37b odst. 1 písm. c) zákona č. 337/1992 Sb. byla stanovena při snižování daňové ztráty ve výši 5 % a v ostatních případech byla sazba ve výši 20 %. Penále nemá žádnou horní hranici, a může tak v závislosti na výši „neuznané“ daňové ztráty dosáhnout vysokých finančních částek. Podpůrným argumentem pro posouzení povahy penále může být i jeho systematické zařazení mezi jiné daňové sankce, když v důvodové zprávě k daňovému řádu (zákon č. 280/2009 Sb.) zákonodárce zcela jasně vymezil účel penále jako obligatorní sankci za porušení povinnosti tvrzení, rozdílně pak účel úroku z prodlení jako ekonomickou náhradu za nedoplatky peněžních prostředků na daních. Pokud se nezměnila právní úprava a zůstal zachován obsah institutů, lze usoudit, že byl stejný i jejich účel v původním předpisu (body 60. a 61. citovaného rozhodnutí). Nejvyšší správní soud shrnul, že přestože je penále ve smyslu § 37b zákona č. 337/1992 Sb., respektive § 251 odst. 1 zákona č. 280/2009 Sb., institutem daňového práva, je třeba na základě analýzy judikatury ESLP a při zohlednění zásady demokratického právního státu založeného na účtě k základním právům a svobodám a plnění své mezinárodní závazky uzavřít, že jde o trest *sui generis* (bod 63. citovaného rozhodnutí).

50. Nejvyšší správní soud v uvedené věci dále zdůraznil, že ačkoli je penále zařazeno do systému daňového práva, má trestní povahu se zárukami vyplývajícími z čl. 40 odst. 6 Listiny a čl. 6 a 7 Úmluvy. Zmínil, že právní nauka v oblasti správního trestání rozlišuje mezi přestupky, disciplinárními delikty, pořádkovými

delikty a správními delikty fyzických, právnických osob a podnikatelů (správní delikty v užším smyslu; srov. např. HENDRYCH, D. Správní právo. Obecná část. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 454). Vedle těchto kategorií se do oblasti správního trestání v nejširším smyslu řadí i tzv. platební delikty, v nichž mohou být dále rozlišovány delikty na úseku placení daní a delikty při správě daní obecně. K platebním deliktům je řazena celá skupina různých odpovědnostních institutů upravených předpisy daňového a finančního práva, mezi jinými též penále (§ 37b zákona č. 337/1992 Sb. či § 251 zákona č. 280/2009 Sb.). Platební delikty se v řadě ohledů odlišují od kategorie jiných správních deliktů, proto na ně nelze paušálně aplikovat zásady, které vzhledem k chybějící kodifikaci správního trestání dovodily správní soudy a Ústavní soud především pomocí analogie z oblasti trestního práva hmotného (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 2. 2005, č. j. 5 A 164/2002-44, uveřejněný pod č. 832/2006 Sb. NSS, nebo rozsudek ze dne 31. 5. 2007, č. j. 8 As 17/2007-135, uveřejněný pod č. 1338/2007 Sb. NSS). Správce daně totiž nemá žádnou diskreci při aplikaci ustanovení upravujícího takovou sankci, jako právě u penále podle § 37b zákona č. 337/1992 Sb., resp. § 251 zákona č. 280/2009 Sb. V takovém případě z povahy věci vyplývá, že nelze aplikovat obvyklá kritéria při trestání, jako je povaha a závažnost činu, poměry delikventa či možnosti jeho nápravy, jak bylo judikaturou dovozeno pro oblast přestupků a jiných správních deliktů. K tomuto závěru ostatně Nejvyšší správní soud dospěl již ve svém rozsudku ve věci pod sp. zn. 9 Afs 27/2011. Přesto i na platební delikty, které splňují shora předestřené požadavky vyplývající především z judikatury ESLP, což je právě případ penále ve smyslu právní úpravy účinné od 1. 1. 2007, je nutné základní standardy trestání plynoucí z Úmluvy a z Listiny důsledně aplikovat. Rozšířený senát Nejvyššího správního soudu však současně k tomu poznamenal, že tyto garance se nevztahují ani na úrok z prodlení, ani na samotnou vyměřenou či doměřenou daň, korespondující-li svým podstatným účelům (body 64. až 66. citovaného rozhodnutí).

51. Nejvyšší soud se s touto argumentací o povaze penále s ohledem na výklad tzv. Engel kritérií (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2014, sp. zn. 5 Tdo 587/2014, uveřejněné pod č. 40/2015 Sb. rozh. tr.) a dále podrobně rozvedené důvody ztotožňuje. Uvedený závěr je přesvědčivě a logicky odůvodněn, úvahy Nejvyššího správního soudu o trestní povaze penále podle § 37b zákona č. 337/1992 Sb. korespondují s podrobně prezentovanými závěry ESLP. ESLP opakovaně judikuje, že sankce za platební delikty v oblasti daní je třeba při splnění stanovených podmínek považovat za „trestní obvinění“ ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy, tento již ustálený právní názor jsou české soudy jakožto orgány členského státu Rady Evropy a smluvní strany Úmluvy povinny respektovat, a to včetně nosných důvodů, pro které má sankce za platební delikty v oblasti daní typu penále podle § 37b zákona č. 337/1992 Sb., ve znění účinném od 1. 1. 2007 do 31. 12. 2010, a podle § 251 zákona č. 280/2009 Sb. při splnění stanovených podmínek povahu „trestu“.

52. Jak již bylo uvedeno, kvalifikace daňového deliktu v českém vnitrostátním právu není kvalifikací primárně trestní (ve smyslu prvního tzv. Engel kritéria), proto bylo třeba zaměřit pozornost na další dvě Engel hlediska, tj. povahu deliktu a druh a stupeň závažnosti sankce. Penále v § 37b zákona č. 337/1992 Sb. je jednorázovou sankcí stanovovanou ze zákona ve výši procentní výměry z nesprávně tvrzené daně, daňového odpočtu nebo daňové ztráty. Jeho předepsání nepodléhá správnímu uvážení správce daně a stanovení povinnosti uhradit penále v rámci dodatečného platebního výměru je obligatorní sankcí vznikající přímo ze zákona v návaznosti na zjištění skutečností uvedených v § 37b odst. 1 zákona č. 337/1992 Sb. Z hlediska osobního rozsahu je penále institutem se všeobecnou platností; může se uplatnit prakticky u všech daňových subjektů, tedy u širokého okruhu fyzických i právnických osob. Funkcí penále není paušalizovaná náhrada eventuální újmy za nezaplacení daně řádně a včas. Nebyla-li daň zaplacená řádně a včas, je ekonomická újma vznikající takto veřejným rozpočtům zcela kompenzována úrokem z prodlení. Penále slouží jako odstrašení případných pokusů daňových subjektů snížit si daň uvedením nesprávných údajů v daňovém tvrzení, což svědčí ve prospěch pojetí penále jako „trestní“ sankce (druhé Engel kritérium). Z hlediska závažnosti sankce (třetí kritérium) je třeba uvážit, že jde fakticky o peněžitou pokutu zasahující do majetku daňového subjektu, a tedy do vlastnického práva chráněného čl. 11 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu č. 1 k Úmluvě. Sazba penále podle § 37b odst. 1 písm. c) zákona č. 337/1992 Sb. byla stanovena při snižování daňové ztráty ve výši 5 % a v ostatních případech byla sazba ve výši 20 %. Penále nemá žádnou horní hranici, a může tak v závislosti na výši „neuznané“ daňové ztráty dosáhnout vysokých finančních částek (srov. k tomu i důvody uvedené v usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 4 Afs 210/2014). V nyní projednávané věci šlo o částky 214 828 Kč a 72 375 Kč, což sice nejsou částky příliš vysoké, ale nejsou ani zanedbatelné, navíc však nutno připomenout, že ani relativně malá závažnost sankce nemůže závěr o trestní povaze deliktu relevantně ovlivnit (sankce byla uložena na základě obecné právní normy a její účel není výlučně reparační).

53. Trebaže velký senát Nejvyššího soudu dává státní zástupkyni za pravdu v tom ohledu, že nelze mechanicky aplikovat závěry ESLP ve věci Lucky Dev proti Švédsku na nyní posuzovaný případ, neboť je nutné přihlídnout i ke specifčnosti jednotlivých národních úprav (srov. rozsudek velkého senátu Soudního dvora ze dne 26. 2. 2013, č. C-617/10, Åklagaren proti Hansi Åkerbergu Franssonovi), nelze její argumentaci zpochybňující závěr, že daňové penále má povahu trestní sankce, akceptovat.

54. Státní zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství ve vyjádření k dovolání obsáhle polemizovala se závěrem o trestní povaze penále a odkazovala nejen na podrobnou argumentaci obsaženou v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 2014, sp. zn. 5 Tdo 749/2014, již pokládala za správnou, ale upozornila i na další

podle jejího názoru výrazné rozdíly právní úpravy penále podle § 37b odst. 1 zákona č. 337/1992 Sb., resp. § 251 zákona č. 280/2009 Sb., a právní úpravy trestní odpovědnosti za trestný čin podle § 148 tr. zák. (resp. § 240 tr. zákoníku). Z obligatorního charakteru penále vyplývá, že pro jeho vyměření není rozhodné, z jakých důvodů daňový subjekt učinil nesprávné daňové tvrzení, výše penále je stanovena přímo zákonem, neuplatní se tedy při jeho ukládání zásada individualizace trestu, která je základní zásadou pro ukládání trestu v trestním řízení. Skutková podstata trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 tr. zák., resp. § 240 tr. zákoníku, nepostihuje samotné uplatnění nepravdivého tvrzení o výši daňové povinnosti v daňovém přiznání. Předpokládá úmyslné jednání pachatele, kterým zkrátí daň nebo vyláká výhodu na dani. Esenciální je zde prvek zavinění ve formě úmyslu, který zkrácení daně odlišuje od deliktu vedoucího ke vzniku penále, kde zavinění nehraje roli a nezkoumá se. Při ukládání trestu za trestný čin se plně uplatní zásada individualizace trestu, přičemž výše zkrácené daně je pouze jedním z celé řady rozhodných hledisek. Konečně v případě trestní odpovědnosti fyzických osob je vyloučen přechod trestní sankce na jinou osobu, což však v případě daňového penále možné je, a to i v případě, že bylo uloženo fyzické osobě. Typickým institutem daňového práva je přechod daňové povinnosti na právního nástupce. V souladu s § 239a zákona č. 280/2009 Sb. přechází po smrti fyzické osoby daňová povinnost zůstavitele na jeho dědice. Protože podle § 2 odst. 5 zákona č. 280/2009 Sb. je penále příslušenstvím daně, které sleduje její osud, přejde na právního nástupce i povinnost uhradit penále, což svědčí o rozdílné povaze penále a sankce trestněprávní povahy.

55. S některými z těchto výhrad, jež směřují proti správnosti závěru, že penále představuje trestní sankci, byt' se explicitně netýkaly trestní odpovědnosti za trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 tr. zák., resp. § 240 tr. zákoníku, se již v podrobnostech zabýval rozšířený senát Nejvyššího správního soudu v usnesení ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 4 Afs 210/2014, a na jeho argumenty je možno zcela odkázat. Konkrétně jde o ty námitky, které se vztahovaly k otázkám individualizace trestu a též chápání penále jako příslušenství daně, tj. s možností přechodu na právního nástupce i povinnosti uhradit penále. Především velký senát Nejvyššího soudu souhlasí s Nejvyšším správním soudem ve východisku, že byly-li shledány všechny předpoklady pro kvalifikaci penále jako trestu (viz tzv. Engel kritéria), nemohou na tomto závěru nic podstatného změnit ani případné dílčí odlišnosti tohoto institutu od tradičně pojiímané trestní sankce. Rozšířený senát Nejvyššího správního soudu poukázal na existenci platebních deliktů, jejichž povaha nemusí umožňovat uplatnění některé ze zásad dovozených pro oblast správních deliktů, jmenovitě zmínil ty platební delikty, kde zákonná konstrukce předpokládá „automatické“ uvalení sankce za porušení konkrétní povinnosti daňovému subjektu na úseku správy. To je právě případ penále podle § 37b odst. 1 zákona č. 337/1992 Sb., resp. § 251 záko-

na č. 280/2009 Sb., kde nelze aplikovat zásady individualizace trestu, aniž by ale byla dotčena právě trestní podstata tohoto institutu (srov. bod 66. usnesení). Rozšířený senát Nejvyššího správního soudu se vymezil rovněž k otázce chápání penále jako příslušenství daně. V této souvislosti (srov. bod 64. usnesení) uvedl: „Jakkoliv se jedná o zákonný pojem užívaný původně jak zákonem o správě daní a poplatků (srov. § 58), tak nyní daňovým řádem (srov. § 2 odst. 5), jde o vymezení předmětu správy daní, se zdůrazněním, že zde vyjmenované instituty (kromě penále dále úroky a pokuty, nikoliv už náklady řízení) sledují osud daně. To je však kontext procesní, vymezující správci daně rozsah jeho působnosti, bez významu pro hmotněprávní sankční charakteristiku penále. Ostatně k sankční povaze zmíněné pokuty za opožděné tvrzení daně (systematicky rovněž zařazené mezi příslušenství daně) se nedávno jasně vyjádřil Ústavní soud, který posuzoval ústavní souladnost § 250 daňového řádu (blíže srov. náleze ze dne 30. 6. 2015, sp. zn. Pl. ÚS 24/14, č. 187/2015 Sb.).“ Konečně nic na přesvědčivosti učiněných závěrů o povaze penále jako „trestní sankce“ nemění ani okolnost, že pro vyměření penále není rozhodné, z jakých důvodů daňový subjekt učinil nesprávná daňová tvrzení, že je ukládáno bez prokazování úmyslného zavinění, zatímco trestný čin zkrácení daně, poplatku a jiné povinné platby nepostihuje samotné uplatnění nepravdivého tvrzení o výši daňové povinnosti v daňovém přiznání, ale předpokládá úmyslné jednání pachatele, kterým zkrátí daň nebo vyláká výhodu na dani. Jisto je, že právě skutková podstata trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby postihuje jen určitou část nepravdivých daňových tvrzení o výši daňové povinnosti v daňovém přiznání, a to těch, kterými z hlediska zavinění úmyslně pachatel v zákonem předpokládaném rozsahu zkrátí daň nebo vyláká výhodu na dani. Takto pojmovaná trestní odpovědnost za trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 tr. zák., popř. § 240 tr. zákoníku, se ale nijak nedotýká možnosti učinit závěr, že jak platební delikt, tak trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby byly spáchány totožným skutkem, jak bude dále pojednáno, a není nikterak relevantní ve vztahu k závěrům, že penále má povahu trestu.

56. Z uvedeného vyplývá, že je třeba modifikovat závěry o pojetí penále podle § 37b zákona č. 337/1992 Sb., ve znění účinném od 1. 1. 2007 do 31. 12. 2010, a podle § 251 zákona č. 280/2009 Sb., jak byly vymezeny v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 2014, sp. zn. 5 Tdo 749/2014, a nahlížet na ně jako na „trest“, byť *sui generis*. To i při vědomí určitých odlišností mezi povahou penále a tradičně pojímaným pojetím trestní sankce, což dostatečně vyjadřuje právě závěr, že jde o trestní sankci *sui generis*.

57. Pro případné uplatnění zásady *ne bis in idem* je podle přesvědčení velkého senátu Nejvyššího soudu splněno i kritérium totožnosti skutku. Vyjde-li se z již dříve citovaného rozsudku velkého senátu ESLP ve věci Sergey Zolotukhin proti Rusku, podle kterého čl. 4 Protokolu č. 7 musí být chápán tak, že zakazuje stíhání nebo

soudní řízení pro druhý „trestný čin“ („*offence*“/„*infraction*“), jestliže je založen na totožných nebo v podstatě stejných skutečnostech („*facts*“/„*faits*“), jde o požadavek konvenující našemu chápání totožnosti skutku. To je také založeno na totožnosti jednání nebo následku z hlediska rozhodných skutkových okolností [srov. č. 64/1973, č. 52/1979, č. 1/1996-I. a č. 41/2002-I. Sb. rozh. tr. a dále usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 7. 2002, sp. zn. II. ÚS 143/02, uveřejněné pod č. 21 ve sv. 27 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu (dále „Sb. nál. a usn. ÚS ČR“)].

58. Trestněprávní nauka i praxe soudů při absenci legální definice skutku vychází z toho, že skutkem se rozumí určitá událost ve vnějším světě záležející v jednání člověka, která může mít znaky trestného činu či trestných činů anebo nemusí vykazovat znaky žádného trestného činu. Jako skutek je taková událost vymezena v příslušném aktu orgánu činného v trestním řízení (v usnesení o zahájení trestního stíhání, obžalobě, rozsudku, usnesení o zastavení trestního stíhání atd.). Podstatu skutku tvoří jednání pachatele a následek tímto jednáním způsobený, který je relevantní z hlediska trestního práva. Jednáním je projev vůle pachatele ve vnějším světě, který může spočívat v konání (komisivní delikt) nebo v opomenutí, nekonání (omisivní delikt). Jen takové děje, které jsou jednáním, lze v trestním řízení dokazovat a právně kvalifikovat a jen jednáním může být způsoben následek významný pro trestní právo. Následek spočívá v porušení nebo ohrožení hodnot (zájmů, vztahů) chráněných trestním zákonem (tj. života, zdraví, osobní svobody, majetku atd.) a jako znak některého jednotlivého, individuálního trestného činu ve své konkrétní podobě spojuje dílčí útoky (akty) do jednoho skutku a zároveň umožňuje dělit chování člověka na různé skutky (srov. č. 8/1985, č. 5/1988 a č. 1/1996-I. Sb. rozh. tr.). Následkem se tedy rozumí porušení individuálního objektu trestného činu v jeho konkrétní podobě, tedy konkrétní následek (porušení určitého jedinečného vztahu – zájmu), nikoli určitý typ následku. Z hlediska zachování totožnosti jednání i následku nejsou podstatné ty skutkové okolnosti, které charakterizují jen zavinění či jiný znak subjektivní stránky činu (srov. č. 1/1996-I. Sb. rozh. tr.). Od skutku je třeba odlišovat „popis skutku“ jako obligatorní náležitost příslušného rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení. Popis skutku musí obsahovat slovní vyjádření těch skutkových okolností, které jsou právně významné z hlediska naplnění jednotlivých znaků skutkové podstaty stíhaného trestného činu (k tomu např. č. 41/2002-I. a č. 23/2012 Sb. rozh. tr.). Totožnost skutku má význam především z hlediska obžalovací zásady (§ 220 odst. 1 tr. ř.) a v tomto smyslu je zachována, existuje-li shoda buď alespoň v jednání obviněného, anebo v následku jednání. Uvedená shoda jednání či následku, jak již bylo řečeno, nemusí být úplná a bezvýjimečná, ale stačí i shoda částečná (k tomu viz č. 9/1972-II. a č. 1/1996-I. Sb. rozh. tr.). Otázkami totožnosti skutku z hlediska překážky „*ne bis in idem*“, byť ve skutkově odlišných souvislostech, se zabývala judikatura Nejvyššího soudu např. v usnesení ze dne 23. 10. 2002, sp. zn. 5 Tdo 494/2002,

nebo v rozsudku ze dne 22. 3. 2006, sp. zn. 4 Tz 183/2005, uveřejněném pod č. 10/2007 Sb. rozh. tr.

č. 15

59. V nyní posuzovaném případě byly důvody pro uložení daňového penále i trestní řízení proti obviněnému založeny na stejných skutkových okolnostech. Trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 tr. zák. se měl obviněný dopustit v podstatě tím, že jako poplatník daně z příjmů fyzických osob za zdaňovací období let 2006 a 2007 nezahrnul do daňových přiznání do přijatých zdanitelných plnění příjmy z převodu nemovitostí, přičemž po odečtení nákladů (vynaložených na dosažení zdanitelných příjmů) získal v rozhodnutích soudů vyčíslené celkové částky čistých příjmů z prodeje nemovitostí, avšak ve svých daňových přiznáních uvedl podstatně nižší dílčí základ daně, přičemž takto postupoval v rozporu se svou povinností podle § 10 odst. 1 písm. b) zákona č. 586/1992 Sb., a tím i v rozporu s pravidly pro výpočet základu daně ve smyslu § 5 odst. 1 téhož zákona, a to veden úmyslem snížit svoji daňovou povinnost na dani z příjmů, čímž ke škodě České republiky, zastoupené příslušným správcem daně, za zdaňovací období roku 2006 zkrátí daň o celkovou částku nejméně 1 074 143 Kč a za zdaňovací období roku 2007 o celkovou částku nejméně 361 876 Kč. V daňovém řízení bylo obviněnému za nesplnění povinnosti tvrzení v daňovém přiznání rozhodnutím Finančního úřadu v L. podle § 37b odst. 1 písm. a) zákona č. 337/1992 Sb., ve znění účinném od 1. 1. 2007, za zdaňovací období roku 2006 uložena povinnost uhradit kromě doměřené daně i penále ve výši 214 828 Kč a za zdaňovací období roku 2007 penále ve výši 72 375 Kč. Obě řízení – jak daňové, tak trestní – se vztahovala k stejnému časovému období a předmětem obou řízení bylo to, že obviněný v daňových přiznáních neuvedl úplně a správné údaje o zdanitelných plněních, čímž snížil svoji daňovou povinnost a zkrátí daň, konkrétně daň z příjmů fyzických osob, o totožnou částku. Tímto byla naplněna kritéria pro totožnost skutku vyjádřená ve věci Sergey Zolotukhin proti Rusku, č. 14939/03, rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 10. 2. 2009 (k tomu srov. také rozsudek velkého senátu ESLP ve věci A a B proti Norsku, č. 24130/11 a č. 29758/11, ze dne 15. 11. 2016).

60. Státní zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství též namítla, že předmětné penále v rámci daňového řízení bylo vyměřeno za nesprávné tvrzení výše daňové povinnosti, aniž by bylo jakkoli vymezeno konkrétní jednání daňového subjektu. V platebních výměrech totiž není žádným způsobem postížen následek spočívající ve zkrácení daně, když doměření daně je zde formulováno jako výsledek působení kontrolních mechanismů daňového orgánu, nikoli jako následek nastalý v příčinné souvislosti s protiprávním jednáním obviněného. Jestliže bylo penále uloženo za nedostatečné daňové tvrzení plátce daně a k uložení trestu v trestním řízení došlo v návaznosti na výrok o vině skutkem spočívajícím v úmyslném jednání obviněného, jež vedlo ke zkrácení daně, pak okolnosti takto vymezených skutků nejsou shodné a nelze je považovat za skutky totožné. Ani s touto námitkou nelze souhlasit.

61. Podstata skutku, pro který byl obviněný L. P. trestně stíhán a odsouzen, byla již výše předestřena a spočívala v jednání obviněného, který v daňových přízná-ních neuvedl úplné a správné údaje o zdanitelných plněních, čímž snížil svoji daňovou povinnost. Dodatečné platební výměry (č. l. 23 a 24 trestního spisu), kterými byla obviněnému v rámci daňového řízení doměřena daň spolu s ulože-ním penále, sice neobsahují vymezení jednání daňového subjektu, avšak platební výměry odkazují na zprávu o daňové kontrole (č. l. 13 až 22 trestního spisu). V obou dodatečných platebních výměrech je v odůvodnění uvedeno, že „za odů-vodnění se podle § 147 odst. 4 daňového řádu považuje zpráva o daňové kontrole ze dne 7. 11. 2011, č. j. 29649/11/192931501541“. V samotné zprávě o daňové kontrole, zahrnující rok 2006 a rok 2007, je pak zcela jasně vymezeno uvedené jednání obviněného coby daňového subjektu s výpočtem daňové povinnosti na základě kontrolních zjištění správce daně, proto nelze státní zástupkyni dát za pravdu v tom ohledu, že z dodatečných platebních výměrů, resp. ze zprávy o da-ňové kontrole, na kterou platební výměry odkazují, nelze vysledovat příčinnou souvislost mezi protiprávním jednáním obviněného a způsobeným následkem. Porovnají-li se skutkové okolnosti obou činů, nelze pochybovat o tom, že mají společný skutkový základ, a že jde tedy o totožný skutek, čímž je splněna pod-mínka *idem*, a to přes existenci doplňujícího skutkového znaku „zkrácení daně“ v projednávaném trestném činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné plat-by podle § 148 odst. 1, odst. 3 písm. c) tr. zák.

62. Z hlediska zásady *ne bis in idem* je ovšem třeba také připomenout, že Úmluva nezakazuje, aby řízení, v jejichž rámci jsou ukládány tresty, byla rozdělena do různých fází a v jejich rámci pak byly postupně nebo paralelně ukládány různé sankce za proti-právní jednání mající trestněprávní povahu. Státy jsou podle rozsudku velkého senátu ESLP ve věci A a B proti Norsku, č. 24130/11 a č. 29758/11, ze dne 15. 11. 2016, oprávněny k tomu, aby v rámci svých právních systémů zvolily takové právní řešení, které bude reagovat na protispolečenské chování prostřednictvím různých navzájem se doplňujících řízení, která tvoří jeden koherentní celek za podmínky, že dohromady nepředstavují pro dotčeného jednotlivce nadměrnou zátěž. Důležité je posoudit otáz-ku, zda specifická národní opatření ve své podstatě nebo svými účinky nepředstavují dvojí riziko na úkor jednotlivce, nebo zda naopak jde o výsledek celistvého systému jako vzájemně propojeného, souvisejícího celku, který umožňuje reagovat na různé aspekty protiprávního jednání předvídatelným a přiměřeným způsobem, aby dotčený jednatel nebyl vystaven nespravedlnosti. Smyslem čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě je zabránit nespravedlivému dvojímu stíhání nebo potrestání jednotlivce za stejné pro-tiprávní jednání, což však neznamená, že jsou v rozporu s Úmluvou právní systémy založené na možnosti vedení paralelních řízení ve vztahu k jednomu protiprávnímu jednání různými orgány pro různé účely.

63. Stěžejním pro posuzování případů, ve kterých se otvírá otázka přípustnosti dvojího řízení trestněprávní povahy ve smyslu zásady *ne bis in idem*, je test „dosta-

tečně úzké souvislosti v podstatě a čase“. Na tento test ESLP upozorňoval v řadě svých rozhodnutí (viz např. věci R. T. proti Švýcarsku, č. 31982/96, rozsudek ze dne 30. 5. 2000; Nilsson proti Švédsku, č. 73661/01, rozsudek ze dne 13. 12. 2005; Lucky Dev proti Švédsku, č. 7356/10, rozsudek ze dne 27. 11. 2014; Nykänen proti Finsku, č. 11828/11, rozsudek ze dne 20. 5. 2014), ale až v rozsudku velkého senátu ve věci A a B proti Norsku, č. 24130/11 a č. 29758/11, ze dne 15. 11. 2016 (dále též „věc A a B proti Norsku“), vymezil základní pravidla a kritéria, která je třeba posuzovat při aplikaci testu věcné a časové souvislosti (viz body 130. až 134. tohoto rozsudku). Nemá-li dojít ke dvojímu řízení nebo trestu (*bis*) ve smyslu čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě, musí být prokázáno, že řízení jsou spojena takovým celistvým způsobem, že tvoří koherentní celek. To znamená, že sledovaný účel i použité prostředky se musejí v zásadě vzájemně doplňovat a být spojeny v čase, ale také že možné důsledky organizace právní reakce na dané jednání tímto způsobem musejí být ve vztahu k dotčeným osobám přiměřené a předvídatelné.

64. K významným faktorům pro určení, zda existuje dostatečná úzká spojitost v podstatě (věcná souvislost), tak podle rozsudku velkého senátu ESLP ve věci A a B proti Norsku patří (viz jeho bod 132.):

- zda obě samostatná řízení sledují vzájemně doplňující se (komplementární) cíl, a tedy zda se týkají, nikoli pouze *in abstracto*, ale zároveň *in concreto*, různých aspektů daného protiprávního jednání;
- zda je předmětná duplicita řízení předvídatelným důsledkem stejného vytýkaného jednání, a to jak právně, tak fakticky (*idem*);
- zda jsou příslušná řízení vedena takovým způsobem, kterým se v maximální možné míře zabrání zdvojení při shromažďování i hodnocení důkazů, zejména prostřednictvím odpovídající vzájemné interakce mezi jednotlivými příslušnými orgány, díky které se prokázané skutkové okolnosti využijí i v druhém řízení;
- a především zda je sankce uložená v řízení, které bylo ukončeno jako první, zohledněna v řízení, které je uzavřeno jako poslední, s cílem zamezit, aby byl dotčený jedinec nakonec vystaven nadměrné zátěži, přičemž pravděpodobnost tohoto posledně zmiňovaného rizika je nejnižší, pokud existuje kompenzační mechanismus, kterým se zajistí přiměřenost a proporcionalita celkové výše všech uložených sankcí.

65. V tomto ohledu je podle ESLP (viz bod 133. citovaného rozsudku velkého senátu) poučné mít na zřeteli způsob aplikace čl. 6 Úmluvy v typově podobných případech, jako je projednáváná věc (viz Jussila proti Finsku, rozsudek ze dne 23. 11. 2006, č. 73053/01, § 43): „Je samo sebou, že existují trestní případy, které nenesou žádnou významnou míru stigmatu. Existují trestní obvinění odlišné závažnosti. Autonomní interpretace pojmu „trestní obvinění“ na základě Engel kritérií institucemi Úmluvy navíc podpořila postupné rozšiřování trestní působnosti na případy, které striktně nespádají pod tradiční kategorie trestního práva,

například správní sankce ... Daňové pokuty a penále se liší od tvrdého jádra trestního práva; trestněprávní záruky se proto neuplatní s plnou důsledností ...“. Výše uvedená argumentace odráží úvahy o významu posouzení, zda v případech týkajících se dvojího správního a trestního řízení byl dodržen čl. 4 Protokolu č. 7 ... Rozsah, v němž správní řízení nese znaky běžného trestního řízení, představuje důležitý faktor. Společná řízení podle ESLP s větší pravděpodobností splní kritéria komplementarity a koherence, pokud sankce, které mají být uloženy v řízení neoznačeném formálně jako „trestní“, jsou specifické pro daný typ chování, a liší se tak od „tvrdého jádra trestního práva“ (v terminologii rozsudku Jussila, citovaného výše). Pokud navíc toto řízení nemá významně stigmatizující charakter, je méně pravděpodobné, že kombinace řízení bude pro obviněného představovat nepřiměřenou zátěž. Naopak skutečnost, že správní řízení má stigmatizující prvky do značné míry se podobající běžnému trestnímu řízení, zvyšuje riziko, že sociální cíle sledované sankcionováním jednání v různých řízeních se budou navzájem zdvojit (*bis*) spíše než doplňovat. ...

66. Z označeného rozsudku velkého senátu ESLP ve věci A a B proti Norsku ale také vyplývá, že i v případech, kdy existuje dostatečně silná věcná souvislost, je třeba zároveň naplnit i požadavek časové souvislosti. To však neznamená, že obě řízení musí být vedena současně od začátku do konce. Smluvním státům by mělo být umožněno si zvolit, zda povedou řízení postupně, pokud tento postup lze odůvodnit zájmem na efektivnosti a řádném výkonu spravedlnosti, sledováním odlišných sociálních cílů, aniž by dotčené osobě přivodil nepřiměřenou újmu. Jak je však poznamenáno výše, časová souvislost musí vždy existovat. Časová souvislost proto musí být dostatečně těsná, aby jedinci poskytla ochranu před nejistotou, průtahy a prodlužováním řízení, a to i v případě, že příslušný vnitrostátní systém předepisuje „integrovaný“ systém oddělující správní a trestní komponenty. Čím je spojitost v čase slabší, tím silnější břemeno se klade na stát, aby objasnil a zdůvodnil průtahy ve vedení řízení, za které může nést odpovědnost (bod 134. rozsudku).

67. V rozsudku ve věci A a B proti Norsku ESLP mimo jiné podrobněji analyzoval skupinu případů, ve kterých neshledal podmínky dostatečné věcné a časové souvislosti. Výslovně zmínil rozsudky ve věci Lucky Dev proti Švédsku a Nykänen proti Finsku, na které odkazoval, ať už přímo, či nepřímo, i obviněný L. P. v dovolání. ESLP na konkrétních souvislostech dokládá, že finský systém trestních a správních sankcí ukládaný různými orgány není žádným způsobem propojen, každé řízení sleduje vlastní oddělený směr a stává se konečným nezávisle na sobě. Navíc ani sankce uložené v jednom řízení nejsou brány příslušnými orgány nebo soudy v úvahu při určování přísnosti jimi ukládané sankce, ani mezi nimi neexistuje žádná jiná vzájemná spolupráce. Za důležité také označil, že podle finského systému jsou daňové sankce ukládány na základě posouzení jednání stěžovatele a jeho odpovědnosti podle příslušné daňové legislativy, kte-

č. 15

rá je nezávislá na zjištěních učiněných v trestním řízení. Obdobné závěry ESLP učinil také ve věci Rinas proti Finsku, č. 17039/13, rozsudek ze dne 27. 1. 2015, a Österlund proti Finsku, č. 53197/13, rozsudek ze dne 10. 2. 2015. Konstatoval ale, že splnění podmínky časové souvislosti daňového a trestního řízení ve zmínovaných případech při současném nesplnění podmínky jejich věcné souvislosti nebylo samo o sobě dostatečné pro vyloučení aplikace zákazu *ne bis in idem* ve smyslu čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě.

68. Evropský soud pro lidská práva v rozsudku ve věci A a B proti Norsku zrekapituloval svoji judikaturu i dosud učiněné závěry k otázkám povahy penále, totožnosti skutku, tj. zda trestněprávní jednání, pro která byl obviněný stíhán, byla shodná s těmi, pro která mu byla uložena daňová pokuta (srov. hlediska uvedená ve věci Sergey Zolotukhin proti Rusku, č. 14939/03, rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 10. 2. 2009), ale zejména blíže identifikoval, co se rozumí testem věcné a časové souvislosti, zdůraznil požadavek vzájemného vztahu věcné a časové souvislosti a zformuloval kritéria úzké věcné souvislosti (spojitosti v podstatě). Smysl a účel těchto kritérií vyložil s odkazem na rozbor konkrétně posuzované věci, přičemž současně připomněl požadavek zachování časové souvislosti.

69. V konkrétní věci A a B proti Norsku stěžovatelé v daňovém přiznání za rok 2002 nepřiznali své příjmy získané v roce 2001 z prodeje jejich podílů v zahraniční společnosti za cenu výrazně vyšší, než je předtím nakoupili. Nepřiznané příjmy stěžovatelů, které jim vznikly na základě prodeje jejich podílů za vyšší cenu, následně převedli na účty společností, ve kterých byli jedinými akcionáři.

70. Stěžovatel A byl obviněn z daňového podvodu dne 14. 10. 2008. Dne 24. 11. 2008 mu daňová správa uložila povinnost zaplatit daňovou pokutu ve výši 30 % z doměřené daně za nepřiznanou částku, kterou zaplatil společně s dodatečnou daní. Rozhodnutí o daňové pokutě se stalo konečným uplynutím lhůty pro podání odvolání. Dne 2. 3. 2009 byl pak stěžovatel A obvodním soudem shledán vinným daňovým podvodem s přitěžujícími okolnostmi a byl mu uložen trest odnětí svobody v délce jednoho roku.

71. Proti stěžovateli B byla podána obžaloba pro daňový podvod dne 11. 11. 2008. Daňová pokuta ve výši 30 % z doměřené daně za nepřiznanou částku mu byla uložena rozhodnutím daňové správy ze dne 5. 12. 2008; daňovou pokutu zaplatil společně s dodatečnou daní. Dne 26. 12. 2008 se rozhodnutí o daňové pokutě stalo konečným. Stěžovatel B následně vzal zpět své přiznání. Obvodní soud rozhodl dne 30. 9. 2009 tak, že stěžovatel B byl shledán vinným, že spáchal daňový podvod s přitěžujícími okolnostmi, a byl mu uložen trest odnětí svobody v délce jednoho roku.

72. V obou případech podklady tohoto rozhodnutí tvořily důkazy získané v rámci daňové kontroly, trestního vyšetřování a výpovědi stěžovatelů. Soudy při uložení trestu v rámci trestního řízení přihlédly k tomu, že stěžovatelům již byly

uloženy vysoké tresty ve formě daňové pokuty. Stěžovatelé A a B se proti rozhodnutím soudů, jimiž byli odsouzeni za daňové podvody, odvolali s odůvodněním, že byli pro stejnou věc stíháni a odsouzeni dvakrát, čímž údajně došlo k porušení čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě. Vnitrostátní soudy neshledaly důvody jejich odvolání za oprávněné.

73. Velký senát ESLP při řešení stěžejního problému, zda byl v daném případě dodržen čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě, prvotně posuzoval otázky, zda uložení daňových pokut bylo trestněprávní povahy (body 136. až 139. rozsudku) a zda trestněprávní jednání, pro která byl první stěžovatel stíhán, byla shodná s těmi, pro která mu byla uložena daňová pokuta (body 140. a 141. rozsudku). V obou případech dospěl k závěrům shodným s těmi, jež ve své judikatuře dlouhodobě traktoval, tedy že uložení daňových pokut mělo trestněprávní povahu a že trestněprávní jednání, pro která byl první stěžovatel stíhán, byla shodná s těmi, pro která mu byla uložena daňová pokuta, a to i přes existenci doplňujícího skutkového znaku podvodu v projednávaném trestném činu. S ohledem na dále učiněné závěry v posouzení, zda existuje mezi daňovým a trestním řízením dostatečná věcná a časová souvislost tak, aby mohla být považována za celistvou právní odezvu na chování prvního stěžovatele, nepokládal za nezbytné zabývat se otázkou konečnosti daňových řízení, která jsou považována za samostatná (body 142. a 143. rozsudku). Obdobná zjištění učinil ESLP i ohledně druhého stěžovatele (bod 148. rozsudku).

74. Dále svoji pozornost soustředil k otázce, zda zde byla duplicita řízení (*bis*). Na podkladě podrobné analýzy konkrétních okolností projednávaného případu vyložil, že ve vztahu k oběma stěžovatelům existuje mezi daňovým řízením a trestním řízením dostatečná věcná a časová souvislost. Předeslal, že nemá důvod zpochybňovat důvody, pro které norská legislativa rozhodla, že bude regulovat sociálně nežádoucí chování spočívající v neplacení daní jako celistvý dvojí (správní/trestní) proces, ani důvody, pro které příslušné norské orgány zvolily, že se budou samostatně zabývat závažnějším a sociálně odsouzeníhodným aspektem podvodu stěžovatelů v trestním řízení spíše než v rámci běžného správního řízení. Trestní řízení a správní řízení byla podle zjištění ESLP vedena paralelně a byla navzájem propojená. Skutková zjištění učiněná v jednom řízení byla použita v druhém řízení a při uložení trestu v rámci trestního řízení vnitrostátní orgány přihlédly k tomu, že stěžovatelům byla uložena daňová pokuta. Vedení dvojího řízení s možností uložení různých kumulativních trestů bylo pro stěžovatele předvídatelné, když museli od prvopočátku vědět, že trestní stíhání stejně jako uložení daňových pokut je na základě skutkových okolností případu možné, nebo dokonce pravděpodobné. Na základě předložených skutečností ESLP neshledal indicie, že by stěžovatelé utrpěli nepřiměřenou újmu nebo nespravedlnost jako výsledek napadané celistvé právní odezvy na jejich nepřiznání příjmů a nezaplacení daní. ESLP byl přesvědčen, že i když byly uloženy různé sankce dvěma

č. 15

různými orgány v různých řízeních, přesto mezi nimi existovala dostatečně úzká věcná i časová souvislost, aby na ně nahlížel tak, že jsou součástí celistvého systému sankcí podle norského práva za neposkytnutí informací o určitém příjmu v daňovém přiznání. Jelikož v projednávaném případě existenci věcné a časové souvislosti daňového a trestního řízení vzal za prokázanou, rozhodl, že nedošlo k porušení čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě.

75. Nejvyšší soud je přesvědčen, že aplikují-li se výše uvedená kritéria a hodnotící úsudky na posuzovanou trestní věc obviněného L. P., je nutno dospět ke shodnému závěru.

76. Z rekapitulace průběhu daňového řízení a trestního řízení (v podrobnostech viz body 26. až 29. tohoto usnesení) je vhodné upozornit na následující časové a věcné souvislosti. Finanční úřad v L. provedl u obviněného L. P. daňovou kontrolu, jež se konala ve dnech 9. 10. 2009 až 7. 11. 2011. Předmětem daňové kontroly byla daň z příjmů fyzických osob za roky 2006 a 2007 – konkrétně příjmy z prodeje nemovitostí (viz zpráva o daňové kontrole na č. 1. 13 až 22 trestního spisu). Pro zjištěné nedostatky byly finančním úřadem dne 11. 11. 2011 vydány dva dodatečné platební výměry na daň z příjmů fyzických osob (mající v tomto případě ve správním řízení povahu konečných rozhodnutí) a za zdaňovací období (kalendářní roky) 2006 a 2007 mu byla vedle doměřené daně, o níž svou daňovou povinnost v uvedených zdaňovacích obdobích zkrátil, uložena povinnost uhradit penále z doměřené daně podle § 37b odst. 1 písm. a) zákona č. 337/1992 Sb. ve spojení s § 264 odst. 13 zákona č. 280/2009 Sb. Z doměřené daně za rok 2006 činilo penále částku 214 828 Kč a z doměřené daně za rok 2007 částku 72 375 Kč. Ze zprávy Finančního úřadu v L. ze dne 17. 8. 2012 bylo zjištěno, že obviněný doměřenou daň za rok 2006 ve výši 1 074 143 Kč uhradil ve dvou splátkách, a to dne 2. 12. 2011 ve výši 400 000 Kč a 3. 5. 2012 ve výši 674 143 Kč a dne 3. 5. 2012 uhradil i doměřenou daň za rok 2007 ve výši 370 780 Kč, jakož i uložené penále ve výši 214 828 Kč a 72 375 Kč.

77. V návaznosti na dodatečné platební výměry ze dne 11. 11. 2011 již dne 26. 1. 2012 bylo Okresnímu státnímu zastupitelství v Liberci doručeno oznámení Finančního úřadu v L. ze dne 24. 1. 2012, č. j. 12340/12/192930500320, kterým příslušný finanční úřad v souladu s § 8 odst. 1 tr. ř. plnil svoji povinnost a informoval státního zástupce o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby. V podrobnostech pak byla rozepsána konkrétní zjištění a poznatky, k nimž finanční úřad dospěl při daňové kontrole, a to daně z příjmů fyzických osob za roky 2006 a 2007, která probíhala ve dnech 9. 10. 2009 až 7. 11. 2011 u poplatníka L. P. Jako přílohu k oznámení finanční úřad připojil zprávu o daňové kontrole, dodatečné platební výměry za rok 2006 a 2007, kupní smlouvy za rok 2006, kupní smlouvy za rok 2007 a daňová přiznání za roky 2006 a 2007. Na základě oznámení od Finančního úřadu v L. byly dne 15. 2. 2012 podle § 158 odst. 3 tr. ř. zahájeny úkony trestního

řízení ve věci L. P., neboť na podkladě zjištěných a již dříve popsanych skutečností byl dostatečně odůvodněn závěr, že v době od 1. 1. 2006 mohl být spáchán trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné platby podle § 148 odst. 1, odst. 3 písm. c) tr. zák. Trestní stíhání obviněného pro pokračující trestný čin zkrácení daně, poplatku a jiné povinné platby podle § 148 odst. 1, odst. 3 písm. c) tr. zák., který měl spáchat tím (zkráceně), že ve svých daňových přiznáních za roky 2006 a 2007 vědomě neuvedl všechny své příjmy a výdaje plynoucí mu z prodeje nemovitostí pořízených v době kratší než pět let před jejich prodejem, a to s cílem snížit svoji daňovou povinnost na dani z příjmů fyzických osob, čímž měl zkrátit svou daňovou povinnost o částku nejméně 1 074 143 Kč ke škodě České republiky, zastoupené Finančním úřadem v L., bylo zahájeno podle § 160 odst. 1 tr. ř. usnesením policejního orgánu ze dne 6. 4. 2012. Usnesení bylo doručeno obviněnému dne 27. 4. 2012, jeho obhájci dne 17. 5. 2012. Po skončení přípravného řízení byla u Okresního soudu v Liberci dne 11. 12. 2012 podána obžaloba.

78. Okresní soud v Liberci coby soud prvního stupně v neveřejném zasedání konaném o předběžném projednání obžaloby dne 6. 8. 2014 usnesením pod sp. zn. 4 T 248/2012 rozhodl tak, že výrokem pod bodem I. podle § 23 odst. 1 tr. ř. vyloučil k samostatnému projednání a rozhodnutí část trestní věci týkající se skutku pod bodem 22. obžaloby a výrokem pod bodem II. tuto věc podle § 188 odst. 1 písm. e) tr. ř. vrátil státnímu zástupci k došetření. Hlavní líčení nařizené na den 3. 12. 2014 bylo odročeno pro nepřítomnost obviněného a jeho obhájce a v hlavním líčení dne 28. 1. 2015 nalézací soud rozhodl usnesením sp. zn. 4 T 248/2012 tak, že podle § 223 odst. 1 tr. ř. z důvodu uvedeného v § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. trestní stíhání obviněného pro popsany skutek zastavil, neboť tak stanoví vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána. Krajský soud se s tímto názorem neztotožnil a z podnětu stížnosti státního zástupce usnesením ze dne 4. 3. 2015, sp. zn. 31 To 68/2015, napadené usnesení zrušil a soud prvního stupně uložil, aby o věci znovu jednal a rozhodl. Soud prvního stupně poté rozsudkem ze dne 29. 4. 2015, sp. zn. 4 T 248/2012, obviněného podle § 226 písm. e) tr. ř. zprostil obžaloby z důvodu zániku trestnosti činu pro účinnou lítost podle § 66 písm. a) tr. zák. Odvolací soud ani tento závěr neakceptoval a z podnětu odvolání státního zástupce usnesením ze dne 19. 6. 2015, sp. zn. 31 To 276/2015, rozsudek zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně, aby ji v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. V dalším řízení byl již rozsudkem soudu prvního stupně ze dne 7. 10. 2015 obviněný uznán vinným trestným činem zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 odst. 1, odst. 3 písm. c) tr. zák. a podle § 37 tr. zák. bylo upuštěno od uložení souhrnného trestu vzhledem k trestu, který zde byl specifikován. Výrok o upuštění od uložení souhrnného trestu soud prvního stupně zdůvodnil dobou téměř osmi let, jež uplynula od spáchání skutku, explicitně rozvedl okolnosti, za jakých obviněný uhradil v plné výši doměřenou daň i penále, a zmínil i řádný život obviněného v posledních šesti letech

(str. 7 rozsudku soudu prvního stupně). Odvolání státní zástupkyně proti tomuto rozsudku soudu prvního stupně bylo usnesením odvolacího soudu ze dne 2. 12. 2015, sp. zn. 31 To 480/2015, podle § 256 tr. ř. zamítnuto. Výhrady odvolatelky směřující proti výroku o upuštění od uložení souhrnného trestu odvolací soud neshledal důvodnými, a naopak se zcela ztotožnil s úvahami soudu prvního stupně (str. 8 usnesení).

79. Z uvedených skutečností vyplývá, že daňové řízení a trestní řízení byla vedena postupně, přičemž koncepčně byla řízeními věcně i časově navazujícími. Na rozdíl od daňového řízení a trestního řízení ve věci A a B proti Norsku sice nebyla v posuzované trestní věci obviněného L. P. tato řízení vedena současně, ale to ve smyslu citovaného rozsudku ESLP ve věci A a B proti Norsku nenarušuje požadavek časové souvislosti, neboť v České republice jde o integrovaný systém sice oddělených, ale zároveň bezprostředně navazujících řízení – daňového a trestního, které sledují odlišné sociální cíle, ale jsou dostatečně integrované v jeden celek, a v důsledku toho nevedou k nepřiměřené újme pro obviněného, neboť jsou náležitě provázané a pro obviněného na základě ustálené judikatury českých soudů i předvídatelné. Podle ESLP musí být totiž smluvním státům umožněno si zvolit, zda povedou řízení postupně, pokud tento postup lze odůvodnit zájmem na efektivnosti a řádném výkonu spravedlnosti, sledováním odlišných sociálních cílů, aniž by dotčené osobě přivodil nepřiměřenou újmu. Jak je však poznamenáno výše, časová souvislost musí vždy existovat. Musí nejen existovat, ale být i dostatečně těsná, aby jedinci poskytla ochranu před nejistotou, průtahy a prodlužováním řízení, a to i v případě, že příslušný vnitrostátní systém předepisuje „integrovaný“ systém oddělující správní a trestní komponenty (k tomu viz již zmínovaný bod 134. rozsudku ESLP ve věci A a B proti Norsku).

80. Nejvyšší soud nepochybuje o tom, že obě řízení (trestní řízení vedené v této trestní věci v bezprostřední návaznosti na proběhlé daňové řízení) v České republice sledují komplementární účel a reagují tak, nikoliv pouze *in abstracto*, ale *in concreto*, na odlišné aspekty (administrativněprávní a trestněprávní) daného protiprávního jednání. V tomto kontextu není od věci znovu připomenout, že penále je obligatorní sankcí ukládanou přímo ze zákona, pokud správce daně doměří daň vyšší, nebo pokud je snižován daňový odpočet či daňová ztráta, než jak byly stanoveny na základě tvrzení daňového subjektu. V podstatě jde o peněžitou sankci za nesprávné (v neprospěch veřejných rozpočtů) tvrzení daně. Není podstatné, jakým způsobem byla daňová povinnost v rámci kontrolních mechanismů správce daně doměřena, podstatné je pouze to, zda k jejímu doměření došlo. Důvody vzniku této sankce, jakož i její výše vyplývají přímo ze zákona, správci daně není dán prostor pro diskreci. Ve shodě se závěry obsaženými v rozsudku ESLP ve věci A a B proti Norsku lze konstatovat, že tato správní sankce slouží především jako obecné odrazení, jako reakce na skutečnost, že daňový poplatník poskytl nesprávné či neúplné přiznání k dani, aniž by tento postup obsahoval jakékoli difamující

aspekty, které jsou naopak vlastní trestnímu odsouzení a sankcionování. Účelem této sankce v České republice je především zlepšit účinnost povinnosti daňových poplatníků poskytnout úplné a správné informace a zabezpečit základ státního daňového systému jako předpoklad pro fungování státu a společnosti, a proto nemá významně stigmatizující charakter. Naproti tomu nepochybně takový charakter má trest jako sankce související s navazujícím odsouzením v trestním řízení, který slouží nejen k odrazení, ale má také podstatně významnější represivní účel ve vztahu ke stejnému protiprávnímu opomenutí, které navíc vyžaduje zaviněné podvodné jednání, v důsledku něhož je poplatníkovi vyměřena nižší daň, a též stanovený rozsah (nejméně 50 000 Kč) takového ve své podstatě podvodného jednání (podle literatury jde při zkrácení daně o „zvláštní případ podvodu“ – srov. NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R. a kol. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2007, s. 200; shodně i NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R., ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 272). Projednávaný případ obviněného L. P. dokládá, že obě řízení reagují *in concreto* na odlišné aspekty protiprávního jednání a vzájemně se doplňují. Opakovaně zmiňovanými dodatečnými platebními výměry ze dne 11. 11. 2011 na daň z příjmů fyzických osob za zdaňovací období (kalendářní roky) 2006 a 2007 správce daně daňovému subjektu L. P. na základě zprávy o daňové kontrole č. j. 29649/11/192931501541 ze dne 7. 11. 2011 doměřil daň, přičemž současně vznikla povinnost uhradit penále z doměřené daně. Za odůvodnění dodatečných platebních výměrů se v obou případech podle § 147 odst. 4 zákona č. 280/2009 Sb. považuje zpráva o daňové kontrole ze dne 7. 11. 2011, č. j. 29649/11/192931501541. Z jejího obsahu vyplývají podrobné poznatky o postupu správce daně, daňového subjektu a jeho zmocněnce v průběhu daňové kontroly týkající se příjmů z prodeje nemovitostí za uvedená zdaňovací období. Ke stanovení daně došlo výlučně na základě výsledků daňové kontroly, daňový subjekt totiž nepředložil ke kontrole potřebné doklady, ač k tomu byl vyzván, proto se za odůvodnění považuje zpráva o daňové kontrole. Na nedostatky tvrzení daňového subjektu mohl finanční úřad reagovat právě a jen prostředky, které užil (doměřením daně, deklarováním povinnosti uhradit penále), nemohl nijak relevantně přihlédnout k důvodům nesprávného tvrzení daně (úmyslné zkrácení daňové povinnosti). Taková zjištění byla naopak významná pro orgány činné v trestním řízení, ve vztahu k nimž finanční úřad plnil svoji oznamovací povinnost. Podvodný charakter jednání daňového subjektu účinně zohlednily až právě tyto orgány a ve výsledku soud, který jediný mohl uložit trest (ve smyslu již zmiňovaného „tvrdého jádra trestního práva“), nemohl však sám rozhodnout o doměření daně a ani o povinnosti uhradit penále z doměřené daně.

81. Splněn je i druhý předpoklad vyplývající z rozsudku ESLP ve věci A a B proti Norsku, a to úzké věcné souvislosti spočívající v tom, že duplicita řízení představuje pro obviněného předvídatelný důsledek jeho jednání, a to jak právně,

tak fakticky. Vedení dvojího řízení s možností uložení různých sankcí pro stejné jednání bylo v českém trestním řízení na podkladě ustálené judikatury pro obviněného L. P. předvídatelné. Od počátku musel vědět, že s ohledem na skutkové okolnosti případu je uložení penále a stejně tak trestní stíhání možné, nebo dokonce pravděpodobné. Ustálená judikatura Nejvyššího soudu byla a je konstantně postavena na závěrech, které možnost postupného vedení daňového a trestního řízení připouštějí či spíše předpokládají, byť částečně z jiných důvodů, než k jakým dospěl velký senát Nejvyššího soudu v tomto rozhodnutí. K tomu lze odkázat např. přiměřeně na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. 8 Tdo 272/2012, uveřejněné pod č. 29/2013 Sb. rozh. tr., usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 10. 2015, sp. zn. 5 Tdo 1024/2015, nebo přiměřeně také usnesení ze dne 7. 3. 2007, sp. zn. 5 Tdo 223/2007, ze kterých vyplývá, že v návaznosti na daňová řízení byla v úzké spojitosti vedena proti týmž obviněným trestní řízení, a to jako součást vzájemně se doplňujících (komplementárních) postupů proti nim. Až poslední rozhodnutí ESLP věnovaná této problematice, především pak rozsudek ve věci Lucky Dev proti Švédsku a na to navazující usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 4 Afs 210/2014, byť posledně uvedené rozhodnutí v tomto kontextu princip *ne bis in idem* neřešilo, znamenala jistou rozkolísanost a názorový střet ve věcném řešení problému, který se projevil nejen v této trestní věci (viz rozhodování soudu prvního stupně a odvolacího soudu v této věci – srov. shora bod č. 78 tohoto usnesení velkého senátu Nejvyššího soudu), ale i v dalších rozhodnutích nižších soudů a následně i senátů Nejvyššího soudu, v důsledku čehož bylo na něj třeba reagovat v rozhodovací činnosti způsobem předvídaným a upraveným v § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů.

82. O dostatečně úzké věcné souvislosti svědčí i vzájemná provázanost daňového a trestního řízení (třetí podmínka z rozsudku ESLP ve věci A a B proti Norsku). Ta je dána jednak skutečností, že je to finanční úřad, který má podle § 8 odst. 1 tr. ř. povinnost neprodleně oznamovat státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin. Propojenost daňového a trestního řízení dokládá v této posuzované věci (podobně jako v jiných obdobných věcech) také povaha příloh, které k tomuto oznámení finanční orgán připojil (zpráva o daňové kontrole, dodatečné platební výměry za roky 2006 a 2007, kupní smlouvy za rok 2006, kupní smlouvy za rok 2007 a daňová přiznání za roky 2006 a 2007). Jde o důkazy, které jsou významné nejen z pohledu rozhodnutí v daňovém řízení, ale také v řízení trestním, skutková zjištění učiněná v daňovém řízení byla použitelná a byla použita i v řízení trestním, přičemž soudy vyjádření a rozhodnutí správce daně zcela akceptovaly.

83. Judikatura Nejvyššího soudu v této souvislosti setrvale zdůrazňuje, že jednání označované za zkrácení daně, jež má zpravidla podvodný charakter, včetně rozsahu tohoto zkrácení, musí orgány činné v trestním řízení dokazovat z úřední

povinnosti, stejně tak jako naplnění všech znaků skutkové podstaty jakéhokoli jiného trestného činu. Platí zde tedy zásada oficiality (§ 2 odst. 4 tr. ř.) a zásada vyhledávací (§ 2 odst. 5 tr. ř.). Důsledkem toho pak je, že obviněný není povinen prokazovat svoji nevinu, ale naopak, platí presumpce nevinu (§ 2 odst. 2 tr. ř.), a ze skutečnosti, že obviněný zůstal nečinný, nelze usuzovat na jeho vinu. Z uvedených zásad mimo jiné plyne, že v trestním řízení obviněný nemá tzv. důkazní břemeno, na jehož podkladě by byl povinen o své újmě prokazovat, resp. vyvracet určité skutečnosti, které mají vliv na rozhodnutí o jeho vině. To platí na rozdíl od řízení daňového, v němž daňový subjekt prokazuje všechny skutečnosti, které je povinen uvádět v řádném daňovém tvrzení, dodatečném daňovém tvrzení a dalších podáních (§ 92 odst. 3 zákona č. 280/2009 Sb.). Nesplní-li daňový subjekt při dokazování jím uváděných skutečností některou ze svých zákonných povinností, a v důsledku toho nelze daň stanovit na základě dokazování, správce daně stanoví daň podle pomůcek, které má k dispozici nebo které si obstará, a to i bez součinnosti s daňovým subjektem, což má význam především pro výši daně. Uplatnění tohoto postupu při stanovení daně se uvede ve výroku rozhodnutí (srov. § 98 odst. 1, 2 a 3 zákona č. 280/2009 Sb.). Neprokázal-li daňový subjekt svá tvrzení vztahující se k jeho daňové povinnosti a daň nelze dostatečně spolehlivě stanovit ani podle pomůcek, které má správce daně k dispozici, správce daně s daňovým subjektem daň sjedná. Sjednání daně se zaprotokoluje a výše sjednané daně se uvede v rozhodnutí, které má náležitosti rozhodnutí o stanovení daně a které je součástí tohoto protokolu; proti tomuto rozhodnutí nelze uplatnit opravné prostředky (§ 98 odst. 4 zákona č. 280/2009 Sb.). Z hlediska toho, k čemu může správce daně přihlížet, je tedy dokazování v daňovém řízení mnohem volnější a širší ve srovnání s dokazováním v trestním řízení, v němž je třeba navíc vždy prověřit i obhajobu obviněného. V daňovém řízení má daňový subjekt důkazní břemeno, na rozdíl od trestního řízení, kde v přípravném řízení mají povinnost dokazovat vinu obviněného zásadně orgány činné v přípravném řízení a v řízení před soudem má tuto povinnost státní zástupce (srov. § 2 odst. 5 tr. ř.). K tomu se vyjádřil i Ústavní soud, který v nálezu ze dne 14. 5. 2008, sp. zn. II. ÚS 2014/07 (uveřejněném pod č. 86 ve sv. 49 Sb. nál. a usn. ÚS ČR), uvedl, že „... účelem trestního řízení není jenom spravedlivé potrestání pachatele, nýbrž i ‚fair‘ proces, který je nevyhnutelnou podmínkou existence demokratického státu. ... Odsouzení pachatele trestné činnosti je v souladu s čl. 80 Ústavy primárně věcí státního zastupitelství. Je to tedy státní zastupitelství, kdo nese odpovědnost za to, aby soudu předložená trestní věc byla podložena procesně použitelnými důkazy potřebnými k rozhodnutí o vině a trestu v souladu s podanou obžalobou“.

84. Z rozdílů v dokazování mezi trestním řízením a řízením daňovým (k tomu např. přiměřeně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 1999, sp. zn. 5 Tz 165/98), je zřejmé, že výsledky daňového řízení v otázce rozsahu daňové povinnosti a jejího nesplnění (zatajení, zkrácení), byť jsou jinak v takovém řízení opat-

č. 15

řené důkazy vždy podstatným podkladem navazujícího trestního řízení, nelze bez dalšího zcela přejímat do trestního řízení a toliko na jejich podkladě není možné činit závěr o existenci či neexistenci trestní odpovědnosti obviněného za úmyslný trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 odst. 1 tr. zák. (nyní § 240 odst. 1 tr. zákoníku). Proto ani nejsou orgány činné v trestním řízení vázány vyjádřením správce daně o výši zkrácení (nedoplatku) určité daně či případným pravomocným a vykonatelným rozhodnutím správce daně o doměření daňového nedoplatku (např. platebním výměrem), ale mají povinnost podle § 2 odst. 5 tr. ř. samy na podkladě důkazů opatřených v daňovém řízení a doplněných v trestním řízení, zejména pokud jde o rozsah zkrácené daně a zavinění obviněného, zjistit skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu nezbytném pro jejich rozhodnutí. Orgány činné v trestním řízení mají povinnost hodnotit důkazy způsobem uvedeným v § 2 odst. 6 tr. ř. a v rámci tohoto postupu se musí vypořádat i se závěry, k nimž případně dospěl v otázce zkrácení (nedoplatku) daně příslušný správce daně, a s podklady, které k jeho rozhodnutí vedly. Z uvedeného vyplývá, že i když je nutné rozdíly mezi řízením trestním a daňovým respektovat, nelze v trestním řízení ignorovat výsledky daňového řízení nebo je nahrazovat důkazně nepodloženými vlastními úvahami orgánů činných v trestním řízení. Jinými slovy, orgány činné v trestním řízení jsou povinny se vypořádat se závěry, k nimž případně dospěl v otázce zkrácení daně, a to dokonce, i pokud jde o rozsah zkrácení daně, příslušný správce daně, a s podklady, které k jeho rozhodnutí vedly. Pokud orgán činný v trestním řízení učinil v těchto směrech odchýlný závěr od vyjádření či rozhodnutí správce daně, musí mít pro takový postup dostatečnou oporu v provedených důkazech a ve svém rozhodnutí ho náležitě odůvodnit (srov. příměřeně usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 5. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1049/2014, uveřejněné pod č. 48/2015 Sb. rozh. tr., rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 2001, sp. zn. 5 Tz 101/2001, uveřejněný pod č. 20/2002-III. Sb. rozh. tr., rozsudek bývalého Nejvyššího soudu Slovenské republiky ze dne 14. 9. 1978, sp. zn. 4 Tz 62/78, uveřejněný pod č. 27/1979 Sb. rozh. tr., rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 1999, sp. zn. 5 Tz 165/98, aj.). Z toho jednoznačně vyplývá, že z těchto hledisek byla tedy splněna první, druhá i třetí podmínka vymezená v rozsudku ESLP ve věci A a B proti Norsku, že obě samostatná řízení (správní/trestní) sledovala vzájemně doplňující se (komplementární) cíl, při předvídatelnosti duplicity řízení pro obviněného a zabránění zdvojení při shromažďování i hodnocení rozhodných důkazů, a tedy se týkala, nikoli pouze *in abstracto*, ale zároveň *in concreto*, různých aspektů daného protiprávního jednání (viz body 64. a 65. tohoto usnesení velkého senátu Nejvyššího soudu).

85. Za jeden z nejvýznamnějších materiálních faktorů pro určení existence úzké věcné souvislosti je třeba označit požadavek, aby sankce uložená v řízení, které bylo ukončeno jako první, byla zohledněna v řízení, které je skončeno jako po-

slední, tak, aby se zabránilo tomu, že dotčený subjekt ponese nepřiměřenou zátěž (viz čtvrtá podmínka z rozsudku ESLP ve věci A a B proti Norsku). Takovému riziku by měla předcházet existence kompenzačního mechanismu, kterým se zajistí přiměřenost a proporcionalita všech uložených sankcí. Splnění tohoto požadavku rozhodně nekoliduje se zásadami pro ukládání trestních sankcí, naopak je s nimi v souladu, a to včetně požadavku zabráňujícího ukládání nepřiměřených sankcí (srov. § 23, § 31 až § 34 tr. zák.; nyní viz § 37 odst. 2 tr. zákoníku, § 38, § 39 až § 42 tr. zákoníku aj.).

86. Výše uvedené znamená, že v rámci individualizace stanovení trestní sankce je třeba vzít v úvahu sankci ukládanou v daňovém řízení a její úhradu. Je proto nezbytné, aby soudy při stanovení druhu trestu a jeho výměry přihlížely k rozhodnutí finančního úřadu (dodatečnému platebnímu výměru) o povinnosti uhradit penále z doměřené daně a v odůvodnění rozhodnutí vysvětlily, jak byla tato okolnost zohledněna. Velký senát Nejvyššího soudu má za to, že i tomuto požadavku bylo v posuzované věci zcela vyhověno. Soud prvního stupně k tomu v odůvodnění svého rozsudku (stručně vyjádřeno) uvedl, že mimo extrémně dlouhé doby od spáchání skutku a vedení řádného života obviněným přihlédl též k nahrazení škody z jeho strany, a to včetně uloženého penále v daňovém řízení, neboť bylo zjištěno, že prvním dodatečným daňovým výměrem mu byla doměřena daň z příjmů fyzických osob za zdaňovací období (kalendářní rok) 2006 ve výši 1 074 143 Kč a penále ve výši 214 828 Kč a dalším dodatečným daňovým výměrem mu byla doměřena daň z příjmů fyzických osob za zdaňovací období 2007 ve výši 370 780 Kč a penále ve výši 72 375 Kč. Oba platební výměry nabyly právní moci dne 3. 1. 2012. Podle sdělení Finančního úřadu v L. ze dne 17. 8. 2012 (č. 1. 185 trestního spisu) obviněný doměřenou daň za rok 2006 ve výši 1 074 143 Kč uhradil ve dvou splátkách dne 2. 12. 2011 (400 000 Kč) a dne 3. 5. 2012 (674 143 Kč) a dne 3. 5. 2012 uhradil i doměřenou daň za rok 2007 ve výši 370 780 Kč, jakož i uložené penále ve výši 214 828 Kč a 72 375 Kč. S ohledem na to byl podle názoru soudu prvního stupně již vykonaný peněžitý trest ve výši 500 000 Kč uložený rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 8. 4. 2014, sp. zn. 55 To 246/2013, jímž bylo rozhodnuto ve věci Okresního soudu v Liberci sp. zn. 1 T 45/2010, dostatečný, a proto ukládání dalšího souhrnného trestu k tomuto peněžitému trestu by bylo již zcela zjevně nepřiměřené a v rozporu s účelem trestu. Z těchto důvodů bylo podle § 37 tr. zák. od uložení souhrnného trestu upuštěno (viz str. 7 odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně). Odvolací soud se s těmito závěry soudu prvního stupně zcela ztotožnil, když je zčásti i zopakoval a dodal, že obviněnému výrazně polehčuje mimořádně dlouhá doba, která od trestné činnosti uplynula a jež činí téměř deset let. Obviněný tuto trestnou činnost spáchal ještě předtím, než se dopustil jednání, za které mu byl uložen uvedený souhrnný peněžitý trest ve výměře 500 000 Kč, a proto její význam nebyl okresním soudem nijak nadhodnocen. Obviněný tedy

na jedné straně spáchal závažnou trestnou činnost a způsobil vysokou škodu, ale na druhé straně uhradil celou doměřenou daň a penále a posledních šest let žije řádným životem a nedopouští se trestné činnosti. Proto i odvolací soud dospěl k závěru, že dříve uložený peněžitý trest je dostatečný a podmínky pro upuštění od souhrnného trestu podle § 37 tr. zák. byly i podle něj splněny (srov. str. 7 a 8 odůvodnění usnesení odvolacího soudu).

87. Z těchto důvodů jak soud prvního stupně, tak i soud odvolací správně výslovně uvedly, že při stanovení trestu vzaly relevantní okolnosti související s doměřením daně a povinností uhradit penále z doměřené daně v úvahu jako významnou polehčující okolnost, která vedle délky řízení a způsobu života obviněného v posledních šesti letech odůvodňovala závěr o upuštění od uložení souhrnného trestu. Byla tedy splněna i čtvrtá podmínka potřebná pro věcnou souvislost v kontextu duality daňového a trestního řízení vedeného proti obviněnému L. P.

88. Jakkoliv nelze ze shora uvedených důvodů relevantně zpochybnit závěr o existenci dostatečné věcné propojenosti správního a trestního řízení, nezbytné je vyhovět též testu časové souvislosti vyplývající z rozsudku ESLP ve věci A a B proti Norsku. Z popisu průběhu daňového a trestního řízení (srov. body 76. až 78. tohoto usnesení velkého senátu Nejvyššího soudu) vyplývá, že tato řízení byla vedena postupně, nejprve probíhalo daňové řízení a na něj navazovalo řízení trestní. Okolnost, že obě řízení, sledující odlišné sociální cíle, nebyla od začátku vedena současně, sama o sobě blízkou časovou souvislost obou řízení ze shora uvedených důvodů nevylučuje, bude-li zjištěno, že je dostatečně úzká, aby chránila jednotlivce před nejistotou, průtahy a prodlužováním řízení. Nutno ovšem brát na zřetel, že čím je tato časová souvislost slabší, tím větší nároky je třeba klást na vysvětlení a zdůvodnění průtahů řízení. V posuzovaném případě nelze zastírat, že mezi konečným rozhodnutím v daňovém řízení a pravomocným rozhodnutím v trestním řízení je časová prodleva, která by bez bližšího zdůvodnění mohla zpochybňovat kritérium „úzké časové souvislosti“. Takový poznatek ale sám o sobě neznamená, že jde o koncepční nedostatek *a priori* vylučující úzkou časovou souvislost mezi oběma typy řízení. Z opakovaně popisovaného průběhu obou postupně probíhajících řízení naopak jasně vyplynula jejich vzájemná těsná časová návaznost (trestní řízení je zahájeno na základě oznámení finančního orgánu bezprostředně po skončení daňového řízení a poté je souvisle vedeno jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem). Bylo již vyloženo, v čem spočívá zásadní určení daňového a trestního řízení, která reagují svými specifickými prostředky a postupy na odlišné aspekty daného protiprávního jednání. Trestní řízení vedené nejprve orgány činnými v tzv. přípravném řízení a posléze po podání obžaloby soudem je řízením typicky kvalitativně i časově náročnějším, což je dáno jeho povahou (kontradiktornost řízení) i rozsahem dokazování, překračujícím potřeby daňového řízení. Průtahy v řízení před soudem a celková poměrně značná délka trestního řízení byly v této trestní věci L. P. způsobeny převážně v důsledku roz-

hodování soudu prvního stupně, který zcela zjevně reagoval na shora zmíněnou vyvíjející se judikaturu ESLP [srov. zejména usnesení Okresního soudu v Liberci ze dne 28. 1. 2015, sp. zn. 4 T 248/2012, jímž podle § 223 odst. 1 tr. ř. z důvodu uvedeného v § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. trestní stíhání obviněného pro popsany skutek zastavil, neboť tak údajně stanoví vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána. Přitom vycházel z názoru, že jím posuzovaný skutek je totožný s tím, pro nějž byl obviněný postižen již v daňovém řízení, v němž mu bylo vyměřeno daňové penále, což brání trestnímu postihu za totéž jednání z důvodu překážky věci rozsouzené – viz č. l. 222, 232, 234 až 240, 242 až 245 trestního spisu], poté řešil otázku účinné lítosti [viz rozsudek Okresního soudu v Liberci ze dne 29. 4. 2015, sp. zn. 4 T 248/2012, jímž obviněného podle § 226 písm. e) tr. ř. zprostil obžaloby z důvodu zániku trestnosti činu pro účinnou lítost podle § 66 písm. a) tr. zák.], ke které se velký senát Nejvyššího soudu vyjádří v následující části tohoto rozhodnutí. Teprve poté v důsledku opakovaných rozhodnutí odvolacího soudu soud prvního stupně respektoval ustálenou judikaturu Nejvyššího soudu, která v souladu s povahou obou řízení (daňového a trestního) z vůle zákonodárce předpokládá zajištění fungování celistvého systému projednání a postihu jednání spočívajícího ve zkrácení daně. Skutečnost, že v důsledku těchto uvedených okolností potom toto trestní řízení trpí nepřiměřenou délkou řízení, jde již nad rámec podstaty vyžadované časové souvislosti vyplývající z povahy úpravy jako koherentního celku, který umožňuje reagovat na různé aspekty protiprávního jednání předvídatelným a přiměřeným způsobem, aby dotčený jednotlivec nebyl vystaven nespravedlnosti. To ostatně dokládá i skutečnost, že s nedostatky této povahy je třeba se vypořádat adekvátními, k tomu určenými prostředky. K nepřiměřené délce trestního řízení nebo delší době, která uplynula od spáchání trestného činu, by měly soudy přihlédnout při stanovení druhu a výměry trestu a promítnout je do mírnějšího druhu ukládaného trestu nebo do nižší výměry trestu, příp. do upuštění od souhrnného trestu podle § 37 tr. zák. (§ 44 tr. zákoníku), nebo dokonce upuštění od potrestání podle 24 a násl. tr. zák. (§ 46 a násl. tr. zákoníku) [srov. k tomu judikaturu Ústavního soudu – náleze ze dne 31. 3. 2005, sp. zn. I. ÚS 554/04, uveřejněný pod č. 67 ve sv. 36 Sb. nál. a usn. ÚS ČR; náleze ze dne 26. 5. 2005, sp. zn. II. ÚS 1/05, uveřejněný pod č. 110 ve sv. 37 Sb. nál. a usn. ÚS ČR; náleze ze dne 12. 1. 2006, sp. zn. I. ÚS 41/03, uveřejněný pod č. 10 ve sv. 40 Sb. nál. a usn. ÚS ČR; náleze ze dne 6. 9. 2006, sp. zn. II. ÚS 535/03, uveřejněný pod č. 157 ve sv. 42 Sb. nál. a usn. ÚS ČR; náleze ze dne 23. 9. 2009, sp. zn. III. ÚS 1094/09, uveřejněný pod č. 209 ve sv. 54 Sb. nál. a usn. ÚS ČR, a mnohé další; dále nyní i § 39 odst. 3 tr. zákoníku], nemělo by to však v takovém systému vést k zastavení trestního stíhání (srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 12. 2003, sp. zn. IV. ÚS 487/03, uveřejněné pod č. 26 ve sv. 31 Sb. nál. a usn. ÚS ČR náleze Ústavního soudu ze dne 15. 7. 2004, sp. zn. II. ÚS 7/03, uveřejněný pod č. 100 ve sv. 34 Sb. nál. a usn. ÚS ČR náleze ze dne 12. 1. 2006,

sp. zn. I. ÚS 41/03, uveřejněný pod č. 10 ve sv. 40 Sb. nál. a usn. ÚS ČR). Ke kompenzaci nepřiměřené délky řízení je subsidiárně určen také institut zadostiučinění za nemajetkovou újmu podle § 31a zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění pozdějších předpisů, který se uplatní v tom případě, že kompenzace poskytnutá v rámci trestního řízení, v němž došlo k nedůvodným průtahům, není dostačující (k tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 6. 2012, sp. zn. 7 Tdo 303/2012, uveřejněné pod č. 6/2014 Sb. rozh. tr., aj.).

89. V konkrétním případě na sebe daňové řízení a zahájení trestního řízení v podstatě bezprostředně navazovalo, žádné výrazné prodlevy nebyly zaznamenány ani v přípravném řízení. Obžaloba byla u Okresního soudu v Liberci podána dne 11. 12. 2012 a teprve v řízení před soudem prvního stupně lze zaznamenat parciálně průtahy (kupř. soud prvního stupně konal neveřejné zasedání o předběžném projednání obžaloby až dne 6. 8. 2014) či nedostatky, které by však mohly zpochybňovat toliko závěr o uvážlivém, cílesměrném vedení řízení. V nikoliv nevýznamném rozsahu byly takové nedostatky způsobeny i rozkolísáním judikatury ohledně použití principu *ne bis in idem* v návaznosti na zmíněnou judikaturu ESLP (srov. rozsudek pléna ESLP ve věci Engel a další proti Nizozemsku, č. 5100/71, ze dne 8. 6. 1976; věc R. T. proti Švýcarsku, č. 31982/96, rozsudek ze dne 30. 5. 2000; věc Göktan proti Francii, č. 33402/96, rozsudek ze dne 2. 7. 2002, § 48; věc Ezech a Connors proti Spojenému království, č. 39665/98 a 40086/98, rozsudek ze dne 9. 10. 2003, § 82–85; věc Nilsson proti Švédsku, č. 73661/01, rozsudek ze dne 13. 12. 2005; věc Grecu proti Rumunsku č. 75101/01, rozsudek ze dne 30. 11. 2006, § 58; věc Paksas proti Litvě, č. 34932/04, rozsudek velkého senátu ze dne 6. 1. 2011, § 68; tzv. Engel kritéria byla aplikována i v souvislosti s daňovými delikty, byť se v judikatuře ESLP v jistou chvíli objevila určitá odchylka od těchto kritérií – viz např. věc Bendenoun proti Francii, č. 12547/86, rozsudek ze dne 24. 2. 1994, § 47; podobně, ale s opačným závěrem, též věc Morel proti Francii, č. 54559/00, rozhodnutí ze dne 3. 6. 2003; v jiných případech ale i v oblasti daňových deliktů byl aplikován tradiční přístup na základě Engel kritérií – viz např. Janosevic proti Švédsku, č. 34619/97, rozsudek ze dne 23. 7. 2002, § 64–71), ale primárně nesouvisejí s otázkou zachování úzké časové souvislosti obou označených řízení. Jsou výlučně individuálním projevem zmíněných postupů v tomto trestním řízení ve věci L. P., na něž je třeba reagovat zákonem předvídanými a již zmiňovanými způsoby, což také soudy učinily. Ve svém výsledku, bylo-li upuštěno od uložení souhrnného trestu, soudy adekvátně projevíly svoji reakci jak na uložení a zaplacení penále, tak na nepřiměřenou délku řízení a především dobu, která uplynula od spáchání trestného činu, což také výslovně ve svých shora uvedených rozhodnutích zdůvodnily.

90. Skutkové i právní okolnosti dovolují proto vyslovit závěr, že obviněný rozhodně neutrpěl nepřiměřenou újmu nebo nespravedlivost jako výsledek celistvé

právní odezvy na jeho nepřiznání skutečného příjmu a zkrácení daně. Jinými slovy, třebaže byly uloženy různé sankce dvěma různými orgány v různých řízeních, přesto mezi nimi existovala dostatečně úzká věcná a časová souvislost (přes shora zmíněné výhrady), aby na ně bylo nahlíženo jako na součást celistvého systému sankcí, který komplexně vystihuje povahu jednání obviněného L. P. a nepředstavuje pro něj nepředvídané a neúnosné břemeno. Byla-li by uložena jen jedna z těchto sankcí v daňovém řízení, nešlo by o adekvátní reakci za porušení daňového předpisu, které současně představuje čin společensky škodlivý do takové míry, že je třeba uplatnit trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené, byť právě s ohledem na konkrétní okolnosti tohoto posuzovaného případu (zejména zaplacení doměřené daně i penále, délku řízení a průtahy v něm) upuštěním od uložení souhrnného trestu. Velký senát Nejvyššího soudu zde vycházel také ze smyslu čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě, jímž je zabránit nespravedlivému dvojímu stíhání nebo potrestání jednotlivce za stejné protiprávní jednání, což však *a priori* neznamená, že uvedené postupy v daňovém řízení a v trestním řízení jsou v rozporu s Úmluvou, neboť právní systém v České republice, jako celistvý systém sankcí, je založen na možnosti vedení paralelních řízení ve vztahu k jednomu protiprávnímu jednání různými orgány pro různé účely.

91. V daných souvislostech je proto třeba z těchto podrobně uvedených důvodů uzavřít, že k porušení zásady *ne bis in idem* a čl. 4 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě nedošlo, v důsledku čehož nebyly ani dány podmínky pro zastavení trestního stíhání obviněného z důvodu uvedeného v § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. Z toho také vyplývá, že trestní stíhání obviněného pro popsany skutek nebylo podle zákona nepřípustné a není dán důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř.

92. S odkazem na důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. dovolatel také vytkl, že odvolací soud chybně posoudil otázku splnění podmínek účinné lítosti podle § 66 písm. a) tr. zák., neboť nerespektoval náleznost Ústavního soudu ze dne 28. 7. 2009, sp. zn. IV. ÚS 3093/08. Protože vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou podle čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky závazná pro všechny orgány i osoby, odvolacím soudu nepřislušelo s označeným náleznem polemizovat, navíc nesprávně. V této souvislosti obviněný poznamenal, že náleznostní soud jej rozsudkem ze dne 29. 4. 2014, sp. zn. 4 T 248/2012, podle § 226 písm. e) tr. ř. zprostil obžaloby, neboť trestnost činu zanikla účinnou lítostí podle § 66 písm. a) tr. zák., ale odvolací soud usnesením ze dne 19. 6. 2015, sp. zn. 31 To 276/2015, k odvolání státního zástupce označený rozsudek zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně s právním názorem, že k zániku trestnosti podle § 66 písm. a) tr. zák. nedošlo. Ani tato výhrada obviněného není důvodná.

93. Podle § 66 tr. zák. trestnost mj. zkrácení daně, poplatku a podobné dávky (§ 148 tr. zák.) zanikla, jestliže pachatel dobrovolně a) škodlivý následek trestného činu zamezil nebo jej napravil, nebo b) učinil o trestném činu oznámení v době, kdy škodlivému následku trestného činu mohlo být ještě zabráněno. Za

č. 15

zamezení škodlivému následku ve smyslu § 66 písm. a) tr. zák. nutno považovat zabránění jeho vzniku. Zamezení škodlivému následku je proto možné jen u ohrožovacích trestných činů a u trestných činů předčasně dokonaných, dokud nevznikla porucha. Odstraněním nebezpečí se tu odvrací možnost vzniku poruchy, jež hrozí chráněnému zájmu. Jestliže již vznikla porucha, přichází v úvahu jen napravení škodlivého následku. Napravení škodlivého následku předpokládá, že sice již vznikla porucha chráněného zájmu, ale pachatel odstranil způsobené změny na chráněném zájmu, a tím v podstatě obnovil stav, který byl před jeho činem (např. dodatečně přiznal a zaplatil daň zkrácenou trestným činem podle § 148 tr. zák.). Otázku, zda byl zamezen nebo napraven škodlivý následek, je třeba vždy posuzovat podle konkrétních okolností případu. Přitom je nutno zamezit nebo napravit všechny významnější újmy (škody), které mají povahu škodlivého následku. Podmínkou účinné lítosti ve všech případech (zamezení nebo napravení škodlivého následku, oznámení o trestném činu) je dobrovolné jednání pachatele. Pachatel jedná dobrovolně, jestliže splní podmínky účinné lítosti z vlastní vůle, u úmyslných trestných činů založené na vědomí možnosti uskutečnit trestnou činnost. Nezáleží zde na pohnutce pachatele, kterou může být i obava z odhalení trestného činu a z trestních následků. Dobrovolnost jednání pachatele ve smyslu § 66 tr. zák. totiž není vyloučena jen proto, že pachatel jednal pod vlivem obecné obavy z možného trestního stíhání. Tato obava nijak nevylučuje dobrovolnost napravení škodlivého následku trestného činu. Vždy záleží na konkrétních okolnostech případu v tom směru, nakolik je trestní stíhání v době napravení škodlivého následku trestného činu reálné, s jakou mírou bezprostřednosti hrozí, v jakém rozsahu a komu jsou známy skutečnosti ukazující na to, že byl spáchán trestný čin, apod. Jestliže pachatel napravitel škodlivý následek trestného činu v době, kdy mu z jeho hlediska bezprostředně ještě nehrozilo trestní stíhání, pak dobrovolnost jeho jednání ve smyslu § 66 tr. zák. není vyloučena, i když jednal obecně z obavy před trestním stíháním, avšak nikoli pod vlivem konkrétně již hrozícího nebo zahájeného trestního stíhání (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2001, sp. zn. 7 Tz 289/2000, publikované pod č. 35/2001 Sb. rozh. tr.). Rozhodnutí pachatele však není dobrovolné, jestliže ho k němu vede vědomí (třeba i mylné), že jeho trestný čin je již prozrazen, nebo jedná-li pod tlakem již bezprostředně hrozícího, či dokonce zahájeného trestního stíhání (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 1964, sp. zn. 7 Tz 69/64, publikovaný pod č. 2/1965 Sb. rozh. tr.). O dobrovolnost rovněž nejde, vyčkával-li pachatel s odstraněním škodlivého následku na to, zda příslušný orgán odhalí jeho trestný čin (např. jestli finanční úřad zjistí nelegální daňový únik), resp. zda ho takový orgán oznámí orgánům činným v trestním řízení, jak se také stalo v posuzovaném případě (srov. pod body 26. a 77. tohoto rozhodnutí zmiňované oznámení Finančního úřadu v L. ze dne 24. 1. 2012, č. j. 12340/12/192930500320, označené jako oznámení skutečností podle § 8 odst. 1 tr. ř. nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin zkrácení daně,

poplatku a podobné povinné platby podle § 240 tr. zákoníku (správně podle § 148 tr. zák.), v němž finanční úřad upozornil na konkrétní zjištění a poznatky, k nimž dospěl při daňové kontrole daně z příjmů fyzických osob za roky 2006 a 2007, která probíhala ve dnech 9. 10. 2009 až 7. 11. 2011 u poplatníka L. P.).

94. Ústavní soud v nálezu ze dne 28. 7. 2009, sp. zn. IV. ÚS 3093/08 (publikovaném pod č. 170 ve sv. 54 Sb. nál. a usn. ÚS ČR), na nějž dovolatel ve svém mimořádném opravném prostředku odkazoval, mimo jiné uvedl: „Trestní zákon zná, mimo obecné ustanovení o účinné lítosti v § 66, rovněž speciální ustanovení o účinné lítosti uvedené v § 147a, které se týká výhradně trestného činu neodvedení daně dle § 147 tr. zák. V § 147a tr. zák. je lhůta, v níž je možné projevit účinnou lítost, ukončena počátkem vyhlášení rozsudku soudu prvního stupně. V typově shodné trestné činnosti, definované v § 147 a 148 tr. zák., považuje Ústavní soud pojem neodvedení za terminologicky významnější zásah do chráněného zájmu státu. Tomuto pojmu je přitom zvláštním ustanovením poskytnuta přesně definovaná lhůta pro uplatnění účinné lítosti. Naopak terminologicky užšímu pojmu zkrácení je poskytnuta pouze obecná ochrana, v níž není lhůta zákonem stanovena. Ústavní soud proto považuje za nepřipustné, aby lhůty k uplatnění účinné lítosti byly pro obdobnou trestnou činnost tak rozdílné. Zvláště pak v případě, kdy přísnější je interpretace obecného § 66 tr. zák. než zákonné vymezení v § 147a tr. zák. Z dikce zákona je zjevné, že v případě trestného činu zkrácení daně nastává reálná hrozba trestního stíhání vždy v okamžiku jeho spáchání. Jakékoliv jednání pachatele je tedy možné považovat za jednání pod reálnou hrozbou trestní sankce. Podle judikatury Nejvyššího soudu by přesto mohla účinná lítost být akceptována, pokud by k ní došlo ještě před ukončením kontroly správce daně, a nikoliv až poté. Dobrovolnost jednání přitom není vyloučena jen proto, že pachatel jednal pod vlivem obavy z možného trestního stíhání. Tato obava nijak nevylučuje dobrovolnost napravení škodlivého následku trestného činu. I jednání, které je motivováno snahou odvrátit trestní stíhání, může být dobrovolné. Vždy záleží na konkrétních okolnostech případu, například s jakou bezprostředností trestní stíhání hrozí“ (body IV. 14. a 15. nálezu.). Nález byl posláze ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu publikován s právní větou: „Ustanovení § 147 s 148 zák. č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, definuje typově shodnou trestnou činnost směřující proti daňové povinnosti (neodvedení § 147 a zkrácení § 148). Ústavní soud přitom považuje pojem neodvedení za terminologicky významnější zásah do chráněného zájmu státu. Tomuto pojmu je v § 147a tr. zák. poskytnuta přesně definovaná lhůta pro uplatnění účinné lítosti, poskytující možnost projevit ji kdykoliv až do okamžiku, než nalézací soud vyhlásí rozsudek. Naopak terminologicky užšímu pojmu zkrácení je poskytnuta pouze obecná ochrana, upravená v § 66 tr. zák., v níž není lhůta pro projevení účinné lítosti stanovena. Ústavní soud proto považuje za nepřipustné, aby soudy posuzovaly lhůty k uplatnění účinné lítosti pro obdobnou trestnou činnost tak roz-

dílné. Tedy aby lhůta zjištěná interpretací obecného ustanovení byla nepoměrně kratší než lhůta stanovená zákonem pro jednání, jehož dopad je závažnější.“

č. 15

95. Ústavní soud zdůraznil konkrétní okolnosti tehdy posuzované věci, v níž stěžovatelka byla stíhána pro trestný čin, jehož spáchání nepopírala a doznala se k němu. Od samotného počátku deklarovala, že nápravu svého jednání učinila devět měsíců před zahájením trestního stíhání. Poukazovala na ustanovení o účinné lítosti, přičemž namítala, že její jednání, úhradu dluhu a sankce není možné považovat jako jednání pod bezprostřední hrozbou trestního stíhání. K tomu ale Nejvyšší soud uvádí, že tyto okolnosti byly zcela rozdílné od posuzovaného případu. Citovaný náleze Ústavního soudu nelze chápat tak, že by jím Ústavní soud zamýšlel zásadním způsobem změnit nebo zrelativizovat teze a judikaturu, na nichž byl založen výklad § 66 tr. zák. (v podrobnostech viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2010, sp. zn. 8 Tdo 1452/2009, či ze dne 2. 7. 2014, sp. zn. 5 Tdo 749/2014). Obviněný zcela uhradil doměřenou daň nejen až po skončení daňové kontroly (probíhající v době od 9. 10. 2009 do 7. 11. 2011), ale dokonce také až po zahájení trestního stíhání (usnesení ze dne 6. 4. 2012 – doručeno obviněnému dne 27. 4. 2012), a to k datu 3. 5. 2012 (srov. č. 1. 185 trestního spisu, body 28. a 76. tohoto rozhodnutí velké senátu Nejvyššího soudu).

96. Z hlediska aplikace § 66 písm. a) tr. zák. je rozhodující otázka „dobrovolného napravení škodlivého následku trestného činu“. V tomto směru Nejvyšší soud vyšel ze závěrů citovaného nálezu Ústavního soudu a také z odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2001, sp. zn. 7 Tz 289/2000, jež bylo publikováno pod č. 35/2001 Sb. rozh. tr. a na které rovněž Ústavní soud v citovaném nálezu poukázal. Podle tohoto posledně uvedeného usnesení Nejvyššího soudu podmínky účinné lítosti v případě trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 tr. zák. mohou být splněny i za situace, kdy pachatel přikročil k napravení škodlivého následku trestného činu bezprostředně poté, co příslušný finanční úřad u něj učinil první poznatek o podezřelé okolnosti, která však sama o sobě nestačila k závěru, že byl spáchán trestný čin, ale mohla být podnětem k dalším úkonům ze strany finančního úřadu (např. k provedení daňové kontroly ve smyslu § 16 odst. 1 zákona č. 337/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Jestliže pachatel napravil škodlivý následek trestného činu v době, kdy mu z jeho hlediska trestní stíhání bezprostředně ještě nehrozilo, pak dobrovolnost jeho jednání ve smyslu § 66 tr. zák. není vyloučena, i když jednal obecně z obavy před trestním stíháním, avšak nikoliv pod vlivem konkrétně již hrozícího nebo zahájeného trestního stíhání. V textu odůvodnění tohoto rozhodnutí Nejvyšší soud konstatuje, že vždy záleží na konkrétních okolnostech případu v tom směru, nakolik je trestní stíhání v době napravení škodlivého následku trestného činu reálné, s jakou mírou bezprostřednosti hrozí, v jakém rozsahu a komu jsou známé skutečnosti ukazující na to, že byl spáchán trestný čin, apod. Ustanovení § 66 tr. zák. vyjadřovalo, že zájem státu na řádném plnění daňové povinnosti

je za okolností, vymezených v tomto ustanovení, nadřazen zájmu na trestním postihu pachatelů zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby. Pro úplnost nutno zmínit také usnesení velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2006, sp. zn. 15 Tdo 756/2006, publikované pod č. 45/2007 Sb. rozh. tr., podle něhož dodatečné zaplacení daně v případě trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 tr. zák. není důvodem pro analogické použití zvláštního ustanovení o účinné lítosti podle § 147a tr. zák., které se týká zániku trestnosti trestného činu neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti podle § 147 tr. zák. Na takové případy projevené lítosti lze aplikovat za splnění stanovených podmínek pouze obecné ustanovení o účinné lítosti obsažené v § 66 tr. zák.

97. Na tato posledně uvedená rozhodnutí Nejvyššího soudu navazuje usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. 8 Tdo 272/2012, publikované pod č. 29/2013 Sb. rozh. tr., v němž je vyjádřen právní názor, že splní-li pachatel dodatečně svou daňovou povinnost až na podkladě výsledků daňové kontroly, byť ještě před zahájením trestního stíhání, nejedná dobrovolně o své vlastní vůli, ale už pod hrozbou zcela bezprostředně hrozícího trestního stíhání. Již v době zahájení daňové kontroly jsou totiž činěny konkrétní úkony, které mají prokázat skutečnosti svědčící o případném zkrácení daně, a tedy v konečném důsledku o tom, že byl spáchán trestný čin (srov. k tomu usnesení Nejvyššího soudu publikovaná pod č. 35/2001 a č. 45/2007 Sb. rozh. tr.). Účinná lítost podle § 66 tr. zák. je vázána mimo jiné na podmínku, že pachatel úplně napraví škodlivý následek, a její splnění co do rozsahu a obsahu škodlivého následku je nutno posuzovat *ex tunc*, tedy podle doby, kdy byl spáchán trestný čin, nikoliv *ex nunc*, tedy podle doby, kdy přichází v úvahu napravení škodlivého následku.

98. V případě obviněného L. P. tak rozhodně nebyly naplněny podmínky ustanovení o účinné lítosti podle § 66 písm. a) tr. zák., a to zejména pokud jde o znak „dobrovolného napravení škodlivého následku trestného činu“ (rovněž akcentovaný Ústavním soudem ve zmíněném nálezu ze dne 28. 7. 2009, sp. zn. IV. ÚS 3093/08). Soud prvního stupně v odůvodnění rozsudku ze dne 7. 10. 2015, sp. zn. 4 T 248/2012, vázán právním názorem odvolacího soudu obsaženým v jeho usnesení ze dne 19. 6. 2015, sp. zn. 31 To 276/2015 (str. 7, 8), z uvedených důvodů správně shrnul, že obviněný při úhradě doměřené daně a penále nejednal dobrovolně. Přílehlavě v této souvislosti připomněl i judikaturu Nejvyššího soudu, v níž má uvedený závěr oporu (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2010, sp. zn. 8 Tdo 1452/2009 ze dne 9. 11. 2011, sp. zn. 3 Tdo 1134/2011 ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. 8 Tdo 272/2012 ze dne 2. 7. 2014, sp. zn. 5 Tdo 749/2014, aj.). Nejpozději dne 15. 3. 2010 byl obviněný prostřednictvím svých zmocněnců seznámen s výsledky kontroly a dne 7. 4. 2010 seznámen s průběhem důkazního řízení za situace, kdy již od dubna 2011 bylo zřejmé, že žaloba na ochranu před nezákonným zásahem správního orgánu nebyla důvodná. Obvině-

ný přesto začal s plněním své povinnosti až dne 2. 12. 2011 poté, co mu byly doručeny dodatečné platební výměry. Soud prvního stupně správně rekapituloval výsledky daňového řízení včetně sdělení Finančního úřadu v L., že obviněný uhradil doměřenou daň za rok 2006 ve výši 1 074 143 Kč ve dvou splátkách dne 2. 12. 2011 (400 000 Kč) a dne 3. 5. 2012 (674 143 Kč) a dne 3. 5. 2012 uhradil i doměřenou daň za rok 2007 ve výši 370 780 Kč, jakož i uložené penále za roky 2006 a 2007 ve výši 214 828 Kč a 72 375 Kč. Je zřejmé, že výrazně větší část doměřené daně a penále uhradil až poté, co mu bylo doručeno usnesení o zahájení trestního stíhání, tedy po více než čtyřech letech. O dobrovolné jednání nemůže jít v případě, pokud obviněný vyčkával s napravením škodlivého následku až do doby, kdy byl příslušným orgánem činným v trestním řízení odhalen (str. 6 a 7 rozsudku). Třebaže nebyly splněny podmínky účinné lítosti, uhrazení doměřené daně a penále soud prvního stupně i odvolací soud hodnotily jako významnou polehčující okolnost, k níž přihlížely při upuštění od uložení souhrnného trestu (viz také str. 8 usnesení odvolacího soudu).

99. Velký senát Nejvyššího soudu považuje závěry soudů nižších stupňů za přeléhavé a přesvědčivé. S ohledem na zjištěné a oběma nižšími soudy správně zhodnocené skutečnosti nebyla u obviněného splněna podmínka pro použití účinné lítosti podle § 66 písm. a) tr. zák., že „dobrovolně škodlivý následek trestného činu napravil“, poněvadž tak učinil až pod hrozbou a pod tlakem zahájeného trestního stíhání. Jednání obviněného bylo správně posouzeno jako trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 odst. 1, odst. 3 písm. c) tr. zák., protože ve větším rozsahu zkrátil daň a způsobil takovým činem značnou škodu. Proti naplnění zákonných znaků tohoto trestného činu ostatně obviněný ani žádnou výhradu neuplatnil.

100. Ze všech těchto důvodů velký senát Nejvyššího soudu shledal, že proti obviněnému nebylo vedeno trestní stíhání, ačkoliv by podle zákona bylo nepřípustné ve smyslu důvodu dovolání uvedeného v § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř., a že napadené rozhodnutí nespočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení ve smyslu dovolacího důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Dovolání obviněného není důvodné, a proto je velký senát Nejvyššího soudu podle § 265j tr. ř. zamítl.

Č. 16

Škoda, Akcie

§ 137 tr. zákoníku

č. 16

I. Hlediska obsažená v § 137 tr. zákoníku směřují ke stanovení skutečné (reálně způsobené) škody na věci, a týkají se proto i akcií jako věcí ve smyslu § 489 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Skutečná hodnota akcií určité akciové společnosti může být ovlivněna též výší a reálnou možností uspokojení pohledávek této společnosti, ať již z hlediska jejich případného promlčení nebo přihlášení a uspokojení v insolvenčním řízení. Nelze ovšem bez dalšího ztotožňovat výši (neuspokojených, nedobytných či promlčených) pohledávek s poklesem hodnoty akcií. Výše škody tedy nemůže být určena např. jen pouhým rozdílem celkové hodnoty všech pohledávek akciové společnosti, a hodnoty těch jejích pohledávek, které byly následně řádně přihlášeny do insolvenčního řízení, neboť skutečná kupní cena akcií se musí odvíjet od celkového ekonomického stavu akciové společnosti.

Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění

§ 254 odst. 1 tr. zákoníku

II. Jestliže pachatel v účetnictví obchodní společnosti neuvedl, že některé z postoupených pohledávek byly fakticky nedobytné, s nulovou tržní hodnotou a několik let po splatnosti, přičemž prodloužení splatnosti těchto pohledávek pachatelem nemělo vliv na nemožnost jejich uspokojení, nelze v tomto jednání spatřovat znaky přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku. To platí za předpokladu, že pachatel neovlivňoval informační hodnotu účetních dokladů, ale uměle zvyšoval hodnotu akcií, které hodlal prodat za vyšší cenu.

Adhezní řízení, Řízení o odvolání

§ 43 odst. 3, § 258 odst. 1 písm. f) tr. ř.

III. Insolvenční správce je subjektem oprávněným uplatnit nárok na náhradu škody podle § 43 odst. 3 tr. ř. v zastoupení poškozeného.

Pokud soud prvního stupně včas a řádně uplatněný nárok insolvenčního správce na náhradu škody ignoroval (v hlavním líčení jej nepřečetl, neroz-

**hodl o něm a ani insolvenčnímu správci nedoručil opis rozsudku) a namís-
to toho nesprávně rozhodl o nároku uplatněném osobou, která jej nebyla
oprávněna uplatnit, může odvolací soud k odvolání obviněného takové po-
chybení napravit jen tak, že odvoláním napadený výrok o náhradě škody
zruší podle § 258 odst. 1 písm. f) tr. ř.**

č. 16

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2016, sp. zn. 5 Tdo 407/2016,
ECLI:CZ:NS:2016:5.TDO.407.2016.1)

*Nejvyšší soud z podnětu dovolání obviněného J. Č. podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zru-
šil usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 9. 2015, sp. zn. 6 To 39/2015, a roz-
sudek Městského soudu v Praze ze dne 10. 3. 2015, sp. zn. 10 T 9/2014, jakož i další
rozhodnutí obsahově navazující na zrušená rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně,
k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. Městskému soudu
v Praze přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.*

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 10. 3. 2015, sp. zn. 10 T 9/2014, byl obviněný J. Č. uznán vinným zvláště závažným zločinem podvodu podle § 209 odst. 1, odst. 5 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ve zkratce „tr. zákoník“). Ten byl spatřován ve stručnosti v tom, že obviněný jako předseda představenstva obchodní společnosti B. P., a. s., se sídlem v P., v době před uzavřením Smlouvy o smlouvě budoucí kupní s obchodní společností Č. U., a. s., se sídlem v P., týkající se prodeje 100 % akcií obchodní společnosti B. P., a. s., za částku ve výši 200 milionů Kč, uzavřel dne 31. 12. 2007 za obchodní společnost B. P., a. s., s obchodní společností N – P., a. s., se sídlem v P., osm smluv o postoupení pohledávek v celkové výši 68 734 364,88 Kč splatných do 31. 12. 2008, přičemž 79 % portfolia pohledávek o celkové hodnotě 50 704 838,11 Kč tvořily pohledávky za obchodní společností P. M., a. s., se sídlem v P., a s obchodní společností P. M., a. s., osm smluv o postoupení pohledávek v celkové výši 71 420 573,76 Kč splatných do 31. 12. 2008, přičemž 56 % portfolia pohledávek o celkové hodnotě 40 135 545,60 Kč tvořily pohledávky za obchodní společností N – P., a. s., když z celkové hodnoty postoupených pohledávek ve výši 140 154 938,64 Kč byly pouze pohledávky ve výši 6 019 595,40 Kč řádně přihlášeny do konkursů, ale zbývající pohledávky ve výši 134 135 343,24 Kč byly převážně promlčené a nedobytné s nulovou tržní hodnotou, což obviněný vzhledem ke znalosti špatného hospodářského stavu postupnických subjektů věděl, a výše uvedenými operacemi s pohledávkami dosáhl toho, že obchodní společnosti Č. U., a. s., se tyto pohledávky jevily jako pohledávky

ve většině případů do splatnosti. To vše prováděl obviněný s úmyslem uměle navýšit majetek obchodní společnosti B. P., a. s., za účelem získání vyšší ceny za prodej akcií, k čemuž také došlo uzavřením smluv o koupi akcií mezi obchodní společností Č. U., a. s., a obchodní společností B., a. s., a obviněným dne 11. 4. 2008. Navíc se obviněný při uzavírání těchto smluv v bodě 3.3 písm. e) zaručil za správnost, průkaznost a úplnost účetních výkazů odrážejících skutečné majetkové poměry obchodní společnosti B. P., a. s., a za neexistenci položek majících podstatný vliv na hodnotu čistého obchodního majetku této společnosti. Na základě uzavřených smluv o koupi akcií následně obchodní společnost Č. U., a. s., dne 15. 4. 2008 uhradila kupní cenu ve výši 200 milionů Kč. Tímto úmyslným jednáním obviněný uvedl v omyl nabyvatele o skutečné hodnotě obchodní společnosti (akcií), která byla nepoměrně nižší než prodejní, a měl tak způsobit obchodní společnosti Č. U., a. s., škodu ve výši (promlčených a nedobytných pohledávek) 134 135 343,24 Kč.

2. Za to byl obviněný odsouzen podle § 209 odst. 5 tr. zákoníku k trestu odnětí svobody v trvání pěti let, k jehož výkonu byl podle § 56 odst. 3 tr. zákoníku zařazen do věznice s dozorem. Podle § 73 odst. 1 tr. zákoníku byl obviněnému dále uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu podnikatelské činnosti s předmětem nákupu zboží za účelem dalšího prodeje a prodeje jako fyzické osobě, jakož i v zákazu výkonu funkce statutárního orgánu právnické osoby zabývající se uvedenou podnikatelskou činností, včetně výkonu této činnosti na podkladě plné moci, na dobu deseti let. Postupem podle § 229 odst. 1 tr. ř. bylo rozhodnuto též o uplatněných nárocích poškozených na náhradu škody tak, že poškození byli odkázáni na řízení ve věcech občanskoprávních.

3. Proti zmíněnému rozsudku soudu prvního stupně podal obviněný odvolání, o němž rozhodl Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 21. 9. 2015, sp. zn. 6 To 39/2015, tak, že podle § 258 odst. 2 tr. ř. se z důvodu uvedeného v § 258 odst. 1 písm. f) tr. ř. v napadeném rozsudku zrušuje výrok o náhradě škody.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Obviněný J. Č. podal prostřednictvím svého obhájce proti citovanému usnesení Vrchního soudu v Praze dovolání, které opřel o dovolací důvody uvedené v § 265b odst. 1 písm. g), k) a l) tr. ř.

5. Obviněný spatřoval nesprávné hmotněprávní posouzení v první řadě v tzv. extrémním rozporu mezi provedenými důkazy a skutkovými zjištěními. Zejména zpochybnil tvrzení soudů, že šlo převážně o promlčené a nedobytné pohledávky s nulovou tržní hodnotou, neboť tomu odporuje důkaz v podobě uznání dlužné částky ze dne 19. 12. 2007 ze strany obchodních společností P. M., a. s., a N – P., a. s. Všechny závazkové vztahy byly podřízeny obchodnímu zákoníku, kde

č. 16

promlčecí doba činila čtyři roky, jež mohla být i opakovaně prodloužena až na deset let. Proto v době uzavření smluv o postoupení pohledávek a kupní smlouvy o koupi akcií pohledávky za obchodními společnostmi P. M., a. s., a N – P., a. s., promlčeny nebyly a ani být nemohly. Podle obviněného naopak žádný z důkazů jednoznačně nepotvrdil, že pohledávky jsou nedobytné s nulovou tržní hodnotou, přičemž výše postoupených pohledávek, které byly řádně přihlášeny do konkursu, není započítávána do výše škody, ačkoliv tyto pohledávky měly stejný režim jako ostatní. V této souvislosti obviněný upozornil, že obchodní společnost B. P., a. s., nevymáhala pohledávky, což mu nemůže být kladeno k tíži. Obviněný namítl existenci extrémního rozporu též ve vztahu k tomu, pokud soudy vzaly za prokázané, že se zaručil za správnost, průkaznost a úplnost účetních výkazů odrážejících skutečné majetkové poměry obchodní společnosti B. P., a. s., a za neexistenci položek majících podstatný vliv na hodnotu jejího čistého majetku. Ve smlouvě o převodu akcií ze dne 11. 4. 2008 je však zmínka o správnosti, průkaznosti a úplnosti účetních výkazů obchodní společnosti ve smyslu výroků auditora osvědčujícího hospodaření a účetnictví obchodní společnosti B. P., a. s., přičemž podle obviněného všechny audity této obchodní společnosti za období, kdy byl on jejím statutárním orgánem, došly k závěrům o auditu v podobě „výrok bez výhrad“. Obviněný dále poukázal na nesprávnost zjištění výše skutečné hodnoty obchodní společnosti (akcií) a způsobené škody. Podle názoru obviněného ze žádného provedeného důkazu nevyplyvá, jaká měla být skutečná hodnota převáděné obchodní společnosti (akcií), a proto nelze tvrdit, že cena byla nepoměrně nižší než prodejní. Protože šlo o prodej akcií za dohodnutou kupní cenu jakožto cenu afekční, nikoliv o převod podniku, nelze stanovit výši škody, aniž by byla zjištěna hodnota prodáváných akcií. Cena těchto akcií byla sjednána bez určení jakýchkoliv ukazatelů a ekonomických poměrů obchodní společnosti B. P., a. s., ve výši asi 43,9 % jejich nominální hodnoty. Jak dále obviněný zdůraznil, akcie nevyjadřuje vztah jen k pohledávkám, ale k celému majetku akciové společnosti, přičemž poukázal na rozšiřování výrobního závodu zmíněné obchodní společnosti, které mělo vést k navýšení tiskové produkce. Podle obviněného pak nemohla být kupní cena o zhruba 134 milionů Kč levnější, neboť částka 95 milionů Kč byla neprodleně poukázána na úhradu bankovního úvěru poskytnutého obchodní společnosti B. P., a. s., aby banka uvolnila její akcie.

6. Obviněný ve svém dovolání dále namítl, že žádné konkrétní údaje ohledně obchodní společnosti B. P., a. s., sám nepředával kupující obchodní společnosti Č. U., a. s., ale tyto byly získávány prostřednictvím účtárny či vedoucím účtárny. Jak dále obviněný zdůraznil, nikdy neprováděl účetní operace s úmyslem uměle navýšit majetek obchodní společnosti B. P., a. s., nevedl její účetnictví a nikdy nevydal pokyn k zaúčtování jakýchkoliv pohledávek. O správnosti účetnictví byl přesvědčen z auditorských zpráv a jeho účast na jednání, které je mu kladeno za vinu, spočívala pouze v podpisu smluvních dokumentů a předcházejícím jednání o ceně

akcií. Podle názoru obviněného kupující obchodní společnost musela vědět o pohledávkách obchodní společnosti B. P., a. s., neboť byly zaúčtovány v účetnictví a řádně evidovány, přičemž obviněný nezaručil dobytost jakýchkoliv pohledávek.

7. Obviněný zpochybnil rovněž své úmyslné zavinění, protože jeho jednání nesměřovalo k jakémukoliv podvodnému jednání a o jeho úmyslu nesvědčí ani žádný z provedených důkazů. Naopak, jak vyplynulo z dokazování, ke shodnému či obdobnému postoupení pohledávek došlo již v roce 2006. Podle obviněného je jeho úmysl zpochybněn i dalším stíháním obviněného pro totožný skutek, v němž je spatřován zvláště závažný zločin úvěrového podvodu, a rovněž časovou posloupností uzavíraných dokumentů. Závěr o tom, že v účetních knihách, zápisech nebo jiných dokladech byly uvedeny nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje, by pak mohl vést k posouzení jednání obviněného jako jiného trestného činu (např. podle § 254 tr. zákoníku).

8. Obviněný vytkl též porušení zásady subsidiarity trestní represe, což odůvodnil tím, že je žalován v obchodněprávních sporech, a to o slevu z kupní ceny za převod daných akcií, přičemž je zde požadována sleva z kupní ceny ve výši 44 200 000 Kč, nikoliv 134 000 000 Kč, a dále o náhradu škody pro porušení povinnosti péče řádného hospodáře jako člena představenstva z důvodu nevymáhání pohledávek. Jak dále obviněný uvedl, insolvenční řízení byla zahájena až po čtyřech letech od prodeje akcií, přičemž ze samotných řízení nevyplývá, že by jednání obviněného mělo jakýkoliv vliv na vznik úpadku. Trestní stíhání podle obviněného není namístě, neboť jeho jednání se pohybuje výhradně v rovině vztahů občanskoprávních. V této souvislosti odkázal na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2001, sp. zn. 7 Tz 290/2000, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2014, sp. zn. 11 Tdo 357/2014, a dále na několik rozhodnutí Ústavního soudu.

9. Obviněný dále ve svém dovolání uplatnil dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. k) tr. ř., protože odvolací soud rozhodl pouze o zrušení výroku o náhradě škody, aniž by se ve vlastním rozhodnutí zabýval ostatními výroky rozsudku soudu prvního stupně. Dále podle obviněného chybí výrok o důsledcích zrušení výroku o náhradě škody. Pokud soud prvního stupně jednal s jinými subjekty jako s poškozenými a nejednal s insolvenčním správcem, pak v celém trestním řízení vystupovaly na straně poškozených ty osoby, kterým uvedené právo nepříslušelo. Obviněný to považuje za podstatnou vadu řízení, kterou nelze zhojit pouze zrušením výroku o náhradě škody, neboť má dopad i na hmotněprávní stránku věci a na posouzení viny i trestu.

10. Závěrem svého dovolání obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadené usnesení Vrchního soudu v Praze, jakož i jemu předcházející rozsudek Městského soudu v Praze, a aby věc přikázal Vrchnímu soudu v Praze, případně Městskému soudu v Praze k novému projednání a rozhodnutí.

11. Nejvyšší státní zástupce se vyjádřil k dovolání obviněného J. Č. prostřednictvím státního zástupce činného u Nejvyššího státního zastupitelství. Pokud jde

č. 16

o dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., státní zástupce nedovodil z odůvodnění dotčených soudních rozhodnutí existenci extrémního nesouladu mezi provedenými důkazy a učiněnými skutkovými zjištěními. Soudy totiž postupovaly v souladu s pravidly zakotvenými v § 2 odst. 5, 6 tr. ř., přičemž odůvodnění jejich rozhodnutí splňuje požadavky § 125 odst. 1 tr. ř. a je zcela přezkoumatelné. Soud prvního stupně vysvětlil především na s. 30 a 31 svého rozsudku, proč považoval pohledávky za nedobytné s nulovou hodnotou a proč nepokládal za podstatnou otázku promlčení pohledávek. Státní zástupce s tím souhlasil, přičemž formální prodloužení splatnosti pohledávek nemohlo mít s ohledem na okolnosti celé operace vliv na to, že hodnota pohledávek byla v podstatě nulová. Jak dále státní zástupce zdůraznil, ani neuvedení dovětky „ve smyslu výroků auditora osvědčujícího hospodaření a účetnictví obchodní společnosti“ ve skutkové větě nemá vliv na trestní odpovědnost obviněného. Taktéž s námitkou nesprávnosti stanovené výše škody se soudy vypořádaly (viz s. 30 rozsudku soudu prvního stupně a s. 4 usnesení odvolacího soudu) a státní zástupce souhlasí s jejich závěry.

12. Podle názoru státního zástupce směřují proti skutkovým zjištěním a neodpovídají dovolacím důvodům ta tvrzení obviněného, podle nichž nepředával kupující obchodní společnosti Č. U., a. s., žádné konkrétní informace o obchodní společnosti B. P., a. s., nikdy neprováděl účetní operace s úmyslem uměle navýšit majetek poslední jmenované obchodní společnosti, nevedl její účetnictví, nevydal pokyn k zaúčtování jakýchkoliv pohledávek, na podkladě auditorských zpráv byl přesvědčen o správnosti účetnictví, přičemž účast obviněného na jednání spočívala pouze v podpisu smluvních dokumentů a předcházejícím jednání o ceně akcií a poškozená obchodní společnost nemohla být uvedena v omyl, neboť musela vědět o pohledávkách. Pokud jde o namítaný nedostatek úmyslného zavinění obviněného, ze skutkové věty v rozsudku soudu prvního stupně podle státního zástupce vyplývá, že obviněný jednal úmyslně, když věděl o špatném hospodářském stavu zúčastněných subjektů a operace s pohledávkami probíhaly se záměrem uměle navýšit majetek za účelem získání vyšší kupní ceny za akcie. Státní zástupce pokládá za nedůvodné i výhrady obviněného týkající se časové posloupnosti uzavíraných dokumentů a toho, že kupující obchodní společnost měla přístup ke všem potřebným dokladům a že kupní cena byla sjednána dohodou jako cena afekční, přičemž i tyto námitky směřují proti skutkovým zjištěním. Státní zástupce neshledal ani porušení zásady subsidiarity trestní represe a odkázal na usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. I. ÚS 1548/14, podle něhož není vyloučeno, aby došlo k uplatnění trestní represe spolu s jiným druhem odpovědnosti nebo pouze k vyvození trestní odpovědnosti.

13. Státní zástupce nepovažuje za naplněný ani dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. k) tr. ř., který měl spočívat v chybějících výrocích napadeného usnesení odvolacího soudu. Podle názoru státního zástupce je však zcela v souladu s ustálenou soudní praxí, jestliže odvolací soud rozhodne o odvolání obviněného

jediným výrokem, takže pokud dojde ke změně rozsudku soudu prvního stupně, je tím rozhodnuto o celém odvolání a ve zbytku se již odvolání nezamítá. Státní zástupce v této souvislosti odkázal na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2006, sp. zn. 3 Tdo 640/2006.

14. Závěrem svého vyjádření státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněného jako zjevně neopodstatněné.

č. 16

III.

Přípustnost dovolání

15. Nejvyšší soud po zjištění, že byly splněny všechny formální a obsahové podmínky k podání dovolání, dospěl k následujícím závěrům.

16. Pokud jde o dovolací důvody, obviněný opřel své dovolání o § 265b odst. 1 písm. g), k) a l) tr. ř. První z těchto dovolacích důvodů je naplněn, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Druhý z nich je dán, když v rozhodnutí chybí některý výrok nebo je neúplný. Konečně třetí z uplatněných dovolacích důvodů lze dovodit tehdy, pokud bylo rozhodnuto o zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku nebo usnesení uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) až g) tr. ř., aniž byly splněny procesní podmínky stanovené zákonem pro takové rozhodnutí nebo přestože byl v řízení mu předcházejícím dán důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 2 písm. a) až k) tr. ř.

17. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je dán tehdy, když skutek, pro který byl obviněný stíhán a odsouzen, vykazuje znaky jiného trestného činu, než jaký v něm spatřovaly soudy nižších stupňů, anebo nenaplnňuje znaky žádného trestného činu. Nesprávné právní posouzení skutku může spočívat i v okolnosti, že rozhodná skutková zjištění, z nichž vycházely soudy nižších stupňů, neposkytují dostatečný podklad pro závěr o tom, zda je stíhaný skutek vůbec trestným činem, popřípadě o jaký trestný čin jde. Podobně to platí o jiném nesprávném hmotněprávním posouzení, které lze dovodit pouze za situace, pokud byla určitá skutková okolnost posouzena podle jiného ustanovení hmotného práva, než jaké na ni dopadalo.

18. Nejvyšší soud podle § 265i odst. 3, 4 tr. ř. přezkoumal zákonnost a odůvodněnost napadeného usnesení i jemu předcházející řízení, a to v rozsahu a z důvodů uvedených v dovolání. Obviněný J. Č. v části svého dovolání uplatnil námitky, které odpovídají dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., pokud zpochybnil naplnění subjektivní a objektivní stránky trestného činu podvodu, zejména s poukazem na nesprávný způsob výpočtu výše škody a na možnost posouzení skutku jako trestného činu zkraslování

údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 tr. zákoníku, a vytkl rovněž porušení zásady subsidiarity trestní represe. Po přezkoumání dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání obviněného je zčásti důvodné a usnesení odvolacího soudu ani jemu předcházející rozsudek soudu prvního stupně nemohou obstát.

č. 16

IV. Důvodnost dovolání

19. Trestného činu podvodu podle § 209 odst. 1, odst. 5 písm. a) tr. zákoníku se dopustí ten, kdo sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu velkého rozsahu. Pokud jde o subjektivní stránku tohoto trestného činu, k jeho spáchání je třeba úmyslné zavinění pachatele.

20. Nejvyšší soud považuje za důvodné dovolání obviněného J. Č. v té části, v níž vytkl nesprávnou výši škody, kterou měl způsobit posuzovaným trestným činem podvodu. Obviněnému je zapotřebí přisvědčit především potud, že při stanovení výše škody způsobené trestným činem, je-li škoda jedním ze znaků objektivní stránky skutkové podstaty daného trestného činu nebo tzv. těžším následkem odůvodňujícím použití vyšší trestní sazby a byla-li způsobena na věci, je nutno respektovat kritéria obsažená v § 137 tr. zákoníku. Primárně se tedy vychází z obvyklé ceny věci, která byla předmětem útoku v době a místě činu. Nelze-li takto zjistit výši škody, vychází se z účelně vynaložených nákladů na obstarání stejné nebo obdobné věci nebo na uvedení věci v předešlý stav. Zmíněná kritéria směřují ke stanovení skutečné (reálně způsobené) škody na věci, a týkají se proto i akcí jako věci ve smyslu § 489 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (viz též § 89 odst. 13 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění účinném do 31. 12. 2009, a § 134 odst. 2 tr. zákoníku, ve znění účinném do 31. 5. 2015). Přitom podstatou trestného činu podvodu, který měl spáchat obviněný, bylo to, aby zkreslením skutečného stavu pohledávek obchodní společnosti B. P., a. s., uměle zvýšil majetek této společnosti, a tím i cenu jejích akcií, které prodával obchodní společnosti Č. U., a. s. Operacemi konkretizovanými v popisu skutku ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně pak měl obviněný uvést v omyl obchodní společnost Č. U., a. s., ohledně skutečné hodnoty prodávaných akcií obchodní společnosti B. P., a. s., za které prvně zmíněná společnost zaplatila (vyšší) cenu neodpovídající skutečné (nižší) hodnotě koupených akcií. Škoda tedy měla být způsobena prostřednictvím akcií jako cenných papírů, které jsou specifickými věcmi ve smyslu § 514 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

21. Soud prvního stupně ve výroku o vině a následně i v odůvodnění svého rozsudku k tomu uvedl, že obviněný svým jednáním způsobil poškozené obchodní společnosti Č. U., a. s., škodu ve výši 134 135 343,24 Kč, která odpovídá souhrnu

nedobytných a promlčených pohledávek obchodní společnosti B. P., a. s. (viz s. 19 výroku a s. 31 odůvodnění jeho rozsudku). Odvolací soud se pak ztotožnil s názorem soudu prvního stupně, pokud jde o výrok o vině a trestu, a to včetně výše škody, kterou měl obviněný způsobit. Nejvyšší soud ovšem považuje za nesprávný právní závěr soudů obou nižších soudů, který se týká toho, v čem měla spočívat způsobená škoda a jaká je její výše. Obviněný J. Č. totiž neprodával obchodní společnosti Č. U., a. s., pohledávky, které měla vůči svým dlužníkům obchodní společnost B. P., a. s., za niž jednal, ale akcie této poslední zmíněné obchodní společnosti. Skutečná hodnota jejích akcií sice byla ovlivněna též výší a reálnou možností uspokojení uvedených pohledávek, ať již z hlediska jejich případného promlčení, nebo přihlášení a uspokojení v insolvenčním (konkursním) řízení, ovšem nelze bez dalšího ztotožňovat výši (neuspokojených, nedobytných či promlčených) pohledávek s poklesem hodnoty akcií. Výše škody tedy nemůže být určena jen pouhým rozdílem celkové hodnoty všech pohledávek obchodní společnosti B. P., a. s., a hodnoty těch jejích pohledávek, které byly následně řádně přihlášeny do konkursů, neboť skutečná kupní cena akcií se měla odvíjet od celkového ekonomického stavu obchodní společnosti B. P., a. s. Ačkoliv tedy není pochyb o tom, že výše jejích nedobytných pohledávek by měla značný vliv na kupní cenu prodáváných akcií, a že obchodní společnosti Č. U., a. s., tak mohla vzniknout škoda, její výši nelze bez dalšího určit jako výši nedobytných pohledávek obchodní společnosti B. P., a. s. Přitom, jak správně vytkl obviněný ve svém dovolání, z dosavadních skutkových zjištění a z provedených důkazů nevyplývá, jaká měla být skutečná hodnota akcií obchodní společnosti B. P., a. s., které obviněný prodával obchodní společnosti Č. U., a. s., a proto není zřejmé, o kolik byla nižší než cena smlouvená a zaplacená a v jakém rozsahu se na této skutečné (nižší) ceně prodáváných akcií projeвило to, že pohledávky obchodní společnosti B. P., a. s., za jejími dlužníky ve výši 134 135 343,23 Kč byly „převážně promlčené a nedobytné s nulovou tržní hodnotou“. Nejvyšší soud proto uzavírá, že nebylo možné stanovit výši škody způsobené trestným činem podvodu, aniž by byla zjištěna reálná hodnota prodáváných akcií, a že škodu zde nemohla představovat výše promlčených a nedobytných pohledávek obchodní společnosti B. P., a. s.

22. Obviněný dále ve svém dovolání tvrdil, že jeho jednání by bylo možné posoudit spíše jako trestný čin zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku, avšak v tomto ohledu neuvedl žádné konkrétní důvody pro takové odlišné právní posouzení a ani jinak zmíněnou námitku blíže nespecifikoval. Proto se jí Nejvyšší soud nemohl podrobněji zabývat, nicméně nad rámec obsahu dovolání k ní zdůrazňuje následující. Trestného činu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku se dopustí ten, kdo nevede účetní knihy, zápisy nebo jiné doklady sloužící k přehledu o stavu hospodaření a majetku nebo k jejich kontrole, ač je k tomu podle zákona povinen, kdo v takových účetních knihách, zápisech nebo jiných dokladech uvede nepravdivé

č. 16

nebo hrubě zkreslené údaje, anebo kdo takové účetní knihy, zápisy nebo jiné doklady změnil, zničil, poškodil, učinil neupotřebitelnými nebo zatajil, a ohrozí tak majetková práva jiného nebo včasné a řádné vyměření daně. V tomto případě však nedošlo k naplnění objektivní stránky skutkové podstaty uvedeného trestného činu v žádné jeho alternativě. Účetnictví obchodní společnosti B. P., a. s., bylo vedeno řádně, o čemž svědčí i závěry z auditorských zpráv. Podstata jednání obviněného totiž spočívala v tom, že pohledávky obchodní společnosti B. P., a. s., postoupil na subjekty, o jejichž špatném hospodářském stavu věděl, a navíc prodloužil splatnost těchto pohledávek tak, aby se jevíly kupující obchodní společnosti Č. U., a. s., jako pohledávky dobyté. Jestliže v účetnictví obchodní společnosti B. P., a. s., nebylo konkrétně uvedeno, že většina z postoupených pohledávek byla fakticky nedobytná, s nulovou tržní hodnotou a několik let po splatnosti, přičemž prodloužení splatnosti těchto pohledávek obviněným nemělo vliv na nemožnost jejich uspokojení, nelze v tom spatřovat znaky trestného činu podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku. Jak je navíc z rozhodných skutkových zjištění zřejmé, obviněný právě zmíněnou skutečnost úmyslně zamlčel obchodní společnosti Č. U., a. s., a ostatně i obchodní společnosti provádějící audit. Tím se snažil uměle zvýšit hodnotu majetku obchodní společnosti B. P., a. s., a tedy i jejích akcií, které prodával. Již na první pohled je proto evidentní, že nejde o trestný čin zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění, neboť obviněný neovlivňoval informační hodnotu účetní evidence a příslušných dokladů, ale cenu akcií, jejichž prostřednictvím chtěl sebe a jiného obohatit ke škodě obchodní společnosti Č. U., a. s. Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění ve smyslu § 254 odst. 1 tr. zákoníku pak nelze dovodit ani z toho, že obviněný se měl zaručit „za správnost, průkaznost a úplnost účetních výkazů odrážejících skutečné majetkové poměry“ obchodní společnosti B. P., a. s., neboť mu nebylo kladeno za vinu, že by snad způsobil nesprávnost, neprůkaznost či neúplnost takových účetních dokladů.

23. Ostatní námitky obviněného, v nichž poukázal na existenci tzv. extrémního nesouladu mezi skutkovými zjištěními a provedenými důkazy, neodpovídají hmotněprávní povaze dovolacího důvodu vymezeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Obviněný jimi zpochybnil tvrzení soudů nižších stupňů, podle nichž šlo převážně o promlčené a nedobytné pohledávky s nulovou tržní hodnotou, a vytkl neuvedení dovětky „ve smyslu výroků auditora osvědčujícího hospodaření a účetnictví obchodní společnosti“ ve skutkové větě ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně. Nejvyšší soud zde odkazuje na rozhodnutí soudů nižších stupňů, které se zabývaly těmito námitkami a řádně a beze zbytku se s nimi vypořádaly, což je patrné zejména z odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně na s. 30 a 31 a z odůvodnění usnesení odvolacího soudu na s. 3 a 4. Totéž platí o opakovaném tvrzení obviněného, podle něhož postoupené pohledávky nebyly promlčené, protože podle názoru Nejvyššího soudu je rozhodující, že pohledávky byly nedobytné. To soud prvního stupně dostatečně a nepochybně prokázal, přičemž ani

případně formální prodloužení splatnosti pohledávek nemohlo mít vliv na to, že hodnota pohledávek byla v podstatě nulová, což nepochybně negativně ovlivnilo cenu akcií obchodní společnosti B. P., a. s., prodaných obchodní společnosti Č. U., a. s. Jinak pokud jde o údajný tzv. extrémní nesoulad mezi skutkovými zjištěními a provedenými důkazy, Nejvyšší soud odkazuje na svou dosavadní judikaturu k výkladu a použití dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., jak je souhrnně vyjádřena např. pod č. 36/2004, Sb. rozh. tr., s. 298, nebo v četných dalších rozhodnutích Nejvyššího soudu (např. též v usnesení velkého senátu jeho trestního kolegia ze dne 28. 6. 2006, sp. zn. 15 Tdo 574/2006, publikovaném pod č. 21/2007 Sb. rozh. tr.). Takový výklad byl potvrzen i řadou rozhodnutí Ústavního soudu (např. usnesením Ústavního soudu ze dne 9. 9. 2004, sp. zn. III. ÚS 95/04, publikovaným pod č. 45 ve svazku 34 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu), v nichž se Ústavní soud ztotožnil s dosavadní praxí Nejvyššího soudu při interpretaci dovolacího důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., takže zde není důvod odchylovat se od této ustálené soudní judikatury. Navíc tvrzení o tzv. extrémním nesouladu mezi učiněnými skutkovými zjištěními a provedenými důkazy používá Ústavní soud k odůvodnění své vlastní rozhodovací praxe, při které z podnětu ústavních stížností výjimečně zasahuje do rozhodnutí obecných soudů, pokud má jejich nesprávná realizace důkazního řízení za následek porušení základních práv a svobod ve smyslu dotčení postulátů spravedlivého procesu (viz souhrnně zejména nálezy Ústavního soudu ze dne 18. 11. 2004, sp. zn. III. ÚS 177/04, publikovaný pod č. 172 ve svazku 35 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu). Nejde tedy o žádný dovolací důvod podle § 265b tr. ř., jímž by byl Nejvyšší soud vázán.

24. Povaze tohoto dovolacího důvodu neodpovídají ani námitky obviněného, jimiž v podstatné části svého dovolání nesouhlasil se skutkovými zjištěními, která ve věci učinily soudy nižších stupňů, zejména když vytkl, jak soud prvního stupně hodnotil důkazy, jak se vypořádal s rozpory mezi důkazy, jak postupoval při dokazování a v jakém rozsahu provedl dokazování. Tím totiž obviněný zpochybnil výsledky dokazování a shledal existenci dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. v chybném procesním postupu soudů nižších stupňů. Takové námitky se ovšem nijak netýkají právního posouzení skutku, který je obsažen ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně a za nějž byl obviněný odsouzen, ani jiného hmotněprávního posouzení. To potvrzuje i skutečnost, že obviněný v této souvislosti nepoukázal na žádné ustanovení hmotného práva, jež mělo být porušeno. Provádění důkazů, včetně jejich hodnocení a vyvozování skutkových závěrů z důkazů, totiž neupravuje hmotné právo, ale předpisy trestního práva procesního, zejména pak § 2 odst. 5, 6, § 89 a násl., § 207 a násl. a § 263 odst. 6, 7 tr. ř.

25. Pokud jde o konkrétní dovolací námitky obviněného směřující protiskutkovým zjištěním a úplnosti provedeného dokazování, je především nutné konstatovat

vat, že jde o námitky obsahově zcela shodné s těmi, které obviněný uplatnil již v předchozích stadiích trestního řízení. Byly součástí jeho obhajoby v hlavním líčení i základem jeho odvolací argumentace v odvolání podaném proti rozsudku soudu prvního stupně, zejména pokud jde o námitku, že obviněný sám nepředával žádné konkrétní údaje ohledně obchodní společnosti B. P., a. s., kupující obchodní společnosti Č. U., a. s., že nikdy neprováděl účetní operace s úmyslem uměle navýšit majetek obchodní společnosti B. P., a. s., že nevedl její účetnictví, že nikdy nevydal pokyn k zaúčtování jakýchkoli pohledávek a o správnosti účetnictví byl přesvědčen z auditorských zpráv, že veškerá jeho účast na jednání, které je mu kladeno za vinu, spočívala pouze v podpisu smluvních dokumentů a předcházejícím jednání o ceně akcií a že kupující obchodní společnost musela vědět o pohledávkách, neboť byly zaúčtovány v účetnictví a řádně evidovány, přičemž obviněný nezaručil dobytost jakýchkoliv pohledávek. Na případ, kdy obviněný v dovolání uplatňuje obsahově shodné námitky s těmi, které již byly uplatněny v řízení před soudem prvního a druhého stupně, dopadají závěry usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2002, sp. zn. 5 Tdo 86/2002 (publikovaného pod č. T 408. ve svazku 17 Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, který vydávalo Nakladatelství C. H. Beck, Praha 2002), podle něhož, „opakuje-li obviněný v dovolání v podstatě jen námitky uplatněné již v řízení před soudem prvního stupně a v odvolacím řízení, s kterými se soudy obou stupňů dostatečně a správně vypořádaly, jde zpravidla o dovolání zjevně neopodstatněné ve smyslu § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř.“.

26. Obviněný tedy ve svém dovolání v podstatě požadoval, aby Nejvyšší soud jen na podkladě spisu přehodnotil důkazy, případně aby dal pokyny soudům nižších stupňů, jak mají hodnotit důkazy a k jakým skutkovým závěrům mají po takovém hodnocení důkazů dospět. To je ovšem v rozporu s koncepcí dovolání jako mimořádného opravného prostředku určeného k nápravě jen některých procesních a hmotněprávních vad výslovně uvedených v § 256b odst. 1 tr. ř., ale nikoliv k revizi skutkových zjištění učiněných soudy prvního a druhého stupně nebo k přezkoumávání jimi provedeného dokazování a hodnocení důkazů ve smyslu § 2 odst. 5, 6 tr. ř. Nejvyšší soud k tomu připomíná, že dovolání nenahrazuje řádné opravné prostředky, a – jak je již uvedeno výše – jeho podání není přípustné ve stejném rozsahu, jaký je charakteristický pro řádné opravné prostředky. Z tohoto pohledu je nutné posuzovat i naplnění dovolacího důvodu podle § 256b odst. 1 písm. g) tr. ř., na jehož podkladě nelze přezkoumávat samotnou správnost a úplnost skutkových zjištění, na nichž je založeno napadené rozhodnutí, ani prověřovat úplnost provedeného dokazování a správnost hodnocení jednotlivých důkazů, jak se toho obviněný domáhá (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 8. 2002, sp. zn. 5 Tdo 482/2002, publikované pod č. T 420. ve svazku 17 Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, který vydávalo Nakladatelství C. H. Beck, Praha 2002).

27. Nejvyšší soud nemohl akceptovat ani tvrzení obviněného, že byla porušena zásada subsidiarity trestní represe a použití trestního práva jako *ultima ratio*.

Trestným činem je totiž obecně každý protiprávní čin, který trestní zákoník označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně (§ 13 odst. 1 tr. zákoníku). Zásadně tedy platí, že každý protiprávní čin, který vykazuje všechny znaky uvedené v trestním zákoníku, je trestným činem a je třeba vyvodit trestní odpovědnost za jeho spáchání (viz stanovisko publikované pod č. 26/2013-I., II. Sb. rozh. tr.). Navíc Nejvyšší soud zdůrazňuje, že ani pojetí trestního práva jako *ultima ratio* nevylučuje spáchání trestného činu a uložení trestu v případě závažného porušení určitých povinností, které lze sankcionovat i mimotrestními prostředky, protože trestní zákoník chrání též soukromé zájmy fyzických a právnických osob (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2005, sp. zn. 5 Tdo 1535/2005, publikované pod č. T 860. v sešitě 22 Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu, který vydávalo Nakladatelství C. H. Beck, Praha 2006). Nicméně úvahy o subsidiaritě trestní represe u obviněného jsou zatím předčasné, protože nejdříve je nutno vyřešit otázku, zda a v jaké výši způsobil škodu na majetku společnosti Č. U., a. s.

28. Obviněný J. Č. ve svém dovolání uplatnil též dovolací důvod uvedený § 265b odst. 1 písm. k) tr. ř., podle něhož lze dovolání podat, jestliže v rozhodnutí některý výrok chybí nebo je neúplný. Tento dovolací důvod tak spočívá ve dvou alternativách. Jednak jde o to, že určitý výrok nebyl vůbec učiněn, takže v napadeném rozhodnutí chybí a činí jeho výrokovou část neúplnou, protože výrok zde není obsažen, přestože jej soud měl podle zákona nebo podle návrhu některé ze stran pojmout do výrokové části rozhodnutí. Podstatou druhé alternativy je situace, kdy určitý výrok sice byl v napadeném rozhodnutí učiněn, ale není úplný, tedy pokud neobsahuje některou podstatnou náležitost stanovenou zákonem.

29. Jak vyplývá z obsahu dovolání obviněného, spatřoval zde naplnění uplatněného dovolacího důvodu patrně v tom, že odvolací soud rozhodl pouze o zrušení výroku o náhradě škody, aniž by se výslovně zabýval ostatními výroky rozsudku soudu prvního stupně. Obviněný ovšem blíže nespecifikoval, jaký chybějící výrok má na mysli, takže se lze pouze domnívat, že v části, v níž odvolací soud nevyhověl podanému odvolání, ho měl buď zamítnout, anebo alespoň ve výroku rozhodnutí uvést formulaci poměrně často užívanou v praxi odvolacích soudů, podle níž „v ostatních výrocích zůstává napadený rozsudek nezměněn“.

30. K tomu je nutno nejdříve v obecné rovině poznamenat, že zamítnutí odvolání podle § 256 tr. ř. přichází v úvahu jedině tehdy, jde-li o plné potvrzení zákonnosti a odůvodněnosti napadeného rozsudku, jakož i řízení, které mu předcházelo. Odvolání není důvodné, jestliže napadený rozsudek plně odpovídá ustanovením hmotného a procesního práva, a odvolací soud tedy neshledá důvod ke zrušení napadeného rozsudku nebo jeho části. V případě obviněného J. Č. odvolací soud po provedeném přezkumu dospěl k závěru, podle něhož byl rozsudek soudu prvního stupně nezákonný pouze ve výroku o náhradě škody. Proto tento oddělitelný výrok zrušil svým usnesením podle § 258 odst. 1 písm. f),

odst. 2 tr. ř. Za uvedeného stavu již nemohl rozhodnout o zbytku odvolání dalším výrokem tak, že ohledně této části se odvolání podle § 256 tr. ř. zamítá, neboť odvolání obviněného tvoří zásadně jediný celek (jeden opravný prostředek). Současně odvolacímu soudu nelze vytknout ani to, pokud do výrokové části svého rozhodnutí nevložil větu nadbytečně užívanou odvolacími soudy „Jinak zůstává napadený rozsudek nezměněn,“ neboť takový „potvrzující výrok“ nemá žádnou oporu v zákoně. Jak totiž vyplývá ze zásad, jimiž se řídí rozhodování odvolacího soudu po přezkoumání rozsudku soudu prvního stupně (§ 254 tr. ř.) a které jsou obsahem § 258 odst. 1, 2 a § 256 tr. ř., považuje-li odvolací soud za vadný jen výrok o náhradě škody, rozhodne tak, že zruší jen tento výrok, aniž by jakýmkoli dalším svým výrokem zároveň rozhodoval o tom, že ostatní výroky v rozsudku soudu prvního stupně, tj. výrok o vině a výrok o trestu, zůstávají nedotčeny a že se v tomto rozsahu odvolání zamítá. V takovém případě rozhodnutí odvolacího soudu není zatíženo vadou spočívající v chybějícím nebo neúplném výroku ve smyslu § 265b odst. 1 písm. k) tr. ř. Podle § 256 tr. ř. odvolací soud postupuje jen tehdy, jestliže odvolání je nedůvodné v celém rozsahu. Částečné zamítnutí odvolání nepřichází v úvahu (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 1. 2003, sp. zn. 7 Tdo 1079/2002, publikované pod č. T 531. ve svazku 23 Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, který vydávalo Nakladatelství C. H. Beck, Praha 2003).

31. Dále obviněný spatřoval naplnění dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. k) tr. ř. v tom, že v usnesení odvolacího soudu chybí výrok o důsledcích zrušení výroku o náhradě škody. Podle názoru obviněného soud prvního stupně jednal s jinými subjekty jako s poškozenými, a nikoli se správcem konkursní podstaty obchodní společnosti Č. U., a. s., takže v celém řízení vystupovaly na straně poškozených osoby, kterým toto právo nepříslušelo. Obviněný to považuje za podstatnou vadu řízení, kterou nelze zhojit pouze zrušením výroku o náhradě škody.

32. Soud prvního stupně rozhodl o nárocích poškozených obchodních společností C. G., a. s., a Č. U., a. s., tak, že je odkázal na řízení ve věcech občanskoprávních. Učinil tak s odůvodněním, podle něhož jednak již v dané věci probíhají občanskoprávní řízení a jednak nárok poškozené obchodní společnosti C. G., a. s., přesahuje částku škody zjištěnou v trestním řízení a je sporná i aktivní legitimace (soud prvního stupně uvedl nesprávně „pasivní legitimace“) této společnosti. Odvolací soud pak uvedený výrok soudu prvního stupně o náhradě škody jako vadný zrušil s odůvodněním, že škoda byla způsobena výlučně obchodní společností Č. U., a. s., která se ovšem v době trestního řízení již nacházela v konkursu, takže s ohledem na tuto skutečnost jediným subjektem oprávněným uplatnit nárok na náhradu škody byl správce konkursní podstaty v zastoupení posledně zmíněné obchodní společnosti. Ačkoliv tak správce konkursní podstaty učinil a nárok na náhradu škody uplatnil správně a včas, soud prvního stupně jej ignoroval, nerozhodl o něm, v hlavním líčení jej nepřčetl a ani nedoručil správci konkursní podstaty opis rozsudku.

33. K tomu Nejvyšší soud připomíná, že podle § 246 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), ve znění pozdějších předpisů, přechází prohlášením konkursu na insolvenčního správce oprávnění nakládat s majetkovou podstatou, jakož i výkon práv a plnění povinností, které přísluší dlužníku, pokud souvisí s majetkovou podstatou. Jak tedy odvolací soud správně uvedl, jediným subjektem oprávněným uplatnit nárok na náhradu škody podle § 43 odst. 3 tr. ř. v zastoupení poškozené obchodní společnosti Č. U., a. s., byl její správce konkursní podstaty. Soud prvního stupně však nárok správce konkursní podstaty na náhradu škody uplatněný již v přípravném řízení nepřečetl v hlavním líčení a ignoroval jej. Proto odvolací soud nemohl napravit pochybení soudu prvního stupně ani odkázat s nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních ten subjekt, který byl skutečně oprávněn uplatnit takový nárok. Správně se tedy omezil pouze na zrušení vadného výroku o náhradě škody v rozsudku soudu prvního stupně.

34. Na základě výše uvedeného je evidentní, že soud prvního stupně nepostupoval správně, přičemž odvolací soud pak rozhodl jediným možným způsobem. Takové pochybení by tedy logicky s odkazem na odůvodnění usnesení odvolacího soudu nebylo možno napravit ani v dovolacím řízení, neboť odvolací soud, proti jehož usnesení směřuje dovolání obviněného, svým rozhodnutím nenaplnil žádný dovolací důvod.

35. Ve vztahu k námitce obviněného odkazující na důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 písm. k) tr. ř. tak Nejvyšší soud shledal dovolání obviněného neopodstatněným. Nicméně vzhledem k tomu, že Nejvyšší soud zrušil napadené usnesení odvolacího soudu a jemu předcházející rozsudek soudu prvního stupně z jiného důvodu, soud prvního stupně se v novém řízení musí vypořádat s nárokem na náhradu škody, který uplatnil správce konkursní podstaty obchodní společnosti Č. U., a. s.

36. K dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř., který rovněž uplatnil obviněný ve svém dovolání, Nejvyšší soud připomíná, že ho lze naplnit ve dvou alternativách. Podle první z nich je tento dovolací důvod dán tehdy, pokud bylo rozhodnuto o zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku podaného proti rozsudku nebo usnesení uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) až g) tr. ř., aniž byly splněny procesní podmínky stanovené zákonem pro takové rozhodnutí. V této variantě jde o procesní dovolací důvod, který spočívá v porušení práva na přístup strany k druhé soudní instanci, a to zejména ve formě odmítnutí nebo zamítnutí řádného opravného prostředku bez věcného přezkoumání napadeného rozhodnutí. Odvolání obviněného však bylo v souladu se zákonem a v řádně provedeném odvolacím řízení podle § 254 tr. ř. věcně přezkoumáno a za dodržení všech zákonných podmínek odvolací soud rozhodl podle § 258 odst. 2 tr. ř. o zrušení výroku o náhradě škody v rozsudku soudu prvního stupně. Tím tedy nemohl být naplněn zmíněný dovolací důvod v jeho první alternativě.

37. Podle druhé alternativy lze dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. shledat za situace, pokud v řízení, které předcházelo vydání napadeného rozhodnutí, byl dán některý jiný z důvodů dovolání obsažených v § 265b odst. 1 písm. a) až k) tr. ř. Obviněný pak spatřoval v předcházejícím řízení naplnění dovolacích důvodů podle § 265b odst. 1 písm. g) a k) tr. ř. K těmto důvodům dovolání se Nejvyšší soud podrobně vyjádřil již výše, přičemž zjistil, že námitky obviněného, které podřadil pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., jsou zčásti důvodné, přičemž ostatní nejsou opodstatněné nebo neodpovídají žádnému z dovolacích důvodů.

38. Na podkladě shora uvedených skutečností a úvah Nejvyšší soud shledal dovolání obviněného J. Č. zčásti důvodným, a proto podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil napadené usnesení odvolacího soudu i rozsudek soudu prvního stupně, včetně rozhodnutí na ně obsahově navazujících, pokud zrušením pozbyla svůj podklad. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. pak Nejvyšší soud přikázal věc Městskému soudu v Praze, aby ji v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

39. Městský soud v Praze tak v uvedeném rozsahu opětovně projedná trestní věc obviněného J. Č. a odstraní vady vytknuté tímto rozhodnutím Nejvyššího soudu, zejména náležitě vyřeší otázku povahy a výše škody, kterou měl obviněný způsobit na majetku obchodní společnosti Č. U., a. s. Současně se soud prvního stupně vypořádá s nárokem správce konkursní podstaty obchodní společnosti Č. U., a. s., na náhradu škody, který byl uplatněn včas a řádně a o němž soud v předchozím řízení nerozhodl. Nejvyšší soud dále připomíná, že podle § 265s odst. 1 tr. ř. je soud nižšího stupně vázán právním názorem vysloveným v tomto rozhodnutí a při odůvodňování rozsudku musí důsledně respektovat § 125 odst. 1 tr. ř.

40. Protože vady napadeného usnesení a jemu předcházejícího rozsudku zjištěné na podkladě důvodně podaného dovolání obviněného nebylo možno odstranit v případném veřejném zasedání dovolacího soudu, rozhodl Nejvyšší soud o tomto dovolání podle § 265r odst. 1 písm. b) tr. ř. v neveřejném zasedání.

ROZHODNUTÍ
VE VĚCECH OBČANSKOPRÁVNÍCH,
OBCHODNÍCH A SPRÁVNÍCH

Č. 43

Č. 43

Pravomoc soudu

§ 7 o. s. ř. ve znění do 31. 12. 2013, § 159 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., § 2 odst. 6 zákona č. 109/2002 Sb. ve znění do 31. 10. 2012

K projednání a rozhodnutí sporu o nahrazení projevu vůle školského zařízení pro výkon ústavní výchovy uzavřít smlouvu o prodlouženém pobytu nezaopatřené osoby podle § 2 odst. 6 zákona č. 109/2002 Sb., ve znění účinném do 31. 10. 2012, není dána pravomoc soudu.

Nejvyšší soud k dovolání žalobce změnil usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 31. 3. 2014, sp. zn. 54 Co 169/2013, tak, že se rozsudek Okresního soudu v Třebíči ze dne 6. 11. 2012, sp. zn. 12 C 130/2012, zrušuje a řízení se zastavuje, s tím, že po právní moci tohoto usnesení bude věc postoupena řediteli Dětského domova, Jemnice, Třešňová 748 k dalšímu řízení.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2015, sp. zn. 33 Cdo 4180/2014, ECLI:CZ:NS:2015:33.CDO.4180.2014.1)

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Třebíči rozsudkem ze dne 6. 11. 2012, č. j. 12 C 130/2012-71, zamítl žalobu, již se žalobce domáhal, aby žalovanému byla uložena povinnost uzavřít s ním smlouvu o poskytování plného přímého zaopatření po ukončení výkonu ústavní výchovy blíže specifikovaného znění, a rozhodl o nákladech řízení. Dovolil, že § 2 odst. 6 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů (dále též „zákon č. 109/2002 Sb.“), neukládá žalovanému povinnost k uzavření smlouvy; vyplývá z něho pouze možnost na základě žádosti smlouvu uzavřít, přičemž i v případě splnění všech v zákoně taxativně vymezených podmínek je dána konečná diskreční pravomoc k uzavření smlouvy řediteli příslušného zařízení.
2. Krajský soud v Brně – pobočka v Jihlavě usnesením ze dne 31. 3. 2014, č. j. 54 Co 169/2013-98, rozsudek soudu prvního stupně zrušil a řízení zastavil (výrok I.) s tím, že po právní moci usnesení bude věc postoupena k vyřízení Dětskému domovu J. (výrok II.), a rozhodl o nákladech řízení před soudy

obou stupňů (výrok III.). Oproti soudu prvního stupně dospěl k závěru, že daná věc nenáleží do pravomoci soudu. Konstatoval, že § 2 odst. 6 zákona č. 109/2002 Sb. ve znění po novele, provedené s účinností ke dni 1. 11. 2012 zákonem č. 333/2012 Sb., doznalo pouze nepodstatné změny upřesňující postup zařízení při poskytování dalšího pobytu nezaopatřeným osobám připravujícím se na budoucí povolání. Tak jako je v odstavci 5 § 24 zákona č. 109/2002 Sb. ve znění před novelou (upravujícího povinnosti ředitele zařízení) stanoveno, že ředitel uzavře smlouvu o prodlouženém pobytu v zařízení podle § 2 odst. 6 s nezaopatřenou osobou, je obdobná úprava obsažena v odstavci 4 § 24 uvedeného zákona ve znění po novele. Nově je pouze v jeho § 24 odst. 3 písm. b) výslovně stanoveno, že ředitel zařízení v oblasti státní správy rozhoduje o zamítnutí žádosti o poskytování plného přímého zaopatření podle § 2 odst. 6 tohoto zákona. S odkazem na § 36 odst. 1 zákona č. 109/2002 Sb. ve znění před novelou, resp. § 36 odst. 1 *a contrario* v jeho znění po novele odvolací soud dovodil, že na rozhodnutí ředitele zařízení o právech a povinnostech osoby v oblasti státní správy se vztahuje správní řád; ačkoli do 31. 10. 2012 zákon výslovně nestanovil, že ředitel zařízení rozhoduje o zamítnutí žádosti o uzavření smlouvy v režimu správního řízení, není důvod, aby na takovéto rozhodnutí bylo nahlíženo jinak, neboť i před provedenou novelou bylo uzavření smlouvy zařazeno mezi pravomoci (povinnosti) ředitele zařízení a ten tak činil z pozice orgánu státní správy. Jestliže žalobce požádal o uzavření smlouvy, měla ředitelka zařízení coby správní orgán o této žádosti rozhodnout správním řádem předvídaným způsobem (tj. zamítavě). Proti takovému rozhodnutí by pak mohl žalobce podat odvolání k nadřízenému orgánu (§ 36 odst. 2 zákona). Vydání rozhodnutí žalovaným se mohl žalobce domáhat, neboť správní řád upravuje lhůty pro vydání rozhodnutí o návrhu (§ 71 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád), popř. mohl využít ochranu poskytovanou správním řádem před nečinností správního orgánu.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Proti usnesení odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost spatřuje v tom, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky procesního práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla řešena, a to otázky pravomoci soudu ve věci nahrazení projevu vůle zařízení uzavřít s nezaopatřenou osobou smlouvu o poskytnutí plného přímého zaopatření podle § 2 odst. 6 zákona č. 109/2002 Sb., ve znění účinném do 31. 10. 2012. Zpochybňuje správnost právního závěru, že věc nespadá do pravomoci soudu, a postup odvolacího soudu považuje za odepření spravedlnosti. Zdůrazňuje, že žádost u žalovaného i žalobu podal dříve, než nabyla účinnosti novela zákona č. 109/2002 Sb., provedená zákonem č. 333/2012 Sb., která teprve v § 24 odst. 3 písm. b) stanovila, že ředitel

zařízení v oblasti státní správy rozhoduje o zamítnutí žádosti o poskytování plného přímého zaopatření podle § 2 odst. 6. Do té doby zákon nesvěřoval řediteli pravomoc vydávat takové správní rozhodnutí. Na rozdíl od odvolacího soudu má za to, že i když zákon coby veřejnoprávní norma stanoví řediteli zařízení povinnost smlouvu uzavřít, smlouva samotná, jejíž smluvní stranou je samotné zařízení (tj. subjekt s právní subjektivitou), má soukromoprávní povahu stejně jako výsledný právní vztah touto smlouvou založený. S odkazem na čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod prosazuje, že teprve zákon č. 333/2012 Sb., bez ohledu na znění důvodové zprávy k němu, založil pravomoc rozhodovat v dané věci v režimu veřejné správy. Do té doby neexistoval žádný režim, podle něhož by se mohl v rámci správního práva čehokoli domáhat. Je přesvědčen, že pozdější změna práva nemohla zásadně změnit procesní postup řešení předchozích vztahů. Z uvedených důvodů dovolacímu soudu navrhuje, aby napadené usnesení zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

III.

Přípustnost dovolání

4. V řízení o dovolání bylo postupováno podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (srov. čl. II bod 1 a 7 zákona č. 404/2012 Sb. a čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb., dále opět jen „o. s. ř.“).

5. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

6. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas osobou k tomu oprávněnou (§ 240 odst. 1 o. s. ř.) při splnění podmínky jejího advokátního zastoupení (§ 241 odst. 1 o. s. ř.), dospěl k závěru, že dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť dovolací soud dosud neřešil otázku pravomoci soudu k nahrazení projevu vůle školského zařízení pro výkon ústavní výchovy k uzavření smlouvy podle § 2 odst. 6 zákona č. 109/2002 Sb., ve znění účinném do 31. 10. 2012, na jejímž vyřešení záviselo rozhodnutí odvolacího soudu.

IV.

Důvodnost dovolání

7. Prostřednictvím dovolacího důvodu podle § 241a odst. 1 o. s. ř., jímž lze namítat, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním

č. 43

posouzení věci, žalobce zpochybnil správnost závěru, že není dána pravomoc soudu projednat a rozhodnout spor o nahrazení projevu vůle uzavřít smlouvu podle § 2 odst. 6 zákona č. 109/2002 Sb., ve znění účinném do 31. 10. 2012. Protože žalobce nenamítá žádnou z vad vyjmenovaných v § 242 odst. 3 o. s. ř. a jejich existence nevyplývá ani z obsahu spisu, zabýval se dovolací soud jen k dovolacímu přezkumu nastolenou otázkou.

8. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

9. Podle § 103 o. s. ř. kdykoli za řízení přihlíží soud k tomu, zda jsou splněny podmínky, za nichž může rozhodnout ve věci samé.

10. Podle § 104 odst. 1 o. s. ř., jde-li o takový nedostatek podmínky řízení, který nelze odstranit, soud řízení zastaví. Nespadá-li věc do pravomoci soudů nebo má-li předcházet jiné řízení, soud postoupí věc po právní moci usnesení o zastavení řízení příslušnému orgánu; právní účinky spojené s podáním žaloby (návrhu na zahájení řízení) zůstávají přitom zachovány.

11. Podle § 7 o. s. ř. v občanském soudním řízení projednávají a rozhodují soudy spory a jiné právní věci, které vyplývají z občanskoprávních, pracovních, rodinných a obchodních vztahů, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány (odstavec 1). Spory a jiné právní věci uvedené v odstavci 1, o nichž podle zákona rozhodly jiné orgány než soudy, soudy v občanském soudním řízení projednávají a rozhodují za podmínek uvedených v části páté tohoto zákona (odstavec 2). Jiné věci projednávají a rozhodují soudy v občanském soudním řízení, jen stanoví-li to zákon (odstavec 3).

12. Pravomoc soudu představuje zákonem vymezený okruh věcí, které je soud oprávněn projednat a rozhodnout. Do pravomoci soudů náleží zásadně rozhodování o všech věcech vyplývajících z právních vztahů vyjmenovaných v § 7 odst. 1 o. s. ř. Občanskoprávní vztahy, jako obecné soukromoprávní vztahy, jsou založeny na právní rovnosti účastníků, jejichž práva a povinnosti vznikají zásadně na základě projevů vůle vyplývajících z principu jejich smluvní autonomie. Projednání a rozhodování jiných věcí než těch, které vyplývají ze soukromoprávních vztahů vyjmenovaných v § 7 odst. 1 o. s. ř., je (vedle správního soudnictví – § 244 a násl. o. s. ř.) svěřeno do pravomoci soudů jen na základě zvláštního právního předpisu (§ 7 odst. 3 o. s. ř.).

13. Z hlediska skutkového stavu bylo v posuzované věci zjištěno, že žalobce byl v době své nezletilosti umístěn v zařízení žalovaného. Po dosažení zletilosti zde dále pobýval coby zletilá nezaopatřená osoba, která se soustavně připravuje na budoucí povolání formou řádného denního prezenčního studia na vysoké škole, na základě smlouvy o poskytování plného přímého zaopatření po ukončení výkonu ústavní výchovy (dále též „smlouva“) uzavřené se žalovaným podle § 2

odst. 6 zákona č. 109/2002 Sb., ve znění účinném do 31. 10. 2012. Účastníci uzavírali smlouvu opakovaně vždy na dobu jednoho roku, naposledy dne 19. 9. 2011 na dobu od 1. 10. 2011 do 30. 9. 2012. Žalobce v průběhu tohoto období porušil své povinnosti a žalovaný s ním, ač o to požádal, smlouvu na další období neuzavřel. Na to žalobce podal dne 24. 9. 2012 u soudu žalobu na plnění, již se domáhá nahrazení projevu vůle žalovaného uzavřít s ním smlouvu ve znění obsaženém v žalobním petitu. Žaloba byla žalovanému doručena dne 1. 10. 2012.

14. Pro vyřešení otázky, zda daná věc spadá do pravomoci soudu, je rozhodující závěr, jakou má smlouva povahu (soukromoprávní či veřejnoprávní).

15. Veřejnoprávní smlouvy jsou v § 159 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu (dále jen „správní řád“), obecně definovány jako dvoustranné nebo vícestranné právní úkony, které zakládají, mění nebo ruší práva a povinnosti v oblasti veřejného (správního) práva. Oproti vztahům soukromoprávním, pro něž je typické, že si strany mohou svobodně smluvit to, co uznají za vhodné (i obsah pojmenovaných smluv mohou v převážné míře sami ovlivnit vlastními ujednáními, upravujícími jejich práva a povinnosti odlišně od zákona), je pro veřejnoprávní vztahy charakteristické, že jeho podstatný obsah je předepsán zákonem, případně stanoven individuálním správním aktem, aniž by se od něj strany mohly odchýlit. Kritériem pro rozlišení mezi oběma typy vztahů je tedy míra, v jaké se smluvní strany mohou podílet na utváření obsahu vztahu; zatímco pro soukromoprávní vztahy platí princip rovnosti stran (jak již bylo výše uvedeno), pro vztahy veřejnoprávní platí princip nadřazenosti jedné z nich (srov. usnesení zvláštního senátu ze dne 21. 5. 2008, č. j. Konf 31/2007-82). Veřejnoprávní smlouvy se posuzují podle svého obsahu, a nikoliv podle formálního označení, a rozhodující pro závěr, zda posuzovaná smlouva je veřejnoprávní smlouvou, je povaha smlouvou upravených práv a povinností (srov. usnesení zvláštního senátu ze dne 21. 8. 2014, č. j. Konf 62/2012-49, a JEMELKA, L., PONDĚLÍČKOVÁ, K., BOHADLO, D. Správní řád. Komentář. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 666).

16. Právní poměry výkonu ústavní výchovy ve školských zařízeních (dále jen „zařízení“) jsou upraveny v zákoně č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních (dále též „zákon“). Zákon kromě obecného garantování práva každého dítěte na výchovu a vzdělání v návaznosti na ústavní principy a mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána (§ 1 odst. 1 zákona), stanoví také účel, pro který je zařízení zřizováno, kterým je zajišťovat nezletilé osobě (zpravidla ve věku od 3 do 18 let, případně zletilé osobě do 19 let – dále jen „dítě“) na základě rozhodnutí soudu (mimo jiné) o ústavní výchově náhradní výchovnou péči v zájmu zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání (§ 1 odst. 2 zákona), a podmínky, za nichž je náhradní výchovná péče zajišťována. Zařízení poskytuje dětem s nařízenou

č. 43

ústavní výchovou plně přímé zaopatření v rozsahu podle § 2 odst. 7 zákona (tj. stravování, ubytování a ošacení, učební potřeby a pomůcky, úhrada nezbytně nutných nákladů na vzdělávání, na zdravotní péči, léčiva a zdravotní prostředky, které nejsou hrazeny ze zdravotního pojištění, pokud nebyla péče vyžádána zákonnými zástupci dítěte, kapesné, osobní dary a věcná pomoc při odchodu zletilých ze zařízení a úhrada nákladů na dopravu do sídla školy); dětem mohou být hrazeny další potřeby a náklady uvedené v § 2 odst. 9 zákona. Podle § 2 odst. 6 zákona ve znění do 31. 10. 2012 zařízení může poskytovat plně přímé zaopatření (§ 2 odst. 7, 9 zákona) zletilé nezaopatřené osobě po ukončení výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy, připravující se na budoucí povolání, nejdéle však do věku 26 let (dále jen „nezaopatřená osoba“), a to za podmínek sjednaných ve smlouvě mezi nezaopatřenou osobou a zařízením. Podle § 24 odst. 5 zákona ve znění do 31. 10. 2012 ředitel zařízení uzavře smlouvu o prodlouženém pobytu v zařízení podle § 2 odst. 6 s nezaopatřenou osobou, připravuje-li se tato osoba soustavně na budoucí povolání i po dosažení zletilosti, a to na základě její žádosti. Uzavře-li ředitel zařízení s nezaopatřenou osobou smlouvu podle § 2 odst. 6 zákona, vztahují se na ni – obdobně jako na děti s nařízenou ústavní výchovou – nejen práva, ale i povinnosti vyplývající z § 20 odst. 1 a 2 zákona a z vnitřního řádu zařízení.

17. Z výše uvedeného vyplývá, že obsah smluvního vztahu – rozsah plného přímého zaopatření, včetně výše kapesného, osobních darů a věcné pomoci (§ 31 zákona), jakož i povinnosti nezaopatřené osoby – je ještě před uzavřením smlouvy závazně určen zákonem, popř. prováděcím předpisem (vyhláška č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních), a při samotném uzavírání smlouvy se již od něho nelze podstatně odchýlit. Dětský domov [§ 2 odst. 1 písm. b) zákona], který jako subjekt veřejné správy plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální podle § 12 odst. 1 zákona, je ve své volnosti poskytovat plně přímé zaopatření limitován zákonem; nemůže libovolně měnit podmínky, za nichž je zaopatření poskytováno. Při uzavírání smlouvy vystupuje vůči nezaopatřené osobě do jisté míry autoritativně v pozici vykonavatele veřejné správy, což se může následně projevit i tím, že za trvání smluvního vztahu je oprávněn (a povinen) měnit konkrétní rozsah poskytovaného plného přímého zaopatření v souvislosti s nastalou změnou jeho právní úpravy; na nezaopatřené osobě, jež je adresátem veřejné správy, pak záleží, zda podmínky akceptuje, či nikoliv. Smlouva o plném přímém zaopatření je tedy smlouvou veřejnoprávní, upravující práva a povinnosti v oblasti veřejného práva. Závěru, že smlouva podléhá režimu veřejného práva, nasvědčuje i to, že zařízení (dětský domov), coby příspěvková organizace zřízená krajem podle § 27 zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, zajišťuje plně přímé zaopatření převážně z peněžních prostředků přijatých z rozpočtu svého zřizovatele, resp. ze státního rozpočtu, poskytovaných prostřednictvím

řizovatele (§ 28 zákona č. 250/2000 Sb.). Správa těchto prostředků se přitom řídí předpisy veřejného práva.

18. Na uvedeném závěru nemůže nic změnit argumentace žalobce, že teprve zákon ve znění účinném od 1. 11. 2012 svěřil do pravomoci ředitele zařízení rozhodovat v oblasti státní správy o zamítnutí žádosti o poskytování plného přímého zaopátrání podle § 2 odst. 6. Již v usnesení ze dne 21. 8. 2014, č. j. Konf 62/2012-49, zvláštní senát s odkazem na právní teorii a soudní praxi (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 10. 2011, č. j. 7 As 99/2011-73) dospěl k závěru, podle něhož možnost nahrazení neuzavřené veřejnoprávní smlouvy rozhodnutím správního orgánu není nezbytnou podmínkou pro stanovení, zda lze smlouvu označit za veřejnoprávní. Naopak rozhodný je obsah smlouvy, resp. charakter práv a povinností smluvních stran a možnosti stran ovlivnit obsah smlouvy. Je proto bez významu, že v zákoně č. 109/2002 Sb. ve znění do 31. 10. 2012 není výslovně stanoveno, že ředitel zařízení uzavírá smlouvu podle § 2 odst. 6 v oblasti státní správy. I když tedy zákon nepočítá s žádným správním řízením, jež by bylo možné vést namísto uzavření smlouvy o plném přímém zaopátrání, je taková smlouva smlouvou veřejnoprávní, a to subordinálního typu podle § 161 správního řádu, neboť na straně jedné vystupuje správní orgán, resp. subjekt veřejné správy (ředitel zařízení, resp. zařízení) a na straně druhé adresát veřejné správy, vůči níž výkon veřejné správy směřuje. Závěr odvolacího soudu, že k projednání a rozhodnutí sporu není založena pravomoc soudu, je správný; pravomoc soudu není dána ani ve smyslu § 7 odst. 3 o. s. ř.

19. Lze přisvědčit odvolacímu soudu, že novela zákona s účinností od 1. 11. 2012 pouze formulačně upřesnila dosavadní úpravu postupu ředitele zařízení při rozhodování o žádosti o uzavření smlouvy o prodlouženém pobytu podle § 2 odst. 6 zákona (viz důvodová zpráva k zákonu č. 333/2012 Sb.). Jestliže ředitel zařízení smlouvu s nezaopatřenou osobou na základě její žádosti neuzavřel (odmítl ji uzavřít), resp. nerozhodl o zamítnutí žádosti ve smyslu § 24 odst. 3 písm. b) zákona, ve znění od 1. 11. 2012, mohla se nezaopatřená osoba rozhodnutí o své žádosti domáhat správní cestou, a to podnětem k přijetí opatření proti nečinnosti (§ 80 správního řádu), popř. žalobou proti nečinnosti podanou proti řediteli zařízení u správního soudu (§ 79 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního, dále jen „s. ř. s.“). Jestliže by ředitel zařízení v soudem uložené lhůtě rozhodl o její žádosti zamítavě, mohla by se nezaopatřená osoba proti takovému rozhodnutí bránit žalobou podanou podle § 65 s. ř. s.

20. Z výše řečeného je zřejmé, že žalobci se nepodařilo prostřednictvím dovolacích námitek zpochybnit správnost napadeného rozhodnutí, jímž odvolací soud pro nedostatek podmínky řízení, kterou nelze odstranit (§ 104 odst. 1 o. s. ř.), zrušil rozsudek soudu prvního stupně a řízení zastavil [§ 219a odst. 1 písm. a), § 221 odst. 1 písm. c) o. s. ř.]. Protože neodstranitelný nedostatek podmínky řízení spočíval v tom, že nebyla dána pravomoc soudů, bylo na místě rozhodnout

č. 43

o postoupení věci orgánu, do jehož pravomoci náleží. Tímto (správním) orgánem není ovšem samotné zařízení (žalovaný) coby subjekt veřejné správy s právní subjektivitou, nýbrž jeho ředitel, jemuž je zákonem svěřeno rozhodování v oblasti státní správy. Jelikož dosavadní výsledky řízení umožňují v tomto směru o věci rozhodnout, dovolací soud podle § 243d písm. b) o. s. ř. změnil rozhodnutí odvolacího soudu tak, jak je ve výroku tohoto usnesení uvedeno, s tím, že věc bude postoupena řediteli zařízení – orgánu příslušnému podle § 104 odst. 1 věty druhé o. s. ř. Právní účinky podané žaloby zůstávají zachovány a na žalobu se hledí tak, jako kdyby byla postoupenému orgánu podána v den doručení žaloby soudu (srov. nález ÚS sp. zn. II. ÚS 89/97).

21. O náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně, odvolacího a dovolacího bylo rozhodnuto podle § 243c odst. 3 věty první, § 224 odst. 1 a § 151 odst. 1 části věty před středníkem o. s. ř., neboť žalobci, který zavinil zastavení řízení, a ani v dovolacím řízení nebyl úspěšný, právo na náhradu těchto nákladů nevzniklo a náklady, které vznikly žalovanému v souvislosti s vyjádřením k žalobě a k odvolání žalobce prostřednictvím advokáta, nelze – vzhledem k obsahu těchto podání – považovat za účelně vynaložené; v dovolacím řízení mu žádné náklady nevznikly.

Č. 44

Zastoupení, Plná moc

§ 28 odst. 4 o. s. ř.

Č. 44

Nerohodne-li předseda senátu o tom, že podpisy na plné moci musí být úředně ověřeny, a vznikne-li (následně) spor např. o pravost podpisu účastníka na plné moci, nelze účinky procesních úkonů učiněných na základě plné moci zástupcem účastníka zpochybnit (jen) prostřednictvím výhrady, že konkrétní okolnosti případu vydání rozhodnutí podle § 28 odst. 4 o. s. ř. odůvodňovaly. V takovém případě je nezbytné spornou otázku (pravost plné moci) řešit dokazováním.

Nejvyšší soud k dovolání žalobce zrušil usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 9. 2013, sp. zn. 5 Cmo 457/2009, ve znění usnesení ze dne 23. 1. 2014, sp. zn. 5 Cmo 457/2009, a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2015, sp. zn. 29 Cdo 1593/2014, ECLI:CZ:NS:2015:29.CDO.1593.2014.1)

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem ze dne 4. 4. 2006, č. j. 13 Cm 86/2003-109, Městský soud v Praze uložil žalovaným, aby společně a nerozdílně zaplatili žalobci částku 64 000 000 Kč s úrokem z prodlení specifikovaným ve výroku rozhodnutí (výrok I.), zamítl vzájemnou žalobu o zaplacení částky 11 000 000 Kč se specifikovaným úrokem z prodlení (výrok II.) a žalovaným uložil zaplatit žalobci na náhradu nákladů řízení částku 630 125 Kč (výrok III.).
2. Soud prvního stupně dospěl po provedeném dokazování k závěru, že pohledávka žalobce za první žalovanou z titulu smlouvy o převodu směnečné pohledávky a indosaci směnky ze dne 14. 12. 2001 (dále jen „smlouva“) ve výši 64 000 000 Kč (po odečtu plnění ve výši 11 000 000 Kč, poskytnutého prvním žalovaným, jehož vrácení se první žalovaný domáhal vzájemnou žalobou) a vůči druhé a třetímu žalovaným z titulu ručení za splnění závazku první žalovanou je po právu.
3. Proti rozsudku soudu prvního stupně podali žalovaní odvolání, domáhající se jeho zrušení a vrácení věci soudu prvního stupně.

4. Podáním doručeným soudem prvního stupně 15. 6. 2006 (č. l. 126 a násl.) vzal žalobce, zastoupený M. M. (dále jen „M. M.“) na základě plné moci ze dne 14. 5. 2006 (viz č. l. 131 až 134), žalobu v celém rozsahu zpět, s tím, že důvodem pro zpětvzetí žaloby je uzavření dohody o narovnání ze dne 5. 6. 2006 (č. l. 128 až 130). Dohodu o narovnání přitom uzavřeli žalobce (jako oprávněný) a první žalovaná (jako povinná), přičemž jménem první žalované dohodu podepsal Č. M. (jako předseda představenstva) a za žalobce M. M. na základě plné moci (ze dne 14. 5. 2006). Podle dohody o narovnání měla první žalovaná zaplatit žalobci 25 000 000 Kč, a to na „nově založený bankovní účet, k němuž mají podpisové oprávnění společně M. M. a Č. M.“, s tím že zmíněnou platbou bude zcela uspokojena pohledávka ze smlouvy, včetně nároku vůči ručitelům a žalobce nebude požadovat ani žádné další plnění přiznané rozsudkem soudu prvního stupně.

5. Téhož dne (15. 6. 2006) vzala první žalovaná (s odkazem na dohodu o narovnání) zpět vzájemný návrh na úhradu částky 11 000 000 Kč s příslušenstvím.

6. Městský soud v Praze usnesením ze dne 20. 6. 2006, č. j. 13 Cm 86/2003-137, zrušil svůj rozsudek ze dne 4. 4. 2006, č. j. 13 Cm 86/2003-109, a řízení o zaplacení částky 64 000 000 Kč s příslušenstvím a o vzájemné žalobě na zaplacení částky 11 000 000 Kč s příslušenstvím zastavil a žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení.

7. Proti tomuto usnesení podal žalobce odvolání, namítaje, že M. M. k uzavření dohody o narovnání ani ke zpětvzetí žaloby v dané věci nezmocnil; jeho právním zástupcem je i nadále JUDr. D. Š., advokát, který ho zastupoval v průběhu řízení před soudem prvního stupně.

8. Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 22. 3. 2010, č. j. 5 Cmo 457/2009-359, usnesení soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů řízení účastníků a státu. Zmíněné usnesení odvolacího soudu zrušil Ústavní soud nálezem ze dne 24. 10. 2012, sp. zn. I. ÚS 1639/10, maje za to, že odvolací soud pochybil, když o odvolání žalobce rozhodl bez nařízení jednání.

9. Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 26. 9. 2013, č. j. 5 Cmo 457/2009-604, ve znění usnesení ze dne 23. 1. 2014, č. j. 5 Cmo 457/2009-631, potvrdil usnesení Městského soudu v Praze ze dne 20. 6. 2006, č. j. 13 Cm 86/2003-137 (první výrok), rozhodl o náhradě nákladů řízení účastníků (druhý až čtvrtý výrok) a o nákladech státu (pátý výrok).

10. Odvolací soud, poté, co doplnil dokazování „znaleckými posudky“, výsledkem žalobce a svědka M. M., jakož i dalšími v důvodech rozhodnutí odvolacího soudu specifikovanými listinami, s odkazem na § 127, § 127a a § 32 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb. občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), uzavřel, že:

[1] Podpis zmocnitele (T. L.) na plné moci ze dne 14. 5. 2006 je pravým podpisem jmenovaného.

[2] V poměrech dané věci neexistoval žádný objektivní důvod, proč by M. M. nemohl v dané věci jednat za žalobce, když odvolacím soudem zjištěné okolnosti vylučují protikladnost zájmů zmíněných osob.

11. Žalobce totiž sám prohlásil, že M. M. je vlastníkem směnky a že směnku mu předává k vyrovnání dlužných částek ve výši směnečné sumy 75 000 000 Kč (viz potvrzení ze dne 8. 12. 1998 a zápis ze dne 7. 12. 2001). Důvod pohledávky M. M. za žalobcem sice nebyl prokázán, podstatné je však zjištění, že mezi uvedenými osobami „jistá pohledávka existovala, směnka ji měla zajišťovat a případně z výnosu směnky měla být uhrazena“. M. M. je „svěrázný obchodník, který provozuje nepřilíši ortodoxní obchody. Jeho taktikou je přimknout se k jinému subjektu a v jeho stínu, pod jeho střechou uskutečňovat své obchodní aktivity. Při jeho obchodech mu procházejí rukama značné částky, jistě alespoň v řádu desítek milionů korun“.

12. Jakkoli se M. M. nestal majitelem směnky, z časových souvislostí, podle nichž „se záležitost mezi žalobcem a M. M. táhne šestý rok“, a v situaci, kdy „související pohledávka, ať byla jakákoliv, nebyla zaplacená, lze usuzovat, že žaloba byla v této věci podána v podstatě v zájmu M. M., který na výnos směnky čekal. Proto nelze považovat ani za překvapivé, že žalobce udělil M. M. plnou moc a M. M. byl současně příjemcem plnění dle smlouvy o narovnání. Vysvětlení pak má i okolnost, že „vyrovnací částka je podstatně nižší, než je nárok nepravomocně přiznaný soudem prvního stupně, když M. M. dal po nejméně osmi letech marného čekání přednost dvacetipětimilionovému vrabci v hrsti před čtyřiašedesátimilionovým holubem na střeše“.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

13. Proti usnesení odvolacího soudu podal žalobce dovolání, namítaje, že spočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) a požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu změnil tak, že zruší usnesení soudu prvního stupně, popřípadě aby toto rozhodnutí zrušil a věc vrátil k dalšímu řízení odvolacímu soudu.

14. Dovolatel především polemizuje s právními závěry odvolacího soudu co do výkladu § 28 odst. 4, § 32 odst. 2, § 127 a § 127a o. s. ř., přičemž zdůrazňuje, že:

[1] V poměrech dané věci měl soud prvního stupně požadovat, aby podpisy na plné moci byly úředně ověřeny, když nemůže být „na libovůli soudce“, zda tímto způsobem bude v řízení postupovat. Soud prvního stupně se v důvodech svého usnesení plnou mocí z pohledu § 28 odst. 4 o. s. ř. nezabýval a odvolací soud provedl za účelem zjištění „pravosti“ podpisu žalobce na plné moci (nepřípustně) dokazování v rozsahu narušujícím zásadu dvouinstančnosti řízení.

[2] Odvolací soud nesprávně vyhodnotil provedené důkazy (znalecké posudky) a dospěl k nesprávnému závěru o tom, že účastníci řízení nemohou předkládat revizní znalecké posudky.

[3] Mezi zájmy žalobce a M. M. je jednoznačný střet zájmů; k tomu poukazuje (mimo jiné) na skutečnost vyšlou najevo v řízení před odvolacím soudem, že M. M. vede proti žalobci „neoprávněnou“ exekuci a že oba na sebe navzájem podali „nespočet trestních oznámení“, a současně chronologicky shrnuje další okolnosti, ze kterých dovozuje rozpor zájmů označených osob.

15. První žalovaný navrhuje, aby Nejvyšší soud dovolání odmítl.

16. Přitom akcentuje, že:

A) Rozhodnutí odvolacího soudu nespočívá na výkladu § 28 odst. 4, § 127 a § 127a o. s. ř.

B) Dovolatel ve vztahu k hodnocení důkazů a k závěru o pravosti podpisu žalobce na plné moci nepochybuje právní posouzení věci.

C) Závěr o „souladných zájmech“ žalobce a M. M. je závěrem skutkovým, který nelze v dovolacím řízení přezkoumat.

D) Zásada dvouinstančnosti řízení „není absolutní“ a postup odvolacího soudu při dokazování nebyl pro žalobce překvapivý.

17. Druhý a třetí žalovaní považují dovolání jednak za vadné, jednak za nedůvodné.

18. V této souvislosti zdůrazňují, že:

a) V dovolání schází jak vymezení rozsahu, ve kterém je rozhodnutí odvolacího soudu napadáno, tak vymezení důvodu přípustnosti dovolání.

b) Odvolací soud nepochybil, když doplnil dokazování za účelem zjištění (ne)pravosti podpisu žalobce na plné moci; správné je i jím provedené hodnocení důkazů, včetně závěru o tom, že jde o podpis pravý.

c) Odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu obsahuje komplexní a věcně správné zhodnocení vztahů žalobce a M. M., když „zákonem předvídaný střet zájmů zastoupeného a zástupce musí být spjat toliko s daným řízením a jeho předmětem, nepostačuje jeho existence pouze v obecné rovině“.

III.

Přípustnost dovolání

19. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 31. 12. 2013) se podává z bodu 2. části první čl. II. zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

20. Nejvyšší soud v první řadě předesílá, že nemá – na rozdíl od žalovaných – pochybnosti o tom, že posuzováno podle obsahu dovolání (§ 41 odst. 2 o. s. ř.)

dovolatel napadá rozhodnutí odvolacího soudu v rozsahu, jímž byl potvrzen výrok rozhodnutí soudu prvního stupně o zrušení rozsudku ze dne 4. 4. 2006 a zastavení řízení. Současně je zjevné, že v daných poměrech považuje dovolatel právní otázky týkající se výkladu § 28 odst. 4 a § 32 odst. 2 o. s. ř. za dosud judikaturou neřešené, což je i důvod, pro který má v daných souvislostech (vazba § 28 odst. 4 o. s. ř. a § 32 odst. 2 o. s. ř.) dovolání za přípustné (podle § 237 o. s. ř.) i Nejvyšší soud.

č. 44

IV.

Důvodnost dovolání

21. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

22. Podle § 28 o. s. ř. zástupci, jež si účastník zvolil, udělí písemně nebo ústně do protokolu procesní plnou moc nebo plnou moc jen pro určité úkony (odstavec 1). Zvolí-li si účastník jiného zástupce, platí, že tím také vypověděl plnou moc dosavadnímu zástupci (odstavec 3). Podpisy na písemné plné moci, na odvolání plné moci nebo na její výpovědi musí být úředně ověřeny, jen stanoví-li to zákon nebo rozhodl-li tak předseda senátu (odstavec 4).

23. Vzhledem k tomu, že v poměrech dané věci nejde ani o případ, kdy požadavek na úřední ověření podpisu na písemné plné moci stanoví zákon, ani o situaci, kdy o nutnosti úředního ověření podpisu rozhodl předseda senátu, zbývá posoudit, zda jde (jen) o oprávnění předsedy senátu, popřípadě zda a za jakých podmínek je předseda senátu povinen rozhodnout o tom, že podpisy na písemné plné moci musí být úředně ověřeny.

24. Již na tomto místě přitom Nejvyšší soud podotýká, že jako východiska, na nichž spočívá i jeho rozhodovací činnost, přejímá závěry formulované k výkladu právních norem Ústavním soudem ve stanovisku jeho pléna ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. Pl. ÚS-st. 1/96, uveřejněném ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazku 9, ročníku 1997, části I., pod pořadovým číslem 9. Tam Ústavní soud vysvětlil, že vázanost soudu zákonem neznamená bezpodmínečně nutnost doslovného výkladu aplikovaného ustanovení, nýbrž zároveň vázanost smyslem a účelem zákona. V případě konfliktu mezi doslovným zněním zákona a jeho smyslem a účelem je důležité stanovit podmínky priority výkladu *e ratione legis* před výkladem jazykovým, podmínky, jež by měly představovat bariéru možné libovůle při aplikaci práva. Tamtéž Ústavní soud dodal, že smysl a účel zákona lze dovodit především z autentických dokumentů vypovídajících o vůli a záměrech zákonodárce, mezi něž patří důvodová zpráva k návrhu zákona (uvědomuje si skutečnost, že ze souhlasu zákonodárce s osnovou návrhu lze pouze presumovat

č. 44

i jeho souhlas s jejími důvody) a dále z argumentace přednesené v rozpravě při přijímání návrhu zákona. Smysl a účel zákona lze dále dovodit z pramenů práva. Při aplikaci právního ustanovení je nutno prvotně vycházet z jeho doslovného znění. Pouze za podmínky jeho nejasnosti a nesrozumitelnosti (umožňující např. více interpretací), jakož i rozporu doslovného znění daného ustanovení s jeho smyslem a účelem, o jejichž jednoznačnosti a výlučnosti není jakákoliv pochybnost, lze upřednostnit výklad *e ratione legis* před výkladem jazykovým.

25. Ustanovení § 28 odst. 4 o. s. ř. upravuje oprávnění předsedy senátu, aby rozhodnutím, které má povahu usnesení, jímž se upravuje vedení řízení, určil, že podpisy na plné moci musí být úředně ověřeny, aniž by současně stanovilo, jakými kritérii by se měl předseda senátu při takovém rozhodování řídit.

26. Z důvodové zprávy k zákonu č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, přitom plyne, že smyslem zmíněné úpravy je zamezit možnému zneužití plné moci.

27. Jinými slovy, význam rozhodnutí předsedy senátu podle § 28 odst. 4 o. s. ř. spočívá zejména v tom předejít případným sporům (spojeným s nutností dokazování) ohledně zneužití plné moci.

28. Požadavek na úřední ověření podpisu na plné moci tak je zpravidla odůvodněn tehdy, nemá-li soud možnost se při jednání nebo jiném soudním roku sám přesvědčit o tom, zda k udělení plné moci skutečně došlo, a jsou-li s udělením plné moci spojeny procesní úkony, které mají vliv na další průběh řízení (např. zpětvzetí žaloby, odvolání nebo dovolání, změna žaloby apod.), popřípadě je-li účastník řízení v cizině a zřejmě se osobně k procesnímu soudu nedostaví, nemůže-li se účastník řízení osobně zúčastnit jednání u soudu ze zdravotních nebo jiných vážných důvodů apod. (srov. např. DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 177; dále jen „Komentář“).

29. Nerozhodne-li předseda senátu o tom, že podpisy na plné moci musí být úředně ověřeny, a vznikne-li (následně) spor např. o pravost podpisu účastníka na plné moci, nelze účinky procesních úkonů, učiněných na základě plné moci zástupcem účastníka, eliminovat (jen) prostřednictvím výhrady, že konkrétní okolnosti případu vydání rozhodnutí podle § 28 odst. 4 o. s. ř. odůvodňovaly. V takovém případě je nezbytné spornou otázku (pravost plné moci) řešit dokazováním.

30. Promítnuto do poměrů dané věci, nerozhodl-li předseda senátu soudu prvního stupně o tom, že podpisy na plné moci ze dne 14. 5. 2006 musí být úředně ověřeny, odvolací soud po právu vedl dokazování ohledně (ne)pravosti plné moci. Jeho skutkový závěr o tom, že podpis žalobce na plné moci je pravý, přitom dovoláním úspěšně zpochybnit nelze (srov. § 241a odst. 1 o. s. ř.).

31. Dovolání žalobce potud není důvodné.

32. Podle § 22 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „obč. zák.“), zástupcem je ten, kdo je oprávněn jednat za jiného jeho jménem. Ze zastoupení vznikají práva a povinnosti přímo zastoupenému (odstavec 1). Zastupovat jiného nemůže ten, kdo sám není způsobilý k právnímu úkonu, o který jde, ani ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného (odstavec 2).

33. Podle § 32 odst. 2 o. s. ř. zástupcem účastníka nemůže být ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného.

34. Při zastoupení na základě plné moci je třeba rozlišovat mezi dohodou o plné moci (§ 23 obč. zák.) a samotnou plnou mocí (§ 31 odst. 1 obč. zák.). Dohoda o plné moci (zmocnění) neboli dohoda o zastoupení je smlouva mezi zmocnitelem a zmocněncem, kterou se zmocněnec zavazuje zastupovat zmocnitele v dohodnutém rozsahu, popřípadě za dohodnutých podmínek. Uzavřením této dohody (typově např. smlouvy příkazní či mandátní) vzniká vnitřní právní vztah zastoupení mezi zmocnitelem a zmocněncem. Plná moc je jednostranný právní úkon zmocnitele, určený (adresovaný) třetí osobě (osobám), v němž zmocnitel prohlašuje, že si zvolil zmocněnce, aby ho v rozsahu uvedeném v této plné moci zastupoval; plná moc z hlediska obsahu právního úkonu osvědčuje, resp. deklaruje navenek, že mezi zmocnitelem a zmocněncem existuje smluvní právní vztah zastoupení, vzniklý na základě dohody o zmocnění (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 1996, sp. zn. 2 Cdon 1007/96, uveřejněné v časopise Soudní judikatura č. 5, ročník 1997, pod č. 36, jakož i důvody rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 16. 1. 2013, sp. zn. 31 Cdo 2038/2011, a v literatuře např. ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 283 -284).

35. Ze skutkových zjištění soudů nižších stupňů (a obsahu spisu) plyne, že žalobce zmocnil M. M., aby ho zastupoval ve věci „uzavření mimosoudní dohody o úhradě dluhu ze smlouvy o převodu směnečné pohledávky a indosaci směnky“, zejména aby „sjednal novou finanční částku na úhradu dluhu a dále aby ho zastoupil ve věci zpětvzetí žaloby podané u Městského soudu v Praze dne 30. 4. 2003 o zaplacení 64 000 000 Kč s příslušenstvím“ a „v intencích zmocnění jednal i s právním zástupcem uvedeným v poslední uvedené žalobě“ (srov. plná moc na č. l. 134).

36. Z takto vymezeného rozsahu plné moci je zjevné, že šlo na straně jedné o plnou moc k hmotněprávnímu úkonu – k uzavření mimosoudní dohody o úhradě dluhu (včetně jeho výše) (§ 31 odst. 1 obč. zák.) a na straně druhé o procesní plnou moc „ke zpětvzetí žaloby“ v dané věci (§ 28 odst. 1 o. s. ř.).

37. Přitom v obou případech platí, že jiného nemůže zastupovat (ani v občanském soudním řízení, ani při hmotněprávním úkonu) ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného. Zjistí-li soud v občanském soudním řízení, že zájmy účastníka řízení jsou v rozporu se zájmy jeho zástupce, je tím zástupce (přímo ze zákona) vyloučen z řízení; soud proto přestane s takovým zástupcem jednat,

aniž by o tom vydával zvláštní rozhodnutí, a procesní úkony učiněné takovým zástupcem jsou od počátku neúčinné a soud k nim nepřihlíží. Rozpor v zájmech zastoupeného a zástupce má za následek neplatnost (absolutní bezúčinnost) plné moci (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2007, sp. zn. 21 Cdo 1574/2006, a ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. 21 Cdo 4542/2010).

38. K vyloučení osoby zástupce ze zastupování nestačí pouhá možnost střetu se zájmy zastoupeného; tento rozpor musí existovat a musí být v řízení zjištěn (postaven najisto). Byl-li takto zjištěn střet zájmů mezi účastníkem a jeho zástupcem na základě plné moci, soud dále jedná (jen) s účastníkem (srov. Komentář, str. 203).

39. Pro přijetí (následného) právního závěru ohledně (ne)existence rozporu zájmů žalobce a M. M. Nejvyšší soud považuje za podstatné skutkové okolnosti, podle nichž:

[1] Nepravomocným rozsudkem ze dne 4. 4. 2006 soud prvního stupně uložil žalovaným, aby společně a nerozdílně zaplatili žalobci (z titulu pohledávky z dohody a ručení za tuto pohledávku) částku 64 000 000 Kč s úrokem z prodlení specifikovaným ve výroku rozhodnutí a na náhradu nákladů řízení částku 630 125 Kč.

[2] Na základě právních úkonů učiněných zástupcem žalobce (M. M.), tj. dohody o narovnání a zpětvzetí žaloby, žalovaní měli zaplatit „žalobci“ místo výše zmíněné částky (jen) částku 25 000 000 Kč, a to na účet, k němuž mají „podpisové právo“ společně M. M. a třetí žalovaný (rozuměj zástupce žalobce a osoba ručící za splnění pohledávky dle dohody).

40. Podle Nejvyššího soudu na základě shora popsaných skutečností, které vyšly v řízení najevo již v době před vydáním rozhodnutí, jimž soud prvního stupně zrušil rozsudek ze dne 4. 4. 2006 a řízení ve věci zastavil, lze bez dalšího uzavřít, že zde rozpor zájmů žalobce a M. M. existoval. Je totiž zjevné, že zájem žalobce, aby mu žalovaní zaplatili částku 64 000 000 Kč s příslušenstvím a náklady řízení, je v příkrém rozporu se zájmem M. M., který vyplynul z jím učiněných (procesních a hmotněprávních) úkonů, podle nichž se žalobci nejen že nedostalo žádného plnění, ale plnění žalovaných v rozsahu částky 25 000 000 Kč se dostalo do dispozice M. M. a třetího žalovaného.

41. Na tomto závěru pak nejsou způsobilá nic změnit ani následná (v dalším průběhu řízení učiněná) „skutková zjištění“ odvolacího soudu, která vyústila v závěr o tom, že zde „není protikladnost“ zájmů žalobce a M. M., a podle nichž:

a) Žalobce prohlásil, že M. M. je vlastníkem směnky a směnku mu předává k vyrovnání dlužných částek ve výši směnečné sumy 75 000 000 Kč (viz potvrzení ze dne 8. 12. 1998 a zápis ze dne 7. 12. 2001).

b) Důvod pohledávky M. M. za žalobcem nebyl prokázán, podstatné je však zjištění, že mezi uvedenými osobami „jistá pohledávka existovala, směnka ji měla zajišťovat a případně z výnosu směnky měla být uhrazena“.

c) M. M. je „svérázný obchodník, který provozuje nepříliš ortodoxní obchody. Jeho taktikou je přimknout se k jinému subjektu a v jeho stínu, pod jeho střechou uskutečňovat své obchodní aktivity. Při jeho obchodech mu procházejí rukama značné částky, jistě alespoň v řádu desítek milionů korun“.

42. Je tomu tak zejména proto, že listiny vystavené v prosinci 1998 a 2001 nevypovídají nic o tom, jaké byly zájmy žalobce a M. M. k datu vystavení plné moci (dne 14. 5. 2006). Rovněž konstatování odvolacího soudu o existenci (neidentifikované) pohledávky M. M. za žalobcem a „povaze obchodů“ M. M. není způsobilé zpochybnit rozpor v zájmech zmíněných osob, který jednoznačně plyne již z obsahu plné moci a dohody o narovnání (srov. argumentace shora).

43. Nejvyšší soud proto rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc tomuto soudu vrátil k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a odst. 2 věta první o. s. ř.). Právní názor Nejvyššího soudu je pro odvolací soud (soud prvního stupně) závazný. O náhradě nákladů řízení včetně nákladů dovolacího řízení soud rozhodne v novém rozhodnutí o věci.

44. V novém rozhodnutí se odvolací soud rovněž vyjádří (případně promítne do výroku) k tomu, zda se jeho rozhodnutí týká i té části usnesení, kterou soud prvního stupně reagoval na zpětvzetí vzájemné žaloby.

č. 44

Č. 45

Č. 45

Obsazení soudu

§ 221 odst. 2 o. s. ř.

Zrušil-li odvolací soud rozhodnutí soudu prvního stupně proto, že nebyl dodržen závazný právní názor nebo že v řízení došlo k závažným vadám, a nařídil-li, aby v dalším řízení věc projednal a rozhodl jiný senát (samosoudce), nemohou se v dalším řízení účastnit na projednání a rozhodování věci jen soudci (přisedící), kteří vydali zrušené rozhodnutí.

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalovaného proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 17. 9. 2014, sp. zn. 23 Co 305/2014.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2015, sp. zn. 21 Cdo 367/2015, ECLI:CZ:NS:2015:21.CDO.367.2015.1)

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobkyně se žalobou podanou u Obvodního soudu pro Prahu 4 dne 1. 7. 2008 domáhala, aby jí žalovaný zaplatil 317 574 Kč s úroky z prodlení ve výši, z částek a za dobu, jež v žalobě rozvedla. Žalobu zdůvodnila zejména tím, že byla u žalovaného zaměstnána v letech 2005, 2006, 2007 a 2008 na základě dohod o provedení práce uzavřených dne 17. 12. 2004, 16. 12. 2005, 3. 1. 2007 a 2. 1. 2008, v nichž byla dohodnuta odměna za práci ve výši 1500 Kč za hodinu, že pro žalovaného vykonávala práci spočívající v onkologických konzultacích a že žalovaný vyplácel žalobkyni odměnu za vykonanou práci v nižší výši, než která jí podle dohod o provedení práce náležela. Pro prokázání svých nároků žalobkyně předložila kopie výpisů z intranetu žalovaného, v nichž jsou uvedeni pacienti, které žalobkyně vyšetřovala (jejich příjmení žalobkyně „začernila“), a doba, kdy tak činila. Dlužná odměna za práci, jejíhož zaplacení se žalobkyně – s přihlédnutím k počtu hodin odpracovaných v jednotlivých měsících, který uvedla – domáhá, představuje za dobu od září 2005 do května 2008 celkovou částku 317 574 Kč.

2. Žalovaný nesouhlasil s tvrzením žalobkyně o počtu jí odpracovaných hodin a uvedl, že odměnu žalobkyni vyplatil na základě své interní evidence skutečně odpracovaných hodin a že žalobkyně mu nikdy nesdělila, že s výší vyplacené

odměny nesouhlasí. Zároveň namítal, že výpisy o návštěvách pacientů předložené žalobkyní jsou součástí zdravotnické dokumentace ve smyslu § 67b zákona č. 20/1966 Sb., ve znění pozdějších předpisů, jejímž předložením žalobkyně porušila povinnost mlčenlivosti podle § 55 odst. 2 písm. d) uvedeného zákona a při získání těchto výpisů neoprávněně (v rozporu se zákonem č. 101/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů) zpracovávala osobní údaje, a že proto provedení tohoto listinného důkazu není přípustné.

3. Obvodní soud pro Prahu 4 rozsudkem ze dne 26. 1. 2011, č. j. 15 C 168/2008-125, řízení ohledně částky 80 026 Kč s příslušenstvím zastavil z důvodu zpětvzetí žaloby v této části, uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobkyni 237 548 Kč s úroky z prodlení ve výši, z částek a za dobu, jež specifikoval, a rozhodl, že žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni na náhradě nákladů řízení 62 852 Kč k rukám advokáta Mgr. J. K. a že žalobkyni bude vrácen soudní poplatek ve výši 3 200 Kč. Dospěl k závěru, že žalobkyně má nárok na odměnu za práci provedenou na základě dohod o provedení práce uzavřených se žalovaným v rozsahu, který uvedla, neboť žalovanému se nepodařilo prokázat, že by vykonávala „menší rozsah práce, který uváděl ve svých tabulkách“, a „předložené doklady jasně svědčí o tom, že žalobkyně tuto práci podle dohody o provedení práce skutečně realizovala“.

4. K odvolání žalovaného Městský soud v Praze usnesením ze dne 7. 12. 2011, č. j. 23 Co 415/2011-177, zrušil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku, kterým bylo žalobě vyhověno, a ve výroku o náhradě nákladů řízení a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Shledal, že rozsudek soudu prvního stupně je nepřezkoumatelný, neboť z něj nevyplývá, jak soud prvního stupně dospěl k vyčíslení přisouzené částky, když „rozsah hodin konstatovaných soudem prvního stupně jako hodin odpracovaných žalobkyní neodpovídá dalším číselným údajům uváděným soudem prvního stupně“, a vytknul soudu prvního stupně, že z provedených důkazů učinil skutkové závěry, které z dokazování nevyplývají, a že svá skutková zjištění neodůvodnil způsobem předpokládaným v § 132 a 157 občanského soudního řádu.

5. Obvodní soud pro Prahu 4 rozsudkem ze dne 24. 10. 2012, č. j. 15 C 168/2008-215, znovu uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobkyni 237 548 Kč s úroky z prodlení ve výši, z částek a za dobu, jež specifikoval, a rozhodl, že žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni na náhradě nákladů řízení 160 160 Kč k rukám advokáta Mgr. J. K. Vycházel ze zjištění, že žalobkyně, která na základě uzavřených dohod o provedení práce docházela na pracoviště jeden den v týdnu a prováděla onkologické konzultace, stanovila počet odpracovaných hodin na základě záznamu o objednání pacientek „od první pacientky do odchodu poslední pacientky“ a že počet hodin „zpracovala ve svůj neprospěch vždy na celé čtvrthodiny“. Protože žalovaný nebyl schopen předložit „žádný záznam o tom, jak vedl evidenci odpracované doby“ a z čeho vycházel při vyplacení odměn

žalobkyni, dospěl soud prvního stupně znovu k závěru, že žalobkyně „má nárok na odměnu podle dohody o provedení práce“.

č. 45

6. K odvolání žalovaného Městský soud v Praze usnesením ze dne 1. 10. 2013, č. j. 23 Co 195/2013-273, zrušil rozsudek soudu prvního stupně a věc mu vrátil k dalšímu řízení; současně přikázal, aby věc projednal jiný senát Obvodního soudu pro Prahu 4. Dovodil, že listiny předložené žalobkyní k rozsahu odpracované doby (přehledy o rozsahu ošetření „přesně nespecifikovaných pacientek“ provedené žalobkyní) nejsou nezákonným a nepřipustným důkazem, neboť nejde o výpisy ze zdravotnické dokumentace podle § 67b zákona č. 20/1966 Sb. (ve znění pozdějších předpisů), a předložením těchto listin nedošlo ani k porušení povinností žalobkyně stanovených zákonem č. 101/2000 Sb. (ve znění pozdějších předpisů). Shledal, že rozsudek soudu prvního stupně je nepřezkoumatelný, nesrozumitelný a neurčitý, neboť z něj nevyplývá „dostatečně přehledně“, jak soud prvního stupně dospěl k výpočtu přisouzené částky s úroky z prodlení. Rozhodnutí, aby věc projednal jiný senát soudu prvního stupně, odvolací soud odůvodnil nerespektováním závazného právního názoru odvolacího soudu vyjádřeného v jeho předchozím zrušovacím usnesení a „celkovou“ nepřezkoumatelností rozsudku soudu prvního stupně.

7. Obvodní soud pro Prahu 4 věc rozsudkem ze dne 6. 3. 2014, č. j. 15 C 168/2008-295, rozhodl, že žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni 237 548 Kč s úroky z prodlení ve výši, z částek a za dobu, jež specifikoval, a uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobkyni na náhradě nákladů řízení 183 014 Kč k rukám advokáta Mgr. J. K. Dovodil, že žalovaný ani po poučení, jehož se mu od soudu dostalo, neunesl důkazní břemeno ohledně prokázání jiného rozsahu pracovní doby než toho, který tvrdila žalobkyně. Naopak tvrzení žalovaného, že žalobkyně odpracovala menší rozsah hodin, považoval za zpochybněné samotným žalovaným, který uvedl, že u žalovaného „neexistovala“ osoba, která by byla pověřena evidencí a kontrolou pracovní doby, a vzal za prokázané, že každý zaměstnanec žalovaného si evidenci své pracovní doby zpracovával sám. Soud prvního stupně proto vycházel z údajů zpracovaných žalobkyní na základě přehledů o rozsahu ošetření „přesně nespecifikovaných pacientek“, které podle právního názoru odvolacího soudu nepředstavovaly nepřipustný důkaz a které jasně svědčily o tom, v jakém rozsahu žalobkyně práci vykonala.

8. K odvolání žalovaného Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 17. 9. 2014, č. j. 23 Co 305/2014-328, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně a rozhodl, že žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni na náhradě nákladů odvolacího řízení 11 568 Kč k rukám advokáta Mgr. J. K. Neshledal opodstatněnou námitku odvolatele, že soud prvního stupně byl nesprávně obsazen, neboť věc po vydání usnesení odvolacího soudu ze dne 1. 10. 2013, č. j. 23 Co 195/2013-273, projednal a rozhodl jiný senát soudu prvního stupně, než který rozhodl v předchozích rozsudcích, když přisedící Ing. D. H., která se podílela na projednání a rozhodnutí

věci soudem prvního stupně dne 6. 3. 2014, se zúčastnila pouze jednání dne 19. 3. 2010 a „nerozhodovala při vyhlášení předchozích dvou rozsudků“ soudu prvního stupně. Ve věci samé odvolací soud shodně se soudem prvního stupně vycházel při stanovení rozsahu pracovní doby žalobkyně – vzhledem k tomu, že žalovaný neprokázal jiný rozsah této pracovní doby – z přehledů o rozsahu ošetření „přesně nespecifikovaných pacientek“, které neshledal nepřipustným důkazem, neboť se nejednalo o výpisy ze zdravotnické dokumentace a předložením těchto přehledů bez přesných identifikačních údajů pacientek nedošlo ani k porušení povinností žalobkyně stanovených zákonem č. 101/2000 Sb. (ve znění pozdějších předpisů). Odvolací soud zdůraznil, že při provádění dokazování bylo nutné poměřovat legitimitu cíle, kterého má být dosaženo uvedeným důkazem, a přiměřenost postupu dokazování včetně zvážení ochrany osobnostních práv třetích osob, a tedy zda „zájem na ochraně práv specifikovaných třetích osob může převážit nad legitimním zájmem zaměstnance prokázat částí dokumentace zaměstnavatele rozsah odpracované doby, pokud zaměstnavatel řádně pracovní dobu neevidoval“.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

9. Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání. Namítá, že soud prvního stupně – v rozporu s usnesením odvolacího soudu ze dne 1. 10. 2013, č. j. 23 Co 195/2013-273 – neprojednal a nerozhodl věc v jiném složení senátu, protože se na projednání a rozhodnutí věci dne 6. 3. 2014 podílela přisedící Ing. D. H., která se již účastnila projednávání věci v předchozím průběhu řízení. Pokládá za nepřijatelný závěr odvolacího soudu, že uvedená skutečnost nemohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, neboť – vzhledem k tomu, že hlas přisedící má při rozhodování stejnou váhu jako hlas soudce – se tím „obchází účel § 221 odst. 2 občanského soudního řádu“. Dovolatel namítá, že provedení důkazu prostřednictvím dokumentů obsahujících přehledy návštěv pacientů nebylo přípustné, neboť tyto přehledy mají povahu výpisů ze zdravotnické dokumentace, které žalobkyně pořídila v rozporu se zákonem o péči o zdraví lidu, a obsahují osobní a citlivé údaje o pacientech, které žalobkyně při prokazování odpracované doby použila v rozporu s právními předpisy na ochranu osobních údajů. Žalovaný navrhl, aby dovolací soud změnil rozsudek odvolacího soudu tak, že se žaloba zamítá, případně aby zrušil rozsudky soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

10. Žalobkyně navrhla, aby dovolací soud dovolání žalovaného odmítl jako nepřipustné, neboť napadený rozsudek neobsahuje „po meritorní stránce“ žádnou právní otázku, která dosud v rozhodování dovolacího soudu nebyla řešena, a argumenty žalovaného jsou „čistě účelové a nijak nesouvisí s meritem tohoto sporu“. Pro případ, že by dovolací soud došel k závěru, že důvody pro odmítnutí

dovolání dány nejsou, žalobkyně navrhuje zamítnutí dovolání, jelikož není podstatné, že přisedící má stejný hlas jako předseda senátu, když se v dřívějším řízení neúčastnila samotného rozhodování. Přehledy objednaných pacientů nemohou být podle názoru žalobkyně považovány za výpisy ze zdravotnické dokumentace a nedošlo ani k porušení předpisů na ochranu osobních údajů, neboť uvedené přehledy osobní údaje neobsahují a žalobkyně není správcem ve smyslu zákona o ochraně osobních údajů.

III.

Přípustnost dovolání

11. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu) věc projednal podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „o. s. ř.“), neboť řízení v projednávané věci bylo zahájeno přede dnem 1. 1. 2014 (srov. čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

12. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

13. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

14. V projednávané věci z obsahu spisu vyplývá, že soud prvního stupně – poté, co odvolací soud usnesením ze dne 1. 10. 2013, č. j. 23 Co 195/2013-273, zrušil rozsudek soudu prvního stupně ze dne 24. 10. 2012, č. j. 15 C 168/2008-215, kterým soud prvního stupně rozhodl o věci v senátě složeném z předsedkyně senátu JUDr. J. H. a přisedících JUDr. J. Z. a JUDr. J. Ž., a co tímto usnesením nařídil, aby věc projednal jiný senát Obvodního soudu pro Prahu 4 – rozhodl o věci rozsudkem ze dne 6. 3. 2014, č. j. 15 C 168/2008-295, v senátě složeném z předsedy senátu JUDr. L. N. a přisedících Mgr. L. B. a Ing. D. H., která se jako přisedící zúčastnila jednání soudu prvního stupně konaného dne 19. 3. 2010, při němž byl proveden důkaz výsledkem jednatele žalovaného MUDr. D. K. a které bylo za účelem výslechu svědků odročeno.

15. Za tohoto stavu věci závisí napadený rozsudek odvolacího soudu mimo jiné na vyřešení otázky procesního práva, jak má být správně obsazen soud poté,

co odvolací soud zrušil rozhodnutí soudu prvního stupně a podle § 221 odst. 2 občanského soudního řádu nařídil, aby v dalším řízení věc projednal a rozhodl jiný senát. Protože tato právní otázka v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, je dovolání proti rozsudku odvolacího soudu podle § 237 o. s. ř. přípustné.

č. 45

IV.

Důvodnost dovolání

16. Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání žalovaného není opodstatněné.

17. Podle § 221 odst. 2 o. s. ř., zruší-li odvolací soud rozhodnutí proto, že nebyl dodržen závazný právní názor (§ 226 odst. 1, § 235h odst. 2 věta druhá a § 243d odst. 1 o. s. ř.) nebo že v řízení došlo k závažným vadám, může nařídít, aby v dalším řízení věc projednal a rozhodl jiný senát (samosoudce), nebo přikázat věc k dalšímu řízení jinému soudu prvního stupně, kterému je nadřizen.

18. Zrušil-li odvolací soud rozhodnutí soudu prvního stupně a rozhodl-li o vrácení věci k dalšímu řízení, § 221 odst. 2 o. s. ř. mu umožňuje, aby současně nařídil, že věc v dalším řízení projedná a rozhodne jiný senát (samosoudce) soudu prvního stupně, nebo aby věc přikázal jinému soudu prvního stupně, jemuž je nadřizen. Důvodem k tomu opatření je závěr odvolacího soudu o tom, že soud prvního stupně v rozporu s § 226 odst. 1, § 235h odst. 2 věta druhá nebo (do 31. 12. 2012) § 243d odst. 1 o. s. ř. (s účinností od 1. 1. 2013 srov. § 243g odst. 1 o. s. ř.) nedodržel závazný právní názor odvolacího soudu, soudu, který rozhodl o žalobě pro zmatečnost, nebo dovolacího soudu, anebo že v řízení před soudem prvního stupně došlo k závažným procesním vadám. Podle § 221 odst. 2 o. s. ř. může odvolací soud postupovat z kteréhokoliv z těchto důvodů. Protože okolnosti uvedené v § 221 odst. 2 o. s. ř. se mohou projevit nejen v odvoláním napadeném rozhodnutí, ale i v řízení, které jeho vydání předcházelo, mohou být důvodem k postupu podle tohoto ustanovení rovněž vady, kterými trpí řízení, i když odvoláním napadené rozhodnutí je samo o sobě bezvadné. Smyslem uvedeného opatření odvolacího soudu je zamezit potencionálním průtahům v řízení pramenícím z toho, že by soud prvního stupně po zrušení jeho rozhodnutí odvolacím soudem ani v dalším řízení nerespektoval ve věci vyslovený závazný právní názor nebo nezajistil, aby řízení nebylo zatíženo závažnými vadami, a že by proto i jeho další rozhodnutí muselo být odvolacím soudem zrušeno.

19. Nařídí-li odvolací soud podle § 221 odst. 2 o. s. ř., aby věc v dalším řízení projednal a rozhodl jiný senát (samosoudce), nemohou se takto vyloučení soudci nebo přísedící podílet u soudu prvního stupně ani v budoucnu na projednání a rozhodování stejné věci. Na základě postupu odvolacího soudu podle tohoto

č. 45

ustanovení však nejsou vyloučeni všichni soudci (přisedící), kteří se v průběhu řízení u soudu prvního stupně účastnili na projednání a rozhodování věci, nýbrž jen ti, kteří vydali rozhodnutí, jež odvolací soud zrušil a v němž nebyl dodržen závazný právní názor nebo jehož vydání předcházely závažné vady řízení. Na soudce (přisedící), kteří se na vydání tohoto rozhodnutí nepodíleli, se opatření odvolacího soudu nevztahuje, neboť u nich není důvod předpokládat, že by v dalším řízení nerespektovali ve věci vyslovený závazný právní názor nebo nezajistili, aby řízení nebylo zatíženo závažnými vadami, k nimž dříve došlo.

20. Nejvyšší soud proto dospěl k závěru, že zrušil-li odvolací soud rozhodnutí soudu prvního stupně proto, že nebyl dodržen závazný právní názor nebo že v řízení došlo k závažným vadám, a nařídil-li, aby v dalším řízení věc projednal a rozhodl jiný senát (samosoudce), nemohou se v dalším řízení účastnit na projednání a rozhodování věci jen soudci (přisedící), kteří vydali zrušené rozhodnutí.

21. V projednávané věci se přisedící Ing. D. H. nezúčastnila jednání soudu prvního stupně, při němž byl vyhlášen jeho rozsudek ze dne 24. 10. 2012, č. j. 15 C 168/2008-215, a na vydání tohoto rozsudku se tedy nepodílela. Protože Ing. D. H. nepatřila mezi soudce (přisedící), kteří vydali uvedený rozsudek, mohla se – jak vyplývá z výše uvedeného – účastnit na projednání a rozhodování této věci i poté, co odvolací soud tento rozsudek usnesením ze dne 1. 10. 2013, č. j. 23 Co 195/2013-273, zrušil a co tímto usnesením nařídil, aby v dalším řízení věc projednal a rozhodl jiný senát (samosoudce). Závěr odvolacího soudu, že soud prvního stupně nebyl nesprávně obsazen, jestliže se jednání, při němž byl vyhlášen rozsudek ze dne 6. 3. 2014, č. j. 15 C 168/2008-295, zúčastnila přisedící Ing. D. H., je proto v souladu se zákonem.

22. Opodstatněná není ani námitka dovolatele, že provedení důkazu prostřednictvím dokumentů obsahujících přehledy návštěv pacientů žalobkyně v letech 2005–2008 nebylo přípustné, neboť tyto přehledy mají povahu výpisů ze zdravotnické dokumentace, které žalobkyně pořídila v rozporu se zákonem o péči o zdraví lidu, a obsahují osobní a citlivé údaje o pacientech, které žalobkyně při prokazování odpracované doby použila v rozporu s právními předpisy na ochranu osobních údajů.

23. Zdravotnická dokumentace obsahuje osobní údaje pacienta v rozsahu nezbytném pro identifikaci pacienta a zjištění anamnézy, informace o onemocnění pacienta, o průběhu a výsledku vyšetření, léčení a o dalších významných okolnostech souvisejících se zdravotním stavem pacienta a s postupem při poskytování zdravotní péče [§ 67b odst. 2 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, účinného do 31. 3. 2012; s účinností od 1. 4. 2012 srov. § 53 odst. 2 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů]. Vzhledem k tomu, že přehledy návštěv pacientů žalobkyně

ve zdravotnickém zařízení žalovaného v letech 2005–2008, které byly v řízení použity jako důkaz k prokázání tvrzení žalobkyně o rozsahu její pracovní doby a ve kterých jsou uvedeny jména a příjmení pacientů, rok jejich narození a doba jejich návštěvy ve zdravotnickém zařízení žalovaného, neobsahují údaje o pacientech v rozsahu nezbytném pro jejich identifikaci a zjištění anamnézy a ani informace o jejich onemocnění, o průběhu a výsledku vyšetření, léčení a o dalších významných okolnostech souvisejících s jejich zdravotním stavem a s postupem při poskytování zdravotní péče, nejde o výpisy ze zdravotnické dokumentace pacientů žalobkyně, a provedení důkazu přehledy návštěv pacientů bez jejich souhlasu proto nemohlo být v rozporu se zákonem č. 20/1966 Sb., ve znění pozdějších předpisů (s účinností od 1. 4. 2012 se zákonem č. 372/2011 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

24. Přehledy návštěv pacientů žalobkyně ve zdravotnickém zařízení žalovaného v letech 2005–2008 neobsahují ani osobní údaje týkající se pacientů. Osobním údajem se pro účely zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, rozumí jakákoliv informace týkající se určeného nebo určitelného subjektu údajů; subjekt údajů se považuje za určený nebo určitelný, jestliže lze subjekt údajů přímo či nepřímo identifikovat zejména na základě čísla, kódu nebo jednoho či více prvků, specifických pro jeho fyzickou, fyziologickou, psychickou, ekonomickou, kulturní nebo sociální identitu [srov. § 4 písm. a) uvedeného zákona]. Informace o pacientech uvedené v přehledech návštěv se však netýkají určených nebo určitelných subjektů, neboť pacienti na základě nich nelze přímo ani nepřímo identifikovat. Dospěla-li judikatura soudů ve věcech správního soudnictví (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 7. 2009 sp. zn. 1 As 98/2008, který byl uveřejněn pod č. 1944 ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, roč. 2009) k závěru, že jméno a příjmení fyzické osoby v kombinaci s číslem občanského průkazu není osobním údajem ve smyslu § 4 písm. a) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, neboť na základě těchto údajů není možné určit konkrétní osobu, tím spíše je opodstatněný závěr, že osobním údajem ve smyslu tohoto ustanovení není jméno a příjmení fyzické osoby ve spojení s rokem jejího narození. Neobsahují-li přehledy návštěv pacientů osobní údaje týkající se pacientů, tím méně pak mohou obsahovat citlivé údaje o nich, kterými jsou osobní údaje vypovídající o okolnostech uvedených v § 4 písm. b) zákona č. 101/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů, mimo jiné o zdravotním stavu.

25. Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu je z hlediska uplatněného dovolacího důvodu správný. Protože nebylo zjištěno, že by byl postížen některou z vad, uvedených v § 229 odst. 1 o. s. ř., § 229 odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř. nebo v § 229 odst. 3 o. s. ř. anebo jinou vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud dovolání žalovaného podle § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.

Č. 46

č. 46

Autorské právo

§ 35 zákona č. 121/2000 Sb., § 47b zákona č. 111/1998 Sb.

Ustanovení § 47b zákona č. 111/1998 Sb. (ve znění pozdějších předpisů) konstruuje kvazilicenční omezení autorského práva, jehož účelem je vysokou školou nevýdělečné zveřejnění disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, tj. zveřejnění díla [§ 4 odst. 1 zákona č. 121/2000 (ve znění pozdějších předpisů)], které přesahuje užití školního díla pro vnitřní potřebu školy ve smyslu § 35 odst. 3 zákona č. 121/2000 Sb. (ve znění pozdějších předpisů). I v tomto případě zákonného omezení autorského práva však platí restriktivní výklad, který musí být v souladu s tříkrokovým testem, který je výslovně vyjádřen v § 29 odst. 1 autorského zákona.

Nejvyšší soud k dovolání žalované zrušil rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 26. 2. 2015, sp. zn. 7 Co 5/2014, a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2015, sp. zn. 30 Cdo 2864/2015, ECLI:CZ:NS:2015:30.CDO.2864.2015.1)

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 29. 4. 2014, č. j. 23 C 61/2013-117, zamítl žalobu, aby žalovanému bylo uloženo odstranit závadný stav, a to znepřístupněním disertační práce žalobce s názvem „Důsledky vad právních úkonů na soukromoprávní vztahy“, která byla žalobcem odevzdána žalovanému v roce 2011 a jež byla vložena do archivu závěrečné práce dne 18. 2. 2011, a to prostřednictvím veřejné elektronické sítě (internet). Dále zamítl žalobu, aby žalovanému bylo uloženo odstranit závadný stav, a to znepřístupněním disertační práce žalobce s názvem „Důsledky vad právních úkonů na soukromoprávní vztahy“, jež byla žalobcem odevzdána žalovanému v roce 2012 a jež byla vložena do archivu závěrečné práce dne 27. 1. 2012, a to prostřednictvím veřejné elektronické sítě (internet). Rozhodl též o náhradě nákladů řízení.

2. Po provedeném dokazování soud prvního stupně konstatoval neexistenci jakékoliv případné žalobcovy výhrady, která by se týkala jeho závazků vůči

nakladateli Wolters Kluwer ČR, a. s., která vydala jeho disertační práci v knižní podobě, resp. eventuální výhrady, která by se týkala vlastních autorských práv (žalobce) za situace, kdy žalobce při odevzdání obou verzí disertačních prací neuplatnil námitky vůči jejich zveřejnění podle § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění do 1. 1. 2012 (dále jen „zákon o vysokých školách“), a podle vnitřních předpisů žalované. Žalobce měl přitom možnost žalovanou požádat o nezveřejnění práce nebo o dočasné vynětí z povinnosti práci a navazující dokumenty zveřejnit, což neučinil.

3. Soud prvního stupně shledal, že žalovaná jednala v souladu s ustanoveními zákona č. 121/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen „autorský zákon“), stejně tak jako zákona o vysokých školách a současně i s příslušnými ustanoveními vlastních vnitřních předpisů, zejména se Studijním a zkušebním řádem Masarykovy univerzity ve znění účinném do 31. 1. 2012, pokud uveřejnila obě verze disertační práce žalobce. Žalobce měl možnost z titulu ochrany autorských práv nezveřejnění dokumentů na veřejnosti elektronickou cestou projednat se žalovaným, a tak zajistit, aby nebyly publikovány, čehož ale nevyužil; návrhy na smírné řešení věci nabízené žalovanou (přitom) vždy odmítl.

4. K odvolání žalované Vrchní soud v Olomouci (dále „odvolací soud“ nebo „soud druhého stupně“) rozsudkem ze dne 26. 2. 2015, č. j. 7 Co 5/2014-142, rozsudek soudu prvního stupně změnil a žalované určil povinnost odstranit závadný stav tak, aby byly zpřístupněny obě verze disertační práce žalobce. Rozhodl též o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů.

5. Odvolací soud své rozhodnutí ve věci samé odůvodnil především tím, že disertační práce žalobce je školním dílem podle autorského zákona, které může škola v souladu s § 34 odst. 3 tohoto zákona užít pouze ke své vnitřní potřebě, přičemž tak může učinit prostřednictvím vnitřní sítě elektronických komunikací (intranet). Žalovaná ale práci žalobce zveřejnila prostřednictvím elektronické sítě internet skutečně přístupné komukoliv, čímž porušila jeho autorská práva.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

6. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná (dále též „dovolatelka“) včasné dovolání, jehož přípustnost dovozuje z § 237 o. s. ř., když tvrdí, že předmětná otázka nebyla dosud dovolacím soudem vyřešena, přičemž namítá, že se odvolací soud nevypořádal s právní úpravou obsaženou v § 47b zákona o vysokých školách, který novelou ke dni 1. 1. 2006 zakotvil v českém právním řádu další licenci týkající se vyjmenovaných školních děl. Nelze přehlédnout, že podle § 47b odst. 3 zákona o vysokých školách je s odevzdáním práce spojena nevyvratitelná právní domněnka souhlasu autora se zveřejněním jeho práce. Dovolatelka poukazuje na to, že hlavním důvodem této novelizace byl

nepochybně veřejný zájem na transparentnosti činnosti vysokých škol (zejména pak veřejných vysokých škol), přičemž dovolatelka má za to, že ustanovení jejího vnitřního předpisu dostatečným způsobem berou v úvahu případnou kolizi možných zúčastněných zájmů včleněním zmírňovacích opatření, připouštějících, že práce dokonce zveřejněna být nemusí nebo nemusí být publikována celá. Žalobce však takovéto možnosti nevyužil a žádné důvody, které by bylo možné akceptovat, žalované nesdělil. Dovolatelka proto navrhla, aby dovolací soud rozhodnutí odvolacího soudu změnil tak, že rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích I. a II. o zamítnutí žaloby potvrdí a žalované přízná právo na náhradu nákladů celého řízení.

7. Žalobce se k podanému dovolání vyjádřil podáním ze dne 12. 10. 2015, v němž se zcela ztotožňuje s dovoláním napadeným rozsudkem odvolacího soudu. Zejména zdůrazňuje, že soud druhého stupně zřetelně konstatoval, že § 47b zákona o vysokých školách upravující zveřejňování závěrečných prací je třeba vykládat restriktivně a výklad tohoto ustanovení se nesmí dít v rozporu se zájmy autora. Současně odkazuje na závěry odvolacího soudu, pokud uvedl, že závěrečné práce jsou podle autorského zákona školním dílem se všemi konsekvencemi, které pro ně vyplývají z § 35 odst. 3 autorského zákona. Navrhuje proto zamítnutí dovolání a přisouzení náhrady nákladů dovolacího řízení.

III.

Přípustnost dovolání

8. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) přihlédl k čl. II bodu 2. zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, a vyšel tak ze znění tohoto procesního předpisu účinného od 1. 1. 2014.

9. Dovolací soud uvážil, že dovolání bylo podáno oprávněnou osobou, že byly splněny předpoklady obsažené v § 241 o. s. ř., stalo se tak ve lhůtě ve smyslu § 240 odst. 1 o. s. ř., přičemž je dovolání charakterizováno obsahovými i formálními znaky požadovanými § 241a odst. 2 o. s. ř. Poté se zabýval otázkou přípustnosti tohoto dovolání.

10. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

11. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

12. Podle § 241a odst. 1 o. s. ř. lze dovolání podat pouze z důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

13. Dovolací soud dospěl k závěru, že dovolání žalované je přípustné. Dovolatelka namítá ve smyslu § 237 o. s. ř., že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která v rozhodovací praxi dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena – konkrétně, zda zveřejnění závěrečných (disertačních) prací příslušnou školou bez výslovně k tomu uděleného souhlasu autora práce (studenta, absolventa apod.) je nutno klasifikovat jako neoprávněný zásah do autorských práv zpracovatele. Naskýtá se tak zásadní otázka aplikace § 47b zákona o vysokých školách, který novelou ke dni 1. 1. 2006 zakotvil v českém právním řádu další licenci užití autorských děl – v tomto případě školních děl. Za popsaného stavu věci pak dovolací soud napadené rozhodnutí odvolacího soudu přezkoumal se závěrem, že dovolání bylo podáno důvodně.

č. 46

IV.

Důvodnost dovolání

14. Z § 242 odst. 1 až 3 o. s. ř. vyplývá, že právní úprava institutu dovolání obecně vychází ze zásady vázanosti dovolacího soudu podaným dovoláním. Dovolací soud je přitom vázán nejen rozsahem dovolacího návrhu, ale i uplatněným dovolacím důvodem. Současně, je-li dovolání přípustné, je dovolací soud povinen přihlédnout i k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a to i tehdy, když nebyly uplatněny v dovolání. Ty však v posuzované věci zjištěny nebyly.

15. Uplatněný dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř. dopadá na případy, kdy dovoláním napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Jde o omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav. O takový případ jde tehdy, pokud soud buď použil jiný právní předpis, než který měl správně použít, nebo jestliže sice aplikoval správný právní předpis, avšak nesprávně jej vyložil. Nesprávné právní posouzení věci může být způsobitým dovolacím důvodem jen tehdy, bylo-li rozhodující pro výrok rozhodnutí odvolacího soudu.

16. Podle § 2 odst. 1 autorského zákona předmětem práva autorského je dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoliv objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam (dále jen „dílo“). Dílem je zejména dílo slovesné vyjádřené řečí nebo písmem, dílo hudební, dílo dramatické a dílo hudebně dramatické, dílo choreografické a dílo pantomimické, dílo fotografické a dílo vyjádřené postupem podobným fotografii, dílo audiovizuální, jako je dílo kinematografické, dílo

výtvarné, jako je dílo malířské, grafické a sochařské, dílo architektonické včetně díla urbanistického, dílo užitého umění a dílo kartografické.

17. Výjimky z ochrany podle práva autorského ve veřejném zájmu jsou formulovány v § 3 autorského zákona, podle něhož ochrana podle práva autorského se nevztahuje na

č. 46

a) úřední dílo, jímž je právní předpis, rozhodnutí, opatření obecné povahy, veřejná listina, veřejně přístupný rejstřík a sbírka jeho listin, jakož i úřední návrh úředního díla a jiná přípravná úřední dokumentace, včetně úředního překladu takového díla, sněmovní a senátní publikace, pamětní knihy obecní (obecní kroniky), státní symbol a symbol jednotky územní samosprávy a jiná taková díla, u nichž je veřejný zájem na vyloučení z ochrany,

b) výtvary tradiční lidové kultury, není-li pravé jméno autora obecně známo a nejde-li o dílo anonymní nebo o dílo pseudonymní (§ 7 téhož zákona); užít takové dílo lze jen způsobem nesnižujícím jeho hodnotu.

18. Podle § 4 autorského zákona prvním oprávněným veřejným přednesením, provedením, předvedením, vystavením, vydáním či jiným zpřístupněním veřejnosti je dílo zveřejněno (odstavec 1). Zahájením oprávněného veřejného rozšiřování rozmnoženin je dílo vydáno (odstavec 2).

19. Podle § 11 odst. 1 autorského zákona má autor právo rozhodnout o zveřejnění svého díla.

20. V § 35 autorského zákona se praví, že do práva autorského nezasahuje ten, kdo nikoliv za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu užije dílo při občanských či náboženských obřadech nebo při úředních akcích pořádaných orgány veřejné správy (odstavec 1). Do práva autorského nezasahuje ten, kdo nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu užije dílo při školních představeních, v nichž účinkují výlučně žáci, studenti nebo učitelé školy nebo školského či vzdělávacího zařízení (odstavec 2). Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní vnitřní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení – školní dílo (odstavec 3).

21. Podle § 47b zákona o vysokých školách vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a záznamu o průběhu a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy (odstavec 1). Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy, nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště

vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny (odstavec 2). Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby (odstavec 3).

22. Dovolací soud vychází se skutečnosti, že autorský zákon je normou obecnou vůči zákonu o vysokých školách, který je normou speciální. Novelou zákona o vysokých školách č. 552/2005 Sb. byl do tohoto zákona včleněn § 47b ukotvující povinnost vysokých škol zveřejnit závěrečné práce; současně byl definován konkludentní souhlas autora práce s jejím zveřejněním, když tento presumovaný souhlas se pojí s faktem odevzdání práce. Způsob zveřejnění zákonodárce ponechal na akademické samosprávě, která měla svými vnitřními předpisy dostát zákonné povinnosti, ale také ji vyvážit s ohledem na autorská práva studenta, který školní dílo vytvořil.

23. Protože otázka správného vyvážení obou zákonných požadavků tvoří jádro sporu, dovolací soud se jí zabýval přednostně. Soud prvního stupně ve svém rozhodnutí uvedl, že dovolatelka postupovala v souladu s autorským právem i podzákonnými normami, když v opatření rektora Masarykovy univerzity č. 3/2009 v čl. 1 přiznává za určitých podmínek autorovi právo na nezveřejnění dokumentu široké veřejnosti elektronickou cestou, pokud o to autor požádá. Odvolací soud se otázkou vztahu § 47b zákona o vysokých školách a autorského zákona nezabýval, pouze dovodil výkladem § 35 autorského zákona, že uveřejnění práce na internetu nelze pokládat za užití díla pro vnitřní potřebu, a proto konstatoval porušení autorského práva žalobce ze strany žalované.

24. Ustanovení § 47b zákona o vysokých školách ve svém důsledku konstruuje kvazilicenční omezení autorského práva, které však přesahuje užití školního díla pro vnitřní potřebu školy, neboť jeho účelem je zveřejnění díla (srovnej § 4 odst. 1 autorského zákona). Stejně jako pro jakékoliv zákonné omezení autorského práva platí i v tomto případě omezující (restriktivní) výklad, který musí být v souladu s tříkrokovým testem, který je výslovně vyjádřen v § 29 odst. 1 autorského zákona (srovnej CHALOUPKOVÁ H., HOLÝ P., Autorský zákon, C. H. BECK, 4. vydání, 2012).

25. V tomto případě je proto nutné provést test proporcionality, tak, jak ho uvádí § 29 odst. 1 autorského zákona. Toto ustanovení upravuje obecnou zásadu, kterou obsahuje jak Bernská úmluva, tak Dohoda TRIPS, pokud jde o výjimky z výlučného práva autorského. Jde o výkladové pravidlo ve vztahu ke všem způsobům volného užití a zákonné licence.

26. Tradiční doktrinální výklad rozsahu všech omezení autorského práva vychází z kritéria „spravedlivého nakládání“. Bezvýjimečně se jedná o výklad dovoleného zásahu, který je vždy zužující (restriktivní), což odpovídá absolutní povaze autorského práva k cizímu dílu, do níž se touto mimořádně zákonem dovolenou cestou v upřednostněném obecném zájmu zasahuje.

27. Dovolena jsou tak pouze bezesmluvní užití díla:

[1] která jsou stanovena ve zvláštních případech stanovených v autorském zákoně; rozšiřujícím výkladem též v jiném zákoně, neboť druh zákona není rozhodný, význam má jen „zvláštní případ“ a „zákon“,

[2] která nejsou v rozporu s běžným způsobem užití díla,

[3] jimiž nejsou nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autorů (srovnej TELECI, TUMA P., Autorský zákon. C. H. BECK, 1. vydání, 2007, s. 341).

28. První z uvedených podmínek považuje dovolací soud za splněnou, neboť k omezení autorských práv žalobce došlo na základě zákona o vysokých školách v souladu s § 47b uvedeného zákona.

29. K druhé z nastíněných podmínek dovolací soud uvádí, že zveřejnění disertační práce (obou jejích verzí) žalovanou se nejeví být v rozporu s běžným způsobem užití díla, neboť závěrečné práce tvoří jeden z předpokladů pro úspěšné zakončení studia, jejich účel je tedy primárně studijní, běžný způsob užití díla tedy obsahuje i zásadu odevzdání práce za účelem završení studia.

30. Pokud současně nastane případ, že student se svou prací nakládá také jinak, například jestliže na základě licenční smlouvy, kterou uzavře s vydavatelem, je tato práce paralelně vydána, má autor v takovém případě – jak již bylo naznačeno výše – možnost požádat o její částečné či úplné znepřístupnění. V předmětném řízení však nebylo prokázáno, že by tuto možnost žalobce využil. Dovolací soud současně poznamenává, že § 47b zákona o vysokých školách, na jehož základě začala dovolatelka uveřejňovat závěrečné práce studentů, vstoupilo v účinnost v roce 2006 a v době odevzdání první verze disertační práce žalobce již bylo účinné pět let.

31. Dovolací soud neshledal ani nepřiměřené dotčení oprávněných zájmů žalobce jako autora, neboť, jak bylo řečeno, žalobce měl možnost publikaci své práce žalovanou vyloučit. Jestliže tak neučinil a ani při druhém odevzdání práce, kdy již o uveřejnění první verze této práce věděl, žádné výhrady nevzněl, nemohlo být jeho očekávání legitimní.

32. Protože právní posouzení zvolené odvolacím soudem je z výše vyložených důvodů nesprávné, Nejvyšší soud postupem podle § 243e o. s. ř. zrušil rozsudek odvolacího soudu a vrátil mu věc k dalšímu řízení.

Č. 47

č. 47

Pojištění

§ 6 odst. 1 zákona č. 168/1999 Sb., § 33 odst. 1 zákona č. 37/2004 Sb.

Jestliže pojistitel jedné z osob, která společně s dalšími osobami odpovídá za škodu způsobenou při dopravní nehodě motorových vozidel, poskytl poškozenému pojistné plnění za způsobenou škodu v plném rozsahu, resp. v rozsahu vyšším než odpovídá míře účasti jím pojištěné osoby, má výplatou takového plnění právo na vypořádání podle míry účasti jednotlivých osob na dopravní nehodě, a to přímo proti pojistitelům ostatních účastníků nehody.

Nejvyšší soud k dovolání žalobce zrušil rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 20. 6. 2013, sp. zn. 22 Co 238/2013, a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2015, sp. zn. 23 Cdo 4210/2013, ECLI:CZ:NS:2015:23.CDO.4210.2013.1)

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Pardubicích rozsudkem ze dne 24. 1. 2013, č. j. 105 C 128/2010-214, zamítl žalobu o zaplacení 67 462,77 EUR s příslušenstvím (bod I. výroku) a rozhodl o náhradě nákladů řízení mezi účastníky (bod II. výroku). Doplňujícím usnesením ze dne 1. 2. 2013, č. j. 105 C 128/2010-217, pak byl tento rozsudek doplněn o výrok pod bodem III., jímž bylo žalobci uloženo nahradit státu náklady řízení.
2. K odvolání žalobce Krajský soud v Hradci Králové rozsudkem ze dne 20. 6. 2013, č. j. 22 Co 238/2013-284, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil (první výrok) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).
3. Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, že dne 17. 8. 2006 došlo na silnici č. I/65 ve směru od Jablonce nad Nisou na Prahu k dopravní nehodě – střetu motocyklu zn. Kawasaki a osobního automobilu Nissan. Motocykl Kawasaki řídil H. H., který byl též jeho provozovatelem, a spolu s ním jela na motocyklu v okamžiku střetu paní F. C. Osobní automobil řídil pan A. R. K dopravní nehodě došlo tak, že pan H. jako řidič motocyklu Kawasaki pojal úmysl odbočit ze silnice I/65 vlevo, dával znamení o změně směru

č. 47

jízdy, snížil rychlost a zajel ke středové čáře. Řidič za ním jedoucího vozidla Nissan důvodně předpokládal, že pomalu jedoucí motocykl, který najel k levému okraji jízdního pruhu, odbočuje vlevo, a proto ho řidič vozidla Nissan objížděl zprava při dodržení bezpečného bočního odstupu. Poté, co řidič motocyklu zjistil, že na komunikaci, na kterou chtěl odbočit, je zákaz vjezdu, náhle změnil směr jízdy, čímž vjel do dráhy vozidla Nissan, a stal se tak pro jeho řidiče náhlou a neočekávanou překážkou. Došlo ke střetu vozidel, k pádu paní C. z motocyklu Kawasaki a následně též ke ztrátě stability řidiče motocyklu a jeho pádu na pravé rameno. Při uvedené dopravní nehodě utrpěla paní C. zranění, jehož léčení si vyžádalo určité náklady. Řidič motocyklu pan H. byl ve Spolkové republice Německo odsouzen Obvodním soudem Starnberg za předmětnou dopravní nehodu, při níž se měl dopustit tělesného poškození paní C. z nedbalosti, a to k peněžitému trestu 50 denních sazeb po 25 EUR; trest zákazu řízení mu uložen nebyl. Paní C. uplatnila nárok na náhradu nákladů vynaložených na léčení u žalobce jakožto pojistitele odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla – motocyklu Kawasaki, a podle tvrzení žalobce jí byly tyto náklady ve výši žalované částky žalobcem uhrazeny. Provozovatel, resp. vlastník automobilu Nissan, měl v době dopravní nehody sjednáno pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla u žalované.

4. Nejprve odvolací soud přitakal závěru soudu prvního stupně o aplikaci českého práva jako práva rozhodného. Uvedl, že co se týče nároků na náhradu škody, nevztahují se na danou věc žádné přímo použitelné předpisy Evropské unie ani neexistuje příslušná dvoustranná mezinárodní úmluva mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo. Ohledně Úmluvy o právu použitelném pro dopravní nehody ze dne 4. 5. 1971, publikované pod č. 130/1976 Sb., konstatoval, že touto se řídí právo rozhodné pouze pro samotný nárok na náhradu škody, nikoli však již pro postih mezi odpovědnými osobami ani na postih a přechod práv týkajících se pojistitelů. Aplikoval tedy § 15 ve spojení s § 10 odst. 1 zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZMPS“). Uvedl, že v daném případě je místo, kde došlo ke skutečnosti, která zakládá nárok na náhradu škody, nepochybně na území České republiky. Na stejném místě došlo k poškození zdraví paní C., tj. ke vzniku vlastní škody na zdraví.

5. Dále se odvolací soud zabýval otázkou aktivní a pasivní legitimace. Předně uvedl, že směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/26/ES, o sblížování právních předpisů členských států týkajících se pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a o změně směrnic Rady 73/239/EHS a 88/3357/EHS (dále též jen „Směrnice“) vyžadovala, aby členské státy ve svém právním řádu upravily možnost přímého nároku poškozeného z dopravní nehody vůči pojistiteli škůdce. Tento přímý nárok poškozeného je pak založen § 9 odst. 1 zákona č. 168/1999 Sb. Pro rozhodnutí věci tedy považoval za podstatné,

zda je možno žalobce považovat za poškozeného ve smyslu § 9 odst. 1, resp. § 2 písm. g) zákona č. 168/1999 Sb., přičemž tato ustanovení je nutno vykládat v souladu s účelem příslušných směrnic EU.

6. Konstatoval, že panu H. vzniklo podle § 439 ve spojení s § 511 odst. 3 obč. zák. právo na vypořádání vyplacené částky (uspokojení nároku paní C., resp. její zdravotní pojišťovny, na náhradu škody na zdraví) vůči ostatním škůdcům. Toto právo pak přešlo na žalobce tím, že nárok paní C. uspokojil jako pojistitel odpovědnosti za škodu. Je to tedy žalobce, kterému svědčí aktivní legitimace pro vymáhání nároku na vzájemné vypořádání škůdců. Z tohoto pohledu se žalobce svého nároku domáhal důvodně. Aktivní legitimaci žalobce tedy shledal.

7. Dále odvolací soud posuzoval to, vůči komu mohl a měl žalobce shora uvedený nárok na vypořádání podle § 439 obč. zák. uplatnit, tedy zda proti dalšímu škůdci či snad přímo proti pojistiteli „spoluškůdce“. Připomněl, že § 9 zákona č. 168/1999 Sb. zakládá poškozenému přímý nárok na plnění. V posuzované věci ale žalobce již neuplatňuje nárok na náhradu škody, nejde ani o poškozeného a ani jeho právního nástupce. Žádné ustanovení zákona č. 168/1999 Sb. neposkytuje oporu pro přímé uplatnění takového samostatného nároku na vypořádání mezi solidárně zavázanými škůdci podle § 439 obč. zák. proti pojistiteli, a nelze tedy v posuzované věci dovodit pasivní legitimaci pojistitele škůdce. Tento výklad § 9 odst. 1 zákona č. 168/1999 Sb. přitom považoval za v souladu s účelem Směrnice. Odvolací soud tedy dospěl k závěru, že nárok byl uplatněn proti pasivně nelegitimovanému subjektu.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

8. Proti rozsudku odvolacího soudu (do obou jeho výroků) podal žalobce dovolání, jehož přípustnost dovozuje z § 237 zákona č. 99/1963, občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „o. s. ř.“), uplatňuje dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci.

9. Dovolatel je toho názoru, že odvolací soud otázku pasivní legitimace neposoudil z právního hlediska správně. Nesouhlasí s právním názorem odvolacího soudu, že je v daném případě nutno aplikovat české právo. Podle dovolatele je rozhodným právem německé právo. Má za to, že je nutno vycházet z přímo aplikovatelného evropského práva, konkrétně pak z Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. 7. 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (tzv. Nařízení Řím II).

10. Dále dovolatel nesouhlasí ani s interpretací § 15 ZMPS odvolacím soudem.

11. Dovolatel se rovněž neztotožňuje s právním názorem odvolacího soudu, že v daném případě nelze žalovanou považovat za pasivně legitimovaného, neboť za „poškozeného“ ve smyslu zákona č. 168/1999 Sb. lze považovat i žalobce.

Pojistitel jedné z osob, která společně s dalšími osobami odpovídá za škodu způsobenou při dopravní nehodě motorových vozidel, má podle dovolatele právo na vypořádání přímo proti pojistitelům ostatních účastníků nehody.

12. V závěru dovolatel navrhuje, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

č. 47

13. K dovolání žalobce se vyjádřila žalovaná tak, že považuje rozhodnutí odvolacího soudu za věcně správné.

III.

Přípustnost dovolání

14. Nejvyšší soud jako soud dovolací dovolání žalobce proti citovanému rozsudku odvolacího soudu projednal a o něm rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (viz čl. II bod 2 ve spojení s čl. VII zákona č. 293/2013 Sb.).

15. Nejvyšší soud se jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno řádně a včas, osobou k tomu oprávněnou a řádně zastoupenou (§ 241 odst. 1 o. s. ř.), zabýval přípustností dovolání.

16. Podle § 237 o. s. ř. je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně, anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

17. Dovolání je přípustné pro řešení otázky, zda pojistitel jedné z osob, která společně s dalšími osobami odpovídá za škodu způsobenou při dopravní nehodě motorových vozidel, poskytl-li poškozenému pojistné plnění za způsobenou škodu v plném rozsahu, resp. v rozsahu vyšším než odpovídá míře účasti jím pojištěné osoby, má právo na vypořádání podle míry účasti jednotlivých osob na dopravní nehodě, a to přímo proti pojistitelům ostatních účastníků nehody.

IV.

Důvodnost dovolání

18. Podle odvolacího soudu takový nárok není dán, nevyplývá ze zákona č. 168/1999 Sb., neboť žalobce nelze považovat za poškozeného ve smyslu § 9 odst. 1, resp. § 2 písm. g) citovaného zákona, přičemž tato ustanovení je nutno vykládat v souladu s účelem příslušných směrnic EU. Dovolatel naopak namítá, že tento přímý nárok je dán, žalobce naplňuje definici „poškozeného“ ve smyslu zákona č. 168/1999 Sb., přičemž tento svůj závěr dovozuje z německého práva.

19. Dovolací soud se tak předně zabýval otázkou, zdali v projednávané věci pro posouzení možného nároku pojistitele jednoho ze solidárně zavázaných škůdců proti pojistiteli dalšího z takto solidárně zavázaných škůdců je rozhodné německé právo.

20. Namítá-li dovolatel, že je nutno v dané věci vycházet z přímo aplikovatelného evropského práva, konkrétně pak z Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. 7. 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (tzv. Nařízení Řím II), touto otázkou přípustnost dovolání podle § 237 o. s. ř. nezakládá. Dovolatel totiž zřejmě pomíjí časovou působnost tohoto nařízení s ohledem na den, kdy došlo ke skutečnosti, která způsobila škodu (17. 8. 2006).

21. Namítá-li dále dovolatel nesprávný výklad § 15 ZMPS s tím, že má za to, že v dané věci má být aplikováno německé právo, přičemž při své argumentaci vychází z rozboru německé právní úpravy, ani těmito námitkami přípustnost dovolání založit nemůže. Pokud z výše uvedeného důvodu nelze použít přímo aplikovatelné Nařízení Řím II, je nutné v souladu s § 2 ZMPS zkoumat, zdali na daný případ neexistuje aplikovatelná mezinárodní smlouva. V průběhu předchozího řízení vyvstala možnost aplikace Úmluvy o právu použitelném pro dopravní nehody (vyhláška č. 130/1976 Sb. m. s., dále jen „Úmluva“) přijaté v rámci Haagské konference mezinárodního práva soukromého. Skutečnost, že dle dostupných informací na webových stránkách Haagské konference Spolková republika Německo dosud nepřistoupila k Úmluvě, sama o sobě nevylučuje její aplikaci, protože Úmluva by se měla použít na všechny přeshraniční vztahy z dopravních nehod v mezích svého aplikačního rozsahu, přestože se tyto vztahy týkají v jednom či více prvcích nesmluvních států. Úmluva nicméně se nevztahuje na žaloby a postihy náležející sociálně zajišťujícím a podobným institucím nebo veřejným automobilovým fondům nebo proti nim a na jakékoliv vyloučení odpovědnosti stanovené právem, jímž se tyto instituce spravují (shodně viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2006, sp. zn. 25 Cdo 168/2006). Obdobné lze odvodit z vysvětlující zprávy k Úmluvě (Convention on the Law Applicable to Traffic Accidents – Explanatory Report by Mr Eric W. Essén, dostupná na webových stránkách Haagské konference mezinárodního soukromého práva), která jako příklad situace vyloučené z působnosti Úmluvy uvádí s odkazem na čl. 2 odst. 5 subrogaci práv z poškozeného na pojistitele, který jej odškodnil, vůči škůdci. Úmluva proto není na určení rozhodného práva v dané věci použitelná.

22. Pokud pro určení rozhodného práva nelze použít aplikovatelné unijní nebo mezinárodněprávní předpisy, které by na daný vztah dopadaly, je nutné postupovat podle vnitrostátních právních předpisů, konkrétně dle ZMPS. Nejvyšší soud již judikoval (srov. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2005, sp. zn. 25 Cdo 2881/2004, ze dne 26. 4. 2006, sp. zn. 25 Cdo 168/2006, a ze dne 16. 5. 2013, sp. zn. 25 Cdo 57/2010), že tzv. postihové právo nelze ztotožňovat s nárokem na náhradu škody, protože však ZMPS neobsahuje kolizní

č. 47

normy týkající se předmětného regresního vztahu, je nutné *per analogiam* aplikovat § 15 ZMPS pro určení právního řádu, kterým se řídí nároky na náhradu škody *ex delicto*, stanovuje dva základní hraniční určovatele – místo, kde škoda vznikla, nebo místo, kde došlo ke skutečnosti, která zakládá nárok na náhradu škody. Správnému koliznímu uspořádání vztahu přitom v případech obdobných jako v předmětné věci odpovídá použití hraničního určovatele místa, kde došlo ke skutečnosti, která zakládá nárok na náhradu škody (srov. výše citovanou judikaturu).

23. Výklad § 15 ZMPS, jak jej učinil odvolací soud, je proto zcela v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu a pro posouzení otázky nároku žalobce jsou rozhodné české právní předpisy.

24. Podle § 2 písm. f) zákona č. 168/1999 Sb. pro účely tohoto zákona se pojištěným rozumí ten, na jehož povinnost nahradit újmu se pojištění odpovědnosti vztahuje. Podle § 9 odst. 1 zákona č. 168/1999 Sb. poškozený má právo uplatnit svůj nárok na plnění podle § 6 u příslušného pojistitele nebo u Kanceláře, jedná-li se o nárok na plnění z garančního fondu podle § 24.

25. Podle § 6 odst. 1 zákona č. 168/1999 Sb. se pojištění odpovědnosti vztahuje na každou osobu, která odpovídá za škodu způsobenou provozem vozidla uvedeného v pojistné smlouvě. Podle § 6 odst. 2 zákona č. 168/1999 Sb. pak, nestanoví-li tento zákon jinak, má pojištěný právo, aby pojistitel za něj uhradil v rozsahu a ve výši podle občanského zákoníku poškozenému a) způsobenou újmu vzniklou ublížením na zdraví nebo usmrcením, b) způsobenou škodu vzniklou poškozením, zničením nebo ztrátou věci, jakož i škodu vzniklou odcizením věci, pozbyla-li fyzická osoba schopnost ji opatrovat, c) ušlý zisk, d) účelně vynaložené náklady spojené s právním zastoupením při uplatňování nároků podle písmen a) až c); v souvislosti se škodou podle písmene b) nebo c) však jen v případě marného uplynutí lhůty podle § 9 odst. 3 nebo neoprávněného odmítnutí anebo neoprávněného krácení pojistného plnění pojistitelem, pokud poškozený svůj nárok uplatnil a prokázal a pokud ke škodné události, ze které tato újma vznikla a kterou je pojištěný povinen nahradit, došlo v době trvání pojištění odpovědnosti, s výjimkou doby jeho přerušení.

26. Pojištění podle zákona č. 168/1999 Sb. je ze zákona povinným pojištěním odpovědnosti za škodu, která byla způsobena při provozu silničních motorových vozidel. Obecnou zásadou a smyslem tohoto typu pojištění je právo osoby odpovědné za škodu, aby pojistitel za ni poskytl poškozenému pojistné plnění odpovídající rozsahu jeho povinnosti hradit škodu. Zatímco předchozí právní předpis, vyhláška č. 492/1991 Sb., kterou se stanoví rozsah a podmínky zákonného pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla, účinná do 31. 12. 1999, vycházela z tradičních vztahů při pojištění odpovědnosti za škodu a zakládala poškozenému přímý nárok proti pojistiteli jen za výjimečných okolností, zákon č. 168/1999 Sb. oproti tomu možnosti uplatnit

nároky ze strany poškozeného přímo proti pojistiteli rozšířil, resp. stanovil je jako vedoucí princip. Tento přímý nárok má charakter originárního práva poškozeného na pojistné plnění založené zvláštním právním předpisem, jak předvídá § 43 odst. 3 zákona o pojistné smlouvě, které ke vzniku přímého nároku vyžaduje právě výslovnou úpravu zvláštním předpisem či pojistnou smlouvou (srov. v literatuře shodně JANDOVÁ, L., VOJTEK, P. Zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 204).

27. Podle § 33 odst. 1 zákona o pojistné smlouvě přitom, vzniklo-li v souvislosti s hrozcí nebo nastalou pojistnou událostí oprávněné osobě, pojištěnému nebo osobě, která vynaložila zachraňovací náklady, proti jinému právo na náhradu škody nebo jiné obdobné právo, přechází výplatou plnění z pojištění toto právo na pojistitele, a to až do výše částek, které pojistitel ze soukromého pojištění oprávněné osobě, pojištěnému nebo osobě, která vynaložila zachraňovací náklady, vyplatil.

28. Z § 2 písm. f), § 6 odst. 1, 2 a § 9 odst. 1 zákona č. 168/1999 Sb. ve spojení s § 33 odst. 1 zákona o pojistné smlouvě tak vyplývá, že pojistitel jedné z osob, která společně s dalšími osobami odpovídá za škodu způsobenou při dopravní nehodě motorových vozidel, poskytl-li poškozenému pojistné plnění za způsobenou škodu v plném rozsahu, resp. v rozsahu vyšším než odpovídá míře účasti jím pojištěné osoby, má výplatou takového plnění právo na vypořádání podle míry účasti jednotlivých osob na dopravní nehodě, a to přímo proti pojistitelům ostatních účastníků nehody.

29. Provozovatelé přitom poškozenému odpovídají společně a nerozdílně podle § 438 odst. 1 obč. zák. s tím, že nahradí-li jeden z nich škodu v plném rozsahu, může od ostatních spoluškůdců požadovat náhradu ve výši odpovídající jejich účasti na vzniku škody ve smyslu vypořádání podle § 439 obč. zák. Není přitom pochyb, že i v takovém případě má poškozený přímý nárok na pojistné plnění, a to v plném rozsahu vůči pojistiteli kteréhokoliv ze škůdců, a přestože nejde o plnění z titulu náhrady škody, je kterýkoliv pojistitel povinen poskytnout pojistné plnění odpovídající plnému rozsahu způsobené škody bez ohledu na to, jaká je míra účasti osoby u něj pojištěné. Tomu pak bezpochyby musí odpovídat právo takového pojistitele na vypořádání s ostatními spoluškůdci, resp. s pojistiteli jejich odpovědnosti. Splní-li tedy některý z více škůdců celý dluh (nebo alespoň více, nežli by na něj případně připadalo podle podílů), má právo následného postihu vůči ostatním (subrogační regres).

30. Vyloučil-li proto odvolací soud takový přímý způsob vypořádání poukazem na definici v § 2 písm. f) zákona č. 168/1999 Sb., přecenil definiční dosah tohoto ustanovení. Jestliže se podle něj za pojištěného považuje ten, na jehož odpovědnost za škodu se pojištění odpovědnosti vztahuje, pak smyslem této definice je především založit tzv. osobní rozsah pojištění, kdy se pojištění odvíjí od označení vozidla v pojistné smlouvě a pokrývá odpovědnost každé osoby za

č. 47

škodu jeho provozem způsobenou, a to nejen jde-li o provozovatele vozidla, nýbrž i osobu odlišnou, která vozidlo provozovatele v době dopravní nehody řídila a za škodu odpovídá. Zužující výklad vylučující nárok pojistitele, který jako první či jako jediný v plném rozsahu poskytl pojistné plnění, požadovat vypořádání od ostatních zainteresovaných pojistitelů neodpovídá smyslu úpravy tohoto typu pojištění a vedl by ke komplikaci následných vztahů. V takovém případě by totiž plnivší pojistitel musel uplatnit právo na vypořádání proti samotnému spoluškůdci (provozovateli či řidiči), který by mu byl povinen plnit, ač jinak má právo, aby plnění za něj poskytl jeho pojistitel. Restriktivní výklad pojmu poškozený i striktní podřazení charakteru nároku plnícího pojistitele pouze pod pojem vzájemného vypořádacího nároku podle § 439 obč. zák. by musel nutně vést k závěru, že sám pojištěný, pokud se s pojistitelem spoluškůdce podle míry své účasti vypořádal, neplnil na náhradu škody poškozenému a není oprávněn požadovat, aby takový nárok za něj pojistitel jeho odpovědnosti uhradil. Tento důsledek by se vymykal smyslu právní úpravy pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorových vozidel, požadavkům na ochranu poškozeného (pojistitelé by nutně museli začít omezovat svá plnění pouze na rozsah odpovídající míře účasti jimi pojištěné osoby) i na pojistnou ochranu odpovědné osoby, jejíž odpovědnost by v těchto specifických případech nebyla pojištěna, ačkoliv zákon stanoví opak.

31. Jestliže tedy odvolací soud uzavřel, že v projednávané věci není možno dovodit pasivní legitimaci pojistitele spoluškůdce (žalované), není jeho právní posouzení správné.

32. Nemožnost žalobce uplatňovat žalobní nárok proti žalovanému jako pojistiteli dalšího solidárně zavázaného spoluškůdce odvolací soud odvozoval i z horizontálního účinku tzv. čtvrté směrnice o pojištění motorových vozidel Evropského parlamentu a Rady 2000/26/ES.

33. Podle čl. 1 odst. 1 směrnice je účelem této směrnice vytvořit zvláštní opatření použitelná pro poškozené, již mají nárok na náhradu za škody nebo zranění v důsledku nehody v jiném členském státě než ve členském státě bydliště nebo sídla poškozeného, jež byly způsobeny provozem vozidel pojištěných a majících obvyklé stanoviště v členském státě. Aniž jsou dotčeny právní předpisy třetích zemí o občanskoprávní odpovědnosti a mezinárodního práva soukromého, se tato směrnice vztahuje rovněž na poškozené s bydlištěm nebo sídlem v členském státě a mající nárok na odškodnění za každou škodu na věci nebo na zdraví v souvislosti s nehodou ve třetích zemích, jejichž národní kanceláře pojistitelů, jak jsou vymezeny v čl. 1 odst. 3 směrnice 72/166/EHS, se připojily k systému zelených karet, jsou-li tyto dopravní nehody způsobeny provozem vozidel, která jsou pojištěna a mají obvyklé stanoviště v členském státě.

34. Dle čl. 3 směrnice každý členský stát zajistí, aby poškození zmínění v čl. 1 v důsledku nehody vozidel ve smyslu tohoto ustanovení měli přímý nárok vůči pojišťovně pojišťující osobu, která odpovídá za škodu, pro případ občanskoprávní

odpovědnosti. Podle čl. 2 písm. d) směrnice se pro účely této směrnice „poškozeným“ rozumí poškozený, jak je vymezen v čl. 1 odst. 2 směrnice 72/166/EHS. V souladu s čl. 1 odst. 2 směrnice 72/166/EHS pak pro účely této směrnice se rozumí „poškozeným“ jakákoliv osoba, která má právo na náhradu jakékoliv věcné škody nebo škody na zdraví způsobené vozidly.

35. Podle ustálené judikatury Soudního dvora se vyžaduje, aby v případech pochybností byl text příslušných ustanovení vykládán ve světle verzí v jiných úředních jazycích (srov. např. rozsudek Soudního dvora ze dne 12. 7. 1979 ve věci C-9/79 Koschniske, rozsudek ze dne 2. 4. 1998 ve věci C-296/95 EMU Tabac nebo rozsudek ze dne 9. 3. 2006 ve věci C-174/05 Z. H.). Francouzská verze čl. 1 odst. 2 směrnice č. 72/166/EHS používá výraz „personne lésée“, anglická „injured party“, německá „Geschädigter“ a slovenská „poškodený“. Srovnání jednotlivých jazykových verzí spíše naznačuje, že daný výraz se nemusí nutně vztahovat pouze na osobu, které vznikla bezprostředně újma, ale i na osobu, které vznikla újma nepřímo. Tento závěr je nicméně relativní, protože pokud provedeme jazykový výklad i u dalších směrnic o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel, zjistíme, že např. třetí směrnice Rady č. 90/232 o sbližování právních předpisů členských států týkajících se pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel tam, kde česká verze hovoří o poškozeném, používala v anglické verzi výraz „victim“ a ve francouzské „victime“, odkazující spíše na osobu, již bezprostředně vznikla újma.

36. Judikatura Soudního dvora dále konstantně zdůrazňuje, že pokud existuje rozdíl v jednotlivých jazykových verzích, je nutné interpretovat unijní právo s ohledem na celkovou systematiku a účel právní úpravy (viz např. rozsudek Soudního dvora ze dne 27. 10. 1977 ve věci C-30/77 Boucherau nebo rozsudek ze dne 24. 10. 1996 ve věci C-72/95 Kraaijeveld a další). Směrnice č. 2000/26 ve své preambuli uvádí, že (dosavadní) systém kanceláří zelených karet neřeší všechny obtíže poškozeného, který musí uplatňovat nárok v jiné zemi vůči osobě s bydlištěm nebo sídlem v ní a vůči pojišťovně s povolením tam vydaným (jiný právní systém, cizí jazyk, neznámé postupy vyřizování a často přehnaně opožděné vyřízení). Cílem této úpravy je proto (krom jiného) zlepšení právního postavení poškozených v důsledku dopravních nehod motorových vozidel, které se staly mimo členský stát bydliště nebo sídla těchto osob; z tohoto důvodu by měla osoba, která utrpěla škodu na zdraví nebo věci, mít možnost uplatnit svůj nárok přímo vůči pojišťovně nebo proti škodnímu zástupci v členském státě svého sídla nebo bydliště (body 11–14 preambule směrnice č. 2000/26). Ochranu poškozených jakožto základní cíl směrnic upravujících sbližování právních předpisů členských států týkajících se pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel akcentuje Soudní dvůr i ve své judikatuře (srov. rozsudek Soudního dvora ze dne 28. 3. 1996 ve věci C-129/94 R. B., rozsudek ze dne 30. 6. 2005 ve věci

C-537/03 Candolin nebo usnesení ze dne 1. 12. 2005 ve věci C-447/04 Autohaus Ostermann GmbH).

č. 47

37. Tato úprava má tak v první řadě chránit poškozené, kteří musí při přeshraničním vymáhání škody čelit obtížím typu cizí právní systém, cizí jazyk apod. (viz již odkazovaný bod 6 preambule směrnice č. 2000/26).

38. Předmětná směrnice tedy především řeší právní postavení poškozené a její přímý nárok proti pojistiteli škůdce. Pro posouzení nároku pojistitele jedné z osob, která společně s dalšími osobami odpovídá za škodu způsobenou při dopravní nehodě motorových vozidel, poskytl-li poškozené pojistné plnění za způsobenou škodu v plném rozsahu, resp. v rozsahu vyšším než odpovídá míře účasti jím pojištěné osoby, proti pojistiteli další odpovědné osoby, není přitom posouzení, zdali pojistitel má postavení tzv. „poškozené“ určující. Podstatná je oproti tomu skutečnost, že výplatou takového plnění přešlo na pojistitele podle míry účasti jednotlivých osob na dopravní nehodě právo poškozené na vypořádání. Opřel-li proto odvolací soud svůj závěr o nedůvodnosti žalobního nároku rovněž o výklad předmětné směrnice, je jeho právní posouzení v této části nesprávné.

39. Dovolací soud proto rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Právní názor vyslovený v tomto rozsudku je závazný; v novém rozhodnutí o věci rozhodne soud nejen o náhradě nákladů nového řízení a dovolacího řízení, ale znovu i o nákladech původního řízení (§ 226 odst. 1 a § 243g odst. 1 část první věty za středníkem a věta druhá o. s. ř.).

Č. 48

Náhrada škody, Péče řádného hospodáře
§ 379 obch. zák., § 194 odst. 5 obch. zák.

č. 48

Požadavek předvídatelnosti vzniku škody podle § 379 obch. zák. se uplatní i v případě, kdy je odpovědnost za škodu založena porušením povinnosti jednatele jednat s péčí řádného hospodáře ve smyslu § 135 odst. 2 a § 194 odst. 5 obch. zák. Okamžikem, ke kterému je vztaženo posuzování předvídatelnosti vzniku škody, je okamžik vzniku konkrétní povinnosti, kterou jednatel porušil.

Nejvyšší soud k dovolání žalobkyně zrušil rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 5. 2013, sp. zn. 7 Cmo 207/2012, v části, kterou bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně tak, že se žaloba co do částky 2 690 645 Kč zamítá, a ve výrocích závislých a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. 23 Cdo 3202/2013, ECLI:CZ:NS:2015:23.CDO.3202.2013.1)

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 17. 8. 2011, č. j. 32 Cm 27/2006-321, uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobkyni částku 3 760 390,50 Kč (bod I. výroku) a rozhodl o náhradě nákladů řízení mezi účastníky a vůči státu (bod II. a III. výroku).

2. Rozhodl tak o žalobě, kterou se žalobkyně domáhala zaplacení žalované částky z titulu náhrady škody, která jí vznikla, neboť žalovaný jako jednatel žalobkyně nejednal s péčí řádného hospodáře tím, že v souvislosti se stavbou víceúčelové haly k pozemkům parc. č. 2380/7 o výměře 870 m² a parc. č. 2380/94 o výměře 24 m², které byly v jeho vlastnictví, nezajistil právně platný vztah žalobkyně k těmto pozemkům, resp. včas a dostatečně neinformoval žalobkyni o konfliktu svých zájmů jako osoby fyzické a jako jednatele žalobkyně. Poté, co se žalobkyně dozvěděla, že jsou předmětné pozemky ve vlastnictví žalovaného, byla donucena tyto pozemky od žalovaného koupit za nevýhodných podmínek. Dne 31. 5. 2005 uzavřela se žalovaným kupní smlouvu, na základě které od něho pozemky odkoupila za 6 000 000 Kč. Předtím si od něho pozemky pronajala na

dobu od 1. 10. 2004 do 31. 5. 2005 a na nájemném mu za tuto dobu zaplatila částku 400 000 Kč. Podle znaleckého posudku však v roce 2003 činila obvyklá cena těchto pozemků 2 440 620 Kč a obvyklá cena nájmu za uvedené období byla 198 989,50 Kč.

č. 48

3. Dne 21. 11. 2008 vydal soud prvního stupně mezitímní rozsudek, ve kterém rozhodl, že základ žalobního nároku je opodstatněný.

4. K odvolání žalovaného bylo toto rozhodnutí rozsudkem odvolacího soudu ze dne 30. 9. 2010 potvrzeno.

5. Soud prvního stupně tedy vyšel z toho, že rozhodnutí o základu věci je již pravomocné, odpovědnost žalovaného za vzniklou škodu je dána. Nezabýval se tedy příčinnou souvislostí mezi porušením právní povinnosti žalovaného a vznikem škody, spoluodpovědností dalších osob, pasivní věcnou legitimací na straně žalovaného či námitkou promlčení. Při výpočtu výše škody vyšel ze znaleckého posudku znalce Ing. B. Uzavřel, že výše škody požadovaná žalobkyní je oprávněná. Náhrada škody vzniklé žalobkyní sestává z částky 3 559 Kč, což je rozdíl mezi částkou 6 000 000 Kč (kupní cena uhrazená žalobkyní za předmětné pozemky na základě kupní smlouvy) a částkou 2 440 620 Kč (cena obvyklá předmětných pozemků k roku 2003), a částky 201 010,50 Kč, což je rozdíl mezi nájmem uhrazeným žalobkyní na základě nájemní smlouvy a obvyklou výší nájemného předmětných pozemků.

6. K odvolání žalovaného Vrchního soudu v Praze rozsudkem ze dne 22. 5. 2013, č. j. 7 Cmo 207/2012-394, rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I. co do částky 1 069 745,50 Kč potvrdil; ve zbývajících částech výroku I. jej změnil tak, že co do částky 2 690 645 Kč žalobu zamítl (první výrok). Dále rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů mezi účastníky a vůči státu (druhý až čtvrtý výrok).

7. Po právní stránce věc posoudil dle § 194 odst. 5 a § 135 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, (dále „obch. zák.“) a dle § 373 a násl. obch. zák.

8. Odvolací soud poukázal na § 379 obch. zák. a uvedl, že v roce 2003, kdy došlo ke škodnému jednání žalovaného, nemohl tento předvídat, za jakou cenu se mu v budoucnu podaří předmětné pozemky pronajmout či prodat. Je proto nutno uplatnit objektivní, nikoli subjektivní hledisko a vyjít z toho, že obvyklá cena předmětných pozemků činila v roce 2005 částku 3 311 376 Kč a obvyklá cena nájmu za předmětné pozemky za období od 1. 10. 2004 do 31. 5. 2005 částku 198 989,50 Kč. Ceny sjednané mezi žalobkyní a žalovaným, a to 6 000 000 Kč za prodej pozemků na základě kupní smlouvy ze dne 31. 5. 2005 a 400 000 Kč na základě nájemní smlouvy ze dne 30. 9. 2004, nejsou tedy pro posouzení věci rozhodné. Rozhodné jsou ceny obvyklé. Uvedl, že jestliže žalobkyně zaplatila žalovanému na kupní ceně a za nájem pozemků více než je cena obvyklá, jde o škodu, jejíž vznik žalovaný nemohl předvídat. Tato škoda se dle § 379 věty druhé obch. zák. neuhrazuje. Uzavřel, že skutečná škoda vzniklá žalobkyní v důsledku škodního

jednání žalovaného činí částku obvyklého nájemného za období od 1. 10. 2004 do 31. 5. 2005 ve výši 198 989,50 Kč a dále částku 870 756 Kč, která je tvořena rozdílem mezi obvyklou cenou pozemků v roce 2005 ve výši 3 311 376 Kč a obvyklou cenou pozemků v roce 2003 ve výši 2 440 620 Kč. Obvyklá cena pozemků ve výši 2 440 620 Kč je cenou, za kterou mohla žalobkyně předmětné pozemky od žalovaného koupit již v roce 2003, avšak v důsledku škodního jednání žalovaného jí tato koupě nebyla umožněna. Koupě byla umožněna až v roce 2005, kdy obvyklá cena pozemků již dosáhla částky 3 311 376 Kč. Celková skutečná škoda žalobkyně tedy činí částku 1 069 745, 50 Kč.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

9. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání s tím, že je považuje za přípustné dle § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále „o. s. ř.“), uplatňujíc dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci.

10. Nesprávné právní posouzení spočívá dle dovolatelky v nesprávné aplikaci § 379 věty druhé obch. zák. na danou věc. Namítá, že odvolací soud neměl omezovat výši škody, kterou je žalovaný povinen žalobkyni nahradit jen na předvídatelnou škodu, neboť u deliktní odpovědnosti za škodu je aplikace § 379 odst. 2 obch. zák. vyloučena.

11. Dále má dovolatelka za to, že odvolací soud nesprávně zjistil, jakou škodu žalovaný předvídal v době škodního jednání jako možný důsledek porušení své povinnosti vykonávat působnost jednatele žalobkyně s péčí řádného hospodáře nebo kterou bylo možno předvídat s přihlédnutím ke skutečnostem, jež v době škodního jednání žalovaný znal nebo měl znát při obvyklé péči. Nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, že škoda vzniklá žalobkyni v důsledku škodního jednání žalovaného činí v případě nájemního vztahu částku 198 989,50 Kč, tedy částku, která odpovídá obvyklé ceně nájmu za období od 1. 10. 2004 do 31. 5. 2005. Škoda, která žalobkyni vznikla, musí spočívat v rozdílu mezi cenou nájmu skutečně žalobkyni zaplacenou, tj. 400 000 Kč a obvyklou cenou nájmu, tj. částkou 198 989,50 Kč.

12. V závěru dovolatelka navrhuje, aby dovolací soud napadený rozsudek odvolacího soudu změnil tak, že se rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I. a III. potvrzuje, případně napadené rozhodnutí zrušíl.

13. K dovolání žalobkyně se dle obsahu spisu žalovaný nevyjádřil.

III.

Přípustnost dovolání

14. Pro dovolací řízení v této věci je rozhodný občanský soudní řád ve znění účinném od 1. 1. 2013, což se podává z bodů 1. a 7. čl. II. zákona č. 404/2012 Sb.,

kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

č. 48

15. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně, anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

16. Dovolání je přípustné k řešení otázky, zdali a za jakých podmínek lze aplikovat § 379 obch. zák. o náhradě předvídatelné škody v případě porušení povinností statutárního orgánu společnosti jednat s péčí řádného hospodáře upravených v § 194 odst. 5 obch. zák.

IV.**Důvodnost dovolání**

17. K námitce dovolatelky, že v případě vzniku škody v příčinné souvislosti s porušením péče řádného hospodáře (§ 194 odst. 5 obch. zák.) nelze § 379 obch. zák. vůbec aplikovat, odkazuje dovolací soud na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 5. 2008, sp. zn. 29 Odo 1488/2006. Ačkoliv v tomto rozhodnutí dovolací soud posuzoval, zda je „v případě porušení povinnosti společnosti vůči svému menšinovému akcionáři aplikovatelné § 379 obch. zák.“, závěry zde uvedené se bezesporu uplatní i na vztah mezi obchodní společností a jejím statutárním orgánem. S odkazem na znění § 261 odst. 3 písm. f) obch. zák. tak lze i v projednávaném případě uvést, že toto ustanovení nevzbuzuje pochybnosti o tom, že se na vztah mezi obchodní společností a osobou, která je jejím statutárním orgánem, použije třetí část obchodního zákoníku, tedy i § 379 obch. zák. Nelze proto přisvědčit tvrzení dovolatelky, která dovozuje, že § 379 obch. zák. se na případy, kdy škoda vznikla v důsledku porušení povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře dle § 194 odst. 5 obch. zák., nepoužije.

18. Důvodnost dovolání však zakládá námitka dovolatelky, jež polemizuje se závěry odvolacího soudu, který vztáhl okamžik posuzování předvídatelnosti vzniku škody k době, kdy ke škodnímu jednání došlo.

19. Podle § 379 obch. zák., nestanoví-li tento zákon jinak, nahrazuje se skutečná škoda a ušlý zisk. Nenahrazuje se škoda, jež převyšuje škodu, kterou v době vzniku závazkového vztahu povinná strana jako možný důsledek porušení své povinnosti předvíдала nebo kterou bylo možno předvídat s přihlédnutím ke skutečnostem, jež v uvedené době povinná strana znala nebo měla znát při obvyklé péči.

20. Z citovaného ustanovení vyplývá, že je třeba odlišovat okamžik vzniku závazkového vztahu od okamžiku porušení povinnosti, respektive vzniku škody.

Hledisko předvídatelnosti je vztaženo k prvnímu z uvedených, tedy k okamžiku vzniku (primárního) závazkového právního vztahu. Uvedené koresponduje i se závěry části literatury, která se zabývala možností aplikace § 379 obč. zák. v případě mimosmluvní odpovědnosti, s tím, že bývá dovozováno, že dané ustanovení není možné vykládat tak, že za vznik závazkového vztahu je v těchto případech možné považovat vznik (sekundárního) závazkového vztahu k náhradě škody, který vzniknul porušením povinnosti (bližší srovnej např. CZACH, K. *Předvídatelnost vzniku a jej význam (nielen) v obchodnom práve*. In: BEJČEK, J. (ed.). *Historie obchodněprávních institutů: sborník příspěvků z konference pořádané Katedrou obchodního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity dne 10. 6. 2009 v Brně*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 134.)

21. Z toho vyplývá, že okamžikem, ke kterému je vztaženo posuzování předvídatelnosti vzniku škody, není – jak dovodil odvolací soud – vznik deliktu, nýbrž okamžik vzniku povinnosti, jejíž porušení má za následek vznik odpovědnosti za škodu; konkrétně tedy okamžik vzniku povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře ve smyslu § 194 odst. 5 obč. zák. A právě v tomto pojetí se projevuje objektivní hledisko posuzování předvídatelnosti vzniku škody, na které argumentačně odkazuje odvolací soud.

22. Jakkoliv dovolací soud nerozporuje, že pojem předvídatelnosti škody je v zásadě pojat objektivně, neboť se váže k osobě průměrných znalostí a vlastností (viz např. POKORNÁ, J., KOVAŘÍK, Z., ČÁP, Z. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. II. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 1472), neznamená uvedené, že objektivní standard pro předvídatelnost škody vylučuje zohlednění konkrétní vědomosti či informace, jenž škůdce objektivně má.

23. Při hodnocení, zda jde o případ nepředvídatelné škody, je třeba vzít v úvahu znalost, kterou škůdce měl vzhledem ke své situaci a okolnostem vztahujícím se jen k němu, ale dále, pokud nelze dojít k závěru, že vzhledem k nim možnost vzniku škody předvídal, je třeba vyjít z úvahy, co v dané situaci mohl předvídat obchodu dbalý podnikatel. Nejde přitom o uvažování pravděpodobné možnosti, ale o to, zda jako možnost vznik uplatněné škody přicházel v úvahu, a to vzhledem k okolnostem daného případu v době vzniku závazku a skutečností, o kterých pečlivý podnikatel měl vědět. Pokud ale došlo ke škodě veliké výše v důsledku skutečnosti, která nastala až po vzniku závazku a kterou nebylo dobře možno při vzniku závazku předpokládat (např. změna závazku, který byl porušeným závazkem věcně zabezpečován), je předpoklad, že nevznikne právo na náhradu škody ve výši, která v důsledku toho vznikla. Toto omezení má zamezit nepřiměřené tvrdosti, ale ne změkčit odpovědnost za porušení závazku (shodně ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1043).

24. V právní teorii je předvídatelnost škodního následku vnímána jako základní kritérium, ze kterého vychází teorie adekvátnosti kauzálního nexu. Ta vychází

z toho, že smyslem subjektivní odpovědnosti za škodu je nařídít náhradu škody tam, kde škůdce škodu způsobil, ačkoli mu lze vytknout, že ji způsobil nemusel, že mohl jednat jinak. Tato odpovědnost tedy předpokládá, že vůbec bylo v lidských silách předvídat, že předmětné jednání bude mít za následek danou škodu. Předvídatelnost se tím velice podobá dalšímu předpokladu subjektivní odpovědnosti za škodu, a to kritériu zavinění, přesněji jeho nedbalostní formě. Odlišují se jen subjektem, podle kterého se předvídatelnost následku poměřuje. V případě zavinění je jím sám (typizovaný) jednající subjekt, zatímco při zjišťování adekvátnosti příčinné souvislosti je kritériem hypotetický zkušený (tzv. optimální) pozorovatel, tedy myšlená osoba, která zahrnuje veškerou zkušenost své doby (srov. např. KÖTTZ, H. Deliktsrecht. 8. vydání. Neuwied, Kriftel 1998, m. č. 151; LORENZ, K. Lehrbuch des Schuldrechts, sv. I., Allgemeiner Teil. 14. vydání. München 1987, s. 439, 440). Tento optimální pozorovatel tak personifikuje znalosti a zkušenost své doby. Je zřejmé, že co je předvídatelné pro konkrétní subjekt, musí být předvídatelné i pro tzv. optimálního pozorovatele. Každý nedbalostně zaviněný následek je tedy též adekvátním následkem příslušného jednání (srov. takto shodně nález Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 312/05). Také dovolací soud ve své rozhodovací praxi uznal ty situace, kdy v konkrétním případě je (čistě) objektivní pojetí převáženo subjektivně známou informací (srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2008, sp. zn. 32 Cdo 2843/2008, popřípadě SZTEFEK, M. Předvídatelnost škody v novém občanském zákoníku. In: Jurisprudence, 2014, č. 5, s. 25–33).

25. V posuzovaném případě tak nelze pominout zejména tu skutečnost, že žalovaný mohl sám svým jednáním do poslední chvíle ovlivnit výši vzniklé škody, která záležela v navýšení kupní ceny pozemků, respektive v navýšení ceny nájemného. Je třeba také zdůraznit, že rozhodovací praxe dovolacího soudu k § 379 obch. zák. stojí na úvaze, že „(z)a nepředvídatelnou škodou je třeba považovat takovou škodu, jejíž vznik nemohl škůdce předvídat s přihlédnutím ke všem skutečnostem, které znal nebo měl při obvyklé péči znát v době vzniku závazkového vztahu, a právem se tedy domníval, že z porušení povinnosti, kterého se dopustil, taková škoda vzniknout nemůže“ (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 2. 2000, sp. zn. 29 Cdo 2001/99). Požadavek předvídatelnosti bezpochyby nelze vykládat v tom smyslu, že škůdce si má být přesně vědom výše škody, kterou porušením své povinnosti může způsobit. Ustanovení § 379 obch. zák. má být vykládáno jako výjimka ze zásady úplné náhrady škody vzniklé v příčinné souvislosti s porušením povinnosti s tím, že (jak již bylo výše uvedeno) má zamezit nepřiměřené tvrdosti, ale ne změkčit odpovědnost za porušení závazku.

26. V projednávané věci uvedené znamená, že odvolací soud měl posoudit, zda žalovaný, který byl z pozice statutárního orgánu žalobkyně zavázán jednat s péčí řádného hospodáře, mohl v rámci této své povinnosti předpokládat, že z jeho jednání ve střetu zájmu může vzniknout společností škoda. Hledisko

předvídatelnosti však nevyžaduje, aby si škůdce byl vědom přesné částky, za jakou se mu v budoucnu podaří předmětné pozemky pronajmout či prodat.

27. Ze shora uvedeného vyplývá, že Nejvyšší soud shledal dovolání za důvodné, a na tomto základě rozsudek odvolacího soudu v rozsahu té části jeho prvního výroku, v níž bylo rozhodnuto o částce 2 690 645 Kč a v závislých výrocích o nákladech řízení před soudy obou stupňů, zrušil a věc mu vrátil v tomto rozsahu k dalšímu řízení.

č. 48

Č. 49

Č. 49

Průmyslový vzor

§ 19 odst. 1 zákona č. 207/2000 Sb.

V řízení o žalobě na ochranu průmyslového vzoru soud neposuzuje zápisnou způsobilost (zejména novost a individuální povahu) průmyslového vzoru, a to ani za situace, kdy tuto otázku již zkoumal Úřad průmyslového vlastnictví z jiného než žalovaným namítaného důvodu nezpůsobilosti registrace; ustanovení § 10 odst. 1 zákona č. 207/2000 Sb. (ve znění pozdějších předpisů) tím není dotčeno.

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalované proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 5. 2013, sp. zn. 3 Cmo 432/2012.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2015, sp. zn. 23 Cdo 4219/2013, ECLI:CZ:NS:2015:23.CDO.4219.2013.1)

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci rozsudkem ze dne 31. 1. 2012, č. j. 37 Cm 138/2007-829, uložil žalované povinnost zdržet se výroby, nabízení, uvádění na trh, vývozu nebo užívání či k uvedeným účelům skladování svých výrobků „batoh 65 l“ (batoh o objemu 65 litrů) a „batoh seskokový 80 l“, na kterých je aplikován průmyslový vzor žalobce s názvem tlumok, zaregistrovaný u Úřadu průmyslového vlastnictví České republiky (dále jen „ÚPV“) na základě přihlášky 2003-34592 ze dne 25. 4. 2003, č. zápisu 31948 ze dne 26. 1. 2004 (výrok pod bodem I), uložil žalované povinnost zdržet se výroby, nabízení, uvádění na trh, vývozu nebo užívání či k uvedeným účelům skladování výrobků, na kterých je plně či částečně aplikován průmyslový vzor žalobce s názvem tlumok zaregistrovaný u ÚPV na základě přihlášky 2003-34592 ze dne 25. 4. 2003, č. zápisu 31948 ze dne 26. 1. 2004 (výrok pod bodem II), uložil žalované povinnost stáhnout z trhu své výrobky „batoh 65 l“ (batoh o objemu 65 litrů) a „batoh seskokový 80 l“, na který je aplikován průmyslový vzor žalobce s názvem tlumok zaregistrovaný u ÚPV na základě přihlášky 2003-34592 ze dne 25. 4. 2003, č. zápisu 31948 ze dne 26. 1. 2004 (výrok pod bodem III), zamítl žalobu na uložení povinnosti žalované zničit své výrobky typu „batoh 65 l“ (batoh

o objemu 65 l) a „batoh seskokový 80 l“, na kterých je aplikován průmyslový vzor žalobce s názvem tlumok zaregistrovaný u ÚPV na základě přihlášky 2003--34592 ze dne 25. 4. 2003, č. zápisu 31948 ze dne 26. 1. 2004 (výrok pod bodem IV), zamítl žalobu na uložení povinnosti žalované dvakrát po sobě s minimálně sedmidenním odstupem nechat uveřejnit v deníku Mladá Fronta DNES omluvu v blíže specifikovaném znění (výrok pod bodem V), uložil žalované povinnost zdržet se výroby, nabízení, uvádění na trh, vývozu nebo užívání či k uvedeným účelům skladování svých výrobků „batoh 30 l“ (batoh o objemu 30 litrů), na kterém je aplikován průmyslový vzor žalobce s názvem tlumok, zaregistrovaný u ÚPV na základě přihlášky 2003-34292 ze dne 12. 11. 2002, č. zápisu 31608 ze dne 17. 7. 2003 (výrok pod bodem VI), uložil žalované povinnost zdržet se výroby, nabízení, uvádění na trh, vývozu nebo užívání či k uvedeným účelům skladování svých výrobků, na kterých je plně či částečně aplikován průmyslový vzor žalobce s názvem tlumok, zaregistrovaný u ÚPV na základě přihlášky 2003--34292 ze dne 12. 11. 2002, č. zápisu 31608 ze dne 17. 7. 2003 (výrok pod bodem VII), uložil žalované povinnost stáhnout z trhu svůj výrobek „batoh 30 l“ (batoh o objemu 30 litrů), na kterém je aplikován průmyslový vzor žalobce s názvem tlumok, zaregistrovaný u ÚPV na základě přihlášky 2003-34292 ze dne 12. 11. 2002, č. zápisu 31608 ze dne 17. 7. 2003 (výrok pod bodem VIII), zamítl žalobu na uložení povinnosti žalované zničit svůj výrobek „batoh 30 l“ (batoh o objemu 30 litrů), na kterém je aplikován průmyslový vzor žalobce s názvem tlumok, zaregistrovaný u ÚPV na základě přihlášky 2003-34292 ze dne 12. 11. 2002, č. zápisu 31608 ze dne 17. 7. 2003 (výrok pod bodem IX), zamítl žalobu na uložení povinnosti žalované dvakrát po sobě s minimálně sedmidenním odstupem nechat uveřejnit v deníku Mladá Fronta Dnes omluvu v blíže specifikovaném znění (výrok pod bodem X), uložil žalované povinnost zdržet se výroby, nabízení, uvádění na trh, vývozu nebo užívání či k uvedeným účelům skladování svých výrobků „taktická vesta pro speciální a průzkumné jednotky“ a „taktická vesta UNI 2007“, na kterých je aplikován průmyslový vzor žalobce s názvem vesta s odnímatelnými kapsami, zaregistrovaný u ÚPV na základě přihlášky 2003--34589 ze dne 25. 4. 2003, č. zápisu 32121 ze dne 15. 4. 2004 (výrok pod bodem XI), uložil žalované povinnost zdržet se výroby, nabízení, uvádění na trh, vývozu nebo užívání či k uvedeným účelům skladování svých výrobků, na kterých je plně či částečně aplikován průmyslový vzor žalobce s názvem vesta s odnímatelnými kapsami, zaregistrovaný u ÚPV na základě přihlášky 2003-34589 ze dne 25. 4. 2003, č. zápisu 32121 ze dne 15. 4. 2004 (výrok pod bodem XII), uložil žalované povinnost stáhnout z trhu svůj výrobek „taktická vesta pro speciální a průzkumné jednotky“ a „taktická vesta UNI 2007“, na kterých je aplikován průmyslový vzor žalobce s názvem vesta s odnímatelnými kapsami, zaregistrovaný u ÚPV na základě přihlášky 2003-34589 ze dne 25. 4. 2003, č. zápisu 32121 ze dne 15. 4. 2004 (výrok pod bodem XIII), zamítl žalobu na uložení povinnosti

žalované dvakrát po sobě s minimálně sedmi denním odstupem nechat uveřejnit v deníku Mladá Fronta DNES omluvu v blíže specifikovaném znění (výrok pod bodem XV), uložil žalované zaplatit žalobci přiměřené zadostiučinění ve výši 5 124 374,20 Kč (výrok pod bodem XVI) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výroky pod body XVII a XVIII).

č. 49

2. Soud prvního stupně zjistil, že žalobce je oprávněným vlastníkem průmyslových vzorů č. zápisů 31948 (tlumok, zapsán 26. 1. 2004), 31608 (tlumok „malý“, zapsán 17. 7. 2003) a 32121 (vesta s odnímatelnými kapsami, zapsán 15. 4. 2004) a že žalovaná nabízí výrobky označené žalobcem v žalobě – batoh 65 l, batoh seskokový 80 l, vesta pro speciální a průzkumné jednotky (taktická vesta UNI 2007). Ze znaleckých posudků zjistil, že výrobky žalované svým vzhledem spadají do rozsahu chráněných průmyslových vzorů žalobce. Obvyklá hodnota licenčního poplatku za užití průmyslových vzorů žalobce činí 7,5 % ročně z dosažených tržeb. Dále zjistil, že žalovaná má ode dne 28. 5. 2005 pod č. 342247 zapsán průmyslový vzor s názvem „vesta univerzální“. Tržby za prodej „vesty taktické UNI 2007“ činily (v roce 2008) 34 162 495 Kč.

3. Takto zjištěný skutkový stav soud prvního stupně právně posoudil. Nesouhlasil s argumentací žalované, že její výrobky spadají pod jiný, jí později přihlášený vzor, neboť to nemá význam pro zodpovězení otázky, zda její výrobky porušují práva ze zapsaných průmyslových vzorů žalobce. Žalovaná není v okruhu osob, které prokázaly, že započaly s užíváním průmyslového vzoru nezávisle na zapsaných vzorech (§ 25 zákona č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů a o změně zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů – dále jen „PrůmVz“). Ze znaleckých posudků vyplynulo, že žalovaná zasáhla do práv žalobce k zapsaným průmyslovým vzorům. Žalobce tak má právo na přiměřené zadostiučinění (§ 5 odst. 2 zák. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví a o změně zákonů na ochranu průmyslového vlastnictví – dále jen „zákon o vymáhání práv z PV“) a právo požadovat zdržení se porušování a odstranění následků (§ 4 zákona o vymáhání práv z PV). V částech, v nichž žalobce požadoval zničení výrobků žalované, žalobu zamítl s ohledem na obtížnou vykonatelnost takového rozhodnutí a na vlastnická práva třetích osob, která nabyla výrobky v dobré víře [§ 4 odst. 1 písm. b) zákona o vymáhání práv z PV]. Rovněž žalobci nepřiznal právo zveřejnit omluvu v deníku MF DNES, neboť v tomto deníku žalovaná neuváděla žádné informace týkající se originality jejích výrobků a tento deník není ani odborným periodikem.

4. K odvolání žalované Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 20. 5. 2013, č. j. 3 Cmo 432/2012-914, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku pod bodem XVI, potvrdil tento rozsudek ve výrocích pod body I, III, VI, VIII, XI a XIII ve znění, že žalovaná je povinna zdržet se výroby, nabízení, uvádění na trh, vývozu, užívání či k uvedeným účelům skladování

- po dobu platnosti průmyslového vzoru č. 31948 z 26. 1. 2004 (příhláška č. 2003-34592 z 25. 4. 2003), výrobků: batoh 65 l, odpovídající vzhledem položce č. 836 katalogu žalované z roku 2007, a batoh seskokový 80 l, odpovídající vzhledem položce č. 881 katalogu žalované pro rok 2008,
- po dobu platnosti průmyslového vzoru č. 31608 ze dne 17. 7. 2003 (příhláška č. 2002-34292 z 12. 11. 2002), výrobku: batoh 30 l, odpovídající vzhledem položce č. 835 katalogu žalované pro rok 2007 a 2008,
- po dobu platnosti průmyslového vzoru č. 32121 z 15. 4. 2004 (příhláška č. 3003-34589 z 25. 4. 2003), výrobků: taktická vesta pro speciální a průzkumné jednotky a taktická vesta UNI 2007, odpovídající vzhledem položce 924 katalogu žalované pro rok 2007 a č. 930 katalogu žalované pro rok 2008, a tyto výrobky stáhnout z trhu, pokud jsou v jejím vlastnictví; co do povinnosti stáhnout výrobky z trhu, pokud v jejím vlastnictví nejsou, se výroky pod body III, VIII a XIII mění tak, že žaloba se v tomto rozsahu zamítá. Ve výrocích pod body II, VII a XII se rozsudek mění tak, že žaloba o uložení tam uvedených povinností se zamítá. Odvolací soud rozhodl též o náhradě nákladů řízení, včetně nákladů odvolacího řízení.

5. Odvolací soud se ztotožnil se skutkovými zjištěními učiněnými soudem prvního stupně, která byla provedena v dostatečném rozsahu. Odvolací soud podobně jako soud prvního stupně akcentoval zjištění učiněná ve znaleckém posudku vyžádaném soudem.

6. Odvolací soud odmítl námitku žalované směřující proti zápisné způsobilosti průmyslových vzorů žalobce. Poukázal na to, že tuto otázku řešil již Úřad průmyslového vlastnictví v souvislosti se zápisy vzorů i v souvislosti s návrhy žalované na jejich výmaz. Proto z těchto rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví lze vycházet podle § 135 odst. 2 o. s. ř. Vzhledem k tomu, že v řízení nebyly zjištěny žádné okolnosti, jež by průmyslové vzory žalobce v jejich znacích novosti a individuální povaze zpochybnil, a že průmyslové vzory žalobce byly zapsány do rejstříku průmyslových vzorů, přes návrhy žalované podle pravomocných rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví vymazány nebyly, odvolací soud uzavřel, že jim nelze upírat uvedené znaky novosti a individuální povahy a vlastníkově průmyslových vzorů právo na jejich ochranu.

7. Odvolací soud připomněl, že dle § 10 odst. 1 PrůmVz spadá do rozsahu ochrany vyplývající ze zápisu průmyslového vzoru každý průmyslový vzor, který nevyvolává u informovaného uživatele odlišný celkový dojem.

8. S odkazem na závěry znaleckého posudku vyžádaného soudem odvolací soud učinil právní závěr, že výrobky žalované nevyvolávají u informovaného uživatele odlišný celkový dojem oproti průmyslovým vzorům žalobce. Odvolací soud proto souhlasil s názorem soudu prvního stupně, že žalovaná v tvrzeném rozsahu porušuje průmyslové vzory žalobce a vyhovění žalovaným nárokům (zdržovacím, odstraňovacím a satisfakčním) tak bylo správné.

9. S odkazem na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 2010, sp. zn. 33 Cdo 4901/2009, formuloval odvolací soud přesněji některé výroky rozsudku soudu prvního stupně. Ohledně zdržovacích nároků, které byly v petitu žaloby formulovány zcela obecně (výroky pod body II, VII a XII), však rozsudek změnil a žalobu zamítl, neboť v petitu bylo pouze obecně převzato znění právní normy, což je v tomto případě neúčelné a nadbytečné.

10. Co se týče satisfakčního nároku, dospěl odvolací soud, ve shodě se soudem prvního stupně, k závěru, že žalobci vznikla nehmotná újma přinejmenším rozmělněním jeho průmyslových vzorů a snížením dobrého jména žalobce. Bylo tak na místě ji nahradit dle § 5 odst. 1 a 4 zákona o vymáhání práv z PV, přičemž není na závadu, že prokazování výše újmy vedl žalobce pouze ohledně újmy způsobené jedním výrobkem žalované.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

11. Proti rozsudku odvolacího soudu v rozsahu, ve kterém potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku pod bodem XVI a ve výrocích pod body I, III, VI, VIII, XI a XIII ve znění rozsudku odvolacího soudu, podala žalovaná dovolání.

12. Přípustnost dovolání žalovaná spatřuje v tom, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na čtyřech právních otázkách, jež blíže specifikuje.

13. Podle dovolatelky závisí napadené rozhodnutí na vyřešení otázky procesního práva, při které se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, konkrétně od právního názoru vysloveného v rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2002, sp. zn. 25 Cdo 583/2001. Soud při hodnocení znaleckých posudků nepřihlédl ke všem skutečnostem, s nimiž se bylo potřeba vypořádat, a nesprávně zhodnotil znalecký posudek jako správný. Odvolací soud se dle dovolatelky nezabýval jejími námitkami vůči znaleckému posudku a v rozporu s uvedeným rozhodnutím Nejvyššího soudu postupoval nesprávně.

14. Napadené rozhodnutí má záviset i na vyřešení otázky hmotného práva, při níž se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, konkrétně od názoru vysloveného v rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2012, sp. zn. 23 Cdo 4948/2010. Odvolací soud nesprávně právně posoudil střet práva ochrany proti nekalosoutěžnímu jednání vlastníka průmyslových práv a ochrany průmyslových práv, když nevzal v úvahu tvrzenou šikanózní povahu žaloby. Toto šikanózní jednání vůči žalované je jednáním nekalosoutěžním, když žalobce v rozporu s dobrými mravy soutěže používá nesoutěžní prostředky – odvolává se na průmyslové vzory, které si neoprávněně registroval, když navíc podoba výrobků žalované je odlišná od těchto neoprávněně registrovaných průmyslových vzorů a je shodná s žalovanou později registrovanými průmyslovými vzory. S odkazem na uvedené rozhodnutí Nejvyššího soudu dovolatelka dovozuje, že

šikanózní uplatňování průmyslových práv nepožívá právní ochrany, neboť jde o jednání v rozporu s dobrými mravy.

15. Dovolatelka rovněž spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání v tom, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky procesního práva dovolacím soudem doposud nevyřešené, a to zda je soud povinen zabývat se popíranou zápisnou způsobilostí průmyslových vzorů žalobce za situace, kdy tuto otázku již zkoumal Úřad průmyslového vlastnictví z jiného než žalovanou namítaného důvodu nezpůsobilosti registrace. Dle názoru dovolatelky takovou povinnost soud má. Dovolatelka odkázala na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2012, sp. zn. 23 Cdo 1321/2010, ve kterém dovolací soud takovou povinnost dovodil v případě, že se jedná o užité vzory.

č. 49

16. Dovolatelka dále spatřuje naplnění předpokladů přípustnosti dovolání v tom, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva dosud dovolacím soudem nevyřešené, a to zda je soud povinen respektovat posouzení otázky splnění podmínky novosti průmyslového vzoru Úřadem průmyslového vlastnictví ve vztahu ke známému stavu registrací průmyslových vzorů v rámci přihlašovacího řízení. Podle názoru dovolatelky, jestliže Úřad průmyslového vlastnictví neshledal překážku novosti při zápisu průmyslových vzorů žalované z důvodu, že jsou zde starší práva žalobce s ohledem na jeho průmyslové vzory, na jejichž registraci žalobce zakládá svá práva uplatňovaná v této žalobě, je zřejmé, že průmyslové vzory žalované uznal za nové a že zde není ani důvod pro jejich výmaz. Odvolací soud vůbec nezminil znalecký posudek Ing. Ř. Používá-li tedy žalovaná výrobky odpovídající jejímu později zapsanému průmyslovému vzoru, nemůže tím dojít k zásahu do průmyslového vzoru žalobce.

17. Žalobce ve vyjádření k dovolání nesouhlasil s argumentem dovolatelky o nedostatečném posouzení znaleckého posudku soudem jmenovaného znalce, přičemž poukázal na to, že odvolací soud hodnocení znaleckých posudků věnoval celou stranu 10 a ohledně výše licenčního poplatku stranu 13 rozhodnutí.

18. Rovněž tvrzení o šikanózní povaze žaloby považuje za nedůvodné, neboť žalovaná nepředložila určitá tvrzení ani důkazy, jež by prokazovaly nekalosoutěžní chování žalobce. Navíc otázka nekalé soutěže ani nebyla předmětem řízení.

19. Ohledně hodnocení zápisné způsobilosti poukazuje žalobce na to, že oproti registraci u užitných vzorů, na které reaguje dovolatelkou zmiňované rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2012, sp. zn. 23 Cdo 1321/2010, při zápisu průmyslových vzorů provádí Úřad průmyslového vlastnictví posouzení novosti a individuální povahy přihlašovaného vzoru. Nadto v posuzovaném případě Úřad průmyslového vlastnictví již rozhodl i o zamítnutí návrhu na výmaz průmyslových vzorů žalobce podaném žalovanou. Odvolací soud se navíc zápisnou způsobilostí zabýval na listu č. 8.

20. K otázce, zda je soud povinen respektovat posouzení otázky splnění podmínky novosti průmyslového vzoru, žalobce uvádí, že skutečnost, že

žalovaná si nechala účelově registrovat průmyslové vzory 24247 a 34810, nemá na předmět žalobních návrhů žádný vliv, když v řízení navíc nebylo prokázáno, zda její výrobky spadají do rozsahu těchto vzorů. Posudek Ing. Ř. byl žalovanou předložen až po koncentraci řízení podle § 118b odst. 1 o. s. ř. Navíc tento posudek dochází ke stejným závěrům jako znalecké posudky, které byly soudem určeným znalcem označeny za nesprávné.

III.

Přípustnost dovolání

21. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) dovolání projednal a rozhodl o něm podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále opět jen „o. s. ř.“), ve znění účinném do 31. 12. 2013 (čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony).

22. Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání bylo podáno v zákonné lhůtě, oprávněnou osobou zastoupenou advokátem (§ 240 odst. 1 a § 241 odst. 1 o. s. ř.), posuzoval, zda je dovolání přípustné.

23. Přípustnost dovolání je dovozována z § 237 o. s. ř. s tím, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek hmotného a procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, a rovněž z toho, že rozhodnutí závisí na vyřešení otázek, které dovolací soud doposud neřešil.

24. Dovolání je přípustné pro řešení otázek, zda je soud povinen zabývat se popíranou zápisnou způsobilostí průmyslových vzorů žalobce za situace, kdy tuto otázku již zkoumal Úřad průmyslového vlastnictví z jiného než žalovanou namítaného důvodu nezpůsobilosti registrace, a zda je soud povinen respektovat posouzení otázky splnění podmínky novosti průmyslového vzoru Úřadem průmyslového vlastnictví ve vztahu ke známému stavu registrací průmyslových vzorů v rámci přihlašovacího řízení. Tyto otázky dovolací soud skutečně doposud neřešil.

IV.

Důvodnost dovolání

25. Z obsahu dovolání vyplývá, že dovolatelka uplatňuje dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř., tedy že napadené rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

26. Co se týče řešení právní otázky, zda je soud povinen zabývat se popíranou zápisnou způsobilostí průmyslových vzorů žalobce za situace, kdy tuto otázku již zkoumal Úřad průmyslového vlastnictví z jiného než žalovanou namítaného

důvodu nezpůsobilosti registrace, není odkaz dovolatelky na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2012, sp. zn. 23 Cdo 1321/2010, zcela případný, neboť Úřad průmyslového vlastnictví při zápisu užitných vzorů neprovádí průzkum přihlášky jako u průmyslových vzorů dle § 37 PrůmVz.

27. Podle § 19 odst. 1 PrůmVz zápis průmyslového vzoru poskytuje jeho vlastníku výlučné právo užívat průmyslový vzor, bránit třetím osobám užívat jej bez jeho souhlasu, poskytnout souhlas s užíváním průmyslového vzoru jiným osobám nebo na ně právo na průmyslový vzor převést. Užíváním průmyslového vzoru se rozumí zejména výroba, nabízení, uvedení na trh, dovoz, vývoz nebo užívání výrobku, ve kterém je tento průmyslový vzor ztělesněn nebo na kterém je aplikován, nebo skladování takového výrobku k uvedeným účelům.

28. Podle § 25 odst. 1 PrůmVz práva ze zapsaného průmyslového vzoru nepůsobí vůči třetím osobám, které mohou prokázat, že před datem podání přihlášky nebo přede dnem vzniku práva přednosti započaly na území České republiky s užíváním průmyslového vzoru spadajícího do rozsahu ochrany zapsaného průmyslového vzoru, jestliže užívaný průmyslový vzor byl vytvořen nezávisle na zapsaném průmyslovém vzoru, nebo za tímto účelem učinily vážné přípravy. Takovéto osoby jsou oprávněny užívat průmyslový vzor při své podnikatelské činnosti, při které předchozí užití bylo uskutečněno nebo připravováno.

29. Z § 19 odst. 1 PrůmVz vyplývá, že právo bránit třetím osobám užívat průmyslový vzor (resp. průmyslový vzor spadající do rozsahu ochrany podle § 10 PrůmVz) bez souhlasu jeho majitele je spjato s tím, že je průmyslový vzor zapsán. V občanském soudním řízení nemůže dojít k výmazu takového zápisu – tato pravomoc je svěřena pouze Úřadu průmyslového vlastnictví (§ 27 a násl. PrůmVz). Posouzení zápisné způsobilosti proto v posuzované věci nehraje roli – i kdyby ohledně zápisné způsobilosti soud dospěl k odlišnému závěru než Úřad průmyslového vlastnictví, nemohl by takovému nesprávně zapsanému průmyslovému vzoru odepřít ochranu, ledaže by zároveň byly naplněny podmínky některého z § 23–25 PrůmVz. Z povahy věci nebylo v posuzovaném právním případě možno uvažovat o aplikaci § 23 PrůmVz (omezení práv vyplývajících ze zapsaného průmyslového vzoru) ani o aplikaci § 24 PrůmVz (vyčerpání práv). Proto pouze při splnění podmínek § 25 odst. 1 PrůmVz by bylo možné, aby soud v posuzované věci odepřel ochranu dotčeným průmyslovým vzorům žalobce.

30. Tuto situaci je však třeba odlišit od situace, kdy majitel zapsaného průmyslového vzoru brání užívání později zapsaného průmyslového vzoru – právo zabránit užívání průmyslového vzoru třetí osobou (majitelem mladšího průmyslového vzoru) převáží nad právem této osoby užívat mladší průmyslový vzor vyplývající ze zápisu mladšího průmyslového vzoru – zapsaný mladší průmyslový vzor může zůstat v rejstříku jako platný vzor, i když jeho užívání bylo zakázáno. Soudní dvůr EU přijal shodný závěr ve vztahu k (průmyslovým) vzorům Společenství, ovšem u těch probíhá jen formální průzkum přihlášky, proto tento

závěr nelze přejmout bez dalšího (viz rozsudek Soudního dvora EU ze dne 16. 2. 2012 ve věci C-488/10, *Celaya Emparanza y Galdos Internacional v. Proyectos Integrales de Balizamiento*). Nicméně ve vztahu k ochranným známkám přijal obdobný závěr nejen Nejvyšší soud (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2015, sp. zn. 23 Cdo 7/2013), ale, ve vztahu k ochranným známkám Společenství, i Soudní dvůr EU (viz rozsudek Soudního dvora EU ze dne 21. 2. 2013 ve věci C-561/11, *Fédération Cynologique Internationale*). U ochranných známek Společenství i národních ochranných známek probíhá i věcný průzkum přihlášky, a to dokonce ve vyšší kvalitě než u (národních) průmyslových vzorů, když je umožněna ingerence třetích osob do řízení o přihlášce prostřednictvím námitek, proto lze tyto závěry analogicky vztáhnout i na (národní) průmyslové vzory. Ani v takové situaci však soud nebude hodnotit zápisnou způsobilost průmyslového vzoru, nýbrž pouze to, zda mladší průmyslový vzor spadá do rozsahu ochrany staršího průmyslového vzoru.

31. Lze tedy shrnout, že posouzení zápisné způsobilosti (zejména novosti a individuální povahy) průmyslového vzoru při žalobě na jeho ochranu soud neprovádí, a to ani za situace, kdy tuto otázku již zkoumal Úřad průmyslového vlastnictví z jiného než žalovaným namítaného důvodu nezpůsobilosti registrace (byť v rámci posuzování rozsahu ochrany může zkoumat naplnění podmínky, která je svým slovním vymezením shodná s podmínkou zkoumanou i při posuzování zápisné způsobilosti – např. celkový dojem působící na informovaného uživatele). Tímto je zodpovězena i otázka, zda je soud povinen respektovat posouzení otázky splnění podmínky novosti průmyslového vzoru Úřadem průmyslového vlastnictví ve vztahu ke známému stavu registrací průmyslových vzorů v rámci přihlašovacího řízení. Jestliže se odvolací soud na listu č. 7 rozsudku zápisnou způsobilostí zabýval, činil tak nad rámec nezbytného – ostatně v úvodu své argumentace správně uvedl, že námitku žalované směřující proti zápisné způsobilosti je třeba obecně odmítnout. Rozhodnutí odvolacího soudu je proto v tomto směru správné.

32. Ve zbývajících argumentaci již dovolatelka nepředkládá nic, z čeho by bylo lze dovodit právní otázku podle § 237 o. s. ř., pro jejíž řešení by bylo dovolání přípustné.

33. Namítá-li dovolatelka nesprávnost skutkových zjištění učiněných ze znaleckých posudků, pak taková námitka přípustnost dovolání nemůže vyvolat, neboť dovolací přezkum je otevřen pouze otázkám právním (§ 237 a 241a o. s. ř.).

34. Dovolání není přípustné ani pro řešení tvrzené šikanózní povahy žaloby. Odkaz dovolatelky na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2012, sp. zn. 23 Cdo 4948/2010, je zcela nepřipadný, neboť toto rozhodnutí vychází ze zcela odlišných skutkových a právních okolností (šlo o faktické použití ochranné známky takovým způsobem, že parazitovala na ochranné známce – názvu produktu žalobce; po právní stránce se jednalo o žalobu na ochranu před nekalou

soutěží). Nadto podání žaloby na ochranu práv k průmyslovému vzoru samo o sobě nemůže být ani nekalou soutěží, neboť samotné podání žaloby nemůže být v rozporu s dobrými mravy soutěže. V této souvislosti je třeba uvést, že se samotnou žalobou není spojeno žádné bezprostřední omezení žalovaného nebo jiných osob (např. oproti insolvenčním návrhům). Aby podání žaloby bylo možno považovat za šikanózní (tedy zneužívající ve smyslu § 2 o. s. ř.), bylo by nutné, aby žalovaná tvrdila a prokázala konkrétní skutečnosti, ze kterých by na zneužití žalobního práva bylo možno usoudit. Žalovaná však v tomto sporu zůstala pouze u obecných frází, na šikanózní povahu žaloby tak nebylo možno usoudit.

č. 49

35. Vzhledem ke shora uvedenému Nejvyšší soud dovolání žalované podle § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.

Č. 50

č. 50

Insolvence, Insolvenční rejstřík

§ 89 odst. 1, 2 zákona č. 182/2006 Sb., § 142 písm. c) zákona č. 182/2006 Sb., § 146 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb.

Neurčí-li insolvenční soud jinak v usnesení, jímž zamítá insolvenční návrh, zanikají účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení nejpozději okamžikem zveřejnění tohoto usnesení v insolvenčním rejstříku.

Usnesení, jímž odvolací soud zrušil usnesení o zamítnutí insolvenčního návrhu a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení, se stává účinným nejpozději okamžikem zveřejnění tohoto usnesení v insolvenčním rejstříku (jenž je vždy též okamžikem právní moci takového usnesení); tímto okamžikem se opět obnovují (*ex nunc*) účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení. Na právní jednání a úřední postupy nebo rozhodnutí, k nimž došlo v době od účinnosti rozhodnutí, jímž insolvenční soud odkladil účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, do účinnosti rozhodnutí, jímž odvolací soud toto usnesení insolvenčního soudu zrušil, se nevztahuje omezení plynoucí z účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení obnovených až účinností zrušujícího usnesení insolvenčního soudu.

Nejvyšší soud k dovolání navrhovatele zrušil usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 6. 2014, sp. zn. 7 Cmo 415/2013, ve výroku, jímž bylo potvrzeno usnesení Městského soudu v Praze ze dne 25. 3. 2013, sp. zn. C 2842-RD93/MSPH, Fj 34575/2013, v části, kterou byl zamítnut návrh na výmaz jednatele M. Č. a zápis jednatele M. P., a věc vrátil Vrchnímu soudu v Praze k dalšímu řízení.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2015, sp. zn. 29 Cdo 311/2015, ECLI:CZ:NS:2015:29.CDO.311.2015.1)

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením ze dne 25. 3. 2013, č. j. C 2842-RD93/MSPH, Fj 34575/2013-905, zamítl Městský soud v Praze návrh ze dne 27. 2. 2013, jímž se navrhovatel M. P. domáhal podle § 200db odst. 7 zákona č. 99/1963 Sb., o. s. ř., změny zápisu v osobách jednatele a společníka společnosti T., v obchodním rejstříku.

2. K odvolání navrhovatele Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 3. 6. 2014, č. j. 7 Cmo 415/2013-1039, potvrdil usnesení soudu prvního stupně v části, kterou byl zamítnut návrh na výmaz jednatele M. Č. a zápis jednatele M. P., a ve zbývajících částech je zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

3. Soudy obou stupňů vyšly z toho, že:

[1] Na základě usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 15. 10. 2008, č. j. 48 Nc 1237/2008-8, které nabylo právní moci dne 2. 6. 2009, a exekučního příkazu vydaného soudním exekutorem JUDr. J. P., Ph. D., dne 19. 11. 2008 pod č. j. 067 EX 6566/08-7, byl exekucí poškozen obchodní podíl navrhovatele ve společnosti T.

[2] Vyhláškou ze dne 23. 3. 2009, č. j. 99 INS 1516/2009-A-2, oznámil Městský soud v Praze (dále též jen „insolvenční soud“), že bylo zahájeno insolvenční řízení na majetek společnosti T.

[3] Usnesením ze dne 15. 12. 2009, č. j. MSPH 60 INS 1523/2009-A-88 (zveřejněným téhož dne v insolvenčním rejstříku), zamítl insolvenční soud insolvenční návrh (podaný 23. 3. 2009), jímž se insolvenční navrhovatel (věřitel) domáhal zjištění úpadku M. P.

[4] Rozhodnutím P. H. (dále jen „P. H.“) jako jediného společníka při výkonu působnosti valné hromady ze dne 8. 2. 2010 (ve formě notářského zápisu) byl navrhovatel odvolán z funkce jednatele společnosti T, do této funkce byl jmenován M. Č. a bylo rozhodnuto o převodu uvolněného obchodního podílu po navrhovateli na společnost Q. s. r. o.

[5] Společnost T (jako převodkyně) uzavřela dne 9. 2. 2010 se společností Q (jako nabyvatelkou) smlouvu o převodu uvolněného obchodního podílu po navrhovateli.

[6] Usnesením ze dne 15. 2. 2010, č. j. MSPH 60 INS 1523/2009, 2 VSPH 85/2010-B-8, zrušil Vrchní soud v Praze usnesení insolvenčního soudu z 15. 12. 2009 a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

[7] Usnesením ze dne 31. 10. 2012, č. j. 99 INS 1516/2009-A-241 (které nabylo právní moci dne 22. 11. 2012), zamítl insolvenční soud insolvenční návrh (podaný 23. 3. 2009), jímž se insolvenční navrhovatel (věřitel) domáhal zjištění úpadku společnosti T.

[8] Usnesením ze dne 14. 12. 2012, č. j. 7 Cmo 425/2012-768 (ve znění usnesení ze dne 24. 1. 2013, č. j. 7 Cmo 425/2012-785), změnil Vrchní soud v Praze usnesení Městského soudu v Praze ze dne 13. 7. 2011, č. j. 98388/2011/C 2842-654, tak, že na podkladě rozhodnutí jediného společníka ze dne 8. 2. 2010 a smlouvy o převodu obchodního podílu ze dne 9. 2. 2010 byl v obchodním rejstříku u společnosti T vymazán navrhovatel jako jednatel a společník společnosti T a místo něj byl jako jednatel zapsán M. Č. a jako společník společnost Q.

[9] Navrhovatel se návrhem ze dne 27. 2. 2013 domáhal změny zápisu jednatele a společníka v obchodním rejstříku podle § 200db odst. 7 o. s. ř.

4. Odkazuje na § 113 odst. 5 a 6, § 120 odst. 1 a 2, § 132 odst. 1, § 141 odst. 1 a § 148 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále též jen „obch. zák.“) (ve znění účinném do 31. 12. 2012), a na § 109 odst. 2 písm. c), § 111, § 142 písm. c) a § 146 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), dospěl odvolací soud k závěru, podle kterého v důsledku zveřejnění usnesení insolvenčního soudu z 15. 12. 2009 v insolvenčním rejstříku zanikly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení; proto bylo možné provést exekuci nařízenou proti navrhovateli. Navrhovateli tak na základě pravomocného usnesení o nařízení exekuce ve spojení s vydaným exekučním příkazem zanikla účast ve společnosti T a jeho obchodní podíl přešel na společnost T.

5. Společnost T nebyla oprávněna vykonávat práva společníka, proto byl zbývající jediný společník při výkonu působnosti valné hromady oprávněn odvolat navrhovatele z funkce jednatele společnosti T, jmenovat jednatele nového a rozhodnout o převodu uvolněného obchodního podílu na společnost Q. Skutečnost, že usnesení insolvenčního soudu z 15. 12. 2009 posléze zrušil odvolací soud (a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení), nemůže podle odvolacího soudu zpochybnit úkony, k nimž došlo po zveřejnění usnesení insolvenčního soudu z 15. 12. 2009 v insolvenčním rejstříku (a po zániku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení).

6. Při posuzování, zda společnost T mohla naložit s uvolněným obchodním podílem, odvolací soud nepovažoval za významné, že v rozhodné době probíhalo insolvenční řízení i proti společnosti T, neboť toto řízení bylo ke dni rozhodování odvolacího soudu o zápisu změn do obchodního rejstříku (14. 12. 2012) již pravomocně skončeno tak, že insolvenční návrh byl zamítnut. Odvolací soud navíc zdůraznil, že sankcí za porušení povinnosti zdržet se nakládání s majetkovou podstatou, uložené v § 111 odst. 1 insolvenčního zákona, je podle § 111 odst. 3 insolvenčního zákona neúčinnost úkonu vůči věřitelům, nikoliv jeho neplatnost. Omezení podle § 111 odst. 1 insolvenčního zákona se pak netýká úkonů nutných ke splnění povinností stanovených zvláštními právními předpisy (§ 111 odst. 2 insolvenčního zákona), mezi které podle odvolacího soudu patří též povinnost společnosti naložit s uvolněným obchodním podílem podle § 113 odst. 5 a 6 obch. zák.

7. Námitku navrhovatele ohledně procesní vady původního řízení spočívající v tom, že odvolací soud rozhodl usnesením ze dne 14. 12. 2012, č. j. 7 Cmo 425/2012-768, aniž nařídil jednání, považoval odvolací soud za nedůvodnou, odkazuje na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2008, sp. zn. 29 Cdo 1759/2008 (jež je veřejnosti dostupné – stejně jako ostatní dále citovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu – na webových stránkách Nejvyššího soudu).

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 50

8. Proti potvrzujícímu výroku usnesení odvolacího soudu podal navrhovatel dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 o. s. ř., maje za to, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek „hmotného a procesního“ práva, které v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyly vyřešeny, a to výkladu § 111 odst. 2 a § 146 odst. 1 insolvenčního zákona, a dále otázky včasnosti návrhu na zápis údajů do obchodního rejstříku, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu.

9. Dovolatel považuje za nesprávný názor odvolacího soudu, podle kterého se za povinnost stanovenou zvláštním právním předpisem ve smyslu § 111 odst. 2 insolvenčního zákona považuje povinnost podle § 113 odst. 5 a 6 obch. zák. Takový výklad směřuje (podle něj) proti účelu insolvenčního řízení, kterým je zajistit ochranu věřitelům v podobě spravedlivého rozdělení majetku dlužníka.

10. Odvolací soud (pokračuje dovolatel) nesprávně vyložil i § 146 odst. 1 insolvenčního zákona. K zániku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení ve smyslu § 146 odst. 1 insolvenčního zákona (totiž) dojde jen tehdy, nabude-li usnesení o zamítnutí insolvenčního návrhu právní moci; jinak by byl ohrožen účel insolvenčního řízení, kterým je ochrana věřitelů.

11. Dovolatel odvolacímu soudu dále vytýká, že se v rozporu s usnesením Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2011, sp. zn. 29 Cdo 4753/2009, uveřejněným v časopise Soudní judikatura číslo 9, ročníku 2011, pod č. 132, v napadeném rozhodnutí nevypořádal se všemi jeho námitkami. S odkazem na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 11. 2011, sp. zn. 29 Cdo 4313/2010, dovolatel namítá, že návrh na zápis změn v osobách jednatele a společníka nepodal údajný nový jednatel společnosti T bez zbytečného odkladu po vzniku rozhodné skutečnosti, ale učinila tak až po více než 17 měsících společnost Q. Podle dovolatelova mínění bylo účelem takto „zcela zjevně opožděného“ návrhu zbavit jej práva domáhat se v zákonem stanovené lhůtě určení neplatnosti rozhodnutí jediného společníka při výkonu působnosti valné hromady; dovolateli (totiž) nebylo toto rozhodnutí doručeno (v rozporu s § 132 odst. 2 obch. zák.) a dozvěděl se o něm až z rejstříkového řízení.

12. Při zachování principu materiální publicity zápisů v obchodním rejstříku a dobré víry odvolaného jednatele mohla v důsledku libovůle a nezákonného a účelového jednání společníka P. H., údajného nového jednatele M. Č. a společnosti Q různým subjektům vzniknout značná újma následným zpochybněním celé řady závazků vzniklých v době mezi přijetím rozhodnutí o změnách v osobách jednatele a společníka a zápisem těchto změn do obchodního rejstříku. Tím, že rejstříkový soud vyhověl „opožděně podanému“ návrhu na zápis změn v osobách jednatele a společníka, fakticky schválil

porušení zákonných povinností a poskytl ochranu právům vykonávaným v rozporu s dobrými mravy, dovozuje dovolatel.

č. 50

13. Dovolatel konečně namítá, že řízení vedené před Vrchním soudem v Praze, ukončené usnesením ze dne 14. 12. 2012, č. j. 7 Cmo 425/2012-768, je postiženo procesní vadou, neboť odvolací soud v rozporu se zákonem rozhodl o odvolání proti usnesení soudu prvního stupně, aniž nařídil jednání.

14. Proto dovolatel požaduje, aby Nejvyšší soud změnil napadené usnesení tak, že vyhoví návrhu na změnu zápisu v obchodním rejstříku.

III.

Přípustnost dovolání

15. Rozhodné znění občanského soudního řádu, podle kterého dovolací soud dovolání projednal a rozhodl o něm (do 31. 12. 2013), se podává z čl. II. bodu 2 zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

16. Dovolání nebrojí proti závěru odvolacího soudu, podle něhož v době, kdy odvolací soud rozhodoval o zápisu změn do obchodního rejstříku (14. 12. 2012), bylo pravomocně skončeno insolvenční řízení vedené na majetek společnosti T (insolvenční návrh byl zamítnut), ani proti závěru odvolacího soudu, podle něhož sankci za porušení povinnosti zdržet se nakládání s majetkovou podstatou uložené v § 111 odst. 1 insolvenčního zákona je podle § 111 odst. 3 insolvenčního zákona neúčinnost úkonu vůči věřitelům, nikoliv jeho neplatnost. Tyto závěry ob stojí jako samostatné důvody, pro které odvolací soud shledal neopodstatněnou námitku dovolatele spočívající v existenci insolvenčního řízení vedeného proti společnosti T [po pravomocném zamítnutí insolvenčního návrhu na majetek společnosti T se neúčinnost ve smyslu § 111 odst. 3 insolvenčního zákona již nemůže prosadit, i kdyby (insolvenční) dlužník předtím v skutku činil právní jednání odporující § 111 odst. 1 insolvenčního zákona (srov. výklad podaný k obdobnému institutu, upravenému v § 4a zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění účinném do 31. 12. 2007, např. v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2007, sp. zn. 29 Odo 820/2005). Dovolání v dané věci tak není přípustné co do posouzení otázky výkladu § 111 odst. 2 insolvenčního zákona.

17. I podle občanského soudního řádu ve znění účinném od 1. 1. 2013 totiž platí, že spočívá-li rozhodnutí, jímž odvolací soud potvrdil rozhodnutí soudu prvního stupně, na posouzení více právních otázek, z nichž každé samo o sobě vede k zamítnutí návrhu, není dovolání ve smyslu § 237 o. s. ř. přípustné, jestliže řešení některé z těchto otázek nebylo dovoláním zpochybněno nebo jestliže některá z těchto otázek nespĺňuje předpoklady vymezené v § 237 o. s. ř. (srov. např. důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2303/2013, ze dne 3. 12. 2013, sp. zn. 29 Cdo 1640/2013, či ze dne 25. 3. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3558/2013).

18. Je tomu tak proto, že dovolací soud je vázán uplatněnými dovolacími důvody, včetně jejich obsahového vymezení, a z jiných než dovolatelem uplatněných důvodů napadené rozhodnutí přezkoumat nemůže (srov. § 242 odst. 3 věty první o. s. ř. a např. důvody nálezu Ústavního soudu ze dne 11. 11. 2009, sp. zn. IV. ÚS 560/08, uveřejněného pod č. 236/2009 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu).

19. Dovolání je však přípustné (podle § 237 o. s. ř.) pro řešení dovolatelem otevřené otázky výkladu § 146 odst. 1 insolvenčního zákona, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena.

IV.

Důvodnost dovolání

20. Podle § 89 insolvenčního zákona, není-li dále stanoveno jinak, rozhodnutí insolvenčního soudu vydaná v insolvenčním řízení jsou účinná okamžikem jejich zveřejnění v insolvenčním rejstříku (odstavec 1). Rozhodnutí vydaná v insolvenčním řízení v průběhu jednání nebo hned po skončení jednání jsou proti všem účastníkům insolvenčního řízení a insolvenčnímu správci účinná, jakmile jsou vyhlášena účastníkům a insolvenčnímu správci, kteří byli při jednání přítomni; rozhodnutí ve věci samé jsou v takovém případě proti všem účastníkům insolvenčního řízení a insolvenčnímu správci účinná, jakmile je insolvenční soud vyhlásí veřejně (odstavec 2).

21. Ve smyslu § 142 písm. c) insolvenčního zákona je jiným rozhodnutím o insolvenčním návrhu i zamítnutí insolvenčního návrhu.

22. Dle 146 odst. 1 insolvenčního zákona účinností rozhodnutí podle § 142 zanikají účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení a dosud vydaná předběžná opatření. Odůvodňují-li to okolnosti případu, může insolvenční soud určit, že účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení a dosud vydaná předběžná opatření zaniknou až právní mocí rozhodnutí.

23. V této podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení insolvenčního zákona již v době zamítnutí insolvenčního návrhu na majetek M. P. (15. 12. 2009) a do současné doby nedoznala změn.

24. Již z dikce § 146 odst. 1 insolvenčního zákona ve spojení s § 89 odst. 1 insolvenčního zákona tak pro situaci, kdy insolvenční soud nerozhodne jinak v rozhodnutí, jímž zamítá insolvenční návrh (§ 146 odst. 1 věta druhá insolvenčního zákona), plynou následující závěry:

[1] Zamítne-li insolvenční soud insolvenční návrh v průběhu jednání nebo hned po skončení jednání (§ 89 odst. 2 insolvenčního zákona), je rozhodnutí účinné vůči všem účastníkům insolvenčního řízení a insolvenčnímu správci veřejným vyhlášením a vůči ostatním subjektům zveřejněním v insolvenčním rejstříku; tímto okamžikem zanikají účinky spojené se zahájením insolvenčního

řízení [včetně účinku předjímaného – ve vazbě na výkon rozhodnutí nebo exekuci vedenou na majetek (insolvenčního) dlužníka – § 109 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona (v rozhodném znění)].

[2] Zamítne-li insolvenční soud insolvenční návrh bez jednání, je jeho rozhodnutí účinné zveřejněním v insolvenčním rejstříku; tímto okamžikem (opět) zanikají účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení.

č. 50

25. Srov. v literatuře i HÁSOVÁ, J. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 498–499. K výkladu § 89 insolvenčního zákona srov. i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2015, sp. zn. 29 Cdo 2233/2015.

26. Smysl této úpravy tkví v tom, že účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení (upravené především v § 109 odst. 1 insolvenčního zákona) se prosazují v zásadě automaticky (nastávají okamžikem zveřejnění vyhlášky, kterou se oznamuje zahájení insolvenčního řízení, v insolvenčním rejstříku; srov. § 109 odst. 4 insolvenčního zákona). Děje se tak v zájmu ochrany dlužnickových věřitelů i dlužníka samotného, s cílem zajistit, aby zde po celou dobu trvání řízení existoval právní režim umožňující co nejefektivnější uspokojení věřitelů dlužníka, který je v úpadku, a aby tam, kde dlužník požádá o ochranu před věřiteli vlastním insolvenčním návrhem, nebyla potenciální majetková podstata dlužníka (srov. § 205 insolvenčního zákona) zmenšována dalšími pokusy věřitelů o individuální uspokojení jejich nároků, na úkor principu poměrného uspokojení všech oprávněných věřitelů [srov. i § 1 písm. a) insolvenčního zákona, jakož i zvláštní část důvodové zprávy (k § 109 a § 110) k vládnímu návrhu insolvenčního zákona, který projednávala Poslanecká Sněmovna ve svém 4. volebním období 2002–2006 jako tisk č. 1120]. Rozhodne-li insolvenční soud o insolvenčním návrhu jinak než tak, že zjistí úpadek dlužníka (nevydá-li rozhodnutí o úpadku dlužníka ve smyslu § 136 insolvenčního zákona, nýbrž některé z rozhodnutí vypočtených v § 142 insolvenčního zákona), pak tím současně posuzuje i důvodnost omezení plynoucích z pouhého zveřejnění informace o tom, že řádným insolvenčním návrhem (jehož opodstatněnost ještě není známa) bylo zahájeno insolvenční řízení na majetek dlužníka. Dospěje-li soud (byť nepravomocně) k závěru, že nebyly splněny předpoklady pro vydání rozhodnutí o úpadku, pak (s výjimkou danou okolnostmi případu a plynoucí z dikce § 146 odst. 1 věty druhé insolvenčního zákona) je s tímto (účinným) rozhodnutím plně v souladu též okamžitý zánik omezení, jejichž dočasné zavedení ospravedlňoval jen předpoklad (rozhodnutím insolvenčního soudu vyvrácený), že dlužník v úpadku být může.

27. Jestliže odvolací soud na základě podaného odvolání zruší usnesení o zamítnutí insolvenčního návrhu a věc vrátí insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení, stává se jeho usnesení rovněž účinným za podmínek formulovaných § 89 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona. Nejpozději okamžikem zveřejnění tohoto usnesení v insolvenčním rejstříku (jenž je vzhledem k § 74 odst. 1 insolvenčního

zákona vždy též okamžikem právní moci usnesení odvolacího soudu) se opět obnovují účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení odklizené usnesením insolvenčního soudu. Jde nicméně o obnovení s účinky *ex nunc* (tedy bez zpětné účinnosti). Na právní jednání a úřední postupy nebo rozhodnutí, k nimž došlo v době od účinnosti rozhodnutí, jímž insolvenční soud odkladil účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení do účinnosti rozhodnutí, jímž odvolací soud toto usnesení insolvenčního soudu zrušil, se proto nevztahuje omezení plynoucí z účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení obnovených až účinností zrušujícího usnesení insolvenčního soudu.

28. Dovolatel se proto mylí, usuzuje-li, že k zániku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení dojde pouze tehdy, nabude-li usnesení o zamítnutí insolvenčního návrhu právní moci. Takový názor je v přímém rozporu se zněním § 146 odst. 1 insolvenčního zákona.

29. Právní posouzení věci odvolacím soudu je tedy v dotčeném ohledu správné.

30. Dovolání je přesto důvodné.

31. U přípustnosti dovolání totiž Nejvyšší soud přihlíží z úřední povinnosti též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř. (tzv. zmatečnostním vadám řízení), jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 242 odst. 3 o. s. ř.).

32. Ustanovení § 229 odst. 3 písm. f) o. s. ř. spojuje zmatečnost usnesení ve věci samé se skutečností, že účastníku řízení byla v průběhu řízení nesprávným postupem soudu odňata možnost jednat před soudem. Odnětím možnosti jednat před soudem je takový postup soudu, jímž znemožnil účastníku řízení realizaci těch procesních práv, která mu zákon přiznává. O vadu ve smyslu tohoto ustanovení jde jen tehdy, jestliže šlo o postup nesprávný (uvažováno z hlediska zachování postupu soudu určeného zákonem nebo dalšími obecně závaznými právními předpisy) a jestliže se postup soudu projevil v průběhu řízení, a nikoliv také při rozhodování (srov. *mutatis mutandis* např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 1996, sp. zn. 2 Cdon 539/96, uveřejněné pod č. 27/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 1997, sp. zn. 2 Cdon 953/96, uveřejněné pod č. 49/1998 Sb. rozh. obč.).

33. O zmatečnostní vadu ve smyslu § 229 odst. 3 o. s. ř. pak jde např. tehdy, jestliže odvolací soud projedná odvolání proti usnesení soudu prvního stupně (rejstříkového soudu), „ve věci samé“ a rozhodne o něm bez nařízení odvolacího jednání, aniž jde o postup dovolený úpravou obsaženou v § 214 odst. 2 a 3 o. s. ř. (srov. shodně usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2007, sp. zn. 21 Cdo 2748/2006, uveřejněné pod č. 48/2008 Sb. rozh. obč.). Právě takovou vadou je postiženo odvolací řízení v dané věci.

34. Ze spisu je totiž patrné, že účastníci se práva účasti na projednání věci při jednání před odvolacím soudem nevzdali ani s rozhodnutím bez nařízení

odvolacího jednání nesouhlasili (§ 214 odst. 3 o. s. ř.), přičemž možnost rozhodnout o odvolání bez nařízení odvolacího jednání platila jen pro druhý (dovoláním nedotčený) výrok napadeného usnesení, jímž odvolací soud usnesení soudu prvního stupně zčásti zrušil a věc potud vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení [srov. § 214 odst. 2 písm. d) o. s. ř.].

č. 50

35. Nejvyšší soud proto, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), rozhodnutí odvolacího soudu v dovoláním napadeném rozsahu zrušil podle § 243e odst. 1 o. s. ř. a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta první o. s. ř.).

36. Za dané situace shledal Nejvyšší soud nadbytečným zabývat se dalšími dovolacími námitkami (vypořádat se s nimi v novém rozhodnutí bude úkolem odvolacího soudu).

Č. 51

Insolvence, Oddlužení, Odvolání
§ 403 odst. 2 IZ

č. 51

Věřitelem, který nemá právo odvolání proti usnesení o schválení oddlužení, jelikož nehlasoval o způsobu oddlužení, se rozumí jak věřitel, který nehlasoval („zdržel se hlasování“) tím, že zůstal zcela nečinný (nevyužil možnosti hlasovat mimo schůzi věřitelů a na schůzi věřitelů se nedostavil), tak věřitel, který svou „aktivitu“ navenek projevil jen tím, že se sice dostavil na schůzi věřitelů, ale přesto nehlasoval o způsobu oddlužení (výslovně prohlásil, že se hlasování zdržuje).

Nejvyšší soud zamítl dovolání věřitelů proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 27. 2. 2013, sp. zn. 13 ICM 1771/2010, 12 VSOL 68/2012 (KSOS 13 INS 2847/2010).

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 12. 2015, sen. zn. 29 ICdo 6/2014, ECLI:CZ:NS:2015:29.ICDO.6.2014.1)

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením ze dne 30. 6. 2010, č. j. KSOS 13 INS 2847/2010-B-8, Krajský soud v Ostravě (dále jen „insolvenční soud“):

[1] Schválil oddlužení dlužníka R. H. plněním splátkového kalendáře (bod I. výroku).

[2] Uložil plátcí mzdy dlužníka, aby po dobu trvání účinků schváleného oddlužení prováděl ze mzdy nebo jiného příjmu dlužníka srážky ve stejném rozsahu, v jakém z nich mohou být při výkonu rozhodnutí nebo při exekuci uspokojeny přednostní pohledávky, a sražené částky aby vyplácel insolvenční správce, bez ohledu na právní moc usnesení (bod II. výroku).

[3] Oznámil, že způsob výpočtu částky, která tvoří nezabavitelnou část příjmu, je stanoven zákonem č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“), a dalšími právními předpisy a že konkrétní způsob výpočtu je uveden v příloze usnesení (bod III. výroku).

[4] Uložil insolvenční správce dlužníka, aby sdělila plátcí mzdy dlužníka číslo účtu, na který mají být zasílány sražené částky (bod IV. výroku).

[5] Uložil insolvenční správce dlužníka, aby si z částky sražené zaměstnavatelem dlužníka ponechala po dobu pět let, respektive po dobu trvání účinků schváleného oddlužení, zálohu na odměnu a náhradu hotových výdajů ve výši 900 Kč (bod V. výroku).

[6] Uložil insolvenční správce dlužníka, aby sraženou částku, která zbude po odečtení její odměny, případných pohledávek za majetkovou podstatou a pohledávek postavených na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou, která má být rozdělena mezi nezajištěné věřitele, deponovala na svém účtu, dokud nebude zjištěno postavení pohledávek číslo 4, 6, 7 a 8 (bod VI. výroku).

[7] Uložil insolvenční správce dlužníka, aby po dobu trvání účinků schváleného oddlužení plněním splátkového kalendáře vykonávala dohled nad průběhem insolvenčního řízení a pravidelně informovala soud a zástupce věřitelů o výsledcích své činnosti (bod VII. výroku).

2. Insolvenční soud v tomto rozhodnutí mimo jiné uzavřel, že na schůzi věřitelů, která měla projednat a odhlasovat způsob oddlužení, konané dne 16. 6. 2010, věřitelé M. H., P. H. a B. H. prostřednictvím svého zástupce Mgr. P. P. namítali, že jsou zde skutečnosti, které by jinak odůvodňovaly zamítnutí návrhu na povolení oddlužení. Uvedl rovněž, že tito věřitelé se vzdali práva hlasovat o způsobu oddlužení (prostřednictvím P. P.).

3. Následně insolvenční soud uzavřel, že k podaným námitkám nelze přihlížet [ve smyslu § 403 odst. 2 poslední věty zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)], jelikož aktivní legitimaci k jejich podání dává zákon pouze věřitelům, kteří hlasovali (pro či proti) o způsobu oddlužení, a M. H., P. H. a B. H. se (prostřednictvím P. P.) výslovně zdrželi hlasování o způsobu oddlužení (tedy o způsobu oddlužení nehlasovali).

„Zejména z důvodu odstranění případných pochybností“ však insolvenční soud nad rámec shora uvedeného závěru podané námitky projednal a neměl je za důvodné.

4. V mezích poučení o přípustnosti odvolání pak insolvenční soud uvedl, že proti jeho usnesení se mohou odvolat jen věřitelé M. H., P. H. a B. H., jejichž námitkám nebylo vyhověno.

5. Odvolání M. H., P. H. a B. H. proti usnesení insolvenčního soudu ze dne 30. 6. 2010 odmítl Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 1. 10. 2010, č. j. KSOS 13 INS 2847/2010, 2 VSOL 366/2010-B-22, jako podaná někým, kdo k odvolání není oprávněn [§ 218 písm. b) o. s. ř.].

6. Odvolací soud dospěl při posouzení subjektivní přípustnosti odvolání k následujícím závěrům:

[1] Z § 406 odst. 4 insolvenčního zákona zcela nepochybně vyplývá, že věřitel může podat odvolání proti rozhodnutí o schválení oddlužení ve dvou případech. Děje se tak tehdy, hlasoval-li proti přijetí schváleného způsobu

oddlužení nebo tehdy, když insolvenční soud nevyhověl námitkám věřitele uplatněným podle § 403 odst. 2 insolvenčního zákona.

[2] V přezkoumávané věci (však) odvolatelé vůbec nehlasovali o způsobu oddlužení. Na schůzi věřitelů konané dne 16. 6. 2010 se totiž přítomný zmocněnec odvolatelů P. P. výslovně zdržel hlasování o způsobu oddlužení. Tato skutečnost vyplývá z protokolu o přezkumném jednání a schůzi věřitelů ze dne 16. 6. 2010 a nezpochybňovali ji žádným způsobem ani samotní odvolatelé.

[3] Odvolatelé nejsou ani věřiteli, jejichž námitkám uplatněným podle § 403 odst. 2 insolvenčního zákona insolvenční soud nevyhověl. V této souvislosti je třeba uvést, že aktivně legitimováni ke vznesení námitek jsou jen ti z nezajištěných věřitelů, kteří se aktivně zúčastnili hlasování o způsobu řešení povoleného oddlužení dlužníka. Nezajištění věřitelé, kteří se zdrželi hlasování, námitky uplatňovat nemohou. Není přitom rozhodující, jak konkrétně nezajištěný věřitel hlasoval, tedy zda pro některý ze způsobů řešení povoleného oddlužení, nebo proti němu.

[4] Proto je správný závěr insolvenčního soudu, že věřitelé M. H., P. H. a B. H., kteří se výslovně zdrželi hlasování o způsobu oddlužení, nejsou aktivně legitimováni k podání námitek a k jejich námitkám se nepřihlíží (§ 403 odst. 2 insolvenčního zákona).

[5] Právo podat odvolání proti rozhodnutí o schválení oddlužení nezakládá odvolatelům ani skutečnost, že insolvenční soud projednal jejich námitky (o existenci skutečností odůvodňujících zamítnutí návrhu na povolení oddlužení) u jednání dne 21. 6. 2010 a vyhodnotil je jako nedůvodné. Ostatně, tento svůj postup odůvodnil insolvenční soud pouze snahou o odstranění případných pochybností.

[6] Subjektivní legitimaci k podání odvolání nezakládá odvolatelům ani skutečnost, že insolvenční soud je v napadeném usnesení nesprávně poučil o možnosti podat proti tomuto usnesení odvolání.

7. Proti usnesení odvolacího soudu ze dne 1. 10. 2010 podali M. H., P. H. a B. H. dne 16. 11. 2010 žalobu pro zmatečnost (majíce za to, že byli oprávněni k podání odvolání).

8. Usnesením ze dne 18. 4. 2012, č. j. 13 ICm 1771/2010-71, insolvenční soud žalobu pro zmatečnost zamítl.

9. Insolvenční soud poté, co na základě § 229 a § 234 o. s. ř. uzavřel, že napadené rozhodnutí je způsobilým předmětem žaloby pro zmatečnost, že žalobu pro zmatečnost podaly k tomu oprávněné osoby a že tato žaloba je včasná, dospěl při zkoumání, zda je dán důvod zmatečnosti ve smyslu § 229 odst. 4 o. s. ř., k následujícím závěrům:

[1] Žalobu podle § 229 odst. 4 o. s. ř. lze podat jen proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu, kterým bylo odvolání odmítnuto dle § 218 o. s. ř.

(pro nedostatek subjektivní nebo objektivní přípustnosti), podle 218a o. s. ř. (pro opožděnost) nebo podle § 211 o. s. ř. (pro vady odvolání) anebo odvolací řízení bylo zastaveno (pro nedostatek podmínek řízení nebo pro zpětvzetí odvolání).

[2] V daném případě jde o odmítnutí odvolání pro nedostatek subjektivní přípustnosti. I když to zákon výslovně neuvádí, z uvedeného ustanovení občanského soudního řádu (rozuměj z § 229 odst. 4 o. s. ř.) jednoznačně vyplývá, že důvodem žaloby je v těchto případech skutkově nebo právně chybný, tj. v rozporu se zákonem učiněný, závěr o tom, že odvolání muselo být odmítnuto. To znamená, že k prokázání takového důvodu zmatečnosti je účastník oprávněn uplatnit v řízení o žalobě pro zmatečnost takové skutečnosti a důkazy, které mohl uplatnit předtím, než odvolací soud odmítl jeho odvolání.

[3] Žaloba pro zmatečnost pak není důvodná, jelikož není dán důvod zmatečnosti podle § 229 odst. 4 o. s. ř. Insolvenční zákon stanoví (v § 406 odst. 4), že věřitel může podat odvolání proti rozhodnutí o schválení oddlužení jen ve dvou taxativně stanovených případech. Odvolání může podat pouze věřitel, který hlasoval proti přijetí schváleného způsobu oddlužení, nebo věřitel, jehož námitkám uplatněným podle § 403 odst. 2 insolvenčního zákona insolvenční soud nevyhověl. Námitky, že jsou tu skutečnosti odůvodňující zamítnutí oddlužení, však dle § 403 odst. 2 insolvenčního zákona mohou podat jen ti věřitelé, kteří se aktivně účastnili hlasování o přijetí způsobu oddlužení.

[4] V dané věci M. H., P. H. a B. H. nehlasovali o způsobu oddlužení vůbec, jelikož se jejich přítomný zmocněnec výslovně zdržel hlasování o způsobu oddlužení. Tito „věřitelé“ poté nebyli aktivně legitimováni ani k podání námitek a k jejich námitkám se nepřihlíží dle § 403 odst. 2 insolvenčního zákona.

[5] Z výše uvedeného vyplývá, že dle § 406 odst. 4 insolvenčního zákona nesvědčí M. H., P. H. a B. H. subjektivní právo podat odvolání, jelikož nehlasovali proti přijetí schváleného způsobu oddlužení a k jejich námitkám se dle § 403 odst. 2 insolvenčního zákona nepřihlíží. Skutečnost, že insolvenční soud námitky projednal a vyhodnotil je jako nedůvodné, jakož i to, že „věřitele“ nesprávně poučil o možnosti podat odvolání, nevede k závěru, že odvolání bylo odmítnuto v rozporu se zákonem.

10. K odvolání M. H., P. H. a B. H. Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 27. 2. 2013, č. j. 13 ICm 1771/2010, 12 VSOL 68/2012-102 (KSOS 13 INS 2847/2010), potvrdil usnesení insolvenčního soudu ze dne 18. 4. 2012 (první výrok) a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

11. Odvolací soud – vycházejí z § 218 písm. b) o. s. ř., § 402 odst. 1, § 403 odst. 2 a § 406 odst. 4 insolvenčního zákona a ze skutkového stavu věci zjištěného insolvenčním soudem – dospěl po přezkoumání odvoláním napadeného usnesení k následujícím závěrům:

[1] Závěr insolvenčního soudu, že rozhodnutí odvolacího soudu ze dne 1. 10. 2010 je způsobilým předmětem žaloby pro zmatečnost, kterou včas podaly osoby k tomu oprávněné, je správný.

[2] Z § 402 odst. 1 a § 403 odst. 2 insolvenčního zákona vyplývá, že ke vznesení námitek, „že jsou zde skutečnosti, které by jinak odůvodňovaly zamítnutí návrhu na povolení oddlužení“, jsou aktivně legitimováni jen ti z nezajištěných věřitelů, kteří se aktivně účastnili hlasování o způsobu řešení oddlužení. Není přitom rozhodující, jak konkrétně nezajištěný věřitel hlasoval, zda pro některý ze způsobů oddlužení, nebo proti němu. Nezajištění věřitelé, kteří se zdrželi hlasování, takové námitky uplatňovat nemohou; pokud je přesto podají, insolvenční soud k nim zpravidla nepřihlíží, stejně jako k námitkám uplatněným opožděně.

[3] Na tato ustanovení pak logicky navazuje § 406 odst. 4 insolvenčního zákona, dle něhož má právo podat odvolání proti rozhodnutí o schválení oddlužení pouze ten z nezajištěných věřitelů, který buď hlasoval proti schválení oddlužení, nebo hlasoval pro jiný způsob řešení oddlužení, než který byl schválen většinou nezajištěných věřitelů a potvrzen insolvenčním soudem v usnesení o schválení oddlužení, anebo který vznesl včasné námitky proti povolenému oddlužení postupem dle § 403 odst. 2 insolvenčního zákona (vznesl námitky a hlasoval proti), jimž insolvenční soud nevyhověl (a oddlužení schválil).

[4] Z dlužníkovy insolvenčního spisu vyplývá, že odvolatelé (coby nezajištění věřitelé) nehlasovali o způsobu oddlužení vůbec; na schůzi věřitelů konané dne 16. 6. 2010 se výslovně (prostřednictvím zmocněnce P. P.) zdrželi hlasování o způsobu oddlužení.

[5] Odvolatelé nejsou ani věřiteli, jejichž námitkám uplatněným podle § 403 odst. 2 insolvenčního zákona insolvenční soud nevyhověl (nehlasovali, přestože vznesli námitky).

[6] Proto je správný závěr, že odvolatelé nejsou aktivně legitimováni k podání odvolání proti usnesení insolvenčního soudu ze dne 30. 6. 2010. Správný je rovněž závěr, že právo podat odvolání proti tomuto rozhodnutí (o schválení oddlužení) nezakládá odvolatelům ani skutečnost, že insolvenční soud jejich námitky následně projednal u jednání dne 21. 6. 2010.

[7] Odvolací soud neshledal opodstatněným ani požadavek odvolatelů předložit věc Ústavnímu soudu ke zrušení § 403 odst. 2 a § 406 odst. 4 insolvenčního zákona, neboť je neshledal protiústavními.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

12. Proti usnesení odvolacího soudu podali M. H., P. H. a B. H. (posléze zastoupeni advokátkou) dovolání, jehož přípustnost vymezují ve smyslu § 237

č. 51

o. s. ř. argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu (rozhodnutí Nejvyššího soudu označují v mezích argumentace na podporu uplatněného dovolacího důvodu), a požadují, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

13. Dovolatelé vytýkají odvolacímu soudu nesprávné právní posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), s tím, že v jeho důsledku jsou „ve své podstatě“ omezeni ve výkonu práv náležejících jim v insolvenčním řízení jako řádně přihlášeným věřitelům.

14. Dovolatelé poukazují na to, že odvolací soud vycházel z protokolu z přezkumného jednání a schůze věřitelů konaných u insolvenčního soudu dne 16. 6. 2010, zachycujícího průběh jednání, v jehož závěru se jejich zmocněnec P. P. zdržel hlasování o způsobu oddlužení. Z předmětného protokolu vyplývá (pokračují dovolatelé), že P. P. vystupoval v řízení od počátku velmi aktivně. Nejprve změnil pořadí přihlášených pohledávek dovolatelů tak, že uplatnil jejich přednostní pořadí s tvrzením, že jde o pohledávky dle § 169 odst. 1 písm. b) insolvenčního zákona a současně předložil námítky dovolatelů proti povolenému oddlužení. V rámci přezkumného jednání se P. P. podrobně vyjadřoval rovněž k přihlášené pohledávce č. 2 (kterou označil za fiktivní a svůj názor podrobně odůvodňoval). Následně bylo přezkumné jednání ukončeno a proběhla schůze věřitelů. Přezkoumání pohledávek dovolatelů bylo s ohledem na uplatnění jejich přednostního pořadí přeloženo na zvláštní přezkumné jednání, a jejich pohledávky tak dosud nebyly zjištěny (§ 51 insolvenčního zákona). Proto insolvenční soud rozhodoval o jejich hlasovacích právech, která jim přiznal v plném rozsahu. Posledním bodem schůze věřitelů bylo „projednání a hlasování o způsobu oddlužení“. Ke hlasování o způsobu oddlužení P. P. sdělil, že se zdržuje hlasování s ohledem na podané námítky dle § 403 odst. 2 insolvenčního zákona, načež insolvenční soud k projednání těchto námitek svolal jednání na 21. června 2010 a ukončil schůzi věřitelů.

15. Takto vyličeným průběhem přezkumného jednání a schůze věřitelů dovolatelé dokládají „nezákonný procesní postup krajského soudu, v důsledku kterého jsou přesvědčeni, že jim bylo rovněž nezákonně odepřeno právo na podání odvolání proti usnesení o schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře a rovněž právo na řádné přezkoumání jejich námitek“.

16. Odvolacímu soudu dovolatelé vytýkají, že učinil závěr o nedostatku jejich „aktivní legitimace“ k podání odvolání, aniž zohlednil další potřebná ustanovení zákona.

17. Přestože P. P. předložil již na počátku schůze věřitelů písemné námítky proti usnesení o povolení oddlužení (z čehož je zřejmé, že měl zájem na jejich řádném projednání) a následně požádal insolvenční soud o přiznání hlasovacího práva na schůzi věřitelů (z čehož vyplýval zájem hlasovat a aktivně se podílet

na rozhodování o způsobu oddlužení), „nechal jej krajský soud následně bez jakéhokoliv procesního poučení zdržet se hlasování o způsobu oddlužení, ačkoli soudu muselo být zřejmé, že zmocněnec jedná z neznalosti procesního postupu a připravuje se o možnost projednání námitek a možnost podání odvolání, a to ve chvíli, kdy námitky byly již fakticky podány“. Následně, přestože se P. P. tím, že se zdržel hlasování, připravil o možnost podat námitky, insolvenční soud bez ohledu na to svolal (usnesením) jednání k projednání námitek dovolatelů.

18. Zákonný procesní postup, kdy věřitel, který ve své podstatě nesouhlasí s povolením oddlužení dlužníka a aktivně proti němu brojí, musí nejprve hlasovat o způsobu povolení oddlužení, aby mohl namítat skutečnosti proti samotnému povolení oddlužení a proti schválení oddlužení se odvolat, vyznívá dle dovolatelů poněkud nelogicky i pro osoby znalé práva, natož pro právní laiky, v řízení nezastoupené advokátem.

19. Dovolatelé odkazují na § 7 insolvenčního zákona, načež citují zásady insolvenčního řízení uvedené v § 5 písm. a) a b) insolvenčního zákona, s tím, že „pouze v souladu s těmito zásadami vedení insolvenčního řízení je § 5 o. s. ř., které je třeba přiměřeně použít, a rovněž § 118a odst. 4 o. s. ř. (které upravuje poučovací povinnost soudu u jednání)“.

20. Zákonná úprava poučovací povinnosti soudu sleduje (uvádí se dále v dovolání), aby poučení, kterého se má účastníkům ze strany soudů dostat, bylo konkrétní a podrobné, a aby se jim dostalo v takovém stadiu řízení, kdy je to pro vedení řízení potřebné, a za takové situace, kdy bez konkrétního a podrobného poučení by mohli pro nedostatek potřebných znalostí procesních pravidel utrpět újmu na svých právech.

21. K přiměřenému použití § 5 o. s. ř. a poučovací povinnosti v insolvenčním řízení vycházející rovněž ze smyslu základních zásad insolvenčního řízení se obdobně vyjádřil (uvádějí dovolatelé) Nejvyšší soud v rozhodnutí sp. zn. 29 Cdo 3582/2010 (jde o usnesení ze dne 20. 1. 2011, uveřejněné pod č. 97/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, dále jen „R 97/2011, které je – stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže, vydaná v době od 1. 1. 2001 – dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu).

22. Na základě pasáží obsažených v tomto rozhodnutí dovolatelé obdobně usuzují, že v této věci zohlednily soudy pouze to, že se P. P. zdržel práva hlasování o způsobu oddlužení, aniž se zabývaly otázkou, zda soud předtím poskytl P. P. dostatečné poučení o jeho procesních právech a povinnostech.

23. V tomto směru lze dle dovolatelů odkázat na četnou judikaturu Nejvyššího soudu, která se zabývala poučovací povinností soudů a jejím rozsahem. Konkrétně zmiňují:

1. „NS sp. zn. 2 Cdon 661/96“ (jde o usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 1996, sp. zn. 2 Cdon 661/96, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 2, ročník 1998, pod č. 14).

2. „NS sp. zn. 2 Cdon 813/97“ (jde o usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 1998, sp. zn. 2 Cdon 813/97, uveřejněné pod č. 40/1999 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).
3. „NS sp. zn. 29 Odo 810/2001“ (jde o rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2002, sp. zn. 29 Odo 810/2001).
- 24.** Z označených rozhodnutí dovolatelé rovněž citují pasáže týkající se poučovací povinnosti soudu dle § 5 o. s. ř.
- 25.** Insolvenční soud tak pochybil (míní dovolatelé), neposkytl-li P. P. odpovídající procesní poučení o jeho povinnosti hlasovat o způsobu oddlužení, pokud podává námitky proti povolení oddlužení. Pochybil rovněž odvolací soud, jestliže věc právně posoudil pouze s ohledem na vybraná ustanovení insolvenčního zákona (§ 402, 403 a 406), aniž by se zabýval dalšími zákonnými ustanoveními, zejména § 5 o. s. ř. Izolovaným výkladem těchto ustanovení se soudy dopustily (dle dovolatelů) přepjatého formalismu, který není slučitelný se zásadami právního státu chránícího individuální lidská práva a svobody. Dovolatelé tak byli připraveni rovněž o právo podat odvolání proti usnesení o schválení oddlužení (dle § 406 odst. 4 insolvenčního zákona), neboť nehlasovali o způsobu oddlužení a nebyli ani věřiteli, jejichž námitkám soud nevyhověl (neboť podle soudu nebyli vůbec oprávněni je podat).
- 26.** Námitky dovolatelů (stejně jako jejich odvolání) přitom obsahovaly zásadní skutečnosti poukazující na nepoctivý záměr dlužníka dle § 395 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona.
- 27.** Dále dovolatelé s poukazem na rozhodnutí Nejvyššího soudu „sp. zn. 29 14/2009“ (správně jde o usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2011, sen. zn. 29 NSČR 14/2009, uveřejněné pod č. 14/2012 Sb. rozh. obč.“) polemizují se závěry insolvenčního soudu o nedůvodnosti jejich námitek proti schválení oddlužení.
- 28.** Dlužník ve vyjádření navrhuje dovolání zamítnout jako nedůvodné, zdůrazňuje především, že dovolatelé se omisivním jednáním jejich zástupce (P. P.) sami připravili o možnost podat odvolání proti usnesení o schválení oddlužení.

III.

Přípustnost dovolání

- 29.** S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro dovolací řízení rozhodný občanský soudní řád ve znění účinném od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2014, sen. zn. 29 NSČR 45/2014, uveřejněné pod č. 80/2014 Sb. rozh. obč.).
- 30.** Dovolání v dané věci je přípustné podle § 237 o. s. ř., když napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek procesního práva (vymezených dovoláním), které v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny (otázky poučovací povinnosti insolvenčního soudu na schůzi věřitelů, na které věřitelé hlasují

o způsobu oddlužení, a otázky předpokladů přípustnosti odvolání věřitele proti usnesení o schválení oddlužení).

IV.

Důvodnost dovolání

č. 51

31. Nejvyšší soud se – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval především správností právního posouzení věci odvolacím soudem ve vztahu k oběma výše označeným otázkám.

32. S přihlédnutím k době, kdy proběhla schůze věřitelů, na které věřitelé hlasovali o způsobu oddlužení dlužníka (16. 6. 2010) a kdy bylo vydáno usnesení o schválení oddlužení (30. 6. 2010), je pro další úvahy Nejvyššího soudu rozhodný především výklad insolvenčního zákona ve znění účinném do 30. 6. 2010 (tj. naposledy ve znění zákona č. 285/2009 Sb.).

33. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

34. K jednotlivým (pro věc rozhodným) právním otázkám předestřeným dovoláním činí Nejvyšší soud následující závěry:

I. K předpokladům přípustnosti odvolání věřitele proti usnesení o schválení oddlužení.

35. Podle § 399 odst. 1 insolvenčního zákona, není-li dále stanoveno jinak, platí o hlasovacím právu věřitelů při oddlužení obdobně § 49 až 53. K projednání způsobu oddlužení a hlasování o jeho přijetí dochází na schůzi věřitelů za tím účelem svolané nebo za podmínek stanovených tímto zákonem mimo schůzi věřitelů; obdobně to platí pro hlasování věřitelů o tom, zda doporučují vyhovět žádosti dlužníka o stanovení jiné výše měsíčních splátek při oddlužení plněním splátkového kalendáře.

36. Dle § 402 insolvenčního zákona právo hlasovat o způsobu oddlužení mají pouze nezajištění věřitelé, kteří včas přihlásili svou pohledávku. Zajištění věřitelé nehlasují ani v rozsahu, ve kterém je podle znaleckého posudku vypracovaného v insolvenčním řízení po rozhodnutí o úpadku hodnota zajištění nižší než výše zajištěné pohledávky. Právo hlasovat nemají osoby dlužníkovi blízké a osoby, které tvoří s dlužníkem koncern (odstavec 1). Svůj souhlas se způsobem oddlužení není věřitel oprávněn změnit (odstavec 2). O způsobu oddlužení rozhodne schůze věřitelů prostou většinou hlasů nezajištěných věřitelů počítanou podle výše jejich pohledávek; obdobně to platí pro hlasování věřitelů mimo schůzi věřitelů (odstavec 3). Postup podle odstavců 1 až 3 se obdobně uplatní pro hlasování věřitelů o tom, zda doporučují vyhovět žádosti dlužníka o stanovení jiné výše měsíčních splátek při oddlužení plněním splátkového

kalendáře (odstavec 4). Jestliže ani jeden ze způsobů oddlužení nezíská prostou většinu hlasů nezajištěných věřitelů podle odstavce 3, rozhodne o způsobu oddlužení insolvenční soud; učiní tak do skončení schůze věřitelů a v případě uvedeném v § 399 odst. 3 do patnácti dnů po zveřejnění výsledků hlasování v insolvenčním rejstříku (odstavec 5).

č. 51 **37.** Podle § 403 odst. 2 insolvenčního zákona věřitelé, kteří hlasovali o přijetí způsobu oddlužení, mohou namítat, že zde jsou skutečnosti, které by jinak odůvodňovaly zamítnutí návrhu na povolení oddlužení. Tyto námitky mohou uplatnit nejpozději do skončení schůze věřitelů, která rozhodovala o způsobu oddlužení, a v případě uvedeném v § 399 odst. 3 do deseti dnů po zveřejnění výsledků hlasování v insolvenčním rejstříku. K později vzneseným námitkám a k námitkám uplatněným věřiteli, kteří nehlasovali o přijetí způsobu oddlužení, se nepřihlíží.

38. Ustanovení § 406 odst. 4 insolvenčního zákona pak určuje, že rozhodnutí o schválení oddlužení doručí insolvenční soud zvlášť dlužníku, insolvenčnímu správci a věřitelskému výboru. Odvolání proti tomuto rozhodnutí může podat pouze věřitel, který hlasoval proti přijetí schváleného způsobu oddlužení, nebo věřitel, jehož námitkám uplatněným podle § 403 odst. 2 insolvenční soud nevyhověl. Proti rozhodnutí o schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře může podat odvolání také dlužník, jehož žádosti o stanovení jiné výše měsíčních splátek insolvenční soud nevyhověl, nebo věřitel, který nesouhlasí se stanovením jiné výše měsíčních splátek a který proti tomu hlasoval.

39. V dané věci není pochyb o tom (plyne to i z protokolu o schůzi věřitelů konané 16. 6. 2010 a dovolatelé uvedenou skutečnost rovněž nezpochybňují), že dovolatelé, ač byli přítomni na schůzi věřitelů konané 16. 6. 2010 (prostřednictvím zástupce P. P.), na které mělo být věřiteli hlasováno (v souladu s § 399 odst. 1 insolvenčního zákona) o způsobu oddlužení, a ač jim insolvenční soud přiznal hlasovací práva, o způsobu oddlužení nehlasovali (hlasování se výslovně zdrželi). Jelikož šlo o jediné věřitele přítomné (prostřednictvím zástupce P. P.) na předmětné schůzi věřitelů, nebyl zde již žádný věřitel, který by mohl hlasovat o způsobech oddlužení, takže rozhodnutí o schválení oddlužení dlužníka plněním splátkového kalendáře přijal insolvenční soud následně (usnesením z 30. 6. 2010) ve své vlastní působnosti (srov. § 402 odst. 5 insolvenčního zákona).

40. V dané věci žádný z věřitelů nehlasoval o způsobu oddlužení mimo schůzi věřitelů (srov. k této možnosti § 400 a § 401 insolvenčního zákona), takže další výklad Nejvyššího soudu se soustředí jen na situace, kdy věřitelé hlasují (mají hlasovat) o způsobu oddlužení (jen) na schůzi věřitelů za tím účelem svolané (§ 399 odst. 1 věta druhá insolvenčního zákona).

41. Jak Nejvyšší soud uzavřel např. již v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2013, sen. zn. 29 NSČR 63/2011, uveřejněném pod č. 34/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, schůze věřitelů je zvláštním druhem soudního jednání. To plyne již z toho, že ji ve smyslu § 47 odst. 1 insolvenčního zákona

svolává a řídí insolvenční soud. Je však také současně vrcholným věřitelským orgánem (srov. § 46 odst. 1 insolvenčního zákona), jehož prostřednictvím se věřitelé vyslovují k zásadním otázkám insolvenčního řízení, definovaným pro příslušné stadium insolvenčního zákona buď zákonem, nebo příslušným kvórem věřitelů (srov. § 47 odst. 1 insolvenčního zákona, ve spojení s § 48 odst. 1 insolvenčního zákona).

42. Jedním ze zásadních rozhodnutí, jež věřitelé, kteří se aktivně zajímají o chod insolvenčního řízení, mohou přijmout (odhlasovat) na schůzi věřitelů, je při oddlužení rozhodnutí schůze věřitelů (vzešlé z hlasování věřitelů) o způsobu oddlužení, tedy rozhodnutí o tom, zda po rozhodnutí o způsobu řešení úpadku dlužníka oddlužením [tedy – v intencích § 4 odst. 2 písm. c) insolvenčního zákona – po rozhodnutí o povolení oddlužení, jemuž věřitelé dlužníka v daném zákonném rámci oponovat nemohou (srov. § 397 odst. 1 insolvenčního zákona)] bude oddlužení provedeno zpeněžením majetkové podstaty nebo plněním splátkového kalendáře. K důvodům, pro které je toto rozhodnutí v rukou věřitelů a dlužník jejich volbě nemůže oponovat (srov. § 406 odst. 4 insolvenčního zákona), srov. závěry formulované usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2014, sen. zn. 29 NSČR 91/2013, uveřejněné pod č. 47/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 47/2014“) (ústavní stížnost proti tomuto usnesení odmítl Ústavní soud usnesením ze dne 23. 6. 2015, sp. zn. IV. ÚS 1143/2014, dostupným na webových stránkách Ústavního soudu).

43. V R 47/2014 Nejvyšší soud též vysvětlil, že rozhodne-li o způsobu oddlužení schůze věřitelů, insolvenční soud již nepřezkoumává, zda je zvolený způsob oddlužení pro věřitele či dlužníka výhodný, není právně významné, zda dlužník prosazoval jiný než přijatý způsob oddlužení a insolvenční soud není oprávněn rozhodnutí schůze věřitelů o způsobu oddlužení měnit. Posuzuje jen to, zda v průběhu řízení nevyšly najevo skutečnosti, které by jinak činily oddlužení nepřípustným (§ 405 odst. 1 insolvenčního zákona). Neshledá-li důvod k neschválení oddlužení, rozhodne dle § 406 insolvenčního zákona o schválení oddlužení způsobem, o němž rozhodla schůze věřitelů.

44. S přihlédnutím k tomu, že v insolvenčním řízení (jeho jednotlivých fázích) na sebe navazuje řada kroků směřujících k nezbytnému naplnění účelu insolvenčního řízení a má do značné míry charakter kroků nevratných [nebo obtížně vratných (zpravidla za cenu majetkové újmy na majetkové podstatě dlužníka, jsoucí v posledku proti společnému zájmu věřitelů)], zdůrazňuje insolvenční zákon tuto „nevratnost“ též pravidly o nemožnosti poskytnutí příležitosti k opakování úkonu procesními subjekty zúčastněnými na řízení, byť byl zmeškán z omluvitelných důvodů. Srov. v § 83 insolvenčního zákona formulované pravidlo o nepřípustnosti prominutí zmeškání lhůty v insolvenčním řízení, jehož platnost je tamtéž (v části věty za středníkem) vztahena též na zmeškání „soudního jednání“, včetně zmeškání „schůze věřitelů“ nebo „přezkumného jednání“. Srov. dále i pravidlo

obsažené (k jednání insolvenčního soudu) v § 85 insolvenčního zákona, podle kterého návrhy, které mohou být podle tohoto zákona podány, a procesní úkony, které mají být provedeny při jednání, při jiném soudním úkonu nebo na schůzi věřitelů, nemohou dodatečně provést osoby, které se nedostavily, ač byly řádně obeslány. Přímou pro poměry rozhodování věřitelů o způsobu oddlužení pak nevratnost jejich rozhodnutí zdůrazňuje (zjevně též ve vazbě na zákonem upravenou možnost hlasování o způsobu oddlužení mimo schůzi věřitelů) i dikce § 402 odst. 2 insolvenčního zákona (pravidlo, že souhlas se způsobem oddlužení, není věřitel oprávněn změnit).

45. V duchu této logiky (v plném souladu s ní) je též úprava přípustnosti odvolání věřitele proti usnesení insolvenčního soudu o schválení oddlužení, obsažená v § 406 odst. 4 insolvenčního zákona. K tomu je žádoucí nejprve doplnit, že usnesení o způsobu oddlužení přijímá schůze věřitelů hlasy nezajištěných věřitelů, přičemž mohou nastat následující situace:

[1] Ten způsob oddlužení, o kterém věřitelé (s hlasovacími právy) hlasují (na schůzi věřitelů) jako o prvním (lhostejno v jakém pořadí), dosáhne prosté většiny hlasů nezajištěných věřitelů počítané podle výše jejich pohledávek (§ 402 odst. 3 insolvenčního zákona) (schůze věřitelů přijala rozhodnutí o způsobu oddlužení). V takovém případě nemá právo se odvolat proti usnesení, jímž insolvenční soud schválí oddlužení tímto způsobem, žádný z věřitelů, kteří hlasovali pro přijetí způsobu oddlužení. Odvolání naopak může podat každý z věřitelů, který hlasoval proti přijetí tohoto způsobu oddlužení.

[2] Ten způsob oddlužení, o kterém věřitelé hlasují (na schůzi věřitelů) jako o prvním, nedosáhne prosté většiny hlasů nezajištěných věřitelů počítané podle výše jejich pohledávek (§ 402 odst. 3 insolvenčního zákona). Věřitelé proto hlasují o druhém ze způsobu oddlužení [jak plyne z dikce § 402 odst. 5 insolvenčního zákona a (byť stručně) z judikatury (srov. důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2010, sen. zn. 29 NSČR 6/2008, uveřejněného pod č. 61/2011 Sb. rozh. obč.)]. Přijme-li schůze věřitelů předepsanou většinou usnesení o provedení oddlužení druhým ze způsobů oddlužení, nemá právo se odvolat proti usnesení, jímž insolvenční soud schválí oddlužení tímto (druhým) způsobem, žádný z věřitelů, kteří hlasovali pro přijetí (druhého) způsobu oddlužení. Odvolání naopak může podat každý z věřitelů, který hlasoval proti přijetí tohoto způsobu oddlužení. Způsob, jakým věřitelé předtím hlasovali o prvním (nepřijatém) způsobu oddlužení, ve vztahu k přípustnosti odvolání proti usnesení insolvenčního soudu o schválení (druhého) způsobu oddlužení žádný význam nemá.

[3] Prosté většiny hlasů nezajištěných věřitelů počítané podle výše jejich pohledávek (§ 402 odst. 3 insolvenčního zákona) nedosáhne způsob oddlužení, o kterém věřitelé hlasují jako o prvním, ani způsob oddlužení,

o kterém věřitelé hlasují jako o druhém. V takovém případě rozhodne o způsobu oddlužení (v mezích usnesení o jeho schválení) insolvenční soud (srov. § 402 odst. 5 insolvenčního zákona). Právo odvolat se proti usnesení, jímž insolvenční soud schválí oddlužení způsobem, který sám zvolí, nemá za této situace žádný z věřitelů, kteří hlasovali pro přijetí insolvenčním soudem následně zvoleného způsobu oddlužení, byť schůze věřitelů sama nepřijala rozhodnutí o (tomto) způsobu oddlužení. Odvolání naopak může podat každý z věřitelů, který hlasoval [na schůzi věřitelů, která sama nepřijala rozhodnutí o (tomto) způsobu oddlužení] proti přijetí insolvenčním soudem následně zvoleného způsobu oddlužení.

[4] Věřiteli v rámci výše popsané procedury hlasování nic nebrání v tom, aby (je-li přesvědčen, že nejsou předpoklady pro provedení oddlužení žádným z možných způsobů oddlužení) hlasoval na schůzi věřitelů jak proti způsobu oddlužení dlužníka zpeněžením majetkové podstaty, tak proti způsobu oddlužení dlužníka plněním splátkového kalendáře. V takovém případě mu též vždy náleží právo odvolání proti usnesení insolvenčního soudu o schválení oddlužení, bez zřetele k tomu, zda schváleným způsobem oddlužení byl způsob, který (v důsledku obou hlasování) vzešel z rozhodnutí o způsobu oddlužení přijatého schůzí věřitelů nebo z volby (výběru) způsobu oddlužení insolvenčním soudem (poté, co schůze věřitelů nepřijala rozhodnutí o způsobu oddlužení).

46. Věřitel, který nehlasuje o způsobu oddlužení, ač mu zákon toto právo přiznává (což se v praxi děje zpravidla tak, že věřitel nehlasuje o způsobu oddlužení mimo schůzi věřitelů a na schůzi věřitelů svolanou za účelem rozhodnutí o způsobu oddlužení se nedostaví), tím v duchu výše řečeného dává najevo (navenek projevuje) nezájem o způsob oddlužení (lhostejnost k výběru způsobu oddlužení a k tomu, zda a jak bude oddlužení schváleno). Těto (do určité míry racionální) nečinnosti (apatii) věřitele k dalšímu postupu insolvenčního řízení zákon nebrání, na druhé straně však [v zájmu předejití obstrukčních nebo prostě jen nevhodně (nežádoucň) opožděných postupů narušujících plynulost insolvenčního řízení] takovému věřiteli nedovoluje formou opravného prostředku (odvolání) zpochybnit rozhodnutí o způsobu oddlužení (promítnuté v usnesení insolvenčního soudu o schválení oddlužení), které mohl ovlivnit, kdyby předtím nezůstal nečinný tam, kde mu insolvenční zákon umožňoval konat (kdyby nezmeškal možnost hlasovat o způsobu oddlužení).

47. Ustanovení § 406 odst. 4 insolvenčního zákona přitom požadavek, podle kterého právo odvolat se proti usnesení o schválení oddlužení náleží jen věřiteli, který hlasoval o způsobu oddlužení, klade též pro ty věřitele, jejichž námitkám uplatněným podle § 403 odst. 2 insolvenčního zákona insolvenční soud nevyhověl. To je dáno tím, že podle § 403 odst. 2 poslední věty insolvenčního zákona se k námitkám, které uplatnil věřitel, jenž nehlasoval o způsobu oddlužení,

nepřihlíží (pohlíží se na ně, jako by nebyly vzneseny), což v intencích § 406 odst. 4 insolvenčního zákona znamená, že jde o věřitele, který námitky neuplatnil. Pro úplnost budiž dodáno, že aktivita věřitele, který vznesl námitky a hlasoval o přijetí způsobu oddlužení, a který má zároveň za to, že jde o námitky, jimž insolvenční soud nevyhověl, se promítá v jeho právu podat odvolání proti usnesení o schválení oddlužení i potud, že insolvenční zákon mu umožňuje (v porovnání s věřitelem, který hlasoval o způsobu schválení oddlužení, aniž současně uplatnil námitky předepsaným způsobem) podat odvolání, i když hlasoval „pro přijetí“ následně schváleného způsobu oddlužení.

48. Věřitelem, který nehlasoval o způsobu oddlužení, se pak rozumí jak věřitel, který nehlasoval („zdržel se hlasování“) tím, že zůstal zcela nečinný (nevyužil možnosti hlasovat mimo schůzi věřitelů a na schůzi věřitelů se nedostavil), tak věřitel, který svou „aktivitu“ navenek projevil jen tím, že se sice dostavil na schůzi věřitelů, ale přesto nehlasoval o způsobu oddlužení (výslovně prohlásil, že se hlasování zdržuje).

49. Na tomto základě Nejvyšší soud uzavírá pro poměry dané věci, že dovolatelé, kteří ač přítomni na schůzi věřitelů za tím účelem svolané, nehlasovali o způsobu oddlužení mimo schůzi věřitelů ani na schůzi věřitelů, a naopak výslovně projevíli [ústí svého zástupce s procesní plnou mocí (P. P.)] vůli „zdržet se hlasování“ (což dovolání nezpochybňuje), nejsou (proto) osobami oprávněnými podat odvolání proti usnesení o schválení oddlužení.

II. K poučovací povinnosti insolvenčního soudu na schůzi věřitelů, na které věřitelé hlasují o způsobu oddlužení.

50. Dovolatelé dovozují nesprávnost napadeného rozhodnutí z toho, že nevzalo v potaz absenci poučení jejich zástupce (P. P.) insolvenčním soudem (na schůzi věřitelů konané 16. 6. 2010) o následcích úkonu, jimž se zdrželi hlasování o způsobu oddlužení. K tomu Nejvyšší soud především uvádí, že závěr, podle kterého je § 5 o. s. ř. podpůrně (příměřeně) aplikovatelné v insolvenčním řízení, přijal již v dovolateli zmíněném R 97/2011.

51. Budiž ovšem dále řečeno, že rozhodnutí Nejvyššího soudu, na něž dovolatelé dále poukazují (usnesení sp. zn. 2 Cdo 661/96, R 40/1999, a rozsudek sp. zn. 29 Odo 810/2001), vykládalo § 5 o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2000, přičemž koncepce poučovací povinnosti soudu doznala v občanském soudním řádu ve znění účinném od 1. 1. 2001 změn potud, že je koncipována tak, aby bylo vždy bez pochybností zřejmé, kdy a o čem mají být účastníci poučeni. Vzájemný vztah úpravy v § 5 o. s. ř. a úpravy poučovací povinnosti v jednotlivých ustanoveních občanského soudního řádu je vztahem principu a jeho konkrétního promítnutí. Jakého poučení se účastníkům má dostat v konkrétní procesní situaci, nestanoví § 5 o. s. ř., ale jednotlivá (další) ustanovení občanského soudního řádu [srov. shodně např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2011, sp. zn. 21 Cdo 3820/2009, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2014, sp. zn. 29 Cdo

2963/2012, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 1, ročník 2015, pod č. 8 (ústavní stížnost proti poslední označenému rozhodnutí odmítl Ústavní soud usnesením ze dne 15. 12. 2015, sp. zn. IV. ÚS 2611/14, dostupným na webových stránkách Ústavního soudu)].

52. Insolvenční zákon pak ani ve spojení s § 5 o. s. ř. nepředjímá potřebu poučit věřitele na schůzi věřitelů (nebo při jejím svolání) o tom, že nebudou-li hlasovat o způsobu oddlužení, vyloučí se tím z možnosti podat odvolání proti usnesení o schválení oddlužení.

53. Vzhledem k tomu, že typově patří mezi věřitele, kteří „nehlasují“ na schůzi věřitelů, ti věřitelé, kteří se na schůzi věřitelů nedostaví, je též logické, že není dána (zákonem zakotvena) povinnost poskytnout takové poučení na schůzi věřitelů (před zahájením procesu hlasování o způsobu oddlužení). Přitom skutečnost, že na takové schůzi věřitelů bude věřiteli rozhodováno (hlasováno) o způsobu oddlužení, je dána již tím, že jde o schůzi věřitelů za tím účelem svolanou (§ 399 odst. 1 insolvenčního zákona). K tomu v daném případě došlo usnesením ze dne 6. 5. 2010, č. j. KSOS 13 INS 2847/2010-A6, jímž insolvenční soud (kromě toho, že zjistil úpadek dlužníka, ustanovil insolvenčního správce a povolil oddlužení) svolal schůzi věřitelů, jejíž předmět jednání vymezil i tak, že jím bude projednání a hlasování o způsobu oddlužení (srov. bod VIII. odst. 5. výroku). U věřitele, který se dostaví na schůzi věřitelů s tímto programem, se očekává, že se dostavil proto, aby se účastnil na projednání způsobu oddlužení a na hlasování o něm (nikoli proto, aby nehlasoval).

54. Projeví-li věřitel v mezích daného bodu programu jednání schůze věřitelů sám (z pohledu výše řečeného do jisté míry „neočekávané“) vůli nehlasovat o způsobu oddlužení („zdržet se hlasování“), pak již jde o projevený procesní úkon adresovaný soudu, jehož účinky tím již nastaly (k teorii projevu vůle v procesním právu a k následkům projeveného procesního úkonu srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2003, sp. zn. 29 Odo 649/2001, uveřejněné pod č. 11/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), je (v intencích závěrů obsažených v dovolateli zmíněném usnesení Nejvyšší soud sp. zn. 2 Cdon 661/96) pomoc soudu v mezích poučovací povinnosti namísto jen k tomu, aby mohl zákonem stanoveným způsobem vyjádřit, co v řízení sám hodlá učinit. Důvod pochybovat o tom, že věřitelé (dovolatelé) ústy svého zástupce s procesní plnou mocí (P. P.) jednoznačně projeví vůli nehlasovat o způsobu oddlužení, však dán nebyl a poté, co účinky tohoto projevu vůle nastaly, již poučení o jeho následcích nemohlo odvrátit závěr, že odvolání podané těmito věřiteli proti usnesení o schválení oddlužení nebude přípustné.

55. Oproti poměrům řešeným v R 97/2011 nelze dovolatele (ať již v rámci dané skupiny věřitelů, nebo jako jednotlivé přihlášené věřitele) pokládat ani za věřitele, s nimiž by (co do poučovací povinnosti insolvenčního soudu) bylo v insolvenčním řízení zacházeno jinak než s jinými věřiteli ve stejném nebo

obdobném postavení (není zde průmět na základní zásady insolvenčního řízení obsažené v § 5 insolvenčního zákona).

56. Dovolání tedy ani v tomto ohledu není opodstatněné.

č. 51

57. Nejvyšší soud pro úplnost dodává, že v důvodech usnesení ze dne 30. 4. 2013, sen. zn. 29 NSČR 45/2010, uveřejněného pod č. 86/2013 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek, vysvětlil, že možnost insolvenčního soudu zkoumat, zda dlužník navrženým oddlužením sledoval nepoctivý záměr, není omezena na včasnost nebo účinnost námitek věřitelů proti schválení oddlužení ani na dobu do rozhodnutí insolvenčního soudu o schválení oddlužení; těmito otázkami se lze zabývat [pro účely posouzení, zda je důvod zrušit schválené oddlužení dle § 418 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona, v rozhodném znění] i po schválení oddlužení.

58. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), se ze spisu nepodávají. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl [§ 243d písm. a) o. s. ř.].

59. Absence výroku o nákladech dovolacího řízení je dána tím, že žaloba pro zmatečnost je (pouze) mimořádným opravným prostředkem podaným (v této věci) proti rozhodnutí vydanému v insolvenčním řízení, v němž si každý z účastníků nese náklady insolvenčního řízení ze svého [§ 170 písm. f) insolvenčního zákona]. Srov. obdobně (pro poměry upravené zákonem č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání) např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 2. 2007, sp. zn. 29 Odo 34/2005.

INHALT

Stellungnahmen

- Nr. 3** I. In Verfahren über die Beschränkung der Geschäftsfähigkeit ist das Gericht berechtigt auch darüber zu entscheiden, ob die beurteilte Person in Ausübung des Wahlrechts beschränkt werden soll.
- II. Dass die beurteilte Person in Geschäftsfähigkeit bezüglich der Ausübung des Wahlrechts beschränkt wird, kann man lediglich mit dem Spruch des Gerichtsbeschlusses (ausdrücklich).

Entscheidungen in Strafsachens

Nr. 15 Das Pönale gem. § 251 Gesetz Nr. 280/2009 Slg., Steuerordnung, im Wortlaut späterer Vorschriften, verhängt im Steuerverfahren für die Nichterfüllung der Verpflichtung der Verpflichtung zur Behauptung durch die rechtskräftige Entscheidung des Verwaltungsorgans, hat den Charakter einer Strafsanktion, sei es *sui generis*, deshalb ist es notwendig auch den Art. 4 Abs. 1 Protokoll Nr. 7 zum Abkommen über den Schutz der Menschenrechte und grundlegenden Freiheiten anzuwenden. Das Steuerverfahren und die strafrechtliche Verfolgung für die Tat, die darin liegt, dass die Nichterfüllung der Verpflichtung zur Behauptung neben dem Zahlungsdelikt, welches im Bereich der Verwaltungsbestrafung bedeutend ist, Merkmale einer Straftat der Steuer-, Gebühren- und Hinterziehung und einer ähnlichen Zahlung gem. § 240 StGB ausgewiesen hat, sind Verfahren über die identische Tat. Dies gilt in einer Lage, wo das Subjekt dieser Straftat und das Steuersubjekt die gleiche natürliche Person ist (dazu vgl. Nr. 51/1997 Slg. Straßbeschlüsse).

Eine rechtskräftige Entscheidung, mit der ein von parallel oder nacheinander folgenden Steuer- und Strafverfahren beendet wird, sind Verfahren der strafrechtlichen Natur im Sinne der sog. Engels Kriterien, bildet kein Hindernis in bereits entschiedener Sache mit Rechtsfolgen *ne bis in idem*, sofern zwischen den Steuer- und Strafverfahren nicht nur ein genügend enger sachlicher Zusammenhang besteht, sondern auch ein zeitlicher Zusammenhang (vgl. Urteil des Großen Senats des Europäischen Gerichts für Menschenrechte in Sachen A und B gegen Norwegen, Nr. 24130/11 und Nr. 29758/11 vom 15. 11. 2016, Punkt 132. und 134.).

Zu bedeutenden Faktoren bei der Bestimmung, ob ein genügend enger sachlicher Zusammenhang besteht, zählen wie folgt: ob zwei selbständige Verfahren ein sich gegenseitig ergänzendes Ziel verfolgen, also ob sie betreffen und zwar nicht nur *in abstracto*, sondern auch *in concreto*, diverse Aspekte der gegebenen rechtswidrigen Handlung; ob die Kombination von gegebenen Verfahren eine voraussehbare Folge der gleichen Handlung ist, und zwar sowohl rechtlich, als auch faktisch; Ob jeweilige Verfahren in solcher einer Weise geführt werden, in der im max. möglichen Ausmaß insbesondere das Wiederholen von Sammeln und Bewertung von Beweisen verhindert werden, insbesondere mittels der jeweiligen gegenseitigen Kooperation zwischen einzelnen zuständigen Stellen, dank diesem Umstand die nachgewiesenen gegenseitigen Zusammenhänge auch im anderen Verfahren

genutzt werden; Und vor allem, ob die in einem Verfahren, welches als erstes beendet wurde, verhängte Sanktion in dem Verfahren, welches als letztes beendet wurde, mitberücksichtigt wurde mit dem Ziel zu verhindern, dass das betroffene Individuum letztlich einer übermäßigen Last ausgesetzt wird. Dies bedeutet, dass im Rahmen der Individualisierung der Verhängung einer Strafsanktion auch die im Steuerverfahren verhängte Sanktion und deren Ersatz in Betracht genommen werden soll. Das Gericht hat deshalb bei Verhängung einer Art der Strafe und deren Ausmaßes die rechtskräftige Entscheidung des Finanzamts über die Verpflichtung zur Begleichung des Pönales aus der Nachbemessung der Steuer zu berücksichtigen und in der Begründung der Entscheidung klarzustellen, wie dieser Umstand mitberücksichtigt wurde.

Der zeitliche Zusammenhang muss genügend eng sein, damit die betroffene Person vor Unsicherheit, Verzögerungen und Verlängerungen der Verfahren geschützt wird. Je schwächer der zeitliche Zusammenhang ist, desto höhere Ansprüche auf die Klarstellung und Begründung von Verzögerungen in der Führung des Verfahrens, die vom Staat verantwortet werden können, gestellt werden müssen.

- Nr. 16 I.** Die im § 137 StGB enthaltenen Gesichtspunkte richten sich auf die Festlegung eines tatsächlichen (real verursachten) Schadens an der Sache, und betreffen deshalb auch die Aktien als Sachen im Sinne des § 489 ff. Ges. Nr. 89/2012 Slg., Bürgerliches Gesetzbuch.

Der tatsächliche Wert von Aktien einer bestimmten Aktiengesellschaft kann auch von der Höhe und realen Möglichkeit der Befriedigung von Forderungen dieser Gesellschaft beeinflusst werden, sei es vom Gesichtspunkt aus deren eventuellen Verjährung oder Anmeldung und Befriedigung im Insolvenzverfahren. Man darf jedoch ohne Weiteres die Höhe (von offenen, uneintreibbaren oder verjährten) Forderungen mit dem Rückgang des Aktienwertes identifizieren. Die Höhe des Schadens darf also nicht bestimmt werden, z.B. allein mit der Differenz des Gesamtwertes sämtlicher Forderungen der Aktiengesellschaft, und des Wertes solch deren Forderungen, die anschließend im Insolvenzverfahren ordnungsgemäß angemeldet wurden, da der tatsächliche Kaufpreis für die Aktien sich von der wirtschaftlichen Gesamtlage der Aktiengesellschaft abzuwickeln hat.

- II. Sofern der Täter in der Buchhaltung einer Handelsgesellschaft nicht angeführt hat, dass einige der abgetretenen Forderungen faktisch uneintreibbar waren, also mit dem Marktwert gleich Null und mehrere Jahre nach dem Fälligkeitstermin, wobei die Verlängerung der Fälligkeit dieser Forderungen durch den Täter keinen Einfluss auf die Unmöglichkeit deren Befriedigung hatte, kann in solch einem Handeln Merkmale für ein Delikt der Falschdarstellung von Angaben über den Stand des Wirtschaftens und des Vermögens gem. § 254 Abs. 1 StGB gesucht werden. Dies gilt unter der Voraussetzung, dass der Informationswert der buchhalterischen Angaben vom Täter nicht beeinflusst wurde, sondern der Aktienwert, die er vor hatte für einen höheren Preis zu veräußern, künstlich aufgestockt wurde.

- III. Der Insolvenzverwalter ist ein Subjekt, welches berechtigt ist, den Anspruch auf den Schadenersatz gem. § 43 Abs. 3 StO in Vertretung des Geschädigten geltend zu machen.

Sofern ein rechtzeitig und ordnungsgemäß geltend gemachter Anspruch des Insolvenzverwalters auf den Schadenersatz vom Amtsgericht ignoriert wurde (auf der Hauptverhandlung wurde er weder vorgelesen noch darüber entschieden noch die Abschrift des Urteils an den Insolvenzverwalter zugestellt) und statt dessen über den von einer Person, die nicht berechtigt war diesen geltend zu machen,

geltend gemachten Anspruch nicht richtig entschieden, kann solch ein Fehler vom Berufungsgericht infolge der Berufung des Beklagten lediglich in der Weise gut gemacht werden, dass der durch die Berufung angegriffene Spruch über den Schadenersatz gem. § 258 Abs. 1 Buchst. f) StO aufgehoben wird.

Entscheidungen in Sachen des bürgerlichen, Handels - und Verwaltungsrechts

- Nr. 43** Für die Verhandlung und Entscheidung über den Streit bezüglich des Ersatzes der Willenserklärung einer Bildungseinrichtung für die Ausübung der Heimerziehung durch einen Vertrag über den verlängerten Aufenthalt der unversorgten Person gem. § 2 Abs. 6 Ges. Nr. 109/2002 Slg., im wirklichen Wortlaut bis zum 31. 10. 2012, besteht keine Rechtsbefugnis des Gerichts.
- Nr. 44** Sofern vom Senatspräsidenten nicht darüber entschieden wird, dass die Unterschriften auf der Vollmacht amtlich zu beglaubigen sind, und (anschließend) ein Streit z.B. über die Echtheit der Unterschrift des Beteiligten auf der Vollmacht entsteht, können die Auswirkungen von Prozesshandlungen auf Grund der Vollmacht durch einen Vertreter des Beteiligten in Frage gestellt werden (allein) mittels des Vorbehalts, dass durch konkrete Umstände der Erlass des Beschlusses gem. Best. des § 28 Abs. 4 ZPO begründet wäre. In solch einem Fall ist es erforderlich, die strittige Frage (Echtheit der Vollmacht) mit der Beweisführung zu lösen.
- Nr. 45** Sofern die Entscheidung des Amtsgerichts vom Berufungsgericht aufgehoben wurde deshalb, weil die verbindliche Rechtsansicht nicht befolgt wurde, oder im Verfahren wichtige Mängel eingetreten sind, und angeordnet wurde, dass die Sache im weiteren Verfahren von einem anderen Senat (Einzelrichter) behandelt und entschieden wird, dürfen an dem weiteren Verfahren über die Behandlung und Entscheidung in Sachen nicht lediglich die Richter (Beisitzer) teilnehmen, von denen die aufgehobene Entscheidung erlassen wurde.
- Nr. 46** Die Bestimmung des § 47b Ges. Nr. 111/1998 Slg. (im Wortlaut späterer Vorschriften) konstruiert eine quasi Lizenzbeschränkung des Urheberrechts, dessen Zweck eine gemeinnützige Veröffentlichung von Dissertations-, Diplom-, Bakkalaureats- und Doktorarbeiten ist, bei denen die Verteidigung, bzw. die Veröffentlichung durch die Hochschule erfolgte [§ 4 Abs. 1 Ges. Nr. 121/2000 (im Wortlaut späterer Vorschriften)], was die Nutzung eines Schulwerkes für die interne Verwendung der Bildungseinrichtung im Sinne der Bestimmung des § 35 Abs. 3 Ges. Nr. 121/2000 Slg. (im Wortlaut späterer Vorschriften) übersteigt. Auch in diesem Fall der gesetzlichen Beschränkung des Urheberrechts gilt jedoch eine restriktive Auslegung, die im Einklang mit dem Dreischritttest, der im § 29 Abs. 1 Urhebergesetz zum Ausdruck kommt, steht.
- Nr. 47** Sofern der Versicherer einer der Personen, die gemeinsam mit anderen Personen für den bei einem Autounfall verursachten Schaden haften, dem Geschädigten eine Versicherungsleistung im voller Höhe, bzw. in einem höheren Umfang als die von ihm versicherte Person beteiligt ist, gewährte, hat er mit der Auszahlung einer solchen Leistung das Recht auf eine Auseinandersetzung nach dem Ausmaß der Teilnahme einzelner Personen an dem Autounfall, und zwar direkt den Versicherern der anderen Unfallbeteiligten gegenüber.
- Nr. 48** Die Forderung nach Vorhersehbarkeit der Entstehung des Schadens gem. § 379 HGB wird auch für den Fall geltend gemacht, wo die Schadenshaftung auf der Verletzung einer Verpflichtung des Geschäftsführers beruht, mit der Sorgfalt eines ordentlichen Wirtschaftlers im Sinne des § 135 Abs. 2 und § 194 Abs. 5 HGB zu handeln. Der

Zeitpunkt, auf den sich die Einschätzung der Vorhersehbarkeit der Entstehung des Schadens bezieht, ist der Zeitpunkt der Entstehung einer konkreten Verpflichtung, die vom Geschäftsführer verletzt wurde.

Nr. 49 Im Verfahren über die Klage auf den Schutz des Industriemusters wird vom Gericht nicht die Registrierungsbefähigung (insbesondere die Neuheit und der individuelle Charakter) des Industriemusters, beurteilt, und zwar auch nicht in einer Lage, wo diese Frage vom Amt des Industriellen Eigentums aus einem anderen als vom Beklagten vorgeworfenen Grund der Registrierungsunfähigkeit bereits überprüft wurde; Die Bestimmung des § 10 Abs. 1 Ges. Nr. 207/2000 Slg. (im Wortlaut späterer Vorschriften) bleibt davon unberührt.

Nr. 50 Sofern vom Insolvenzgericht in dem Beschluss nichts anderes bestimmt wird, mit dem der Insolvenzantrag abgelehnt wird, erlöschen die mit der Eröffnung des Insolvenzverfahrens verbundenen Auswirkungen spätestens zum Zeitpunkt der Veröffentlichung dieses Beschlusses im Insolvenzregister.

Der Beschluss, mit dem der Beschluss über die Ablehnung des Insolvenzantrags vom Berufungsgerichts aufgehoben und die Sache an das Insolvenzgericht zum weiteren Verfahren zurückgeleitet wurde, wurde spätestens zum Zeitpunkt der Veröffentlichung des Beschlusses im Insolvenzregister (der stets auch der Zeitpunkt des Rechtskraftwerdens eines solchen Beschlusses ist) wirksam; zu diesem Zeitpunkt werden die mit der Eröffnung des Insolvenzverfahrens verbundenen Auswirkungen erneut wirksam (ex nunc). Auf die Rechtshandlungen und amtliche Verfahren oder Maßnahmen, die seit Wirkung des Beschlusses getroffen wurden, bis zur Wirkung des Beschlusses, mit dem der Beschluss des Insolvenzgerichts vom Berufungsgerichts aufgehoben wurde, beziehen sich nicht die Beschränkungen aus den Auswirkungen in Verbindung mit der Eröffnung des Insolvenzverfahrens und diese werden erst mit der Wirkung des aufhebenden Beschlusses des Insolvenzgerichts erneuert.

Nr. 51 Unter dem Gläubiger, der kein Recht auf die Berufung gegen den Beschluss über die Billigung der Entschuldung hat, weil er an der Abstimmung über die Form der Entschuldung teilnahm, versteht sich sowohl der Gläubiger, der nicht abgestimmt hat („sich der Stimme enthalten hat“) mit der Maßgabe, dass er ganz untätig geblieben ist (nicht die Chance wahrgenommen, direkt auf der Gläubigerversammlung abzustimmen und zur Gläubigerversammlung nicht erschienen ist) als auch der Gläubiger, der seine „Aktivität“ nach außen lediglich damit zum Ausdruck brachte, dass er zur Gläubigerversammlung zwar erschienen ist, dennoch an der Abstimmung über die Entschuldungsform nicht teilgenommen hat (erklärte ausdrücklich, dass er sich der Stimme entzieht).

Popularisierungsstichworte:

33 Cdo 4180/2014 – Für die Rechtsbefugnis des Gerichts in Sachen des Ersatzes der Willenserklärung einer Bildungseinrichtung für die Ausübung der Heimerziehung durch einen Vertrag über einen verlängerten Aufenthalt einer unversorgten Person

29 Cdo 1593/2014 – Beglaubigung von Unterschriften auf einer Vollmacht gem. § 28 Abs. 4 ZPO.

21 Cdo 367/2015 – Zusammensetzung des Gerichts nach Beschluss des Berufungsgerichts gem. § 221 Abs. 2 ZPO

30 Cdo 2864/2015 – Beschränkung des Urheberrechts gem. § 47b Ges. Nr. 111/1998 Slg.

23 Cdo 4210/2013 – Hinsichtlich des Rechts des Versicherers einer der Personen, die gemeinsam mit anderen Personen für den beim Autounfall verursachten Schaden haften, den Versicherern von anderen Unfallteilnehmern gegenüber

- 23 Cdo 3202/2013 – Forderung auf die Vorhersehbarkeit der Entstehung des Schadens gem. § 379 HGB für den Fall, wo die Schadenshaftung auf der Verletzung der Verpflichtung des Geschäftsführers mit der Sorgfalt eines ordentlichen Wirtschaftlers zu handeln basiert
- 23 Cdo 4219/2013 – Registrierungsbefähigung im Verfahren über die Klage auf den Schutz des Industriemusters
- 29 Cdo 311/2015 – Veröffentlichung des Beschlusses des Insolvenzgerichts über die Ablehnung des Insolvenzantrags und die Erlöschung von Auswirkungen in Verbindung mit der Eröffnung des Insolvenzverfahrens
- 29 ICdo 6/2014 – Welcher Gläubiger hat kein Recht auf die Berufung gegen den Beschluss über die Billigung der Entschuldung

CONTENTS

Opinions

- No. 3** I. In proceedings concerning the limitation of legal capacity, the court is likewise authorised to decide on whether the legal capacity of the examined individual shall be limited with respect to the exercise of the voting right.
- II. Only the verdict of the court resolution may (explicitly) limit the legal capacity of the examined individual with respect to the exercise of the voting right.

Resolution in Criminal Law Cases

- No. 15** Pursuant to Section 251 of Act No. 280/2009 Coll., the Tax Code, as amended, a penalty imposed for the non-fulfilment of the contention obligation by a final decision of an administrative body within tax proceedings has the nature of a penal sanction, even if *sui generis*. Therefore, Article 4(1) of Protocol 7 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms should also be applied to such penalty. Tax proceedings and criminal prosecution initiated in relation to an act, which consists in the non-fulfilment of the contention obligation that, apart from a payment offence significant in terms of administrative punishment, manifested characteristics of the crime of evading taxes, fees and other similar statutory payments pursuant to Section 240 of the Penal Code, constitute proceedings concerning the same act. This applies in a situation when the subject of the criminal offence and the tax subject are the same natural person (cf. Resolution awarded under No. 51/1997 Coll., Collection of Court Resolutions and Opinions.). A final decision terminating one of the concurrently or successively conducted tax and criminal proceedings, which are proceedings of a criminal nature within the meaning of the so-called Engel criteria, does not create an obstacle of *res iudicata* with *ne bis in idem* effects if there is a sufficiently close material relationship as well as a time relationship between the tax and criminal proceedings (see paragraphs Nos. 132 and 134 of the judgement of the Grand Chamber of the European Court of Human Rights awarded in the case of A and B v. Norway, Nos. 24130/11 and 29758/11 of 15 November 2016).

When determining the existence of a sufficiently close material relationship, substantial factors include: whether both independent proceedings pursue a mutually complemented objective and thus, whether they concern various aspects of the relevant unlawful conduct not only *in abstracto* but also *in concreto*; whether the combination of the proceedings is a predictable consequence of the same conduct both in legal and factual terms; whether the proceedings are conducted in a manner that will prevent, to the maximum possible extent, repetitive collection and evaluation of evidence, namely by means of corresponding mutual collaboration among the individual competent bodies, thanks to which the duly proven *res gestae* will be used in the second proceedings as well, and, above all, whether the sanction imposed within the earlier concluded proceedings is taken into account in the later concluded proceedings, with the aim to avoid any excessive burden

upon the subject individual in consequence thereof. This means that, as regards the individualisation of the determination of the penal sanction, the sanction imposed within tax proceedings and the settlement of the same should be likewise considered. Thus, when determining the type and the scope of punishment, the court shall take into account the final decision of the revenue office imposing an obligation to pay a penalty from an additionally assessed tax and the court shall explain how it reflected the same in the rationalisation of its decision.

The time relationship must be sufficiently close to provide protection to the subject individual against uncertainty, delayed and protracted proceedings. The weaker the time relationship, the greater the requirements should be placed upon the clarification and justification of any delays in the proceedings, for which the state may be held liable.

- No. 16** I. The aspects set forth in Section 137 of the Penal Code are aimed at determining the actual (real) damage to a thing and as such, they also pertain to shares as a thing within the meaning of Section 489 et seq. of Act No. 89/2012 Coll., the Civil Code. The actual value of shares of a particular joint-stock company may also be affected by the amount and the real possibility of satisfying its claims, whether in terms of their conceivable statute barring or their submission and settlement in insolvency proceedings. However, it is not possible to solely identify the amount of (unsettled, irrecoverable or statute-barred) claims with any decrease in the value of shares. Accordingly, the amount of damage cannot be determined, for example, by a simple difference between the total value of all claims of the joint-stock company and the value of its claims that were subsequently duly submitted within insolvency proceedings since the actual purchase price should be derived from the overall economic standing of the joint-stock company.
- II. If the offender failed to indicate in the accounting records of a company that some of the assigned claims were actually irrecoverable, that they had a zero market value and were several years overdue, whereas the prolongation of the maturity of these claims by the offender had no effect on the impossibility of their settlement, such act cannot be deemed to manifest the characteristics of the misdemeanour of distortion of data on the status of management and assets pursuant to Section 254(1) of the Penal Code. This applies provided that the offender did not influence the information value of the accounting documents but artificially increased the value of shares with the aim to sell them at a higher price.
- III. The insolvency trustee is authorised to file a claim for damage compensation on behalf of the aggrieved party in accordance with Section 43(3) of the Code of Criminal Procedure
- If a first-level court ignored a claim for damage compensation filed by the insolvency trustee in a due and timely manner (did not read it in the main hearing, did not decide on it and did not deliver a copy of the judgement to the insolvency trustee) and, instead, decided incorrectly on a claim filed by a person not authorised to do so, the appellate court deciding on an appeal of the accused may remedy such fault only by overruling the contested verdict on damage compensation pursuant to Section 258(1)(f) of the Code of Criminal Procedure.

Resolutions in Civil Law, Business Law and Administration Law Cases

- No. 43** The court is not competent to hear and decide a dispute concerning the substitution of the expression of the will of an education facility providing institutional care

to conclude an agreement on an extended stay of an unprovided for individual in accordance with Section 2(6) of Act No. 109/2002 Coll., in the wording effective until 31 December 2012.

- No. 44** Where the senate chairperson does not decide that the signature on a power of attorney must be officially authenticated, and if a dispute (subsequently) arises, e.g. about the authenticity of the party's signature on such power of attorney, the effects of the procedural acts made by the party's representative based on the power of attorney cannot be disputed (solely) by way of an reservation that the concrete circumstances of the case justified the issue of a decision pursuant to the provisions of Section 28(4) of the Civil Procedure Code. In such a case, it is necessary to resolve the controversial issue (i.e. the power of attorney authenticity) by presenting evidence.
- No. 45** If an appellate court overrules a decision of a first-level court due to not observing a significant legal opinion or due to severe defects of the proceedings and orders that a different senate (a single judge) hears and decides the case in subsequent proceedings, only the judges (assessors) who have issued the overruled decision cannot participate in the hearing and deciding of the case in such subsequent proceedings.
- No. 46** The provision of Section 47b of Act No. 111/1998 Coll. (as amended) construes a quasi-licence copyright limitation the aim of which is the non-profit publishing by a university of successfully defended dissertations, rigorous, master's or bachelor's theses, i.e. the publication of a work [Section 4(1) of Act No. 121/2000 (as amended)] the scope of which exceeds the use of school work for internal purposes by the university within the meaning of the provision of Section 35(3) of Act No. 121/2000 Coll. (as amended). However, the restrictive interpretation, which must be in line with the three-step test as explicitly described in Section 29(1) of the Copyright Act, applies to such limitation of copyright by law.
- No. 47** When the insurer of one of the persons who, along with other persons, is liable for damage inflicted during a motor vehicle accident provided indemnification to the aggrieved party for such inflicted damage corresponding to the full scope of such damage and/or in a scope higher than the actual rate of involvement of the person insured by the insurer, by providing such indemnification, the insurer is entitled to claim settlement according to the rate of involvement of the individual persons in the motor vehicle accident, namely directly from the insurers of the other motor vehicle accident participants.
- No. 48** The requirement of damage predictability set forth in Section 379 of the Commercial Code shall be applied also in the case when liability for damage is grounded on the violation of the obligation of diligent care on the part of a company executive within the meaning of Section 135(2) and Section 194(5) of the Commercial Code. The moment to which the assessment of damage predictability relates is the moment of establishment of the concrete obligation violated by the company executive.
- No. 49** In proceedings concerning an action for industrial design protection, the court does not examine the registerability (especially the novelty or the individual character) of an industrial design, neither in a situation when the same issue has been examined by the Industrial Property Office due to reasons other than nonregisterability claimed by the defendant; whereas the provisions of Section 10(1) of Act No. 207/2000 Coll. (as amended) shall remain unaffected thereby.
- No. 50** Unless the insolvency court determines otherwise in its resolution on the dismissal of an insolvency petition, the effects associated with the initiation of the insolvency

proceedings shall cease no later than upon the publication of the resolution in the Insolvency Register.

A resolution whereby an appellate court overrules a resolution on the dismissal of an insolvency petition and returns the case to the insolvency court for further proceedings shall become effective no later than upon the publication of the resolution in the Insolvency Register (which is also the moment of the legal force of such resolution); whereas the effects (*ex nunc*) associated with the initiation of the insolvency proceedings shall be concurrently renewed. Legal acts and official procedures or decisions executed or awarded in the period after the effect of the decision, whereby the insolvency court had deactivated the effects associated with the initiation of the insolvency proceedings, and until the effect of the decision, whereby the appellate court overruled the resolution of the insolvency court, shall not be subject to the limitations arising from the effects associated with the initiation of the insolvency proceedings renewed only with the effect of the decision overruling the resolution of the insolvency court.

- No. 51** A creditor who is not entitled to file an appeal against a resolution on the approval of discharge due to not voting on the manner of discharge shall mean a creditor who did not vote (“abstained from voting”) by remaining completely inactive (failed to make use of the possibility to vote outside of and failed to appear at the meeting of creditors), as well as a creditor who expressed their “activity” by appearing at the meeting of creditors but did not vote on the manner of discharge (explicitly stated that they abstain from voting).

Popularisation terms:

- 33 Cdo 4180/2014 – Competence of the court in cases concerning the substitution of the expression of the will of an education facility providing institutional care to conclude an agreement on an extended stay of an unprovided for individual
- 29 Cdo 1593/2014 – Authentication of signatures on a power of attorney pursuant to Section 28(4) of the Civil Procedure Code
- 21Cdo 367/2015 – Court composition after the decision of the appellate court pursuant to Section 221(2) of the Civil Procedure Code
- 30 Cdo 2864/2015 – Copyright limitation pursuant to Section 47b of Act No. 111/1998 Coll.
- 23 Cdo 4210/2013 – The right of the insurer of one of the persons who, along with other persons, is liable for damage inflicted during a motor vehicle accident against the insurers of other motor vehicle accident participants.
- 23 Cdo 3202/2013 – The requirement of damage predictability set forth in Section 379 of the Commercial Code when liability for damage is grounded on the violation of the obligation of diligent care on the part of a company executive
- 23 Cdo 4219/2013 – Registerability in proceedings concerning an action for industrial design protection
- 29 Cdo 311/2015 – Publication of the resolution of the insolvency court on the dismissal of the insolvency petition and cessation of the effects associated with the initiation of the insolvency proceedings
- 29 ICdo 6/2014 – A creditor who is not entitled to file an appeal against a resolution on the approval of discharge

Tisk a distribuci zajišťuje Wolters Kluwer ČR, a. s.,
U Nákladového nádraží 6, 130 00 Praha 3.
Ročně vycházejí sešity 1–10 a sešit rejstříků.
Cena základního předplatného je 2 065 Kč bez DPH.

Odpovědná redaktorka:	Mgr. PhDr. Marie Novotná, tel. 246 040 417, 603 826 881, e-mail: marie.novotna@wolterskluwer.com
Administrace předplatného:	Wolters Kluwer ČR, a. s., U Nákladového nádraží 6, 130 00 Praha 3
Zákaznická linka:	tel. 246 040 400, 246 040 401 e-mail: zakaznicke@wolterskluwer.com
Distribuce:	CASUS direct mail, a. s., Žilinská 5/2773, 141 00 Praha 4

Archiv časopisu najdete na: <http://sbirka.nsoud.cz> a v systému ASPI.